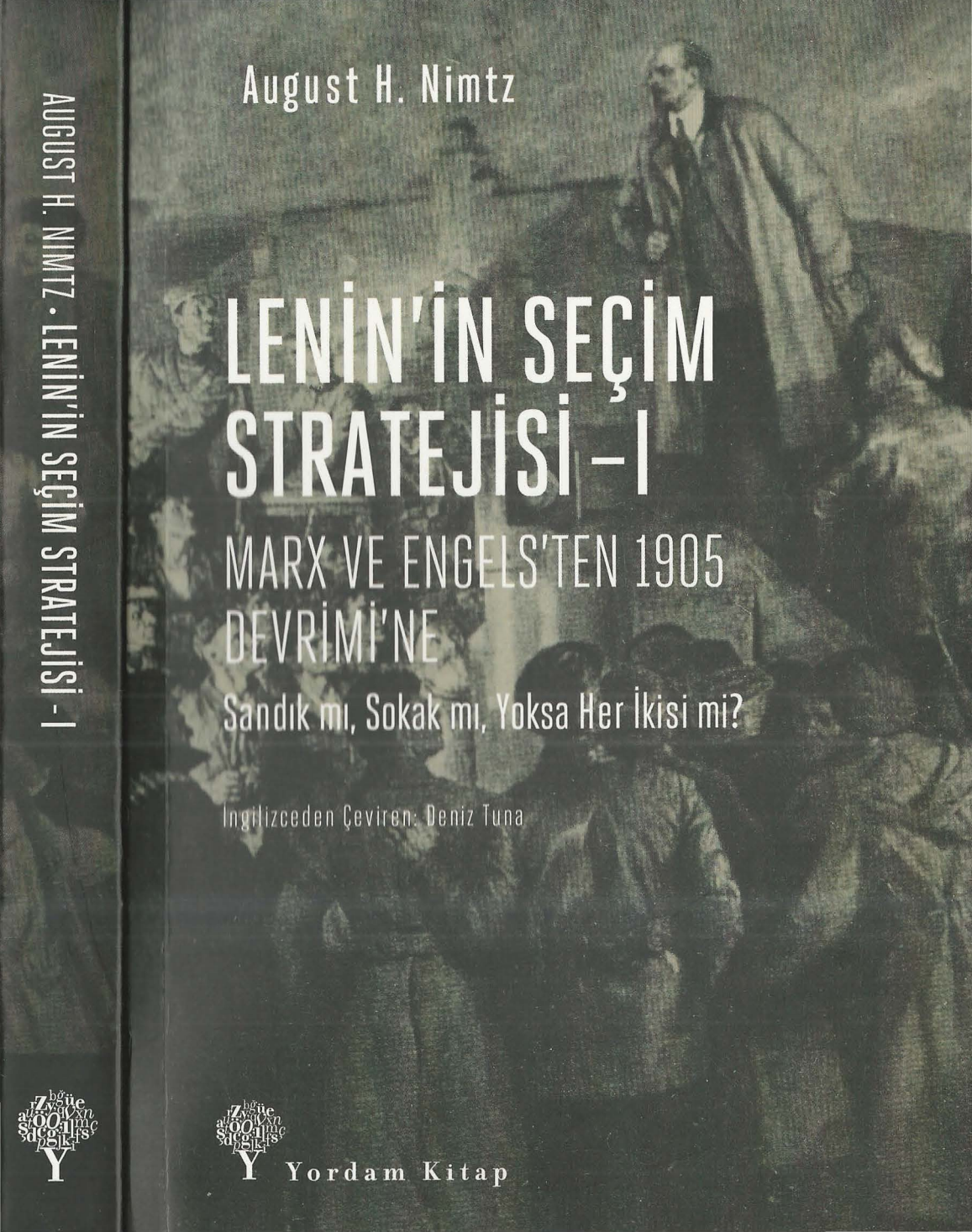


August H. Nimtz

LENİN'İN SEÇİM STRATEJİSİ -I

MARX VE ENGELS'TEN 1905 DEVRİMİ'NE

Sandık mı, Sokak mı, Yoksa Her İkisi mi?

İngilizceden Çeviren: Deniz Tuna

Yordam Kitap

AUGUST H. NIMTZ • LENİN'İN SEÇİM STRATEJİSİ -I

August H. Nimtz

Doktorasını, 1973 yılında Indiana Üniversitesi'nde siyasal bilimler alanında yaptı. Minnesota Üniversitesi'nde siyaset bilimi profesörüdür. Aynı zamanda Minnesota Küba Komitesi üyesi olan Nimtz'in eserlerinden bazıları şunlardır:

Demokrasi Savaşçıları Olarak Marx ve Engels (İstanbul: Yordam Kitap, 2012).

Marx, Tocqueville, and Race in America: The 'Absolute Democracy' or 'Defiled Republic' (2003).

Islam and Politics in East Africa: The Sufi Order in Tanzania (1980).

Eserin Orijinal Adı

Lenin's Electoral Strategy
from Marx and Engels through the Revolution of 1905
The Ballot, the Streets–or Both
(Palgrave Macmillan, 2014)



Lenin'in Seçim Stratejisi

MARX VE ENGELS'TEN 1905 DEVRİMİ'NE

Sandık mı, Sokak mı, Yoksa Her İkisi mi?

August H. Nimtz

İngilizceden Çeviren:
Deniz Tuna

Yordam Kitap: 319 • **Lenin'in Seçim Stratejisi, Marx ve Engels'ten 1905 Devrimi'ne**
August H. Nimtz • ISBN 978-605-172-255-9 (Tk.) • ISBN 978-605-172-256-6
Çeviri: Deniz Tuna • *Redaksiyon:* Levent Cinemre • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım*: Mayıs 2018
© August H. Nimtz 2014 (Palgrave Macmillan) © Yordam Kitap, 2014

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www. yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. Ltd. Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir-İstanbul
Tel: 0212 565 01 22

Lenin'in Seçim Stratejisi

MARX VE ENGELS'TEN 1905 DEVRİMİ'NE

Sandık mı, Sokak mı, Yoksa Her İkisi mi?

İçindekiler

Önsöz 9

Teşekkür 21

BÖLÜM 1
Marx ve Engels'in Bıraktığı Miras 23
"Avrupa Baharı" 24
Sınıf Mücadelesinde "Yeni Bir Çağ" 39
Programatik Bütünlük Mücadelesi 49
"Hele Rusya'da Eğlence Bir Başlasın, İşte O Zaman Hurra!" 72

BÖLÜM 2
Devrimci Devamlılık: Lenin'in 1905 Öncesi Siyaseti 82
Mirasın Üstüne İnşa Etmek 83
Bir Parti İnşa Etmek 110

BÖLÜM 3
"Kostümlü Prova" ve Birinci Duma 139
1905 Devrimi 139
"Yapacağını Tez Yap": Kısa Ama Öğretici Bir Varoluş 168

BÖLÜM 4
Devrimden "Darbe"ye: İkinci Duma 203
İkinci Dumaya Doğru 203
İkinci Duma Toplanıyor 230

EK A
"Merkez Komitenin Komünist Birlik'e Çağrısı"ndan Bir Parça 264

EK B
"Bir Geçici Devrimci Hükümet Taslağı" 268

EK C
"Devlet Dumasına Kimi Seçmeli?" 271

İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi 276

Notlar 290

Kaynakça 312

Dizin 316

Önsöz

Lenin, Ekim 1917'de Rusya'da Bolşeviklerin öncülüğünde kazanılan zaferden üç yıl sonra, partisinin "parlamentolarda... yer almasının", onun başarısı açısından "sadece yararlı değil aynı zamanda zorunlu olduğunu" söylemişti.[1] Bu, eğer doğruysa, Rus devriminin işçi sınıfının devlet iktidarına tırmanmasında parlamenter alanı kullanan, tarihteki ilk ve tek devrim olduğu anlamına geliyor. Ama Lenin "parlamentoda yer almak"la tam olarak neyi kastediyordu? Bu kitap tam da bu soruya cevap vermeyi ve süreç içinde Lenin'in bu iddiasını anlamayı ve doğrulamayı amaçlıyor. Bu nedenle, Bolşevik örneği, yerkürenin herhangi bir köşesindeki günümüz "protestocular"ına potansiyel olarak zengin dersler sunuyor. Sıklıkla "değişim" olarak çığırtkanlığı yapılanlardan daha esaslı bir şeylerin (sadece yeni uygulamalar değil yeni bir işletim sistemi) özlemini (her ne kadar bölük pörçük olsa da) duyanların pek çoğu bu özlemin gerçekleştirilmesi için "sokak" ve "sandık" arasında bölünmüş durumda. Lenin bu bariz ikilem karşısında, "devrimci parlamentarizm" dediği ve elinizdeki kitabın konusunu oluşturan çözüm için mücadele etmişti.

İkinci cildi, *Lenin'in Seçim Stratejisi, 1907'den Ekim 1917 Devrimine* (bundan böyle *LSS 1917* olarak anılacaktır) başlığını taşıyan bu kitap dört tez ileri sürmektedir. Birincisi, daha önce hiç kimsenin seçim ve parlamento alanlarını devrimci amaçlar doğrultusunda kullanmak için Vladimir İlyiç Ulyanov Lenin kadar çaba harcamamış olduğudur. İkinci tez, Lenin'in "sokağa" karşı "seçim sandığı" meselesi hakkındaki tutumunun ("ya biri

ya diğeri" değildi) doğrudan doğruya Karl Marx ile Friedrich Engels'in siyasetine dayandığıdır. Üçüncüsü, büyük oranda, Marksistlerin seçim/parlamento alanlarında kendilerini nasıl konumlandıracaklarına ilişkin iki çok farklı kavrayış –bir yanda Lenin ve diğer yanda yirminci yüzyılın sosyal demokrasisi haline dönüşecek olan anlayış– nedeniyle uluslararası Marksizm içindeki komünizm ve sosyal demokrasi arasındaki tarihsel ayrımın, Ağustos 1914'ün Silahları* patlamadan çok öncesinden beri mevcut olduğudur. Son iddia ise, modern komünist hareketin kurucularının seçim politikası ile ilgili programının Lenin'e sunduğu avantaj sağlayıcı programın Ekim 1917'de neden herhangi bir başka siyasal akımın değil de Bolşeviklerin üstünlük kurduğunu açıklamaya çok yardımcı olduğudur.

İddialarımı savunmak için şöyle bir yol izleyeceğim: Birinci tezle ilgili olarak, özellikle 1906'dan Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar olan süredeki dört Devlet Dumasında yer alan Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin (RSDİP) Bolşevik kanadına önderlik ettiği dönem için, basılı külliyatından Lenin'in seçim faaliyetlerini seçip özetleyeceğim. Bu hiç kolay bir iş değil, zira muhtemeldir ki Lenin köylülük sorunu dışında başka hiçbir sorun hakkında bu kadar çok kalem oynatmamıştır. Ama bu yine de yapılabilir bir iştir çünkü Lenin aynı iddiaları farklı yerlerde sürekli vurgulamıştır.

Lenin'in tezlerinin Marx ve Engels'in siyasetine sıkıca dayandığı şeklindeki ikinci tezime gelince; bu konuda Marx ve Engels'in politikaları üzerine yazmış olduğum iki kitabımdan faydalandım. Marksoloji endüstrisine çok sayıda ağaç kurban edilmiş olmasına rağmen bu kitabın Marx ve Engels'in seçim süreçlerine ilişkin görüşlerinin ilk sentezi olması çarpıcıdır. Bu konuya Leninologlar da kayıtsız kalmıştır.[2] Onların bu durum-

* Yazar, Barbara W. Tuchman'ın, aynı zamanda "August 1914" adıyla da bilinen, Birinci Dünya Savaşı'nın ilk ayını ve savaşın nedenlerini çok ayrıntılı bir biçimde anlattığı *The Guns of August* adlı kitabına atıfta bulunuyor. –*çev.*

larıyla ilgili bilhassa çarpıcı olan şey, Marx ve Engels ile Lenin arasındaki böylesi bir ebeveynlik ilişkisini sık sık reddetmelerine rağmen, Lenin'in Marx ve Engels'le olan politik akrabalığı üzerine sürdürülebilir, hatta, bir kitabı doldurabilecek bir itirazın olmayışıdır. Yani bu kitap, iki entelektüel hatayı düzeltmektedir. Süreç içinde, Lenin'in neslinden hiç kimsenin Marx ve Engels'i onun kadar anlamamış olduğunu göstereceğim. Uluslararası Marksizm içindeki tarihsel ayrımın kökleri konusundaki tezle ilgili olarak ise Lenin'in yazılarından ve eylemlerinden, kendisi ve Batı Avrupalı Marksistler arasında giderek artmakta olan fikir ayrılığı ve bölünmenin farkında olduğuna dair kronolojik bir döküm çıkarıyorum. Kayıtlar –kuşkusuz geriye dönüp bakıldığında– Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde yaşanan ayrışmanın, on yıllık bir sürecin birikimi olduğunu ortaya koyuyor.

Son olarak, "ee, ne olmuş yani" sorusuna –Lenin'in Marx ve Engels'i doğru anlamış olması nasıl bir fark yaratır?– gelince, elinizdeki kitap, Lenin'in uyguladığı seçim/parlamento stratejisinin, muhtemelen bu şekilde gerçekleştirilen tek devrim olan Bolşeviklerin 1917'de kazandığı zaferde çok belirleyici bir rol oynadığını gösteren yeter miktarda dolaylı kanıt olduğunu ileri sürmektedir. Bu kitap bu nedenle (konu hakkında yazılan onca şey dikkate alındığında bu durum şaşırtıcıdır) modern komünist hareketin iki kurucusunun politikaları ile Rus devrimi arasındaki bağın izini süren ilk çalışmadır. Bolşeviklerin başarısının tam bir açıklamasını sunmasa da güncel politika göz önünde bulundurulduğunda bir deneme olarak hiç yoktan iyidir. İsterseniz Tahrir Meydanındaki protestoculara sorun!

Kitap için araştırma yaparken ve kitabı yazarken, ne üzerine çalıştığımı söylediğimde, sözlerim genellikle şüpheci bir bakışla karşılanıyordu. "Lenin'in seçim stratejisi mi?" Kulağa oksimoron gibi gelebilir. Bu hiç de şaşırtıcı bir tepki değil. Çünkü modern siyaset tarihinde hiç kimse Lenin kadar yanlış tanıtılmamıştır. Bunun nedeni sadece düşmanları değildir; aynı zamanda Lenin'in

sözde dostlarının da kusuru vardır. Düşmanları, neredeyse bir yüzyıldır Lenin adına yapılanlara bakıp küçümseyici tavırlarını kolaylıkla haklı çıkarabilirler.[3] Proletarya diktatörlüğünün yerini bürokrasi diktatörlüğünün aldığı Stalinist karşıdevrim ve buna eşlik eden dehşet, gerçekten de düşmanlarının Lenin öldükten sonra meydana gelenlerden dolayı Lenin'i suçlayan bitmek bilmez bir kampanya yürütmelerine olanak verdi. Ama bu Lenin okuması ancak Lenin'in eylemleri ile Stalin'in işlediği suçlar arasında nedensel bir bağ olduğuna dair kanıt olması durumunda mümkündür; ne ki Stalin'in Lenin'in ardından gelmesi ve yaptıklarını haklı çıkarmak için Lenin'in adını ve naaşını kullanması, Lenin'in hatalı olduğuna dair bir kanıt değildir. Lenin'in 1905 ve 1918 arasındaki seçim/parlamento siyaseti üzerine on yılı aşan çalışmaları düşmanları açısından elverişsizdi ve bu nedenle, neredeyse Stalinist bir tarzla, Leninolojik anlatımlardan çıkarıldı.[4]

Lenin'in daha akıllı düşmanları bu *post hoc** açıklamanın inandırıcı olmadığını bilir; nitekim meşhur dumanı tüten silahı, yani Stalin'i onun meydana getirdiğinin kanıtını bulma yolundaki bitmek bilmez sorgulamalarının nedeni budur. Ve eğer bu delil bulunamıyorsa, yaratılabilir.[5] Diğerleri daha az küstahtı ve Lenin'e esas olarak ima yoluyla dil uzatmışlardır. Metni bu süreğen kampanyaya ilişkin bir tartışmayla dağıtmak yerine, konuyu büyük ölçüde "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi" bölümüyle sınırladım. Yine de Lenin'in bir düşmanının çabası burada üzerinde durulmaya değer: Richard Pipes'ın *The Unknown Lenin: From the Secret Archive*'i (1996). Çünkü Pipes, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra eskiden kapalı olan arşivleri inceleme izni verilen ilk Batılı araştırmacıydı ve bir Leninolog olarak biliniyor olması nedeniyle, kitabı dört gözle bekleniyordu. Eğer biri dumanı hâlâ tüten silahı bulacaksa bu kesinlikle oydu. Ama Pipes'ın silahı tutukluk yaptı çünkü Ekim Devrimi'nden önce-

* Bir olaydan önce ortaya çıkan bir olayı, ikinci olayın nedeni olarak gösterme yanlışı. *–çev.*

sine ait belgeler Stalinist karşıdevrimin tohumunu bile içermiyordu. Ve şundan emin olunabilir ki eğer o belgeler hazinesinde, "tam bir merdümgiriz*" olarak nitelenen Lenin'e olumlu açıdan bakılmasını sağlayacak tek bir şey olsaydı, Pipes'ın elemesinden geçemezdi.[6] Lenin'in hem gerçek hem de kurgusal "arkadaşları", –Moskova'daki, aziz biyografisi yazarları ve onların her yerdeki amigoları– ayrıca bu kitabın gün yüzüne çıkardığı zengin malzemeyi gizlemek konusunda da çok farklı nedenlerle suç ortaklığı yapmışlardır. Hem hasımlarının hem de arkadaşlarının imzaladığı ve "Lenin'in seçim stratejisi" lafının kulağa bu kadar saçma gelmesine katkısı olan gizli sessizlik anlaşması olarak adlandırdığım şeyi *LSS 1917*'nin Sonuç bölümünde tartışacağım.

Bu kitabın konusu olmamasına rağmen Stalinist karşıdevrim, görmezden gelinemeyecek bir konudur. Lenin'in gelişmeleri önlemek üzere hasta yatağından yürüttüğü sonuçsuz mücadeleye değinmemin yanı sıra Ekim Devrimi'nden sonra iktidara gelen Bolşeviklerle ilgili olgulara dair bir açıklamaya üçüncü bölümün sonunda ve *LSS 1917*'nin Sonuç bölümünde birkaç sayfa ayırdım. Bu noktada Lev Troçki'nin Stalinizm teorisinden faydalandım. Ekim Devrimi'nde Lenin'in ikinci adamı, Kızıl Ordu'nun komutanı, karşıdevrimin tanığı ve nihayet pek çok kurbanından biri olan Troçki, ne olup bittiğini en iyi açıklayan şeyin beklenmedik siyasi olaylar olduğunu ileri sürüyordu. Bir başka deyişle Stalinist akıbet, en az ABD İç Savaşı'ndan sonraki radikal yeniden yapılanma dönemini ya da 1871 Paris Komünü'nü çökerten karşıdevrimler gibi, kaçınılmaz bir şey değildi.[7] Yani dumanı tüten silah falan yok. Lenin'in Pipe gibi *sınıf* düşmanlarını hakikate ikna edebilecek hiçbir şey olmadığını kabul ediyorum. Lenin'in bugüne kadar görmezden gelinen bu yönünü öğreninceye kadar yargılamayı ertelemeye gönüllü olanlaraysa şu tavsiyede bulunuyorum: Amerikan Devrimi hakkında yargıya varmak için ihti-

* İnsansevmez, insanlara güvenmeyen, onlardan nefret eden ve kaçan kimse. *–çev.*

yaç duyulan iki aşamalı (ulusal özgürlük mücadelesi ile köleliği kaldıran toplumsal devrim –Steven Spielberg'ün *Lincoln*'unu izleyenler bu fikre katılabilir–) tarihsel perspektifin benzeri, Rus Devrimi için de gereklidir.

Sadece gerici güçlerin Lenin'i küçümsedikleri gibi bir anlam çıkmasın diye bir başka güruha daha değinmek istiyorum. Lenin'in Rus liberallerine ve özel olarak da Kadet Partisine* – onun tabiriyle "liberallerin ihaneti"ne– yönelik sert eleştirilerini gördüğünde okur muhtemelen çok şaşıracaktır. Lenin bazen onlara Çarlık rejiminden daha çok öfkeleniyordu. Çarlık rejiminin müzmin savunucuları olan liberaller, Rusya'nın demokrasi arayışındaki kritik dönemeçlerin neredeyse her seferinde çuvalladılar. İşçilere ve köylülere kendi devrimci olmayan siyasetlerini aşılamaya çalıştıkları için Lenin sürekli olarak demokrasi ve liberalizm arasındaki farkı vurguluyor ve bu amacına ulaşmak için seçim kampanyalarını özel olarak kullanıyordu. Rus liberallerini suçlayan kırıcı yaklaşımı liberal camiada ona dost kazandırmadı. Rus devrimiyle ilgili değerlendirmelerinde "objektif"miş gibi davranmalarına rağmen liberallerin Rusya'da kendilerini özdeşleştirmelerinin muhtemel olduğu güçlerin, tam da Lenin'in öngördüğü güçler olduğu ortaya çıkacaktı: el ovuşturan yalancılar. Lenin'in onlarla ilgili öngörülerinde bu kadar haklı olması ayrıca sinir bozucuydu. Marx ve Engels'in 1848-49 devrimleri üzerine yazdıklarından pek çok şey öğrenmiş olan Lenin, liberal siyaseti herhangi bir modern şahsiyetten daha iyi okuyordu ve bu nedenle onu asla affetmediler.

Uzun yıllar önce, yirmi üç sayfalık bir broşür olan *Lenin as Election Campaign Manager'ı* (Seçim Kampanyası Yöneticisi Lenin) okumamış olsaydım bu kitabı yazacağımdan emin değilim, hâlâ baskısı var neyse ki, çünkü bu broşür hâlâ bu konuya ve dolayısıyla bu kitaba giriş niteliğindeki en iyi malzemedir.[8]

* Liberal eğilimli Anayasal Demokrat Parti. Partinin Rusça adının kısaltmasının (K-D) okunuşundan ileri gelir. Üyelerine Kadetler denirdi. *–çev.*

Birkaç yıl önce duayen bir akademisyen tarafından yazılmış olan ve işçi sınıfının seçim/parlamento arenasında yer almasının kaçınılmaz olarak uzlaşmaya yol açacağını iddia eden bir klasiği okuduğum sırada, bu broşür hafızamın derinliklerinde durduğu yerden vicdanımı sızlatmaya başlamıştı. Siyaset bilimci Adam Przeworski'ye göre işçi sınıfı partileri nüfusun belli bir azınlığını temsil ettikleri için diğer toplumsal tabakaları temsil eden partilerle koalisyon kurmalı ve dolayısıyla taleplerini azaltarak Batı Avrupa sosyal demokrasisi tarzında reformist bir yola girmeliydi. Hayal meyal başka bir senaryo canlandı kafamda: Bolşevik deneyimi. Broşüre geri döndüm ve hatırlamaya çalıştığım şeyi buldum: Lenin'in, Rus hareketinin de oportünizmin cazip çağrılarını duyduğu ama en azından devrimci kanadının bu çağrılara yenik düşmediği tezi. 2010 yılında yazdığım bir makalede Przeworski'yi, esas olarak Marx ve Engels'in seçim/parlamento siyaseti ile ilgili görüşlerine dürüstçe yaklaşmadığı gerekçesiyle eleştirmiş ve Rus örneği yakından incelenmedikçe Przeworsky'nin hipotezinin bundan daha ileriye gidemeyeceği sonucuna varmıştım.[9] Elinizdeki kitap işte o incelemedir ve Przeworsky'nin, reformizmin kaçınılmazlığı iddiasını çürütmektedir. *Marx and Engels: Their Contrubution to the Democratic Breakthrough* (2000)* adlı kitabımda okurlara, Marx ve Engels'in ölümünden sonra projelerine ne olduğunu ileride yazacağım bir kitapta ele alacağımı söylemiştim.[10] İşlemem gereken zengin veritabanı nedeniyle büyük ölçüde geciken elinizdeki kitap aynı zamanda bu sözün de yerine getirilmesi anlamına geliyor.

Kitabın her iki cildinin de kronolojik düzeni, içerdiği dört teze göre oluşturuldu. Bu ciltte "Marx ve Engels'in Bıraktığı Miras" başlıklı birinci bölüm, Lenin'in seçim/parlamento stratejisinin sıkı bir şekilde Marx ve Engels'in siyasetine dayandığı şeklindeki ikinci tez için gerekli kanıtları sunuyor. Modern ko-

---

* *Demokrasi Savaşçıları Olarak Marx ve Engels*, Yordam Kitap, 2012.

münist hareketin bu iki kurucusunun 1848-49 devrimlerinden Engels'in 1895'teki ölümüne kadar reformizme karşı yürüttüğü mücadelede, seçim siyaseti üzerine söylediklerini ve yaptıklarını damıtıyor ve özetliyor. Bu bölüm Marx ve Engels'in Rusya'daki devrimci olasılıklarla ilgili değerlendirmeleriyle sona eriyor; bu değerlendirme Lenin'in Marx ve Engels'in programıyla olan devamlılığı hakkında bir tespit yapmak için de ayrıca zorunlu. "Devrimci Devamlılık: Lenin'in 1905'ten Önceki Siyaseti" başlıklı ikinci bölüm Çarlık Rusyasında ilk seçim/parlamento faaliyeti fırsatı kendini göstermeye başladığında Lenin'in buna nasıl yanıt verdiğini anlamaya çalışıyor. 1894'te siyasete ilk girdiği zamandan 1905'teki "Rus Baharı"na kadar geçen sürede genel olarak demokrasiye, parlamenter demokrasiye, anayasal demokrasiye ilişkin görüşleri nelerdi ve bunların sosyalist devrimle ilişkisi neydi? Ve demokratik norm kendisini bir parti şeklinde örgütleyen işçi sınıfı ile ilgili görüşlerini nasıl belirledi?

Bu cildin üçüncü ve dördüncü bölümleri ile *LSS 1917*'nin birinci ve ikinci bölümleri kitabın ampirik özünü oluşturuyor: Lenin'in, seçimlere katılan ve 1906'dan 1914'e kadar olan zaman diliminde kurulan dört Devlet Dumasında yer alan RSDİP liderliğine ilişkin çok zengin detaylar. Demokratik olmayan seçimlere katılmak mı, boykot etmek mi gerektiği; seçim kampanyasının nasıl yürütüleceği; seçim bloklarına katılıp katılmama ve bununla bağlantılı olarak (ve hep güncel) "ehvenişer" ikilemi; vekillerin partiye hesap verirliğinin nasıl sağlanacağı ve seçim siyaseti ile silahlı mücadele dengesinin nasıl kurulacağı gibi meselelerin hepsine değinilmesi gerekiyordu. Ve en önemlisi, seçim/parlamento süreci, devrimci bir çoğunluk koalisyonu, yani işçi-köylü ittifakı yaratmak için nasıl kullanılabilirdi? Bütün bu süreç boyunca her zaman tartışmalı bir konu olan parti içi siyasetin, özellikle RSDİP'in Bolşevik ve Menşevik kanatları arasındaki giderek büyüyen ayrışma büyük önem taşıyor. Bu çatışma, kanıtların da gösterdiği gibi, uluslararası düzeyde devrimci ve reformist

sosyal demokrasi arasında giderek büyüyen bir bölünmeye ayna tutuyordu. Anlatının bu bölümünün çerçevesi 1905 Devrimi, yenilgisi, devrimci faaliyetin 1912'de yeniden canlanması ve iki yıl sonra Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ile çizildi.

LSS 1917'nin "'Büyük Savaş', 1917 ve Sonrası" başlıklı üçüncü bölümü Dumanın Bolşevik vekillerinin savaşa verdikleri yanıt, tutuklanmaları, yargılanmaları ve uluslararası sosyal demokrasi içindeki ayrışma ile başlıyor. 1917 Şubat Devrimi, Çarlık rejiminin alaşağı edilmesi, devlet iktidarını ele geçirmek için ayaklanan silahlı Rus proleterlerine Bolşeviklerin ne zaman önderlik etmesi gerektiğini tespit etmek için Lenin'in seçim arenasındaki on yıllık deneyimden çıkan dersleri –özellikle de "gücünü ölçmek" konusunda– uygulamasına olanak sağladı. Bu bölümün ortaya koyduğu gibi, Ekim'de Lenin'in yönetimi altındaki Bolşeviklerin liderlik ettiği devrimin, modern komünizmin iki kurucusunun seçim/parlamento stratejisinden çok etkilenmiş olduğuna dair fazlasıyla güvenilir bir tez oluşturmak için yeterli kanıt vardır; Ekim Devrimi'nin ilk okuması, devrimin köklerinin Marx ve Engels'e dayandığını gösterir. Lenin'in Ekim Devrimi bilançosu bu iddianın doğruluğunu kanıtlar.

Son olarak, *LSS 1917*'nin Sonuç bölümünde her iki ciltteki bölümlerin özetiyle başlıyorum ve ardından kanıtların ikna edici olup olmadıklarını görmek amacıyla kitabın içerdiği dört tezi sorguluyorum. Bundan sonra dostları ve düşmanlarının Lenin'in seçim/parlamento siyasetindeki zengin sicili konusundaki sessizliklerine bir açıklama getiriyorum. Lenin'in "devrimci parlamentarizm" stratejisinin, dünya çapında çeşitli konumlarda bulunan günümüz aktivistleri açısından potansiyel olarak ne derecede uygun olduğunu tartışarak bitiriyorum.

Burada Leninologların değerlendirmelerinde sık sık görüldüğünün aksine yazarın değil Lenin'in sesi önceliklidir. Bu bölümlerde benim değil onun sesi daha çok duyuluyor. Sanırım okurlar bu karardan memnun olacaklardır, zira sıklıkla ona atfedi-

lenleri değil aksine Lenin'in gerçekten ne dediğini öğrenecekler ve neden bu kadar çok susturulduğunu anlayacaklardır. Lenin'i küçümseyenlerin değerlendirmeleri, okurun onu kendi sözcüklerinden okumamış olduğunu ve okumayacağını varsayıyor. Yoksa çok daha fazla önlem alır, etrafını daha fazla kuşatırlar ya da hepsinin halen yaptığının tersine bu kadar kesin konuşmazlardı. Burada Lenin'in kendi adına konuşmasına izin veriliyor. Alıntılar genellikle makul bir yakınlık arz eden yerlerden yapıldığı için metinde tırnak işareti içindeki hemen hemen her sözcük, gerçekten de bu hikâyenin kahramanlarına aittir ve alıntıyla kaynak arasında genellikle makul bir yakınlık bulunmaktadır. Eğer alıntılar aynı yazıdan yapılmışsa son not sayısını azaltmak için kaynağı sonuncu alıntıda belirttim. Alıntı yapılan malzeme ile ilgili bir karışıklığa meydan vermemek için pek yaygın olan "ima tırnağı"* kullanımından mümkün olduğunca kaçındım.

Lenin'in sesi konusunda 45 ciltten oluşan V. İ. Lenin, *Collected Works*'ün 1976 baskısına dayandım; İngilizce baskısı Rusça baskısından birazcık daha kapsamlıdır ve http://www.marxists.org/archive/lenin/works/cw/index.htm adresinden online olarak ulaşılabilir; bu nedenle "Kadet" yerine "Cadet" örneğinde olduğu gibi İngilizce baskının yazım kılavuzunu kullandım.** Lenin'in yazdığı her şeyin basılı olmadığının ve basılmayanların Pipe'nın yukarıda bahsedilen elemesinde kullandıklarından ibaret olmadığının farkındayım. Lenin'in eşi Krupskaya, arşivlerinin bir kısmını 1907'nin sonunda Finlandiya'ya kaçmadan önce yakmak zorunda kaldıklarını söylemişti[11], bunların arasında İkinci Devlet Duması ile ilgili pek çok belgenin olduğuna hiç şüphe yok. Ve sonra Lenin ve Krupskaya'nın Birinci Dünya Savaşı

---

* Orijinali *scare quote*: İlgili sözcüğün iğneleme, asıl anlamı dışında özel bir anlamla ya da ironi amacıyla kullanıldığını belirtmek için kullanılan tırnak. (Türkçe karşılığı konusundaki görüş ve önerileri için Ebru Yıldırım ve Necmiye Alpay'a teşekkür ederim)-*çev.*

** Elinizdeki çeviri için geçerli değildir. -*çev.*

patlak verdiğinde arkalarında bıraktıkları koca bir Krakow arşivi var ki, Krupskaya bunun *Collected Works*'u en azından on katına çıkarabileceğini söylüyordu.[12] Bazı nedenlerden dolayı bunların basılması hiç mümkün olmadı; konuyla ilgili belgeler bakımından bunların da çok zengin olduklarına hiç şüphe yok, özellikle Üçüncü ve Dördüncü Devlet Dumaları ile ilgili olarak. Birincil kaynak olarak *Collected Works*'ü almış olmam bazı okurlar açısından kızıl bayrağı göndere çekmek gibi yorumlanabilir. Diğer sesleri de daha "tarafsız" bir biçimde yansıtmam gerekmez miydi? Öncelikle bu kitabın amacı, başka değerlendirmelerin büründüğü sessizlik ortada olduğuna göre, Lenin'in gerçekten söylediklerini sunmaktır. *Collected Work*'ü esas almak bunu yapabilmenin en elverişli yoludur. İkincisi, önemli meseleler hakkındaki farklı görüşler konusuna gelince; okur gerçek zamanlı yazan Lenin'in, kapıştığı muhaliflerinin görüşlerini de sıklıkla birebir aktardığını görecektir. Bugünden farklı olarak seslendiği kesim tartışmanın her iki tarafına da ulaşabilir durumda olduğu için güvenli bir tahminle söyleyebilirim ki Lenin, sırf bu nedenle bile muhaliflerinden alıntı yaparken aslına sadık kalmak zorundaydı. Lenin'in alıntılamadığı şeyleri tespit edemediğimi itiraf ediyorum. Ama yine de okur, Lenin'in etkili olmak için ikna edici olması gerektiğini, bunun da muhaliflerinin tezlerini dürüst bir biçimde ele alması anlamına geldiğini görecektir.

Politikada arada sırada tarihin yapılışına tanıklık edildiği hissini veren bir an gelir. Sadece Minerva'nın baykuşu* ve daha da cesaretlendirecek şekilde, tarih öğrencileri tam bir değerlendirme yapabilir. Kulağa temposentrik** gelme riskini göze alarak belirteyim ki 2010'un sonunda başlayan kabarma –Tunus, ardın-

---

* Minerva'nın baykuşu: Bilgelik sembolü Minerva'nın bilgelik simgesi baykuşu. "Minerva'nın baykuşu kanatlarını ancak gün batarken açar." Hegel'in *Hukuk Felsefesi* adlı kitabının girişinde kullandığı, önce olayların, sonra bunlara bağlı düşüncelerin oluştuğunu ifade eden söz. *–çev.*

** İçinde bulunduğu zaman dilimini diğer dönemlerden daha önemli gören kişi. *–çev.*

dan Kahire (yoldaşım Natalie kısa bir süre orada bulunmuştu), Madison (Natalie burada çok zaman geçirdi), Yeni Delhi, Tel Aviv, New York, Oakland, Atina, Madrid ve yine geri dönüp Yeni Delhi, onun yakınındaki Dakka, sonra umulmadık şekilde Lefkoşa, şimdi de kitabın yazılmakta olduğu anda İstanbul ve Rio de Janeiro'da– küresel ölçekteki sınıf mücadelesinde otuz yıldan fazla süren sessizliğin ardından (en azından bazılarımız tarafından) uzun zamandır beklenen atılım gibi görünüyor. Ve nihayet bu sefer eksen uzun zamandır aşırı yüklenmiş Üçüncü Dünyadan, uzun zamandır uyuklayan ileri kapitalist dünyaya, özellikle de bu dünyanın başkenti Birleşik Devletler'e kaymış durumda. Bunun, özü itibarıyla 250 yıllık kapitalist üretim tarzı tarihinde küresel bir ekonomik krize cevap verildiği nadir anlardan biri olması nedeniyle –son seferinde kitleler küresele yakın bir çapta harekete geçmişlerdi–, bu dalganın kaçınılmaz gelgitlerine rağmen, kalıcı bir etkiye sahip olduğunu daha emin olarak söyleyebiliriz. Direniş yılları, her zaman olduğu gibi bu tür meydan okumalarla birlikte anılan öğretici fırsatlarla beraber, dünya emekçilerinin gündeminde olacaktır. Burada yapılması gereken, hazırlıklı olmak ve otuz beş yaşındaki Lenin'in Rusya'da 1905'te yaptığı "kostümlü prova" gibi, bu fırsatlardan çıkan dersleri damıtmaktır. Dünyanın dört bir yanındaki görünmeyen ve kaynağı bilinmeyen bütün çabalarla birlikte elinizdeki kitap, bu anın bir gün tarihin malzemesi olmasını sağlamak için geleceğin Lenin'lerine yardım etmek ve cesaret vermek için takdim ediliyor.

Teşekkür



Bu kitabın mümkün olmasına yardım edenlere, esasen sağladıkları katkı sırasıyla teşekkür etmek istiyorum. Öncelikle içtenlikle kendimi borçlu hissettiğim, Lenin'in *Collected Works*'ünü internete yükleyen ve orada tutmaya devam eden gönüllülere. Emekleri sadece bu kitabın çıkmasını kolaylaştırmakla kalmadı, okurların alıntılarımı daha kolay doğrulamasına da yardımcı oldu. İçlerinden, Minnesota Üniversitesi'nin, benim de bulunduğum Siyasal Bilimler Bölümünde doktora öğrencisi olan, şahsen tanıdığım Sergio Valverde, 2011 güzünde düzenlediği Minnesota Siyaset Teorisi Kollokyumunda herkese açık bir ortamda projemi ilk kez sunma olanağı tanıdı. Başta meslektaşım Elizabeth Beaumont'tan olmak üzere çok değerli destekler aldım. İkinci cildin üçüncü bölümünde Rus devriminin sonucu ve Lenin'in bu kapsamda nereye oturtulması gerektiği hakkında söylediklerim, birçok açıdan onun sorduğu akıl dolu sorulara verilmiş cevaplar olarak görülebilir. Yaklaşık bir yıl sonra Linda Hoover'ın organize ettiği Minnesota Marksist Kitap Kulübü grup sunumunda o güne kadar yazdıklarımı, yani kitabın hemen hemen yarısını onun yanında Michael Livingstone, Dean Gunderson ve Amit Singh ile paylaşma imkânı buldum. Sadece o muhitteki aktivistlerle ilgili konular bağlamında değil, o zamana kadar aklıma gelmemiş olan üsluba dair meselelerle ilgili olarak da gayet ödüllendirici bir sunum oldu. Bu arada editoryal ve devrimci siyasi deneyime sahip kadim bir tanıdık, Bob Braxton, birinci ciltteki ilk üç bölümle ilgili değerlendirme yapmaya gönüllü oldu. Ebediyen minnettar

kalacağım tavsiye ve yorumları, çeşitli yollarla sonraki bölümlere esin verdi. Joseph Towns IV de birinci cildin ilk dört bölümüne değeri ölçülemez editoryal katkıda bulunarak taslaktaki metni daha okunur kılmak için netleştirilmesi gereken formülasyonlarla ilgili önemli sorunları gündeme getirdi. Önsözü ve Sonucu okuyan Carl Voss; üstün edisyon becerin konusunda söylenenler doğruymuş. "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi" bölümünde sorguladığım ana akım literatüre işaret etmem konusunda kimse, Minnesota Üniversitesinde Rus tarihi hocası olan Theo Stavrou'dan daha yardımcı olamazdı. Bir başka meslektaş, Bud Duvall, Siyaset Bilimi Bölümü Başkanı olarak yoğun programı arasında vakit ayırıp ben Sonucu yazdığım sırada dördüncü tezimin mantığını düşünmemi sağladı. Son olarak kadim yoldaşım ve eşim, emekçi sınıfının en iyi üyesi olan, daimî katkılarıyla bu kitabı emekçi sınıfının emrine amade kılmamı sağlayan Natalie Johnsen Morrison; gösterdiğin tahammül ve sabır ebediyen takdir görecektir. Elbette kitaba giren her şeyden ben sorumluyum ancak Palgrave Macmillan'ın hep destekleyici ve dikkatli ekibi olmasaydı, bu kitap yayımlanamazdı.

BÖLÜM 1

Marx ve Engels'in Bıraktığı Miras



1917'deki Bolşevik Devrimi'nden hemen sonra, Lenin bugünün sosyal demokratlarının entelektüel ataları olarak nitelenebilecek kesimlerle ateşli bir tartışmaya girişti. Onları –özellikle de vaktiyle Avrupa sosyalizminin "Papa"sı olan Karl Kautsky'yi– Marx ve Engels'in siyasetini yanlış temsil etmekle suçluyordu. Kautsky'ye, "Marx'ı sıradan bir liberale dönüştürdüğü... Marx'ı çarpıtma konusunda dünya rekoru kırmış olduğu"[13] için itiraz ediyordu. Lenin'in bu değerlendirmelerinde yakından ilgilendiği konu, itiraz ettiği bu insanların, Marx ve Engels'in parlamenter demokrasi ve bununla bağlantılı olarak seçim arenasına müdahale üzerine olan görüşlerini nasıl betimledikleriydi. Bunlar, Ekim Devrimi'nin henüz tesis etmiş olduğu şeyin anlamının ve devrimin başarıya ulaşmasını sağlayan sürecin tam kalbine giden hayati konular ve başka yerlerde devrim amaçlayanlar açısından potansiyel derslerdi, ona göre.

Bu bölüm, Marx ve Engels'in ilk dönem çalışmalarından son resmî beyanlarına kadar bu iki konu hakkındaki görüşlerinin özetini sunuyor.[14] Ayrıca Rusya'daki devrim ihtimali hakkında düşündüklerinin bir özetini de ekledim. Marx ve Engels'in parlamenter sistem ve bir mücadele alanı olarak seçimler hakkında ne dediklerini bilmek, Lenin'in yönelttiği suçlamalarda haklı olup olmadığını tespit etmeye olanak sağlar. Ayrıca Marx ve

Engels'in Rusya'daki hareket hakkında ne düşündüklerine bakmak Lenin'in modern komünist hareketin kurucuları ile bir devamlılık geliştirip geliştirmediği şeklindeki hep tartışılan soruya da cevap olacaktır –en azından bu iki mesele için.

"AVRUPA BAHARI"

1848-49 devrimleri, Marx ve Engels'in parlamenter demokrasi ve seçim süreçlerini ilk kez somut ve esaslı bir biçimde ele almalarını gerektirdi. Tıpkı "Arap Baharı"nın katılımcıları gibi, onlar da diğer aktivistlerle birlikte, despotik rejimlerin alaşağı edilmesiyle birlikte ortaya çıkan tüm meselelerle cebelleşmek durumunda kaldılar: Nasıl yapmalı, o rejimlerin yerine ne koymalı, daha önce haklarından mahrum edilmiş olanların fiilen iktidara gelmelerini nasıl sağlamalı?

Yüzyıl ortasının bu çalkantılarından önce Marx ve Engels, demokratik düzenin tesisi üzerine çokça düşünmüş ve yazmışlardı. Mutlakiyetçi Prusya'nın gündelik gerçekliği, bu ülkenin Marx ve Engels'in yaşadığı daha liberal bölgelerinden Renanya'da bile zaten böyle yapmalarını gerektiriyordu. Marx'ın ilk siyaset yazıları, acemi bir muhabir olarak yüz yüze kaldığı rahatsız edici basın sansürü hakkındaydı. Kendi kuşağının en etkileyici beyni olan Georg Hegel'in Almanya'nın demokratik eksiklikleri konusunda tek bir gerçek çözüm önermemiş olduğunu fark etmesi, onu komünist vargılara varmasıyla sonuçlanacak bir yola itti. Hegel'in önerisi, meşrutiyet, "gerçek demokrasiden-halkın egemenliğinden"[15] çok uzaktı. Akademik felsefe dünyasındansa "gerçekliğin" dünyasını ya da "tarihin gerçek hareketini" incelemenin daha anlamlı sonuçlar üreteceğine karar verdi. Ve var olduğu haliyle dünyadaki incelemelerine başladığında, tarih ve "güncellik" ona, politik demokrasiyle sonuçlanan sadece iki siyasi altüst oluş örneği gösterdi: Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri. Amerika örneğinin Marx açısından en değerli dersleri sunduğu kanısındayım.

Genç Marx için ABD deneyiminde bu kadar çarpıcı olan şey, en önemlilerinden biri kölelik olan muazzam toplumsal eşitsizliklerle politik açıdan dünyadaki en liberal toplum bileşimi olmasıydı.[16] Liberal ya da politik demokrasinin sunacağı en iyi şey bu idiyse, o zaman "gerçek demokrasi" ya da "insanın kurtuluşu" için başka bir şey gerektiği çok açıktı. Bu bariz çelişkiyi nasıl açıklayacağız? Marx bu soruya yanıt ararken onu bir komünist haline getiren sonuçlara ulaştı. Başta gayrimenkul mülkiyeti olmak üzere servet eşitsizliğine izin verildiği ve bu eşitsizlik yeniden üretildiği sürece –ekonomi politik–, "gerçek demokrasi" imkânsızdı. Zengin azınlık, kaynaklarını, kendi çıkarlarını ayrıcalıklı hale getiren siyasi sonuçlar sağlamak için kullanabilirdi ve kullanırdı da. O zaman "gerçek demokrasi" –sınıfsız toplum– nasıl gerçekleştirilebilirdi? Toplumun hangi kesimi bunu yapma kapasitesine sahipti *ve* bundan ne çıkarı vardı? Avrupa'daki gelişmeler cevabı sunuyordu: proletarya. Marx'ın yeni ortağı, Friedrich Engels de başka bir yoldan giderek aynı sonuca ulaşmıştı. Bu iki yeni komünistin görevi, Avrupa'nın proleter savaşçı öncüleriyle bağlantı kurmaktı. Bunu yapmanın yolu, anahtar rolü oynayacak Alman işçi liderlerini ikna ettikten sonra, kendi yeni dünya görüşlerini açıkladıkları bir metin yayımlamaktı.

Komünist Manifesto, kendisini, sosyalist devrimin önkoşulunun demokratik devrim –"demokrasi mücadelesini kazanma" zorunluluğu– olduğunu söyleyen konumuyla diğer sosyalist eğilimlerin programatik bakış açısından keskin bir biçimde ayırdı. Görüşlerini berrak bir şekilde ifade eden bağlantılı bildirgelerde Marx ve Engels, İngiltere'deki Çartistler gibi Alman proletaryasının da "*burjuva devrimini, işçi devriminin* önkoşulu olarak kabul edebilir ve etmesi gerekir. Bununla birlikte, bunun *nihai hedef* olduğunu bir an bile düşünmemelidir"[17] diye yazdılar. *Manifesto,* peş peşe dört ayrı yerde, işçi sınıfının "*nihai hedefe*" ulaşmak için "zor" yoluyla "burjuvaziyi devirmesi" gerektiğini gayet kesin ifadelerle açıkça dile getiriyordu. Yine de bu hedefe ulaşmanın

aracının "burjuva devriminin" zafer kazanması olduğunu sonuna kadar söylemeye devam ettiler. 1892'de demokratik yönetim biçimlerini görmezden geldikleri yönündeki bir eleştiriye Engels, "Marx ve ben, kırk yıldır, bizim için demokratik cumhuriyetin işçi sınıfıyla kapitalist sınıf arasındaki mücadelenin önce genelleşebileceği ve sonra da proletaryanın kesin zaferiyle sonuçlanacağı tek siyasi biçim olduğunu *ad nauseam* {bıktırıncaya kadar}* tekrarladık."[18]** diyerek itiraz etti.

Komünistler Burjuva Demokratik Devrim İstiyor

Manifesto'nun mürekkebi daha kurumamışken "Avrupa Baharı" patladı. 22 Şubat 1848'de Paris'te sokak çatışmaları başlamış, barikatlar kurulmuştu. Kral Louis-Philippe iki gün sonra tahttan çekildi ve geçici hükümet kuruldu; İkinci Cumhuriyetin başlangıcıydı bu. Paris'te alınan sonuç, Avrupa'nın yaklaşık diğer elli şehrinde protestolara ve ayaklanmalara ilham verdi. Burjuva demokratik devrimler çağında yeni bir evre açılmış, kıtadaki pek çok ülkede ilk kez bir cumhuriyetçi hükümet ve parlamenter demokrasi kurma mücadelesi başlamıştı. Fransa'daki mücadele, Fransa'nın yeniden kuruluşu içindi. Marx ve Engels, bir parti ile, *Manifesto*'nun yazılması görevini veren Komünist Birlik ile donanmış olarak derhal harekete geçtiler. Sürgünde oldukları Brüksel'den, yeni dünya görüşlerini Almanya'da hayata geçirmek için planlar yaptıkları devrimci Paris'e geçtiler. Berlin'de iki gün süren sokak çatışmalarından sonra, 18 Mart'ta IV. Friedrich

* Metin içinde geçen parantez ve köşeli parantezler yazara, çengeli parantezler çevirmene aittir. *–çev.*

** Kitabın bu bölümü, aynı yazarın *Demokrasi Savaşçıları Olarak Marx ve Engels*, (Çeviren Can Saday Yordam Kitap, 2012) isimli kitabı ile büyük oranda aynıdır. Can Saday çevirisinden yapılan alıntılar, sonnotta ve sonnotun olmadığı durumlarda dipnotta belirtilmiştir. Yazarın metin içine yedirerek kullandığı alıntılar, cümlenin anlam ve anlatım bütünlüğü göz önünde bulundurularak tarafımdan çevrilmiştir. Alıntılar dışında yazarın özgün metninin çevirisi de tarafımdan yapılmış ve doğrulukları Can Saday'ın çevirisinden kontrol edilmiştir. *–çev.*

göstericilerin taleplerini kabul etmek zorunda kalmış ve anayasa vaadinde bulunmuştu.

Yeni gerçeklik ışığında *Manifesto*'ya eklemeler yapılması gerektiğinin farkındaydılar. Belki Fransa hariç, –metnin adına konuştuğu– sosyalist devrim pek çok ülkede acil bir gündem değildi, hele kendi anavatanlarında hiç değildi. Böylelikle, Birlik merkezinin onayıyla, burjuva demokratik devrimin aşırı sol tavrını çok etkileyici bir biçimde ortaya koyan, hayli ihmal edilmiş, "Almanya Komünist Partisinin Talepleri"ni kaleme aldılar. Bir sayfalık bir bildiri olduğundan *Manifesto*'dan çok daha fazla yayıldı. On yedi talepten ilk üçü ve on üçüncüsü yol gösterici nitelikteydi:

1. Bütün Almanya'nın tek ve bölünmez bir bütün olduğu ilan edilmelidir.
2. 21 yaşına girmiş her Alman, ağır ceza gerektiren bir suçtan hüküm giymemiş olması koşuluyla, seçme ve seçilme hakkına sahip olmalıdır.
3. İşçilerin de Alman Parlamentosunda üye olabilmeleri için halk temsilcilerine ödeme yapılmalıdır.

13. Kilise ve devlet birbirinden kesin olarak ayrılmalıdır. Her mezhebin din görevlisinin ücreti kendi cemaatlerinin gönüllü katkısıyla ödenmelidir.[19]

Bunlar, demokratik bir cumhuriyetin temeli olduğunu düşündükleri nitelikler olmanın yanı sıra, Marx ve Engels'in komünistler olarak, genel oy ve temsili demokrasi üzerine aleni olarak ilan ettikleri ilk ilkelerdi.

Talepler, *Manifesto*'nun değinmediği bir başka konuya değiniyordu: köylü sorunu. Bildiride belirtildiği gibi, altıncıdan dokuzuncu maddeye kadar olan talepler, "devlet harcamalarının karşılanması için gerekli olan araçlarda kısıntı yapmadan ve üretimi tehlikeye atmadan, bugüne kadar çiftçilerin ve küçük kiracıların üzerine yüklenmiş kamusal ve diğer yükümlülüklerin azaltılması için kabul edilmiştir."[20] Bildiride yer alan diğer talepler, metnin

aslında çok sınıflı bir hedef kitle göz önüne alınarak hazırlandığını gösteriyordu: "Bu talepleri bütün güçleriyle desteklemek Alman proletaryasının, küçük burjuvazinin ve köylülerin yararınadır. Bugüne kadar bir avuç insan tarafından sömürülmüş olan ve sömürenlerin aynı bağımlılık ilişkisi içinde tutmaya devam etmek isteyeceği milyonlarca Alman, sadece bu talepler hayata geçirilirse bütün zenginliklerin üreticisi olarak haklarını kazanacak ve hakları olan iktidarı elde edecektir." Bir başka deyişle, proletarya, küçük burjuvazi ve küçük köylülük ittifakı –Engels'in ilk dönem yazılarında "halk" ittifakı olarak atıfta bulunduğu ittifak– "demokrasi mücadelesini kazanmak için", burjuva demokratik devrim için, Marx ve Engels'in tasavvur ettiği koalisyondu.

Almanya'ya, özellikle Rheinland'a geri dönersek, Marx ve Engels bu görüşlerini hayata geçirmenin yollarını arıyordu. Yeni gazeteleri *Neue Rheinische Zeitung*'un (*NRZ*) alt başlığı *Organ der Demokratie* (Demokrasinin Yayın Organı) her şeyi anlatıyordu. Ancak bütün Komünist Birlik üyeleri ve ilişkileri, *Talepler*'in bu perspektifini paylaşmıyordu. Birlik'in Köln'deki lideri Andreas Gottschalk öncelik olarak birleşik bir cumhuriyet talebine, bunun burjuvaziyi korkutacağı gerekçesiyle itiraz ediyordu. Meşrutiyetin daha az korkutucu olduğunu iddia ediyordu. Aynı zamanda, Tüm Alman Frankfurt Parlamentosu ve Berlin'deki Prusya Anayasa Meclisi için yapılacak seçimlerden de yakınıyordu çünkü işçilerin ikinci seçmenleri seçmesi gerekiyordu ve bu da anca dolaylı bir seçim anlamına geliyordu. Seçimlerin boykot edilmesi gerektiğini savunuyordu. Marx ve Engels ve Birlik'in geri kalanı aynı fikirde değildi ve seçimlere aktif katılım sağlamak gerektiği kanaatindeydiler.

Başka bir görüş ayrılığı, demokratik devrimin kurumsallaşması için gerekli olan sınıf koalisyonu konusundaydı, ki bu meselenin (kısa süre sonra görüleceği gibi) Marx ve Engels'in seçim stratejisi üzerinde etkisi olacaktı. Sadece Gottschalk değil, işçi hareketinin diğer bir önemli şahsiyeti Stephen Born da önceliğin

işçi sınıfını doğrudan ilgilendiren meselelere verilmesi ve küçük burjuvazi ve köylülükle ittifaka şüpheyle yaklaşılması gerektiğini düşünüyordu. Marx ve Engels'in eleştirdiği bu bakış açısı, hâlâ bir lonca (*straubinger*) zihniyetiyle eyer vurulmuş zanaatkârların demokratik devrimin önemini ciddiye almama eğilimini ele veriyordu –bir tür işçi sınıfı taşralılığı. Diğer sosyal sınıflara karşı takınılan bu sekter tutum, işçilerin toplumun küçük bir azınlığını oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, devrimin hayata geçirilmesini tehlikeye atıyordu. Böylesi bir tutum, Marx ve Engels'in halihazırda işaret etmeye başladığı gibi, demokrasi meselesinde giderek bocalayan burjuvaziye bu mücadelede ayrıcalık tanınmasını kabul etmek anlamına geliyordu.

Birlik'te baş gösteren fikir ayrılıkları, Marx'ın liderlik ettiği örgütler içinde, burada sadece çok kısa olarak değinilebilecek bir konu olan demokratik karar alma sorununu ortaya çıkardı. Seçim stratejisi konusunda Birlik liderliği ile aynı fikirde olmayan Gottschalk örneği hakkında, kendisinden istifasını sunmasının istendiğini söylemek yeterlidir. "Birlik'in aldığı kararlara uymak" "üyelik koşulları"ndan biriydi. Gottschalk, Marx'a bu kuralı doğru bulmadığını ve "kişisel özgürlüğü risk altında" olduğu için istifa edeceğini söyledi. Bu olay hakkında bilinenler, Birlik'in kurallarının, en çok Lenin'le ilişkilendirilmiş olan demokratik merkeziyetçiliğin[21] habercisi olduğu savını desteklemektedir. Yıllar sonra Engels, Danimarka'daki bir destekçisine "emek hareketi mevcut toplumun acımasız eleştirisi üzerine kuruludur... dolayısıyla kendisi eleştirilmekten nasıl kaçınabilir, tartışmayı nasıl yasaklayabilir? O zaman başkalarının bizim ifade özgürlüğümüzü kabul etmesini, sırf kendi saflarımızdakilerin konuşma hakkını ellerinden almak için istiyor konumuna düşmez miyiz?"[22] diyordu. Marx ve Engels'in bu perspektifin aksine davrandığına dair hiçbir kanıt yoktur, Gottschalk örneği de dahil olmak üzere. Onun görüş ayrılığını dile getirme hakkı değil, eylemleri, yani Birlik'in seçim stratejisine muhalefet etmesi engelleniyordu.

Birlik'in Mayıs 1848'de yapılan Frankfurt ve Berlin parlamentosu/kurucu meclis seçimlerine nasıl katıldığı (eğer katıldıysa) mevcut tarihî kayıtlarda bütünüyle açık değildir.[23] Bildiğimiz tek şey, Haziran ayında bir tarihte, Marx'ın, örgütün lideri olmak sıfatıyla, esas olarak algılanan politik gerçeklikler nedeniyle, örgüt adına yürütülecek faaliyetleri askıya almaya karar verdiğidir ki buna kısaca geri döneceğiz. Onun yerine, örgütün faaliyetini ve perspektifini sürdürmek üzere Marx'ın başında olduğu *NRZ* yayın kurulu etkili bir yapı olarak hizmet etti. (Zaman zaman oldukça başarılı olan) Faaliyetlerinin ekseni "halk" –yani, proletarya, köylülük ve şehirli küçük burjuvazi– ittifakını hayata geçirmek ve *Talepler*'i kitleselleştirmek üzere çaba sarf etmekti.

Seçim Meydanına İlk Adımlar

"Arap Baharı"nda olduğu gibi, "Avrupa Baharı"nın da gidişatı komşu ülkelerdeki gelişmelere bağlıydı ve bu anlamda hiçbir ülke, –1848-49 devrimlerinin Mısır'ı– Fransa'dan daha önemli değildi. Geriye dönüp bakıldığında, Haziran 1848'de Paris'te başlayan işçi sınıfı ayaklanmalarının kanlı yenilgisi kıtaya yayılmış olan kabarmanın sonunun başlangıcıydı –buna rağmen ve yine geriye dönüp bakıldığında, sosyalist devrim çağının başladığına da işaret ediyordu. Ekim'de Viyana'daki demokratik güçlerin dağıtılması, tabuta çakılan son çiviydi ama ancak bir süre sonra geçmişe bakıldığında böyle olduğu görülecekti çünkü demokratik devrimlerin ölü doğmuş olduklarını anlamak için bir altı ay daha gerekecekti. Marx ve Engels'e göre, aslında olan, burjuvazinin korkaklığının gerici güçleri cesaretlendirmesinden ibaretti. IV. Friedrich, Prusya meclisindeki vekillerin yazmakta oldukları anayasa konusunda kaydettikleri ilerlemeye aldırmaksızın, 5 Aralık'ta kendi anayasasını yürürlüğe koymaya karar verdi. Bu, meşrutiyet öngören, dolayısıyla nihai söz hakkını krala veren bir anayasaydı. IV. Friedrich'in darbesi devrimci güçleri bir ikilemle

karşı karşıya bıraktı çünkü dayattığı anayasa yeni Prusya Meclisi için seçimler yapılmasını öngörüyordu: Seçimlere katılmak ya da katılmamak ve katılanacaksa nasıl?

Marx'a göre seçimlere katılmak zorunluydu. Tek sorun, anayasaya itiraz edecek olan liberal burjuva demokratlara mı oy vermek; işçi, köylü ve şehirli küçük burjuvaziden oluşan "halk ittifakı"nı temsil eden adaylar mı çıkarmak; yoksa çekimser mi kalmak gerektiğiydi. Marx ilk seçeneği savunuyordu. Ona göre, "halk partisi" kendi adaylarını çıkaracak kadar güçlü değildi (bir sonraki yıl özleştiriye konu olacak bir tutum), "Almanya'da henüz başlangıç aşamasındaydı."[24] İttifakın işçi bileşenleriyle yapılan bir toplantıda dile getirdiği üzere ilkeli tutum, feodal mutlakiyetçiliğe, yani dayatılan anayasaya karşı durmaktı. "Burjuvazinin egemenliğini arzu edecek son insanlar kesinlikle bizleriz... Ama işçilere ve küçük burjuvaziye diyoruz ki: Sonunda hepinizi özgürleştirecek olan yeni bir toplumun kuruluşu için gerekli maddi araçları yaratacak sanayiye sahip modern burjuva toplumda acı çekmek daha iyidir." Bu nedenle, "ortak düşmanımızın, mutlakiyetçi monarşinin kazanmaması için aynı zamanda muhalefette olan bir başka parti ile [en azından burjuvazinin bu kanadıyla] birleşmek"[25] zorunluydu.

Anayasa karşıtları Rheinland'da ezici bir çoğunlukla kazanmış olmasına rağmen, Prusya'nın geri kalanında, anayasa taraftarları burjuvazinin de yardımıyla başarılı olmuştu. Büyük sermayenin objektif olarak kendi çıkarları aleyhine olan bir metni desteklemiş olduğu gerçeği, Marx'ın Alman burjuvazisinin devrimci bir çizgide davranma kapasitesinden yoksun olduğu şeklindeki görüşünü açık bir biçimde doğruladı. Bununla birlikte, eyaletin şehirli küçük burjuva örgütleri ve işçi sınıfının ortak çabası ile harekete geçen muhalefetin Rheinland'da kullandığı oylar, *NRZ*'lileri, "halk partisi"ni kurma potansiyelinin hiç olmadığı kadar yüksek olduğuna ikna etti. Seçimlerde, "küçük burjuva-

zi, köylüler ve proleterler ['spesifik olarak *kızıl* sınıf'] kendilerini büyük burjuvaziden, üst aristokrasiden ve yüksek bürokrasiden kurtardı."[26]

Ocak seçimlerinden yaklaşık üç hafta sonra, muhalif bir gazete, anayasaya muhalefet edecekleri beklentisiyle liberal demokratları destekleyen *NRZ*'yi, onlar tarafından oyuna getirilmiş olmakla suçladı –umutları hızla boşa çıkmıştı. Marx'ın yanıtı ders verir nitelikteydi çünkü belki de Marx ve Engels'in somut bir durumda seçim politikasına yaklaşımının ilk işaretlerini veriyordu. Seçimler sırasında neden "*bizim* kendi görüşlerimizi geri plana attığımızı" açıkladıktan sonra, "Şimdi, seçimlerden *sonra*, yalnızca hükümetle ilgili değil aynı zamanda resmî muhalefetle ilgili eski acımasız bakış açımızı yine ortaya koyuyoruz,"[27] diye yazdı. Liberal demokratlar tarafından aldatılmış olma suçlamasına gelince, "bu beylerin, yeniden seçilmek için, dayatılan anayasayı bugün tanıyacakları öngörülebilirdi. Seçimlerden *önce* seçmen toplantılarında kabul ettiklerini, seçimlerden *sonra* demokratik kulüplerde inkâr etmeleri bu beylerin duruşunun karakteristik özelliğidir. Bu dar görüşlü, hünerli, liberal sinsilik asla devrimcilerin tarzı olmamıştır."[28]

Bu nedenle on dokuzuncu yüzyıl ortası Almanyasının özel durumu nedeniyle, seçimlerde liberal demokratlarla ittifak yapmak zorunda olan "halk partisi", onlarla ilgili herhangi bir hayale kapılmamalı ve seçimler biter bitmez bunlarla arasına politik bir mesafe koymalıydı. Bir yıl sonra, kısa bir süre içinde görülebileceği gibi, Marx ve Engels, spesifik olarak belirtmek gerekirse gelecekteki seçimlerde işçi adayları göstermek suretiyle bütün işçi sınıfını liberal demokratlardan politik olarak bağımsızlaşmaya çağırarak bu durumdan çıkardıkları devrimci sonuçları bir sisteme bağlayacaklardı.

Mücadele Dersleri

"Avrupa Baharı"nın tam bir geri çekilmeyle sonuçlanması ve böylece politik alanın daralmasıyla, Marx ve Engels de savaş alanından çekildi. Londra'da, diğer Birlik üyeleriyle birlikte, yeniden toparlanmanın ve sonraki adımlarını planlamanın yollarını aradılar. Tarih, ikilinin en önemli işlerinin geçmiş iki yılın bilançosunu –mücadele derslerini– çıkarmak olduğunu doğrulayacaktı. Uzun bir raf ömrüne sahip üç metin/yazı ortaya çıktı.

Mart 1850 Çağrısı

İlk ve en acil görev Birlik'in kendisinin performansını değerlendirmekti. Birlik'in yeniden seçilmiş başkanı olarak Marx, Engels'in yardımıyla, diğer liderler adına da "Birlik Genel Merkezine Çağrı, Mart 1850" olarak bilinen metni kaleme aldı. On sayfalık metin (bkz. Ek A), bizzat tanıklık ettikleri olgular temelinde ulaştıkları sonuçların kısa ve öz bir damıtımıydı. Metni şimdiki amaçlar açısından bu kadar önemli kılan şey, Bolşevik arşivci David Riazanov'a göre, "onları [bu metni ve 1850 Haziran tarihli konuşmayı] kalpten tanıyan Lenin'in onlardan alıntı yapmaktan haz duymasıydı."[29] 1905 Rus Devrimi'nin sıcak günlerinde sınıf mücadelesinin hakiki laboratuvarında bunları ve diğer yazılanları kullanmak, Lenin'in "Marx ve Engels'in faaliyetlerinde... 1848-49 devrimci kitle mücadeleleri döneminin merkezî bir yer kapladığını" doğru bir biçimde görmesine olanak sağladı. "Bu devrimler, onların, farklı ülkelerdeki demokrasi ve işçi hareketinin gelecekteki örüntüsünü tanımlarken kalkış noktasıydı."[30]

"Çağrı"nın –yine, geçmiş iki yılın deneyiminden çıkan– ana teması, işçi sınıfının Alman devriminin beklenen yeniden canlanmasında, bağımsız olarak örgütlenmesi gerektiğiydi; "bağımsız olarak" sözcükleri ya da aynı anlama gelen sözcükler on sayfanın

dokuzunda, bazen birden fazla kere zikrediliyordu. Birlik'in faaliyetlerini geçici olarak durdurması –Marx burada üstü kapalı bir özeleştiri yapıyordu– üyelerinin daha geniş demokratik faaliyet içinde eriyip gitmelerine ve böylece demokratik devrimin liderliğini gereksiz bir biçimde şehirli orta sınıf demokratlara teslim etmelerine yol açmıştı. Ama anti-feodal davaya burjuvazinin ihaneti (*Manifesto*, bu hedef için bir işçi-burjuva ittifakına açık kapı bırakmıştı), devrim yeniden canlandığında işçi sınıfının ittifak yapması gereken grubun tam da bu demokratlar olduğu anlamına geliyordu, –bununla birlikte, bu sınıfın iki yıllık demokrasi mücadelesindeki geçmiş performansı hiç doyurucu değildi. Metnin büyük kısmı bir başka ihanetten nasıl korunulabileceği ve feodal düzen alaşağı edildikten sonra, silahlı mücadele de dahil olmak üzere, ne yapmak gerektiği hakkındaydı. Metin, "küçük burjuva demokrasisi" ile işçi sınıfı ittifakının, birlik değil sadece bir ittifak olduğunu defalarca tekrarlıyordu. Demokratik devrimi tamamlamak için gerekli olan liderliği sadece bağımsız olarak örgütlenmiş işçi sınıfı sağlayabilirdi. Ve ancak bundan sonra "devrimin devamlılığı" sağlanabilirdi –yani, sosyalist devrim.

"Çağrı" bir seçim stratejisi öneriyordu; Marx ve Engels'in ilk detaylı anlatımıydı bu. Bir başka üstü kapalı özeleştiride (yukarıda bahsedilen Haziran 1850 Prusya Kurucu Meclis seçimleri ile ilgili Marx'ın aldığı tutumun özeleştirisi), Marx ve Engels liberal burjuvazinin seçim meydanında işlediği türden bir ihanetin önüne geçmek için tasarlanmış bir perspektif sunuyordu. Ulusal Meclis için yapılacak olan bir sonraki seçimde, işçiler sadece liberal burjuvaziden değil aynı şekilde küçük burjuvaziden de bütünüyle bağımsız bir yol izlemeliydiler. Açıklayıcı olması açısından, ana hatlarıyla ortaya koydukları şeyin, işçi sınıfının seçimlerde yarışabileceği derecede politik demokrasinin bulunduğu feodalizm sonrası dönem için ileri sürülmüş bir strateji olduğu belirtilmelidir. Konuyla en ilgili kısım, işçi sınıfı partisine yönelik talimatlardı:

> Her yerde burjuva demokrat adayların yanında işçiler de aday gösterilmeli, bu adaylar mümkün olduğunca Birlik üyeleri olmalı ve olası tüm araçlarla seçilmeleri sağlanmalıdır. *İşçiler, seçilme ihtimalleri olmayan yerlerde bile, bağımsızlıklarını korumak, kendi güçlerini ölçmek, devrimci tutumu ve parti duruşunu kamuoyuna sergilemek için kendi adaylarını çıkarmalıdır.* Bu bağlamda, demokratların ileri sürdüğü bahanelere, örneğin, böyle yaparak demokrat kesimi böldükleri ve gericilerin kazanmasına fırsat verdikleri gibi argümanlara kanmamalıdır. Bütün bu söylemlerin tek amacı proletaryayı aldatmaktır. *Proletarya partisinin böylesi bağımsız bir eyleminin sağlayacağı ilerleme, temsil organında birkaç gericinin varlığının neden olacağı dezavantajdan kesinlikle çok daha kıymetlidir.* Eğer demokratlar, gericilere karşı, başlangıçtan beri kararlılıkla ve yıldırıcı bir biçimde kendilerini ortaya koyarlarsa, gericilerin seçimlerdeki etkisi daha işin başında kırılacaktır.[31]

İtaliklediğim ilk cümle, Marx ve Engels açısından seçim zaferlerinin, işçi sınıfının politik eylemi karşısında ikinci planda kaldığını tereddütsüz biçimde ortaya koymaktadır. İşçi sınıfı partisi için seçim sınavı, kazanılan sandalye sayısından ziyade, partinin gerçek etkinliğini –"kendi güçlerini"– ortaya çıkarması açısından önemlidir. Burada "kendi güçlerini ölçmenin", "seçilmekten" başka ne şekilde yapılacağına dair kelimelere dökülmemiş bir yöntem bulunmaktadır. Buna bağlı ve en az o kadar önemli olan bir başka şey, partinin kendisini seçimler sırasında nasıl ortaya koyduğudur. Gerçekten "kendi devrimci tutumunu ve parti duruşunu kamuoyu önünde göstermiş" midir? Ardından gelen cümleler de ayrıca önemlidir, çünkü gelecek yüzyılda ve sonrasında birçok ilerici partiyi ve işçi sınıfı partisini hayli delirtecek bir açmaza değinir: Seçim arenasında "boşa giden oylar" ve "ehvenişer" ikilemi. Marx ve Engels, yine tartışmasız bir biçimde, işçi sınıfının bağımsız politik eyleminden doğan potansiyel kazanımların "gericiler"in seçilmesi riskinden daha ağır bastığını savunmuşlardır. "Yıldırıcı bir biçimde" [*terorristically*] sözcük-

leri ile ne kastettiklerine gelince; bu konuda ancak tahminlerde bulunulabilir çünkü ne buradaki ne de sonraki ifadelerde bu konuda bir açıklık vardır.

Dikkate Değer Üç Bilanço

Marx ve Engels, 1848-49 olaylarına ilişkin bu tartışma açısından anlam ifade eden üç başka değerlendirme daha yaptılar. Bir tanesi genel oy hakkını nasıl gördükleri ile ilgiliydi: ne yapabilir ve ne yapamaz. *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri* olarak adlandırılagelen 1850 tarihli bir dizi makalede Marx, Fransız devriminin bilançosunu çıkarıyordu. Yeni geçici hükümetle gelen politik düzenlemeler ile hükümetin idaresine yön veren anayasanın "temel çelişkisini" yazıyordu:

> Ama bu anayasanın temel çelişkisi şurada: Toplumsal köleliklerini ebedileştirmesi gereken sınıfları, yani proletaryayı, köylüleri ve küçük burjuvaları, genel oy hakkı aracılığıyla siyasal iktidarın sahibi yapıyor. Buna karşılık, eski toplumsal iktidarını onayladığı sınıfı, yani burjuvaziyi, bu iktidarın siyasal güvencelerinden yoksun bırakıyor. Siyasal iktidarını, her an düşman sınıfların zaferine yardımcı olan ve burjuva toplumunun kendi temellerini tehdit eden demokratik koşullarla baskı altına alıyor. Birilerinden siyasal kurtuluştan toplumsal kurtuluşa doğru ilerlememelerini; diğerlerinden ise toplumsal restorasyondan siyasal restorasyona doğru gerilememelerini istiyor.[32]

Erkeklere genel oy hakkı verilmesi, burjuvazi açısından, burjuvazinin çıkarlarını "tehlikeye atabilecek", özü itibarıyla istikrarsız bir durum yaratmıştı. Emek ile sermayenin çıkarları arasındaki temel uyumsuzluk emekçi sınıfların yeni elde ettiği politik haklar nedeniyle iyice arttı. Ama genel oy hakkına rağmen, anayasanın burjuva karakteri işçi sınıfının "politik kurtuluştan toplumsal kurtuluşa ilerlemesini"[33] engelliyordu.

Marx'ın argümanında ima edilen, can alıcı önemde bir ayrımdır. İşçi sınıfı ve müttefikleri açısından "genel oy hakkı ara-

cılığıyla siyasi güç sahibi olmak" ile bu iktidarın, fiilen "toplumsal kurtuluş" için kullanılması aynı noktada birleşmiyordu. Toplumsal kurtuluş, "burjuva toplumun tam da temellerinde" –yani, özel mülkiyet– gedik açmayı gerektiriyordu, ki anayasa bunu kesinlikle yasaklıyordu. Marx, "temel çelişki"nin, burjuvazinin çıkarlarını temsil eden Ulusal Meclis tarafından Mayıs 1850'de genel oy hakkı kaldırıldığında çözüldüğünü ileri sürüyordu. O dönem önemli ve etkili kişilerden biri olan Alexis de Tocqueville, Haziran 1848'de Parisli proleterlerin başlarının ezilmesinin ardından, bunu "parlamenter diktatörlük" olarak tanımladı. Marx'a göre ise bu, "burjuva diktatörlüğü"[34] idi.

Marx, Meclis'in eylemlerini bir perspektife yerleştirdi. "Genel oy hakkı, görevini tamamlamıştı. Halkın çoğunluğu, devrimci bir dönemde genel oy hakkının sunabileceği tek şey olan geliştirme okulundan geçmişti. Bir devrim ya da gericilik tarafından kaldırılmak zorundaydı."[35] Devrimci süreç açısından genel oy hakkı, amaca ulaştıran bir araçtı, amacın kendisi değil.

Genel oy hakkının kaldırılması, tam da Marx'ın beklediği gibi, Aralık 1851'deki hükümet darbesiyle İkinci Cumhuriyeti ortadan kaldırmak konusunda Louis Bonaparte'ı yüreklendirdi. Marx, 1852'de kaleme aldığı herkesçe bilinen darbe analizi *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*'nde, herhangi bir burjuva demokrasisi değerlendirmesinin mekân ve zamanı, özellikle de bir yanda kıta Avrupasını, diğer yanda ABD'yi hesaba katarak bir bağlama oturtması gerektiğine işaret ediyordu. Feodal hükümet biçimleri bünyesindeki zorunlu sınıf ayrışmalarına eşlik eder şekilde kapitalist üretim ilişkilerinin hızla yayıldığı ondokuzuncu yüzyıl ortası Avrupasında, başkaldıran burjuvazinin ihtiyaç duyduğu hükümet biçimi cumhuriyetti. Feodal geçmişi olmayan, sınıf ilişkilerinin ve dolayısıyla sınıf mücadelelerinin hâlâ akışkan ve belirsiz olduğu ABD'de cumhuriyet, ondokuzuncu yüzyıl ortası itibarıyla burjuva egemenliğinin muhafazakâr biçiminin vücut bulmuş hali olmuştu.

Engels, Alman devrimi üzerine *Almanya'da Devrim ve Karşıdevrim* başlıklı bir dizi makale kaleme aldı. Berlin ve Viyana'da Mart 1848'de gerçekleşen kitlesel işçi sınıfı ayaklanmalarının ardından Berlin ve Frankfurt'ta yapılan, biri Prusya'yı, ötekiyse tüm Almanya'yı kapsayan (sınırlı yetkiye dayalı) kurucu meclis birleşimlerinde elde edilen önemli kazanımlara rağmen, bu iki meclisin de ilerlemek ve bu sayede devrimi korumak açısından ön açıcı bir mücadele yürütme kapasitesinin olmadığı görüldü. Aynısı Paris'teki Ulusal Meclis için de geçerliydi; her iki yapıdaki orta sınıf reformcular (Frankfurt'takilerin neredeyse dörtte biri devletten maaş alan profesörlerdi) hareket halindeki kitlelerden, Prusya monarşisinin bu küçük demokratik açılımı bitirme tehdidinden korktuklarından daha çok korkuyorlardı. Frankfurt'takiler dürüst ama trajik bir biçimde, Paris'te yapılan anayasadan daha liberal ve demokratik bir anayasanın kaleme alınmasının Almanya'da liberal demokrasiyi ilk kez tesis etmek için yeterli olacağına inanıyorlardı. Engels onlara yönelttiği eleştirilerde çok acımasızdı:

> Bu zavallı, kıt akıllı adamlar, genellikle çok silik olan yaşamları boyunca başarıya benzeyen her şeye o kadar az alışıktılar ki, iki ya da üç oy çoğunlukla kabul edilen cüzi yasal değişikliklerin Avrupa'nın çehresini değiştireceğine gerçekten inanıyorlardı. Yasama organındaki kariyerlerinin başından beri, o onulmaz hastalığa, *parlamenter ahmaklığa* {*cretinism*}, talihsiz kurbanlarını tüm dünyanın, geçmişi ve geleceğinin, onları kendi üyeleri arasında görme onurunu taşıyan bu özel temsil organındaki oy çoğunluğuyla yönetildiğine ve belirlendiğine ve kendi meclislerinin duvarları dışında yaşanmakta olan diğer her şeyin, -savaşlar, devrimler, demiryolu inşaatları, bütün yeni kıtaların kolonileştirilmesi, Kaliforniya altın keşifleri, Orta Amerika Kanalları, Rus orduları ve insanlığın kaderine etki etme iddiasında olan herhangi bir şey- o anda onurlu meclislerinin dikkatine mazhar olan önemli soruna, o sorun artık her ne ise, tabi olan kıyaslanamaz olaylarla karşılaştırıldığında hiçbir anlam ifade etmediği

kutsal kanaatini aşılayarak pençesine alan bu bozukluğa meclisteki diğer gruplardan daha fazla yakalanmışlardı.[36]

Engels'in bu zehir gibi iğnelemesi, onun ve Marx'ın meclis arenasıyla ilgili görüşlerinin özüdür. Parlamenter süreç görmezden gelinemeyecek ve devrimci süreç lehine işlev görebilecek olsa da tarihin ilerleyişini anlamak açısından belirleyici olan gelişmeler parlamento binası içinde değil, onun görünüşte bir büyünün eseri olarak hava geçirmez biçimde kapatılmış duvarlarının dışında yaşanır; devrim, bu gelişmelerin en önemsizi değildir. Marx'ın Fransa'daki çalkantılar içinde genel oy hakkının kaderiyle ilgili yukarıda alıntılanan yorumu –"Ya devrimle ya da gericilik tarafından bir kenara atılmalıydı"– bu iddiasının bir örneklemesidir. Bir başka deyişle, seçim sürecinin kaderinde belirleyici olan şey, seçim süreci dışındaki değişkenlerle belirlenir. Göreceğimiz gibi, kimse bunu Lenin kadar iyi ortaya koyamamıştır. "Parlamenter ahmaklık" Lenin'in, bu temel politik gerçeği anlayamayanlar için kullandığı favori tanımıdır.

SINIF MÜCADELESİNDE "YENİ BİR ÇAĞ"

"Avrupa Baharı"nın 1849 itibarıyla sona ermesi, dünyanın bu parçasında devrimci siyasette on yıldan uzun süren bir durgunluğa neden oldu. Marx ve Engels yeni ikametgahlarında İngiliz siyasetini yakından izler ve Britanya'nın seçim ortamı hakkında ancak gerektiğinde yorumlar yaparken, Marx, "şimdi AVRUPA'DA DEVRİM ÇAĞI bir kez daha AÇIKÇA BAŞLAMIŞTIR" diye yazdığında sadece seçim meselesi hakkında süreğen bir tartışmaya girmekle kalmayıp ikilinin bunu işçi sınıfı lehine biçimlendirmek üzere harekete geçtiği tarih 1863'tü.[37] Alman devriminin sonuçları üzerinde kafa yoran Marx, büyük bir öngörüyle, 1848'in sonunda devrimin kaderinin, "İtalya'da olduğu gibi Kanada'da, Prusya'da olduğu gibi Doğu Hindistan'da, Tuna boyunda olduğu gibi Afrika'da yürütülen"[38] ulusal özgürlük ile anti-feodal ve an-

tikapitalist mücadeleleri birleştiren dünya çapında bir devrimci sürecin elde edeceği başarılı sonuçlara bağlı olduğunu söylüyordu. Global bir perspektifle donanmış olarak, Avrupa'daki sınıf mücadelesinin yeniden başlayacağının habercisi olan iki önemli gelişmeyi 1860'ta isabetle fark etmişti: köle karşıtı John Brown'ın* Virginia'da Harper's Ferry'ye saldırması ve Rus Çarı tarafından köleliğin kaldırılması. Köleliğin ve diğer prekapitalist sömürü biçimlerinin sona ermesi, demokratik devrim için hayati önemdeydi ve emeğin sermayeye karşı mücadelesinin bir önkoşuluydu.

Uluslararası İşçi Derneği

Avrupa işçi sınıfının devam etmekte olan Amerikan İç Savaşı'ndan hemen öğrendiği bir şey varsa, o da *kendi* hükümetlerinin onların çıkarlarını temsil etmediğidir, özellikle dış politika konusunda. Bu Britanyalı işçiler için özellikle geçerlidir. Güney pamuğuna ihtiyaç duyan tekstil baronlarının çağrısına bir baş işaretiyle karşılık veren Londra, köle sahiplerinin tarafını tuttu ve iç savaşa köle sahipleri lehine müdahale etmekle tehdit etti. Binlerce tekstil işçisi Güney pamuğunu Atlantik Okyanusu yoluyla getiren gemilerin Kuzeyliler tarafından ablukaya alınması nedeniyle işlerini kaybetmiş olmasına rağmen kölelik karşıtlarını desteklemek ve Londra'nın tehditlerine karşı koymak için güdüsel olarak ve sonuçlarını da göze alarak harekete geçti. İşçiler kendi dış politikalarını oluşturmak zorunda olduklarını giderek daha çok fark ediyorlardı. Bu mecburiyet, 1864'te Uluslararası İşçi Derneğinin (UİD), yani Birinci Enternasyonal'in kurulmasına yol açan faktörlerden biriydi.

Baştan beri basın aracılığıyla Kuzeyin hedefleri doğrultusunda lobi yapan Marx, en başından beri, bu yeni örgütlenme-

* Kendisi beyaz olan köle karşıtı John Brown (1800-1859), köleliğin ancak silahlı ayaklanma yoluyla kaldırılabileceğini düşünüyordu. Hem silah elde etmek, hem de oradaki köleleri silahlandırıp ayaklandırmak amacıyla adamlarıyla beraber belirtilen yerdeki silah fabrikasını bastı. Fabrikayı bir süreliğine ele geçirse de baskın başarılı olmadı. Brown yakalanıp asıldı. *-ed*

de Alman işçilerinin temsilcisi olarak kilit bir rol oynadı ve kısa süre sonra örgütün etkili lideri olarak ortaya çıktı. Marx'ın yazmış olduğu kurucu belgenin, "Açılış Konuşması"nın ana mesajı, Britanya Parlamentosunun çalışma saatlerini (en azından yasal olarak) on saat ile sınırlayan böylesi bir reform işçi sınıfı açısından bir zafer olmasına rağmen, "toprak sahiplerinin ve sermaye sahiplerinin kendi ekonomik tekellerini savunmak ve devamlılığını sağlamak için politik ayrıcalıklarını kullanmaya her zaman devam edecekleri ... emeğin kurtuluşunun yolu üzerine her türlü engeli çıkarmaya devam edecekleri ... *Bu nedenle siyasi iktidarı ele geçirmenin işçi sınıfının görevi olduğu*"[39] idi. Bunun ne anlama geldiği ve nasıl hayata geçirileceği tartışması, somutlanmasından önce bir yedi yıl daha sürecekti. Bu süreçte esas görev örgütün ayakta kalmasını sağlamaktı. Bunu yapmakta büyük bir rol oynaması, Marx'a o an için ihtiyaç duyulan moral otoriteyi sağladı.

UİD'nin, yine Marx tarafından kaleme alınan ikinci kurucu belgesi *Birlik Geçici Tüzüğü*'nde, örgütün çalışmalarına rehberlik eden diğer önemli mesaj en başta verilmişti: "İşçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eseri olacaktır."[40] Bunu yazdığında Marx'ın zihninde esas olarak 1848 devrimlerinden çıkardığı dersler vardı. "Açılış Konuşması"nda verilen mesajın aksine, bu mesaja ağırlık verildi ve örgütün kurulduğu haftalar içinde hayata geçirildi. UİD'nin yürütme komitesi olan Genel Konseyde (GK) bir aydan biraz uzun bir süre bazı küçük burjuva figürlerle birlikte çalıştıktan sonra Marx, Engels'e, "örgüte burjuvazinin üyeleri, entelektüeller ya da yarı aydınlar katıldığı anda çok daha dikkatli olunmalı"[41] diyordu. Bununla ilgili olarak Marx, UİD liderliğine orta sınıf katılımını ciddi anlamda sınırlayan birtakım örgütsel kurallar koydu. Örgütle işbirliği içindeki ünlü bir avukat Genel Konsey'de yer almak istediğini bildirdiğinde, Marx bu ricanın geri çevrilmesi konusunda diğer üyeleri ikna etti. "Dürüst ve samimi bir adam olduğuna inanıyorum ama kendisi burjuva politikacıdan başka bir şey değildir, olamaz da." Parlamentoda koltuk

peşinde koşan bu avukatın tam da bu yüzden "komitemize girmesine izin verilmemelidir. Bu tür küçük parlamenter hırslar için *le piedestal* {basamak}olamayız... [Aksi halde] onu onun sınıfından olanlar takip edecektir ve İngiliz işçi sınıfı hareketini bütün orta sınıf ya da aristokrat patronajdan kurtarmak için sarf ettiğimiz, bugüne kadar başarılı olan çabalarımız boşa gidecektir."[42] Yani Marx, Enternasyonal'i küçük burjuvazi ve burjuvazi açısından bir seçilme kanalına dönüştürecek her türlü girişime, örgütün kuruluşundan itibaren kesin olarak karşı çıkmıştı. Enternasyonal'in proletarya için böyle bir araç haline gelip gelmeyeceği ve nasıl geleceği sonradan ortaya çıkan bir tartışma ve anlaşmazlıktı.

Merkezi Londra'da bulunan UİD, seçim meydanından kaçamazdı. Genel Konsey, kuruluşundan altı ay sonra, Marx'ın desteğiyle, genel oy hakkını orta sınıfa ve daha iyi durumdaki işçilere kadar genişleten 1867 tarihli Reform Yasasının kabul edilmesi için Parlamentoya baskı yapma konusunda önemli bir rol oynayan işçi sınıfı örgütü Reform Birliği'nin kurulmasına yardım etti. GK, Marx'ın ısrarıyla, yalnızca erkeklere genel oy hakkını destekleyebileceğini kabul etti. Ama bir yıl sonra, GK'nın sendikacı iki üyesi "[W.R] Cremer ve [George] Odger, *burjuvazi ile* bizim emellerimize aykırı *bir anlaşma yaparak*, Reform Birliği'nde bize *ihanet etmişlerdir*"[43] diye yazıyordu. Bu ikisi, Birlik içindeki, genel oy hakkını değil aile reisinin oy hakkını destekleyen burjuva liberal unsurlara teslim olmuşlardı. Tek sorun Cremer ve Odger'in GK'nın perspektifinden ödün vermesi değildi, henüz çok tecrübesiz olan örgütün kendi gündemi de üyelerinin Birlik'in faaliyetine ayırdıkları zaman ve enerji nedeniyle zarar görmüştü (UİD'nin ilk yıl kongre yapamamasının ana nedenlerinden biri buydu). 1871'in başında Marx hâlâ ilişki içinde olduğu eski bir Çartist* lidere, "Üzülerek söylüyorum, işçi temsilcilerinin çoğu,

* 1838-1850 arasında İngiltere'de siyasi reformlar için mücadele eden işçilere ve bu mücadele etrafında şekillenen harekete verilen isim. Adını 1838'de yayımlanan altı maddelik People's Charter'dan (Halk Beyannamesi) alır.

konseyimizdeki konumlarını sadece kendi küçük kişisel amaçlarını gerçekleştirmenin bir aracı olarak kullanıyor. Ne yapıp edip Avam Kamarası'na kapağı atmak onların *ultima thule*'sidir [en büyük hedefleridir], en sevdikleri şey ise sırtlarını sıvazlayıp onları serseme çeviren lortlarla ve parlamento üyeleriyle yan yana gelmektir."[44] diye yazıyordu. Marx'ın tanık olduğu şey (İngiliz siyasetinde ilk defa olan bir şey değildir), emek hareketinin –ya da daha açık konuşmak gerekirse, liderliğinin– proletaryanın çıkarlarını burjuvazinin çıkarlarına tabi kılmasıydı. Enternasyonal bunun tekrar vuku bulmasını önlemek için açık seçik politikalar belirlemeliydi.

Emek hareketindeki sınıf işbirlikçi eğilimlere olası bir alternatif Almanya'da kuruluyordu. Berlin ve Leipzig'de yoğunlaşan işçi hareketi on yıllık kış uykusundan sonra 1862 başlarında yeniden kıpırdanıyordu. Ferdinand Lassalle, Marx ve Engels ile olan bağlarının yanı sıra 1848 olaylarındaki eylemci geçmişi sayesinde, işçiler tarafından, Mayıs 1863'te kurularak gelişmeye başlayan Alman İşçileri Genel Birliği'nin başına geçmesi için davet edildi. Ama gelişinin bir bedeli vardı: işçi sınıfının bağımsız politik eyleminin çıkarına aykırı olan bir işleyiş biçimi ve fikirler sokuşturması. Bir düelloda yaralanıp 1864'te ölen Lassalle'ın Alman işçi sınıfı hareketi üzerindeki etkisine karşı aman vermez bir kampanya yürüten Marx ve Engels, hareketin liderliğini yaptığı kısa görev süresi içinde onunla kapışmamak konusunda çok dikkatli davranmışlardı çünkü yeni doğmuş bebeği, ilk gerçek Alman işçi birliğini, Lasalcılıkla beraber dışarı atmak istemiyorlardı.

Bir yıl önce, Lassalle'a yaptığı bir ziyaretten sonra Marx artık onunla "politik bir ORTAKLIK" yapmanın hiçbir zemini olmadığı sonucuna varmıştı, "çünkü politik olarak ortaklaştığımız tek şey birkaç uzak hedeften ibaret."[45] Marx, "Kendisine verdiği bütün o geleceğin işçi diktatörü havası" bir yana, Lassalle'ın Alman proletaryasının toplumsal kurtuluşu için önerdiği her derde deva ilaçlarına da itiraz ediyordu, ki bunların arasında genel oy hak-

kı ve Prusya devlet sosyalizmi de vardı. Marx'ın Engels'e alaycı bir dille yazdığı mektupta "işçiler ... *genel oy hakkı* ile galeyana gelecek, sonra 'bilimin çıplak kılıcıyla' silahlanmış kendisi gibi insanları Temsilciler Meclisine gönderecekler."[46] deniyordu. Yine Marx, genel oy hakkı konusunda oldukça temkinliydi. Aynı zamanda, Lassalle'ın "biz işçi fabrikalarını kuralım, bunlara *devlet* sermaye verir ve YAVAŞ YAVAŞ bu kurumlar tüm ülkeye yayılır"[47] şeklindeki önerisine de karşı çıkıyordu. Alman İşçileri Genel Birliği, biçimsiz doğmuş olmasına rağmen Alman işçi sınıfının sunduğu en iyi şeydi ve Marx ve Engels Birliğin gelişimini uzaktan biçimlendirmenin ve daha geniş bir Alman işçi hareketi yaratmanın yollarını arıyorlardı. Marx ve Engels'in büyümesine yardım ettikleri bir alternatifin hayata geçirilmesiyle 1869'da başarılı bir atılım gerçekleşti: Sosyal Demokrat İşçi Partisi. Bu parti, August Bebel ve Wilhelm Liebknecht ile Reichstag'ta iki sandalye kazanmayı başardı; bu işçi sınıfının bağımsız politik eyleminin en iyi örneğiydi.

Sınıf işbirlikçilerine ek olarak, UİD içinde ve etrafında Marx ve Engels'in yüzleşmek durumunda kaldıkları bir eğilim daha vardı: anarşistler. Mihail Bakunin'in etkisiyle, Enternasyonal'in Marx'ın yazmış olduğu kurucu belgelerinde içkin olan esas teze –yani işçi sınıfının, kurtuluşu için siyasal alanı bir araç olarak kullanması gerektiği tezine– temelden karşılardı. Marx bu örtük tezin artık açık açık ortaya konulması gerektiğini giderek fark ediyordu.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Kuzeylilerin, köle sahiplerinin egemenliğine son vermesinin ardından, Enternasyonal'in tarihindeki en önemli siyasi olay Paris'te, 1871 baharında işçi sınıfının ayaklanıp iktidarı üç aylığına ele geçirmesiyle gerçekleşti: Komün. Marx'ın komünarlara en kalıcı katkısı, Komün'ün yıkılışından sonraki bir ay içinde UİD adına yayımlanan *Fransa'da İç Savaş*'tı. Metin, isyancıların savunusu olmasının yanı sıra, yaşananların tahlilini ve Komün'den alınması gereken en önemli

dersi damıtarak sunuyordu. Marx, Komün Merkez Komitesinin 18 Mart'taki eylemlerinin haklılığını ortaya koymak için yayımladıkları bildiriden alıntı yaparak –Paris'in proleterleri... kendi kaderlerinin efendileri haline gelmenin ve iktidar gücünü ele geçirmenin, en önemli görevleri ve mutlak hakları olduğunu kavradılar– diye yazıyordu; "ama işçi sınıfı hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyup onu kendi amaçları için kullanamaz."[48] İsyancılar Paris'in işçi kitlelerinin çıkarlarını hayata geçirecek temel toplumsal dönüşümleri sürdürmek için gerçekten yeni bir demokratik yönetim biçimini, Komün'ü kurmaları gerektiğini çabucak kavradılar. Üçüncü Cumhuriyetin liberal demokratik devleti, Şubat 1848'de hayat bulan İkinci Cumhuriyetten hiç de farklı olmayarak, en iyi haliyle bile yetersizdi. Bu vargı o kadar önemliydi ki, Marx ve Engels, bunu *Manifesto*'nun 1872 tarihli Almanca baskısına Önsöz'de de tekrarladılar, bu, modern komünist hareketin kurucu belgesinde o zamana kadar yaptıkları tek değişikliktir. "İkinci bölümdeki devrimci program", diye belirtiyorlardı, "bazı detaylar bakımından eskidi. Komün özellikle bir şeyi kanıtladı, o da şudur: 'İşçi sınıfı hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyup onu kendi amaçları için kullanamaz'."[49] Bir başka deyişle burjuva cumhuriyet, sosyalist dönüşümün bir aracı olamazdı –yirminci yüzyıl sosyal demokrasisinin bilmediği ya da görmezden geldiği bir ders, günahı boynuna.

İşçi Sınıfının Siyasi Partilerinin Tohumlarını Atmak

İşçi sınıfının politik eylemi konusunda UİD içinde uzun zamandır kaynamakta olan tartışma nihayet Eylül 1871'de Londra'da yapılan bir toplantıda gündeme geldi. Temel mesele, işçilerin yegâne alternatifinin Bakunin taraftarlarının çekimserlikçi*-anarşist perspektifinin mi yoksa İngiliz sendikacılarının

* Orijinal metinde *abstentionist*. Siyasi süreçlerde ve seçimlerde tavrını ortaya koymayı reddeden, oy kullanmama hakkına sahip olduğunun propagandasını yapanlar. *–çev.*

sınıf işbirlikçi görüşlerinin mi olduğuydu. Engels, tartışmaya müdahale ederek, kendisinin ve Marx'ın politikasının özünü çıkardı:

> [B]ize göre çekimserlik imkânsızdır. İşçi partisi çoğu ülkede bir siyasi parti olarak şimdiden mevcuttur. ... Gerek yaşam deneyimi, gerekse mevcut hükümetlerin onlara uyguladığı siyasi baskı, işçileri isteseler de istemeseler de siyasetle ilgilenmeye zorlar. Çekimserlik önermek, onları burjuva siyasetinin kollarına itmek olur, özellikle proletaryanın siyasi eylemini gündeme getiren Paris Komünü'nün ardından çekimserlik, büsbütün imkânsızdır.
>
> Sınıfların ortadan kalkmasını istiyoruz. Bunu başarmanın yolu nedir? Proletaryanın siyasi egemenliği ... devrim, siyasetin en yüksek eylemidir; bunu isteyenler aynı zamanda onu hazırlayan, işçilere yokluğunda her zaman aldatılacakları, devrim için gereken eğitimi veren aracı, siyasi eylemi de istemek zorundadır. ... Ancak, gerekli olan siyaset, işçi sınıfı siyasetidir; işçi partisi, bir burjuva partisinin kuyruğu olarak değil, kendi hedefi, kendi siyaseti olan bağımsız bir parti olarak inşa edilmelidir.
>
> Siyasi özgürlükler, toplanma ve örgütlenme hakkı ve basın özgürlüğü, bunlar bizim silahlarımızdır; onları elimizden almaya çalışırlarsa, kollarımızı kavuşturup çekimser mi kalacağız? Her siyasi eylemin statükonun kabulünü içinde taşıdığı söyleniyor. Ama statüko, bize onu protesto etme araçlarını veriyorsa, bu araçlardan faydalanmak statükoyu benimsemek anlamına gelmez."[50]

Engels'in konuşması açıkça anarşistlere yönelikti. Çekimserlik yanlısı çizgileri, her ne kadar kulağa devrimci bir söylem gibi gelse de "[işçileri] ... burjuva politikasının kollarına itecekti" ya da onları, belki de istemeyerek, İngiliz sendikacılarının sınıf işbirlikçi çizgisinin tarafı yapacaktı. İşçiler ancak "kendi siyaseti olan kendi bağımsız parti"lerine sahip olurlarsa "burjuva politikanın" ölümcül tuzaklarından kurtulabilirlerdi. Dolayısıyla işçiler temel demokratik hakları savunmada sadece içkin bir çıkara sahip olmalarından dolayı değil, aynı zamanda bu temel hakları, işçilerin

kendi sınıf çıkarlarını daha ileriye taşımaları için onlara bir alan açtığından dolayı da savunmak durumundaydılar. Bu nedenle hem Bakuninci hem de sınıf işbirlikçi çizginin alternatifi işçi sınıfının bağımsız politik eylemiydi, hem "Açılış Konuşması"nın hem de "Giriş"in temelindeki çizgiydi –ve Marx ve Engels'in en azından çeyrek yüzyıldır ortaya koydukları politikanın kalbi ve ruhuydu. Bu iki belge kabul edildikten yedi yıl sonra ve Komün deneyiminin ardından gündemdeki görev, bu hattı yaşayan bir gerçeklik haline getirmekti.

Londra konferansında bu başlık altında yaptığı konuşmalardan birinde Marx, parlamentolarda yer alan işçiler meselesine özel olarak değiniyor, bu meselenin "küçük bir öneme sahip olduğunun düşünülmemesi gerektiğini" söylüyordu. Hükümetler usule uygun olarak seçilmiş işçi temsilcilerinin parlamenter haklarını kullanmalarını engelledikleri zaman "bu sertliğin ve hoşgörüsüzlüğün halk üzerindeki etkisi çok derin olur." İspanyol yoldaşlarına yazdığı bir mektupta Engels'in yaptığı gibi Marx da daha politik bir alan söz konusu olduğunda neyin mümkün olduğunu göstermek için Alman örneğini veriyordu:

> Şayet [August] Bebel ve Liebknecht gibi bu kürsüden konuşabilirlerse, bütün dünya onları duyabilecektir; bu, öyle ya da böyle, ilkelerimiz için hatırı sayılır bir tanıtım demektir. ... [Fransa-Prusya savaşı] sırasında Bebel ve Liebknecht, savaşa karşı bir mücadeleye girişip, olup bitenlerle ilgili olarak işçi sınıfı adına sorumluluğu reddettiklerinde, tüm Almanya sarsıldı ve Münih bile ... savaşa son verilmesini isteyen büyük gösterilere sahne oldu.
>
> Hükümetler bize düşmanca yaklaşıyor. Onlara elimizdeki olabilecek her araçla cevap vermeliyiz, işçilerin parlamentoya girmesi onlara karşı çok etkilidir, fakat doğru adamı seçmeli ve Tolain'lere dikkat etmeliyiz.[51]

Bu yüzden işçilerin parlamentolarda yer alması hedefe ulaşmak için bir araçtı –"ilkelerimiz için ... bir platform." Bir başka tutanakta, Marx'ın "Temmuz Devrimi'nden [1830] beri burju-

vazi, işçilerin yoluna görünmez engeller çıkarmak için her yolu denedi. Gazetelerimiz kitlelere ulaşmıyor –meclis kürsüsü aleniyetin en iyi aracı." dediği yer alıyordu. Yine, özellikle diğer yollar kapatıldığında, partinin görüşlerini yaymanın bir aracı olarak parlamenter "platform"un ve kürsünün önemi vurgulanıyordu; yine, ileride göreceğimiz gibi, hiç kimse bu öneriye Lenin kadar kulak vermemişti.

Marx, Engels'in siyasi çekimserlikçilerin "devrimci" duruşunun mantığı hakkındaki görüşlerini tekrarlıyordu: "Politikayı sert mücadelenin sonrasına kadar erteleyerek halkı, formalist burjuva muhalefetin ortasına atıyorlar –görevimiz, yönetenlerin yanı sıra bununla da mücadele etmektir." Hem sözlerini hem de bu tartışmayı bitirirken diğer konuşmacıların gündeme getirdiklerine değiniyordu: Komün sonrasında UİD'ye uygulanan hükümet baskısı. "[Bu hükümetlere] şöyle demeliyiz ... proletaryanın karşısındaki silahlı güç olduğunuzu biliyoruz, mümkün olduğu sürece size karşı barışçıl bir şekilde hareket edeceğiz ve gerektiğinde silaha sarılacağız."[52] Demek ki, temel demokratik hakların ve parlamento seçeneğinin kullanılmasından geçen barışçıl yol işçilere kapatıldıysa, o zaman Enternasyonal silahlı mücadele politikası izlemeye hazırdı.

İşçi sınıfının bağımsız eylemi; Marx ve Engels'in müdahalesinin özü buydu. İşçilerin seçimlerde kendi adaylarını çıkarmaları gerektiğini söyleyen "Mart 1850 Çağrısı"nın çekirdeği olan bu fikir, 1848-49 ayaklanmalarından çıkardıkları başlıca dersti. Konferansa katılanların ezici çoğunluğunu bu perspektife ikna ettiler ve ardından konferansta hemfikir olunan bir dizi yeni kuralın yanında önergeleri de yazmakla yetkilendirildiler. Bir ay sonra, bu tartışma üzerinde oluşan çoğunluk hassasiyetini kapsayan, halen ünlü olan "IX. İşçi Sınıfının Politik Eylemi" başlıklı önergeyi GK'ya sundular.[53] Bir yıl sonra daha çok temsilcinin katıldığı bir toplantı olan Hague Kongresinde, Enternasyonal'in etkin olduğu son toplantıda, Bakunincilerin muhalefetine rağmen

önerge delegeler tarafından kabul edildi. Önergenin tarihsel önemi, sonunda Avrupa'nın kitlesel işçi sınıfı partileri haline gelecek oluşum için yapılan ilk açık çağrıyı teşkil ediyor olmasıydı. Bunu hayata geçirmek için daha yapılması gereken çok şey olsa da bu doğrultuda hareket etmeye niyetli olanlara cesaretle yürümeleri konusunda gerekli gücü, yani Enternasyonal'in prestijini vermişti.

PROGRAMATİK BÜTÜNLÜK MÜCADELESİ

Hague Konferansından üç yıl sonrasına denk gelen 1875 ile 1894 arasında Avrupa'da on birden fazla işçi sınıfı partisi kuruldu –herhangi bir zamandaki en geniş blok.[54] Bu partiler daha sonra Sosyalist yani İkinci Enternasyonal'i oluşturmak ve Avrupa sosyal demokrasisini tesis etmek için bir araya gelen partilerdi. Son yıllarında kötüleşen sağlığı nedeniyle büyük zorluklar yaşayan Marx bu yeni kurulmuş örgütlere, özel olarak da Fransız partisine elinden gelen bütün desteği sundu. 1883'te Marx'ın ölümünün ardından bu işi sürdürmek ondan on iki yıl uzun yaşayan Engels'e kaldı. İkili, bundan çok önce bile, desteklerinin ve tavsiyelerinin bu partilerin kendi programlarını gerçekten benimsemelerini ve buna sadık kalmalarını sağlayamayacağının fakındaydı. Bu nedenle Engels, son günlerine kadar, kendisinin ve ortağının ömürlerini adadıkları projeye sadık kalınmasını güvence altına almak için çok güçlü bir kampanya yürüttü.

Alman Sosyal Demokrasisi ve "Parlamento Hastalığı"

Daha önce de belirtildiği gibi, Almanya'daki hareket işçi sınıfının bağımsız eyleminin öncüsü ve diğerleri için bir ilham kaynağı konumundaydı. Marx ve Engels, hareketin –Lassalle'ın her derde deva ilaçları nedeniyle– sorunlu doğuşunun farkında oldukları için daha temkinliydiler. Bu nedenle 1869'da kendi görüşlerine daha yakın olan Sosyal Demokrat İşçi Partisi, Lassalle

etkisindeki Alman İşçileri Genel Birliği'ne bir alternatif olarak kurulduğunda iyimserdiler. Ancak 1875'te bu iki örgüt Alman Sosyalist İşçi Partisini (SAPD) kurmak üzere birleşti. Birkaç yıl içinde Marx, kıdemli bir yoldaşına açıkladığı üzere, sorunları sezmeye başlamıştı: "Almanya'daki partimiz içinde kokuşmuş bir ruh kendini gösteriyor, neyse ki kitleler arasında, liderler (üst sınıf ve 'işçiler') arasında olduğundan çok değil. Lassalcılarla varılan uzlaşma diğer kararsızlarla da uzlaşmanın yolunu açtı... sosyalizme 'daha yüksek, idealist' bir yönelim vermek, yani materyalist temelin yerine modern mitolojinin Adalet, Özgürlük, Eşitlik ve *Fraternité* {kardeşlik} tanrıçasını koymak isteyen toy öğrenciler ile üstün zekâlı diplomalılardan oluşan bütün bir yığına değinmiyorum bile..."[55] Marx'ın 1877'de sezdiği, liberalizmin işçi hareketi üzerindeki kötücül etkileriydi ve bu daha sonra "reformizm"e ve "oportünizm"e dönüşecekti. Bu etkilerin aktarım kanallarından biri olan "toy öğrenciler ve üstün zekâlı diplomalılar" konusuna gelince; az ileride bunlar hakkında daha fazla bilgi verilecektir.

Sosyal Demokrat İşçi Partisi ve Alman İşçileri Genel Birliği, her ikisi de 1874 Reichstag seçimlerinde önemli kazanımlar –İşçi Partisi, iki vekilden altı vekile çıkmış, Birlik ise ilk kez üç vekillik almıştı– elde ettiği zaman Engels uyarıyordu: "Bir iki yıla kalmadan oy hakkını sınırlandıracak tedbirlerin geleceğini tahmin etmek hiç zor değil."[56] İki yılla yanıldı, çünkü 1875'teki birleşmenin ürünü olan SAPD'den korkan Bismarck'ın partiyi yasaklaması 1878'i bulmuştu. Ne Engels ne de Marx, seçim arenası söz konusu olduğunda, Bismarck'ın ya da herhangi bir burjuva hükümetin kendi hukuk düzenlerine saygı duyacakları gibi bir yanılsama içindeydiler.

Bismarck'ın Anti-Sosyalist Yasası 1878'de SAPD'ı ve yayın organını yasaklarken önemli bir istisna getiriyordu; partinin seçimlerde aday göstermesine ve eyalet ve ulusal Reichstag'larda sandalye elde etmesine izin vermişti. Yasanın ortaya çıkardığı

acil bir sorun, yeni parti organı *Sozialedemokrat*'ın Zürih'te sürgünde bulunan yayın kurulunun partinin geri kalanı ve seçilmiş önderliği ile nasıl çalışacağıydı. Daha kapsamlı politik mesele ise partinin daha ılımlı bir tavır takınarak kendisini Bismarck'ın yasağına uydurması mı, yoksa kendi devrimci duruşunu sürdürmesi mi gerektiğiydi.

1879 Sirküler Mektubu

Zürih'teki önerilen yayın kurulu, Marx'ın alaycı bir biçimde bir "sosyal yardımsever" ("partiye parasıyla giren ilk insan") olarak adlandırdığı biri ve Eugen Dühring'in (Engels'in ünlü polemiği *Anti-Dühring*'in hedefi) iki taraftarından oluşuyordu, bunlardan biri yirmi dokuz yaşındaki Eduard Bernstein'dı. Marx ve Engels, bu kurulun onların en büyük korkularını pekiştiren bir makale yayımlaması üzerine, keskin bir kınama yazısı kaleme aldılar. Bebel'e ve parti önderliğinin geri kalanına hitaben yazdıkları "Sirküler Mektup" {*Circular Letter*} olarak bilinegelen mektup, Hal Draper'in isabetle belirttiği gibi, *Komünist Manifesto,* "Mart 1850 Çağrısı" {*Address of 1850*}, "Açılış Konuşması" {*Inaugural Address*} ve *Fransa'da İç Savaş* ile aynı önem derecesine sahiptir.[57]

Marx'ın katkılarıyla Engels tarafından yazılan metnin iki temel konusu vardı. Bunlardan biri, Bernstein (Marx'ın iki yıl önce bahsettiği "üstün zekâlı diplomalılar"dan biri) ile –Engels'in alaycı bir dille "Zürih Üçlüsünün Bildirgesi" dediği– makalenin diğer yazarlarına karşı komünist partinin tarihî programını tartışmasız bir biçimde doğruluyordu. Bernstein ve diğerleri, "Bildirge"lerinde SAPD'nin proleter yönelimini terk etmesini, küçük burjuvazi ve burjuvaziye hitap etmesini ve Bismarck rejimine karşı daha az korkutucu bir tavır takınmasını öneriyordu. "Eğer", diye yanıtlıyordu Engels, "onlar [bu 'üçlü'] yazdıkları gibi düşünüyorlarsa, partiden ayrılmalı ya da en azından görevlerinden [yani, yayın kurulu] istifa etmelidirler. Eğer yapmazlarsa bu,

resmî konumlarını partinin proleter karakteri ile mücadele etmek için kullanmaya niyetlendiklerinin kabulü anlamına gelir. Bu nedenle eğer parti bunların görevde kalmalarına izin verirse kendine ihanet ediyor demektir."[58] Engels meydan okuyordu, çünkü keskin ve iğneleyici bir biçimde ifade ettiği üzere, içinde bulundukları durumun açık sonucu şuydu:

> Bu nedenle burjuvaları seçelim!
>
> Kısacası, işçi sınıfı kendi çabasıyla kendisini kurtarmaktan acizdir. Kurtuluşunu sağlamak istiyorsa kendisini, işçiler için neyin iyi olduğunu bilmesini sağlayan 'zamana ve olanağa' tek başına sahip olan 'eğitimli ve mülk sahibi' burjuvanın emri altına sokmalıdır. Ve ikincisi, burjuvalarla mücadele edilmemelidir –hayatta olmaz!–, coşkulu bir propaganda ile *dostluklarını kazanmak* gerekir.[59]

Engels'in, sulandırılmış siyasetlerini ustaca tahlil ettiği bu "üçlü"nün hedefi, "kızıl hayaletin gerçekten sadece bir hayalet olduğunu, gerçekte var olmadığını açıkça ve ikna edici biçimde" göstererek "burjuvanın endişelerinin son izlerini de gidermek"ti. Ama "Bildirge", sol kanadının çökmesini önlemek için partinin "programından vazgeçilmediğine, sadece –belirsiz bir süre için– ertelendiğine" açıklık getiriyordu. Daha açık olarak, "Onlar bunu ['programı'] kendi hayatlarında kendileri için değil, ölümlerinin ardından çocuklarına ve çocuklarının çocuklarına bir aile yadigarı olarak bırakmak için kabul ediyorlar. Bu arada kapitalist toplumsal düzenin bir kenara attığı envai çeşit ıvır zıvıra 'bütün güçlerini ve enerjilerini' ayırıyorlar ki böylece aynı zamanda burjuvaziyi uyandırmadan bir şeyler yapıyormuş gibi görünüyorlar."[60] Engels'in alaycı sözleri çok güzel çınlıyor çünkü bu sözlerin her zaman ve her yerde muhatabı var. Engels ve Marx tam da "1848'in bütün bu sloganlarını yakından tanıdıkları" için bu "üçlü" hakkında bu kadar kavrayışlı olabilmişlerdi. "Bunlar 1848 ve 49'daki her tür eyleme yönelik korkularıyla hareketi her

adımda geri çeken ve sonunda çöküşüne neden olanlarla ... aynı insanlardır; hiçbir zaman gericiliği göremeyen ve en sonunda kendilerini ne kaçmanın ne de direnmenin mümkün olduğu kör bir ara sokakta bulmaktan şaşkına dönenlerle aynı insanlardır."[61] Engels bundan sonra Alman hareketindeki böylesi bir gelişmenin *Komünist Manifesto*'da nasıl önceden görülmüş olduğunu gösteriyor ve bu konuda yapılacak şeyi söylüyordu. Bu "Bildirge"nin, yani bu "üçlü"nün ileri sürdüklerine gerçekten inananlar, bir "Sosyal Demokrat İşçi Partisi"nden ayrı ve bağımsız olarak kendi partilerini, "sosyal demokrat küçük burjuva partisi"ni kurabilirler, daha sonra sosyal demokrat işçi partisi bu partiyle "müzakere edebilir ... ve koşullar izin verirse, bir ittifak kurabilir"[62] idi. SAPD'nin liderliğinde yer almalarına hiçbir koşulda izin verilmemeliydi ve onlar da "kendileriyle yaşanacak kopuşun bir an meselesi olduğunun farkında olmalı"ydılar.

Engels'in "Sirküler"indeki diğer büyük mesele SAPD'nin Reichstag grubuyla yani *Fraktion* ile ilgiliydi. Burada bir parlamento grubuna sahip pek çok yirminci yüzyıl işçi partisinin kafasını karıştıran bir meseleye değiniyordu, yani parlamento grubunun bir bütün olarak partiye hesap verirliğini sağlamak. Engels, yine Zürih "üçlü"süne karşı çıkarak, bir *Fraktion* üyesini Bismarck kapitalizminin yukarıdan aşağıya teşebbüslerinden biri (Lassalle'ın Bismarkçı "devlet sosyalizmi"ne verdiği desteğin arkasında bıraktığı "pis koku" dalgası) lehine oy verdiği için alenen ve sert bir biçimde eleştiren sıradan bir SAPD üyesini savunuyordu. Engels verilen bu oyun "parti disiplinini ihlal ettiği" ve bu vekilin "hırpalanmayı" hak ettiği fikrine katılıyordu çünkü SAPD'nin programı hem dolaylı vergilendirmeye (teşebbüsün finanse edileceği araç) hem de hükümete zırnık bile vermeye karşıydı ki "'bu hükümete zırnık bile yok' [sloganı] parti taktiğinin ilk ve en temel kuralıydı" (Liebknecht'in 1871'de meşhur ettiği slogandan hareketle – "*diesem system keinen Mann und keinen Groschen!*"–"bu sisteme ne bir insan ne bir zırnık!"[63] Engels, iki

ay sonra Bebel'e yazdığı ders verir nitelikteki bir mektupta, kendisinin ve Marx'ın temel görüşleriyle tutarlı olarak, bir sonraki yüzyılın pek çok "sosyal demokratının" sıklıkla unuttuğu, özel olarak vurgulanması gereken bir konunun üzerinde duruyordu: "Sosyal demokrat milletvekilleri hükümetin halk üzerindeki baskısını artıran hiçbir şeye onay vermeme şeklindeki yaşamsal ilkeyi her zaman savunmalıdır."[64]

Her ne kadar Bismarkçı proje için bir vekilin ya da bir bütün olarak *Fraktion*un oyu pek değerli olmasa da esas sorun, tıpkı bu "üçlü" olayının da gösterdiği gibi, sıradan üyelerin bu oylamaya getirdiği eleştirinin parti liderliğinde yarattığı kargaşaydı. "Alman Sosyal Demokrasisi, gerçekten de halk oyu sayesinde, Kutsal Ruh'un bu seçilmişler üzerine yağdığına, bu hizbin [*Fraktion*] toplantılarının hata yapmaz kurullara ve hizipsel önergelerinin kutsal dogmalara dönüştüğüne inanarak bu parlamenter hastalığa mı yakalanmıştı?"[65] Engels'in "parlamenter ahmaklık" dediği bu "hastalık"la savaşmak için parti, parlamenter temsilcilerin partinin bütününün iradesine tabi olduklarına dair bir norm oluşturmalıydı.

Açıkçası, Marx ve Engels'i en çok ilgilendiren, yayın kurulunun bileşimi meselesiydi. Engels "Sirküler"in sonunda bu "üçlü"nün yeni kurulda yer alması durumunda "o zaman yapabileceğimiz tek şey, üzülerek de olsa, buna karşı olduğumuzu açıkça ilan etmek ve bugüne kadar yurtdışında Alman partisini temsil etmek suretiyle gösterdiğimiz dayanışmaya son vermek olacaktır. Umuyoruz ki *bu* gerçekleşmez."[66] diyordu. Marx bir gün sonra, eski bir yoldaşına neyin tehlikede olduğunu daha az diplomatik dille anlatan bir mektup kaleme aldı: "Engels, Bebel ve diğerlerine (elbette sadece Alman liderler arasında dolaşıma sokulmak kaydıyla) bakış açımızı açık bir biçimde ortaya koyduğu bir sirküler (mektup) yazdı. Böylece bu baylar önceden uyarılmış oldu ve dahası, bunun boyun eğme ya da kopuş anlamına geldiğini bilecek kadar bizi tanıyorlar! Eğer kendileri taviz vermek

istiyorlarsa, *tant pis* {beter olsunlar}! Biz hiçbir koşulda bizden taviz koparmalarına izin vermeyeceğiz... zaten kendilerinin *eleştiri üstü* olduklarına inanacak ve eleştiriyi *crime de lese majeste* {krala karşı işlenmiş suç} ilan edecek kadar yakalanmışlar bu parlamenter ahmaklık hastalığına."[67]

Aslına bakılırsa "Sirküler", oportünizme ve daha sonra reformizm ya da revizyonizm olarak adlandırılacak olan şeye karşı Marx ve Engels'in başat programatik yaklaşımını teşkil ediyordu. Polemiklerinin hedeflerinden biri olan Bernstein'ın aşağı yukarı yirmi yıl sonra revizyonizmin babası olarak adlandırılacak olması muhtemelen tesadüf değildi. Marx ve Engels'in yazdığı başka hiçbir ortak metinde sosyal demokrasinin yirminci yüzyılda gireceği yol bu kadar açıkça öngörülmemiş ve eleştirilmemişti. Bu metin, politik olarak doğrudan *Komünist Manifesto* ve "Mart 1850 Çağrısı"nın soyundandır. Metnin bir bütün olarak ilk kez 1931'de, o zamanlar sosyal demokrasinin reformist karakterini açık etmek Moskova'nın işine geldiği için, Stalinist bir yayında aleniyet kazanması beklenmedik bir şey değildir.

Marx ve Engels'in SAPD liderliğine "boyun eğme ya da kopuş" tehdidi Bebel'i Bernstein'la birlikte, "eskiler"le aralarındaki anlaşmazlıkları gidermek üzere Londra'ya gitmek zorunda bıraktı; Marx ve Engels'in nüfuzlarının ve neyin tehlikede olduğunun açık bir ifadesiydi bu. Mesele, Bernstein'ın *Sozialdemokrat*'ın editörü olmasına izin verilerek her iki tarafı da tatmin eder şekilde çözülmesine rağmen partinin ve Bernstein'ın sonraki tarihi, Alman partisi içindeki reformizm meselesinin sorun olmaya devam edeceğini gösteriyordu.[68]

"Eskiler"in Alman liderlere gereğinden fazla sert davrandığı gibi bir anlam çıkmasın diye, Marx'ın adıgeçen kıdemli yoldaşına birkaç ay sonra yaptığı yol gösterici yoruma değinmek gerekir: "Herhangi bir *açık* müdahaleden kaçındık. Anavatanda en zor koşullar altında ve göz ardı edilemeyecek kişisel özveriyle faaliyette bulunan insanların durumunu ağırlaştıracak şeyler ya-

parak hükümeti ve burjuvaziyi sevindirmek, *–comparativement parlant* {görece söylersek}– yurtdışında huzur içinde yaşayanlara yakışmaz."[69] Kelimenin en kötü anlamıyla, yani görüşlerini dayatarak otoriter davrandıklarını da düşünmüyorlardı. İki yıl sonra Engels, Bernstein'a ulusal partiler karşısındaki davranış tarzlarını şöyle tanımlayacaktı: "İnsanları, iradelerine rağmen ikna etme yönündeki her girişim sadece bize zarar verir, Enternasyonal döneminden kalma o eski güveni yıkar."[70]

Sosyalizme Giden Seçim Yolu– "Barışçıl" mı, "Zorla" mı?

İşçi sınıfı partilerinin seçim arenasında yer almaları mümkün olmaya başladığında Marx ve Engels de konuya yakın ilgi gösterdiler. Enternasyonal'in Hague Kongresinde IX. Önergenin kabul edilmesinin ardından bu konu daha da önemli hale gelmişti. Engels'in Sosyal Demokrat İşçi Partisinin liderlerinden birine, partinin 1874 Reichstag seçimlerinde elde ettiği kazanımlarla ilgili yaptığı kısa fakat zengin yorum ibretlikti:

> Jacoby'nin tutumu sorumsuzca. Eğer koltuğunu işgal etmek istemiyor idiyse, tamamen umutsuz olan seçim bölgelerinde sadece "göstermelik" olarak aday çıkarılmasını Parti Komitesinden önceden rica etmeliydi. İşçilerin bu tür lüzumsuz jestler için israf edilecek ne paraları ne zamanları var. Bracke'de seçimi kazanmak için çok yoğun bir çabaya ihtiyaç olacak ve *kırsal* bir seçim bölgesi olması nedeniyle orada elde edilecek zafer iki kat daha önemli. Jacoby kendini yarıştan temelli elemiş oldu. Adam *haddinden fazla* akıllı. Ve gerekçeleri ne kadar abes ne kadar kaba bir demokratlık içeriyor! Başlı başına kınanacak bir şey olarak *zora* küfrediyor, halbuki hepimiz biliyoruz ki işler o noktaya geldiğinde zor olmadan herhangi bir şeyi başarmak mümkün değil. Eğer [liberal parti adaylarından biri] böyle bir şey yazmış olsaydı bu kadar kötü olmazdı ... ama partimizin adayı!.. Ve aslında bunların hepsi çok güzel ve mantıklı: Bir yandan *zoru* reddediyor,

diğer yandan parlamenter *yasal* eylemi – o zaman saf Bakuninci çekimserlikçilikten başka ne kalıyor?[71]

Burada Engels'in bütün söylediklerinin hakkını vermek mümkün olmadığı için sadece en gereken gerçeklere değineceğim. Öncelikle, Johann Jacoby, 1848-49 olayları sırasındaki başarısızlığa mahkûm Frankfurt ve Prusya meclislerinde bir sol kanat liberal olarak yer alıyordu ve Engels'in "parlamenter kretin" diye alay ettiği isimlerden biriydi. IV. Friedrich'in Emperyal Anayasayı dayatması nedeniyle parlamenter hevesleri kursağında kalan Jacoby, daha radikal politikalara yöneldi. 1874 Reichstag seçimlerinde Sosyal Demokrat İşçi Partisi adayıydı ve ikinci turda fiilen, Leipzig'deki seçim bölgelerinden birini temsil eden bir sandalye kazandı. Ancak partiyi ve Engels'i hayretler içinde bırakarak, dayatılmış anayasaya karşı protestosunun kayda geçmesi amacıyla, mecliste yerini almayı reddetti.

Engels'in öfkeli tepkisi öğreticidir. İşçi sınıfının siyasi partileri, ne kadar antidemokratik olursa olsun, kolektif karar alma anlamına gelen seçimleri ciddiye almalıydı. Jacoby'den farklı olarak Engels parlamenter alanın gerçek değişimin alanı olduğu yanılsaması içinde değildi; parlamento en iyi ihtimalle, onun ve ortağının "Mart 1850 Çağrısı"nda açıklamış olduğu gibi, kendi görüşlerinin propagandasını yapmaları için bir olanak sunuyordu. Ve kazanılacağına dair gerçek bir olasılık kendini gösterdiğinde ciddi olmak her zamankinden daha elzemdi. Demokrasi eksikliğine yönelik protestoların parlamento "platform"undan yani meclis kürsüsünden yapılması Jacoby'nin liberal jestinden daha değerliydi. Protesto ettiği şeyin, anayasayı yürürlüğe sokan şeyin "zor" olması, onun kendi politik saflığını ortaya koyuyordu. "Biz" –yani komünistler, yani "kaba demokrat" olmayanlar– "hepimiz biliyoruz ki işler o noktaya gelince zor olmadan herhangi hiçbir şeyi başarmak mümkün değildir." Son olarak, eğer Jacobi ilkesel düzeyde "zor" kullanımına karşı idiyse ve elverişli politik alanı

("*yasal* eylem") kullanmak konusunda gönülsüz idiyse, o zaman kendisine kalan tek tutum, çekimser bir konum almaktı ki bu da Marx ve Engels'in UİD'nin Londra Konferansında aleyhinde polemik yürüttükleri duruştu.

Engels'in "*kırsal* bir bölgede" kazanmanın iki kat önemli olduğu şeklindeki yorumu en can alıcı kısımdır. 1848-49 deneyiminin anahtar niteliğindeki derslerinden birinin altını çizer ve geleceğe işaret eder: işçi-köylü ittifakını inşa etmek için seçim arenasını kullanmanın önemi. Marx ve Engels'in stratejisinde işçi sınıfının egemenliği için hiçbir ittifak bundan daha gerekli değildi. Son olarak 1874 Reichstag seçimlerinin sonuçları ulaşılabilir hale geldiğinde, Engels üç hafta öncesinden, işçi sınıfı partileri açısından iki turlu seçimlerde doğru davranışa dair fikrini onaylamıştı: "[Ö]nce kendi adamlarımıza oy veririz ve sonra, eğer adayımızın ikinci turda kazanamayacağı açıksa, kim olursa olsun hükümetin muhaliflerine oy veririz."[72] Engels'in bu ikinci tur stratejisinden vazgeçtiğine dair hiçbir kanıt yoktur.

Bismarck'ın 1878'de sıkı önlemler almasıyla sonuçlanan Reichstag tartışmasıyla ilgili yorumlarında Marx, zora dayanan ve toplumsal dönüşüme götüren parlamenter yol hakkında daha genel bir değerlendirme yapıyordu.

> Bir tarihsel gelişim, ancak, o sırada toplumsal iktidarı kullananlar tarafından ilerleyişi zorla engellenmediği sürece 'barışçıl' kalabilir. Mesela İngiltere'de ya da Amerika Birleşik Devletleri'nde eğer işçi sınıfı PARLAMENTOda ya da KONGREde çoğunluğu kazansaydı, kendi gelişimine engel oluşturan yasa ve kurumlardan yasal yoldan kurtulabilirdi... Ancak, 'barışçıl' hareket, eski düzeni geri getirmek isteyenlerden gelecek direniş tarafından 'zora dayanan' bir harekete dönüştürülebilir. Eğer (Amerikan İç Savaşı'nda ve Fransız Devrimi'nde olduğu gibi) zorla engel olurlarsa, 'meşru' zor karşısında isyancı olurlar.[73]

Eğer, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de bile barışçıl yolun ortadan kaldırılması gibi bir ihtimal varsa –altı yıl önce

Hague Kongresinin ardından yaptığı bir konuşmada Marx her iki ülkede de böylesi bir seçeneği daha kesin görüyordu[74]– Bismarck Almanya'sında da durumun farklı olmadığı ortadaydı. Bismarck Almanya'sının SAPD'ye karşı almak üzere olduğu sıkı önlemler, "zora dayalı devrimlerin mecburi girizgâhıydı."[75] Engels, ömrünün sonuna kadar, Alman partisi içinde bu konunun öneminin anlaşılmasını sağlamak için parlamenter ahmaklık "hastalığı"na karşı çetin bir mücadele yürüttü.

Bismarck'ın SPAD'yi yasaklaması –belki de kasıt buydu– partinin sağ tabanını oluşturmaya meyilli parlamenter *Fraktion*una parti içinde eskisinden çok daha fazla nüfuz sağladı. Bu yasaklama kararının açık parti faaliyetine getirdiği sınırlamalar göz önünde bulundurulduğunda Engels'in *Fraktion*un partiye liderlik etmesine itirazı olmadığı halde, 1890'da yasağın kaldırılmasından altı ay sonra Kautsky'ye fraksiyonun "elbette, zorunlu ve mükemmel bir şekilde yürütülen bir diktatörlük"[76] olarak çalıştığını söylüyordu. Buna rağmen, "*özel olarak* bu amaçla seçilmiş eski parti liderliğinin talep edebileceği kesin itaati [üyelerden] ne talep edebilirler ne dayatabilirler. Hele de basının olmadığı, kitle toplantılarının olmadığı bu koşullar altında."[77] Engels burada, sonraları demokratik merkeziyetçi örgütlenme ile ilişkilendirilen çok önemli bir ilkeyi ifade ediyordu –yani, eylemde merkeziyetçilik, karar almada tam demokrasiyi gerektirir. Partinin sıradan üyelerine, liderliğine güvendiğinden daha çok güvendiği için, üyelerin yeterli eylem özgürlüğüne sahip olmaları konusuyla özellikle ilgileniyordu; bu konuya az ileride döneceğiz.

Engels aynı zamanda, seçimlerin önemli olduğunu ama en azından kapitalizm koşullarında kendi başına bir amaç olmadığını yineliyordu. O sıralarda yayımlanmış olan *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* isimli kitabında (yaklaşan 1884 Reichstag seçimleri ile bağlantılı olarak *Sozialdemokrat*'ın özel eki biçimde tekrar baskısı yapıldı) ulaştığı anahtar niteliğindeki politik sonuçlardan biri, "genel oy hakkı, işçi sınıfının olgunlu-

ğunun ölçüsüdür. Mevcut durumda bundan daha fazlası değildir ve olamaz da, ama bu yeterlidir. Genel oy hakkı termometresi işçiler arasında kaynama noktasını gösterdiği gün hem işçiler hem de kapitalistler nerede durduklarını bileceklerdir,"[78] şeklindeydi.

Bismarck sansürünün bilincinde olan Engels, sekiz yıl sonra Fransa'daki partinin seçim kazanımlarının ardından, devrimci süreç açısından seçimlerin önemi konusunda Paul Lafargue'a yazdığı mektupta yaptığı benzetmedeki kadar açık sözlü olamazdı.

> Fransa'da genel oy hakkı ile kırk yıldır elinizde ne müthiş bir silah bulunduğunu şimdi anladın mı; yeter ki insanlar bunu kullanmayı bilsin! Devrim çağrısı yapmaktan daha yavaş ve sıkıcıdır, fakat on kere daha emindir ve üstelik, silahlı devrim çağrısı yapılacak günü mükemmel bir doğrulukla gösterir. Genel oy hakkı, işçiler tarafından akıllıca kullanılırsa, bire on ihtimalle, yönetenleri legaliteyi yıkmaya iter; yani bizi devrim yapmak için en elverişli konuma getirir. [79]

Engels bu suretle, ondan bir reformist çıkarma yolundaki sonraki çabaların aksine, kapitalizm koşullarında seçimlerin sadece ne zaman silahlı mücadeleye başvurulacağını tespit etmeye yarayan bir araç, onun nazarında en iyi "ölçü" olduğu konusunda şüpheye yer bırakmıyordu.[80] Ve bu sadece Bismarck Almanya'sında kullanılacak bir ölçü değildi.

Engels'in ve aynı zamanda Marx'ın, seçimler ve sosyalist dönüşüm için zor kullanımına dair açıklamaları bu çerçevede anlaşılmalıdır. 1880'de Engels ve Marx, Marx'ın fikrine göre "Fransa'daki *ilk gerçek işçi hareketi*"nin[81] seçim programını yazmaya yardım ediyorlardı. Giriş'te, Marx işçi partisinin seçimlere katılması konusunda belki de en özlü ve bilinen gerekçelendirmesini yapıyordu. "[Ü]retici sınıfın ['ya da proletaryanın'] kurtuluşu, ırk ve cinsiyet ayrımı olmaksızın tüm insanlığın kurtuluşudur." Yine, özgürleşme ancak üretim araçlarının "kolektif mülkiyeti" temelinde sağlanabilirdi. Böylesi bir "mülke el koyma", "bağımsız bir siyasi parti halinde örgütlenmiş... üretici sınıfın

devrimci eylemini" gerektirirdi. Bu amaca ulaşmak için "genel oy hakkı da dahil olmak üzere proletaryanın elinin altındaki bütün araçlar" kullanılmalıydı. Seçimlere katılmak, diye vurguluyordu Marx, "*bir örgütlenme ve mücadele aracı*"ydı.[82]

Engels, SAPD'nin 1884 seçimlerindeki başarısıyla ilgili olarak Bebel'e şöyle diyordu: "Sonunda kazanılacak sandalye sayısıyla şu anda o kadar ilgilenmiyorum ... asıl önemli olan, hareketin ilerlemekte olduğunun ... [ve] işçilerimizin hükümet ve burjuvazi cephesinden gelen bütün hileleri, tehditleri ve zorbalığı azim, kararlılık ve her şeyden öte hicivle boşa çıkararak yürüdüğü yolun kanıtlanmasıdır."[83] Bir başka deyişle, işçi sınıfının özörgütlenmesi belirleyici kazanımdır. 1887'deki seçim başarısıyla ilgili olarak da "Ama bu sandalye sayısı meselesi değildir, sadece partimizin karşı konulamaz ilerleyişinin istatistiki olarak gösterilmesidir"[84] diyordu.

Son olarak, 1893 seçimlerine işaret ederek, yineliyordu:

"[S]andalye sayısı çok tali bir konudur. Öncelikli olan oyların artmasıdır... [özellikle] *kırsal* bölgelerde... buralar olmaksızın zafer kazanmayı bekleyemeyiz."[85] Bir kez daha, kırsal bölgelerden gelen oylar hayati önemdeydi. 1890'da yasağın kaldırılmasının ardından aldığı yeni ismiyle *Sozialdemokratische Partei Deutschlands* [Almanya Sosyal Demokrat Partisi] ya da SPD, iki turlu seçimlerde sandalye sayısı bakımından o kadar başarılı olmadığı halde Engels "yenilgilerden başarılara göre daha fazla gurur duyuyorum... kazandığımızı, ilk kez olarak tamamen kendi gücümüze borçluyuz... liberallerin ve demokratların yardımlarına [değil]."[86] Bütün bu değerlendirmeler sadece seçimlere devrimci zora başvurulacak en doğru zamanı gösteren bir ölçü perspektifiyle bakıldığında bir anlam kazanır.

Bu çerçevede Engels, Almanya seçimleri konusunda temkinliydi. 1884 seçimlerinde elde edilen kazanımlar konusunda "Almanya'da bir sosyal demokrata oy vermek kolaydır çünkü tek gerçek muhalefet partisi biziz ve çünkü Reichstag'ın gidişat hak-

kında söyleyecek hiçbir şeyi yok, o kadar ki sonuçta kişinin oy verip vermediğinin ya da 'biz köpeklerden' hangisine oy verdiğinin hiçbir önemi yok."[87] Böylece boşa gitmiş olarak nitelenen oylarla ilintili olarak tepki oyları gerçekliğini de görüyordu.

Marx gibi Engels de zor kullanımının gerekliliği konusunda tereddütsüzdü. 1884'de, şiddetten vazgeçmesi karşılığında SAPD'ye uygulanan yasağın kaldırılması olasılığının doğduğu sırada Bebel'e ilkelere bağlı kalmayı öğütlüyordu. "Hiçbir parti, eğer yalan söylemiyorsa, *belli koşullar altında* silahlı direniş hakkını reddetmemiştir. Hiç kimse bu nihai haktan feragat edememiştir." Ancak "karşımızda askerî bir güç gördüğümüz sürece harekete geçmeyeceğiz. Askerî güç *bizim karşımızda bir güç olmaktan* çıkıncaya kadar sabırla vaktimizin gelmesini bekleyebiliriz."[88] 1889'da Danimarka'daki benzer düşünen bir arkadaşına "Proletaryanın şiddete dayalı bir devrim olmaksızın, tek başına yeni bir toplumun kapılarını açacak olan siyasi iktidarı elde edemeyeceği konusunda hemfikiriz"[89] diye yazıyordu. Engels, 1891'de SPD'nin Erfurt Programı olarak adlandırılan yeni programı üzerine yaptığı yorumlarda, Almanya gerçekliğinin, "komünist toplumun... konforlu, barışçıl bir yolla kurulabileceğine inanmanın tamamen yanlış olduğunu kanıtladığını"[90] ileri sürüyordu. 1892'de İtalyan bir eleştirmene, yazdığı açık mektupla şöyle cevap veriyordu: "Hiçbir zaman sosyalist partinin [SPD] çoğunluk olacağını ve ardından iktidarı almaya girişeceğini söylemedim. Tersine," yukarıda alıntılanan yorumunu tekrarlayarak, "egemenlerimizin, işler o noktaya varmadan çok önce bize karşı şiddet kullanacağını ve bunun da bizi çoğunluk alanından devrim alanına taşıyacağına bire on bahse girilebileceğini açıkça söyledim."[91]

Son olarak, sosyalist hareketin tarihindeki en bilinen sansür uygulamasına Engels'in verdiği öfkeli tepki vardı: Engels'in Marx'ın *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri*'ne 1895'te yazdığı ve kendisinin ve ortağının genel oy hakkı ve seçim politikalarına yaklaşımını özetlediği "Giriş" bölümünü, Liebknecht, parti gazetesi

Vorwärts'da kesip biçerek yayımlamıştı. Engels'in, Kautsky ve Lafargue'a açıkladığı gibi, Liebknecht'in bu kendine hizmet eden metin düzenlemesinde en çok itiraz ettiği şey, bunun "*ne pahasına olursa olsun barış taktiğiyle zora ve şiddete karşıtlık taktiklerini* desteklemek" için "beni bedeli ne olursa olsun yasallığa tapınan bir barışçıl gibi gösterecek tarzda"[92] yapılmış olmasıydı. Metnin, parti liderliğinin hükümetten gelebilecek misillemelerden duyduğu korku nedeniyle yumuşatıldıktan sonra Kautsky'nin editörlüğünü yaptığı SPD'nin teorik yayını *Die Neue Zeit*'ta yayımlanmasını uygun bulduğu versiyonundan bile kilit önemdeki bir paragraf çıkarılmıştı. Metnin sansürsüz hali, "sokak çatışmalarının" her yerde değilse bile pek çok yerde hâlâ devrimin gündeminde olduğunu ama bu işe "daha büyük güçlerle girişmek"[93] gerektiğini açıkça ortaya koyuyordu. Bunlar Engels'in konuyla ilgili son sözleriydi, zira beş ay sonra hayata gözlerini yumacaktı. Engels, sonraki sosyal demokrat nesillerin, metnin onu "sokak çatışmalarına" muhalifmiş gibi gösteren sansürlü versiyonuyla yetiştirildiğini önceden bilebilseydi, metnin tonunu yumuşatması yönündeki üstelemelere hiç kuşkusuz direnirdi.

Marx ve Engels'in Siyasetinde Seçim Arenası

Engels'in bu tutumunun altında bilinçli birer komünist haline gelmelerinden önce bile onu ve Marx'ı besleyen temel bir ilke yatıyordu; işçi sınıfının, iktidarı en iyi koşullarda ele geçirmek için gerekli hazırlıkları yapmak konusunda zamana ihtiyacı olduğu düşüncesi. Seçimler bunu yapmanın en iyi yoluydu çünkü partinin gücünü, örgütlenme düzeyini ve sahip olduğu desteği gösteriyordu. Hükümetin parti üzerine koyduğu yasağın Eylül 1890'da kalkmasından kısa bir süre sonra, *Sozialdemokrat*'ta yayımlanan bir makalede daha kapalı ve daha az kışkırtıcı bir dille (Engels'in) demek istediği şey buydu: "Şimdilik legal mücadele yöntemleriyle uyuşan girişimlerde bulunmak gerekir"; buradaki "şimdilik" kaydı önemlidir. Eğer rejim partiyi yine yasaklarsa parti "bari-

katlar mı kurmalıdır" diye soruyordu. "Düşmanlarına kesinlikle bu iyiliği yapmayacaktır. Kendi gücünün her Reichstag genel seçiminde ortaya çıkan düzeyinin bilinciyle bundan kaçınacaktır. Kullanılan oyların yüzde yirmisi çok önemli bir rakamdır, fakat aynı zamanda karşıtlarımızın hâlâ oyların yüzde seksenine sahip olduğu anlamına gelmektedir." Ama partinin her seçimde elde ettiği kazanımların oranı göz önünde bulundurulduğunda "ani bir darbe {*putsch*} girişiminde bulunmak delilik olurdu."[94]

Reformistler kendi siyasetlerini haklı çıkarmak için bu ifadeleri kullanmaya çalıştılarsa da bu en iyi nitelemeyle, Engels'in burada kanıtlamaya çalıştığım bütün stratejisini hiçe sayan çok çarpık bir Engels okumasıdır. Engels'in o dönem yaptığı bütün aleni ve özel açıklamalar, onun *Sozialdemokrat*'ta yaptığı devrimci itidal çağrısının aynen bu olduğunu ortaya koymaktadır. Engels tam da 1887 seçimlerinden beri oylarını iki katına çıkararak 1,5 milyon oya ulaşan partinin bu kazanımları nedeniyle Bismarck'ın engelleyici önlemlere başvurmasını bekliyordu. "Şüphesiz ilk ateş eden taraf onlar olacak. Kollarını kavuşturup beklemekten yorulan, sosyalizmin sürekli yükselen ilerleyişine tanıklık eden Alman burjuvazisi ve onun hükümeti günün birinde yasadışılığa ve şiddete başvuracak."[95] Bir parti yayınında, rejim, "Alman sosyalistlerinin en azından yarısının ordu saflarından geçtiğini" ve "aralarında uygun saldırı anı gelinceye kadar kurşun yağmuru altında hazır olda beklemeyi öğrenen çok kişi"[96] olduğunu unutmamalıdır diye de uyarıyordu.

Paul ve Laura Lafargue'a yazdığı mektuplarda uyarısının altında yatan zaman kazanma stratejisini açıklıyordu. Bismarck'ın beklenen eylemlerine rağmen,

> görevimiz, vaktimiz gelmeden önce kendimizi ezdirmemektir. Şu ana kadar 4 ya da 5 askerden sadece birini kazandık, savaş durumunda belki 3'te bir. Kırsal bölgelerde önemli ilerlemeler sağlıyoruz; 3-4 yıl içinde tarım işçilerini ve gündelikçileri, yani statükonun en katı destekçilerini bile kazanırız. ... İşte bu neden-

> le şimdilik yasal eylemden yana çıkmalı ve üzerimize yağdıracakları provokasyonlara tepki vermemeliyiz.[97]

Demek ki, seçimler partinin, şiddete dayalı mücadeleyi başarıyla yürütmek için etkin güçleri yanına çekebileceği araçlardı. Ve en uygun zaman gelinceye kadar, devrimci itidal geçerli olacaktı. Engels, Marx'ın ve kendisinin önceki görüşleriyle tutarlı olarak partinin, mesela Rusya'yla savaş gibi bir nedenle, "vaktinden önce iktidara gelmesinin" "büyük bir talihsizlik" olacağını elbette kabul ediyordu ama "böyle bir olası sonuca hazırlıklı olmalıyız."[98] "Silahlanmış" olmak, her şeyden önce böyle bir senaryoda ne yapılması gerektiğini kavramış bir liderliğe sahip olmak anlamına geliyordu.

Engels'in seçimlere nasıl yaklaştığıyla ilgili hâlâ bir şüphe varsa, SPD'nin dikkate değer kazanımlar elde etmesinin beklendiği (ve ettiği) 1890 Reichstag seçimlerinin arifesinde Bebel'e yazdığı şu değerlendirmeler okunmalıdır: "[B]enim tek korkum *çok sayıda* sandalye kazanmaktır. Reichstag'daki bütün diğer partiler, hata yapma fırsatı verip yaptıkları hatanın bedelini ödetebilecekleri kadar ahmağa sahip olabilir ve kimsenin umurunda olmaz; halbuki bizim, eğer küçümsenmek istemiyorsak, kahramanlardan ve dehalardan başka şansımız yok."[99] Amaç nicelik değil nitelikti; pek de burjuva politikacıların amaçladığı bir şey sayılmaz.

Engels'in hiçbir yerde seçimler aracılığıyla seçmen çoğunluğunu kazanmaktan bahsetmediğini belirtmek gerekir. Bunun nedeni, daha önce de belirtildiği gibi, egemen sınıfın seçim sürecinin bu kadar ileri gitmesine izin vermesini beklememesidir. Dolayısıyla, başarı için hayati önemde olan şey, seçimlerde basit çoğunluktan ziyade rejime karşı direnmek için ayaklarıyla da oy kullanmaya hevesli olan ve özellikle silah kullanmayı bilen etkin destekçilerin kazanılmasıydı. Seçim sürecine katılmak, bu türden güçlerin yeterli sayıya ulaştığı zamanı belirlemeyi mümkün kılıyordu. Ona göre, partinin proleter saflarını seçim sürecine

yöneltmenin, kazanılan oylardan ya da sandalye sayısından daha önemli olmasının nedeni buydu. Engels ayrıca bizzat seçim sürecinin kendisinin de eksiklikler taşıdığının farkındaydı. Eşit ve genel oy hakkı üzerindeki sınırlandırmalar (mesela, kadınların ve yirmi beş yaş altındakilerin oy kullanamaması) ya da seçim bölgelerinin belirlenmesindeki apaçık eşitsizlikler göz önünde bulundurulduğunda, seçimler çoğunluğun düşüncesinin doğru bir ölçüsü olmaktan çok uzaktı. Son olarak rejim, önalıcı {*pre-emptive*} önlemlere, yani seçimlerin ortadan kaldırılması yoluna başvurarak kendi yasallık iddiasını kaybedecek ve böylece işçi partisinin zor kullanımını siyaseten güçlendirecekti. Bundan sonra hükümet, Marx'ın daha önce aktardığımız görüşünde ileri sürdüğü gibi, "'meşru' güce karşı" yani çoğunluğa karşı "isyancı" gibi davranıyor olacaktı.

Engels'in 1891'de SPD'nin Erfurt Programının yukarıda değinilen eleştirisinde açıkladığı gibi, "parlamenter hastalık"ın özelliklerinden biri, "hareketin geleceği" pahasına "anlık başarı için didinme" eğilimi, yani oportünizmdi. Seçim arenasında bu "oy avcılığı" hastalığı olarak tercüme ediliyordu. Ölümünden yedi ay önce, Engels'i 1894'te "Fransa ve Almanya'da Köylü Sorunu Üzerine"yi {*The Peasant Question in France and Germany*} yazmaya ikna eden, tam olarak bu ikincil hastalıktı, özellikle hem Alman hem de Fransız partilerindeki reformist güçlerin komünist ilkeler pahasına köylü oylarını kazanmak için "didinmesi"ydi. Bu metin, kendisinin ve Marx'ın köylü sorunu üzerine en kapsamlı programatik görüşlerini oluşturuyordu. Bunun temelinde yer alan strateji, sadece ilkeli bir zeminde köylü oylarını kazanmak değil emekçi sınıfın egemenliği için ihtiyaç duyduğu işçi-köylü ittifakını sağlamaktı.

SPD'nin, Georg Vollmar'ın başını çektiği, programatik bütünlük pahasına "köylü oylarını avlamak" isteyen kanadına ilişkin değerlendirmelerinde, Engels Paul Lafargue'a şöyle diyordu: "[SPD'nin resmî yayın organı] *Vorwärts*'da Bebel'in, Berlin'in ikinci seçim çevresinde yaptığı konuşmayı görmüşsündür. Haklı

olarak partinin burjuvalaştığından yakınıyor. Bu, 'makul'leşme zamanı yaklaşan bütün aşırı partilerin talihsizliğidir."[100] Partinin reformist yöneliminden yakınanın Bebel olması hiç şaşırtıcı değildi ve bu Engels'in de katıldığı bir değerlendirmeydi. Dünyanın başka yerlerindeki parti liderleri arasında olduğu kadar, Kautsky de dahil tüm SPD liderleri arasında Engels'in en saygı duyduğu isim Bebel'di. 1884'de eski bir yoldaşına yazdığı bir mektupta, "Alman partisinin tamamında, ondan daha parlak bir beyin yok, bunun yanında son derece güvenilir ve amaca bağlı."[101]

Bebel'in dikkat çektiği reformist eğilim hem Marx hem de Engels'in daha önce teşhis ettiği bir eğilimdi ve daha sonra Engels bunu "oportünizm" olarak adlandırmıştı. Engels'in umudu, 1890'da yasağın kalkmasının ardından ilkesel siyasi farklılıkların sağ kanadın ayrılmasına neden olması, bu sayede programatik bütünlüğün sağlanmasının bir zorunluluk haline gelmesiydi. Bebel'in SPD'ye koyduğu tanıya gelince; Engels buna "Partimiz bu anlamda, kendisine ihanet etmeden belirli bir sınırın ötesine geçemez"[102] diye yanıt veriyordu. Ancak şöyle bir geriye dönüp bakmak, Engels'in düşündüğünün aksine, "burjuva" eğilimin aslında "belirli bir sınırın ötesine" çoktan geçmiş olduğunu gösterecekti. Parlamenter hastalık SPD içinde kansere dönüşüp metastaz yapmıştı. Köylü oylarını avlama kampanyası Alman partisi içinde revizyonizmin başladığının işaretini veriyordu. Bunun siyasi lideri Vollmar'dı ve çok da uzun olmayan bir süre sonra Bernstein da teorisyeni haline gelecekti. Sonuçları bütün insanlık açısından yıkıcı olacaktı.

Bernstein ve Kautsky

Engels ve Marx'ın, Alman hareketi içinde birlikte çalıştıkları kişilerle ilgili, özellikle de Bernstein ve Kautsky (özellikle, çünkü bu ikisi konu Lenin'e geldiğinde tekrar karşımıza çıkacak) ile ilgili ne düşündüklerine dair bir iki söz etmek için Engels'in yaşamının sonuna yaklaştığı bu nokta uygun bir yerdir. Daha

önce gördüğümüz gibi, Marx ve Engels Bernstein'la ilk olarak 1879'da karşı karşıya gelmişler ve Alman partisine reformist bir yönelim vermeye çalışan onu ve diğerlerini "1879 Tarihli Sirküler Mektup"ta sert biçimde eleştirmişlerdi. Bu gürültü patırtı bir çözüme kavuştuktan sonra, Bernstein'ı ikna ederek devrimci politikaya kazandıklarını (tarihin daha sonra gösterdiği gibi hatalı bir biçimde) düşünüyorlardı. Engels daha hoşgörülüyken ve onun politik olarak gelişmesi için –"Fabiancılığa duyduğu heyecanla mücadele etmek"[103] de dahil– sabırla uğraşırken Marx'ın onun hakkındaki şüphelerini koruduğunu belirtmek gerekir. Engels, ölümünden üç ay önce Marx'a yazdığı mektupta, "Bernstein'ın hiçbir zaman kendisine düşünmek için yeterli zaman tanımadığını söylediğinde haklıydın."[104] diyordu. Marx'ın "eğitici unsurlar", "toy öğrenciler ve üstün zekâlı diplomalılar" hakkındaki kuşkuları, Bernstein'la ilgili fikirlerini etkilemeye devam ediyordu.

Bu "eğitici unsurlar" hakkındaki yaklaşımı Marx'ın 1881'de Kautsky ile ilk karşılaşmasında da sahnedeydi. Kızı Jenny'ye yazdığı mektupta "vasat, dar bakış açılı, yaşına göre fazla akıllı (sadece yirmi altı yaşında), çok bilmiş, çalışkanlığı yarım yamalak biri; istatistiklerle bir hayli ilgiliyse de tabiat itibarıyla dar kafalılar familyasının bir üyesi olması hasebiyle onlardan fazla bir anlam çıkaramıyor. ... Onu, yapabildiğim kadarıyla, *amigo* {İsp. dost, arkadaş, yoldaş} Engels'in sırtına yükledim."[105] Marx'ın ömrünün geri kalan iki yılında fikrini değiştirdiğine işaret eden herhangi bir şey yoktur. Engels'in, Kautsky'nin Fransız Devrimi üzerine 1889'da yazdığı bir dizi makaleye ilişkin yorumları, Kautsky'nin yazılarına ilişkin görüşlerinin tipik bir örneğidir. Her zaman bir diyalektikçi olan Engels, onu, "Topluca bakıldığında çok fazla genelleme yapıyorsun ve bu, azami görelilik gerektiren durumlarda çoğunlukla seni mutlakçı bir bakışa çekiyor. ... Modern üretim tarzı hakkında pek az şey söyleyebilirim. Her durumda onunla arana giren derin boşluk, onu senin ileri sürdüğün olgulardan ayırıyor ve dolayısıyla bağlam dışına çıkarıyor, böylece yazdıkla-

rın konuya ışık tutmaktan uzak, saf soyutlamalar gibi görünüyor, bir kat daha karanlıklaşıyor" şeklinde uyarıyordu.[106]

Ve ardından Engels'in Kautsky'nin yayımladığı metinlerdeki politik öngörüleri ya da öngörüsüzlükleri üzerine yaptığı bir yorum geliyordu. Kautsky'yi, "yaşayan parti hareketi ile teması kaybetmek"le suçluyordu. "Birkaç ay önce, başka şeylerden bağımsız olarak genel grev ve genel olarak avantajları ve dezavantajlarıyla ilgili bütünüyle akademik bir tartışma önerisini, bu tarz grevi savunan sloganlara karşı ölüm kalım savaşı yürüten bir hareketin ortasına atarak akıl almaz bir tavır sergiledi."[107] Engels onu, tam da Avusturya partisinin genel grevin genel ve eşit oy hakkı kampanyasında kullanılmasına muhalefet edenlerle büyük bir mücadele içinde olduğu bir zamanda, Bernstein'ı *Die Neue Zeit*'ta yayımlanmak üzere genel grev hakkında bir yazı yazmaya davet ettiği için eleştiriyordu. Kautsky'nin ayakları yere basan bir bağlam kurma pahasına soyutlamaya olan tutkusu, Marx ve Engels'e göre, Alman üniversitelerinin "üstün zekâlı diplomalılarının" belirleyici bir özelliğiydi.

Her iki eleştiri de çok önemliydi çünkü Kautsky yazdıkları aracılığıyla muazzam bir etkide bulunacaktı. Bilhassa biri, "Sınıf Mücadelesi" {*The Class Struggle (Erfurt Program)*}, SPD'nin 1891 tarihli programının popüler bir sunumu, 1892'de yayımlanmasının ardından yaygın olarak Marx ve Engels'in politik programına tek ciltlik en iyi giriş olarak ve daha sonra da "ortodoks" ya da "klasik Marksizm"in kurucu "metni" olarak görülmeye başlandı. Kautsky, kitabın "sosyal demokrasinin ilmihali"[108] olarak hizmet etmeyi amaçladığını söylüyordu. Kitabın popülaritesi ve etkisi göz önünde bulundurulduğunda Kautsky'ye takılan "Marksizmin Papası" lakabı çok yerindeydi. Engels'in kitap hakkında ne düşündüğüne gelince; Kautsky'ye "Kitabın sadece ilk on altı sayfasını okuyabildim. Yerinde olsaydım girişin yarısından çoğunu çıkarır ... [ve] doğrudan konuya girerdim... Çalışmaktan öyle bitkin düştüm ki,"[109] diyordu. Açıkladığı gibi, önceliği *Kapital*'in

üçüncü cildini tamamlamaktı; ölümünden sadece yaklaşık sekiz ay önce tamamlanabilmiş bir görev. Engels'in girişle ilgili önerisi kabul edilmişse de kitabın yayımlanmış halini okuyup okumadığı net değildir. Kautsky ile ilişkisi şu üç mesele nedeniyle sonunda açıkça gerilmişti: *Kapital*'in dördüncü cildinin ("Artık Değer Teorileri") tamamlanması konusunda Kautsky'nin ayak sürümesi; ayrı yaşadığı karısı Louise'e kötü davranması ve son olarak birden fazla ciltten oluşan bir sosyalizm tarihi yazdığı ve yayına hazırladığı konusunda Engels'e bilgi vermemesi.

Somut kanıtların yokluğunda Engels'in "Sınıf Mücadelesi" ile ilgili düşündüklerine dair spekülasyonun bundan ibaret olması mümkündür ama pekâlâ spekülasyondan da bilgi edinilebilir. Bu kitapla en ilintili bölümlerden birinde, "9. Siyasi Mücadele" başlığı altında Kautsky şöyle yazar:

> Büyük kapitalistler, egemenler ve yasa yapıcılar üzerinde doğrudan etkide bulunabilir ama işçiler bunu *sadece* parlamenter faaliyet aracılığıyla yapabilir. ... İşçi sınıfı parlamentoya temsilciler seçerek, hükümet güçleri üzerinde bir etkiye sahip olabilir. Bütün sınıfların, siyasi etkiye sahip olmak uğruna verdiği yasama eylemine dayanan mücadelesi modern devlette, bir yandan parlamentonun (ya da kongre) gücünün artmasına diğer yandan parlamento içinde kendi etkilerinin artmasına yöneliktir... Parlamenter faaliyet ... proletaryayı ekonomik, sosyal ve ahlaki yozlaşmadan kurtarmak için kullanılabilecek *en güçlü kaldıraçtır.*[110]

Eğer bir "parlamenter ahmaklık" örneği varsa, bu kesinlikle ibretlik olarak gösterilebilirdi. Tek başına metnin burada sergilenen havası değil aynı zamanda dili de tam olarak, Marx ve Engels'in polemik konusu yaptığı bir dildir. Marx-Engels cephaneliğinde işçi sınıfının "sadece parlamenter faaliyet aracılığıyla" egemen sınıf üzerinde etkide bulunabileceği iddiasını destekleyen tek bir cümle yoktur. Tam tersi! İşçi sınıfının parlamenter arenanın *dışında* daha etkili olacağını savunmuşlardır. Dahası, "parlamenter faaliyet" işçi sınıfının ilerlemesi için, elinin altındaki "... en güç-

lü kaldıraçtır" demek, Marx ve Engels'in *Manifesto*'larına o güne kadar yaptıkları tek eklemeye meydan okumaktır. Sanıyorum ki Engels, Kautsky'nin 1892'de ne iddia ettiğini okusaydı hiç şaşırmazdı. Yukarıda alıntıladığımız gibi, 1894'te Bebel "haklı olarak partinin burjuvalaştığından yakınıyor" diye yazıyordu.

* * *

Yirminci yüzyıl sosyal demokrasisinin programatik kökenlerinin Kautsky'nin "ilmihali"ne dayandığını iddia eden hatırı sayılır bir yazılı kaynaklar bütünü var.[111] Bu iddianın ayrıntılarını sorgulamak bu kitabın kapsamı dışındadır. Güvenle söylenebilecek bir şey varsa o da şudur: Kitaptan alıntılanan cümleler –okur, bunların bağlamı dışında alıntılanmadığından emin olabilir– Marx ve Engels'in burada sunulan kanıtların gösterdiği tarihsel programına taban tabana zıttır. Bu bölümün başındaki soruya geri dönmek ve sonuca varmak için, Engels'in –köklerini onun ve ortağının 1848-49 "Avrupa Baharı" bilançosunda, "Mart 1850 Çağrısı"nda bulan– seçim arenasına yaklaşımı, seçimleri sadece devrimci zora başvurulacak zamanı tespit etmenin bir aracı –ona göre en iyisi– olarak görmekten ibaretti. Özellikle de seçim zaferleri, aynı zamanda bir hedefe ulaşmanın da aracıydı: Devrimci fikirlerin propagandasını yapmanın en avantajlı yolu olan parlamenter "platforma" ya da "kürsü"ye erişim. İleri sürdüğüm bu iddialar, Engels ve Marx'ın Paris Komünü deneyiminden çıkardıkları temel ders ile birleştiğinde çok daha inandırıcı hale gelir: "İşçi sınıfı hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyarak onu kendi amaçları için kullanamaz."

Şimdi soru: Marx ve Engels'in programı ile devamlılık gösteren bir şey var mıydı? Projeleri için kendini adamış bir kadro oluşturabilmişler miydi? Eğer Kautsky'nin "sapkınlığı", –Bebel dışında– bu kadroların Alman partisinin liderliğinde bulunmadığı anlamına geliyorduysa başka bir yerde onların üzerindeki örtüyü kaldırmaya hazır güçler var mıydı?

"HELE RUSYA'DA EĞLENCE BİR BAŞLASIN, İŞTE O ZAMAN HURRA!"

Marx ve Engels 1860'ta yeni bir devrimci dönemin başlamış olduğu tespitini yaptıklarında, o zamanlar Rus Polonyasında devinim halinde olan köylü hareketine işaret ediyorlardı –yeni çağda "lavların Doğu'dan Batı'ya akacağının" kanıtı. Bununla birlikte, Marx'ın Rusya'nın yeni yeni belirmeye başlayan devrimci hareketi ile doğrudan bağlantı kurması belirgin biçimde yedi yıl aldı. Bu esnada Moskova'daki devrimcilerin *Kapital*'in, Almancadan başka bir dile ilk çevirisi olan Rusçasını yayımlamak için inisiyatif almaları oradaki gelişmelerin belirtisiydi.

Marx ekonomi politik araştırmalarını sürdürürken, Rusya'nın değerini daha iyi anlamıştı ve onu 1870'in başlarında Rusça öğrenmeye iten de buydu. Eşi Jenny'nin tabiriyle, "sanki bir ölüm kalım meselesiymiş gibi Rusça çalışmaya başlamıştı."[112] Marx, Engels'e Rus Narodnik sosyalist N. Flerovski'nin yazdığı "Rusya'da İşçi Sınıfının Durumu", "senin *İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu*'ndan beri yayımlanan en önemli kitap" diye yazıyordu.[113] Marx, Flerovski'yi okuduktan sonra, "Rusya'da müthiş bir toplumsal devrimin... önlenemez ve çok yakında olduğuna derinden ikna oldum. Bu iyi haber. Rusya ve İngiltere mevcut Avrupa sisteminin iki büyük payandasıdır. Geriye kalanların hepsi ikincil önemdedir, *la belle France et la savante Allemagne* {güzel Fransa ve bilimsel Almanya} bile."[114] diye yazıyordu. Beş yıl sonra –açıkçası tahmininden daha uzun sürmüştü– Engels, Rusya'daki toplumsal devrimin "Almanya üzerinde kaçınılmaz yankıları" olacağını isabetle öngörmüştü.[115] Marx ve Engels, buradan hareketle, ömürlerinin sonuna dek Rusya'daki gelişmelere bir başka ülkedekine göre daha çok öncelik vermişlerdir ve bu, hemen hemen her Marksolojik anlatının görmezden geldiği bir olgudur.

Marx Liderliği Alıyor

Marx'ın UİD ile ilgili ününün yanı sıra, *Kapital*'in Rusya'da yarattığı muazzam etkiden dolayı –Rusça baskı diğerlerinden çok satmıştı– Mart 1870'te, Cenevre'deki bir grup Rus göçmen, Marx'tan kendilerini UİD'nin GK'sında temsil etmelerini istedi. Marx'ın, safları arasından Rus devriminin liderliğini çıkaracak olan Rus devrimci kuşağıyla kurduğu resmî bağın başlangıcı buydu. Onun ve Engels'in, –Avrupa gericiliğinin kalesi– Rusya'ya duyduğu eski ve iyi bilinen nefret göz önünde bulundurulduğunda, Marx "*jeune Russie*'nin {genç Rusya'nın} temsilcisi olarak hizmet edecek" olmasının ironik olacağını düşünüyordu. "İnsan neler başarabileceğini ya da NE TUHAF ARKADAŞLIKLARA tahammül etmek zorunda kalacağını asla bilemez."[116] Bu genç göçmenlerden biri, Elisaveta Tomanovskaya, Komün sırasında Marx ve Engels'le çok yakın çalışmıştı. Bu Rus gençlerin Bakunin'e katı bir şekilde karşı olmaları, Marx ve Engels'in "Rus ırkı" hakkında uzun zamandır besledikleri –büyük ölçüde olumsuz– özcü görüşlerin yıkılmasına kuşkusuz yardımcı olmuştu. Çok kısa bir süre sonra Engels bu gençlerden "Yetenek ve karakter söz konusu olduğunda bazıları kesinlikle bizim camia içindeki en iyiler arasında yer alır" diye bahsediyordu. Ve sanki Lenin'i önceden görmüş gibi, "Sahip oldukları metanet, güçlü karakter ve aynı zamanda teoriyi kavrayışları gerçekten hayranlık verici."[117]

Cenevre'deki sürgünler, kendilerini Marx'ın temsil etmesini istiyordu çünkü "hareketin pratik karakteri Almanya ve Rusya'da birbirine çok benziyordu [ve] Marx'ın yazıları Rus gençliği tarafından çok yaygın olarak biliniyor ve beğeniliyordu."[118] Standart Marksolojik suçlama, Marx ve Engels'in perspektifinin Rusya gibi köylü toplumlarına hitap etmediği şeklinde olsa da 1870'lerin genç Rus radikalleri aynı fikirde değildi. Anayurtlarındaki sosyalist devrim beklentilerini ve bu devrimin izleyeceği yolu onun görüşlerinde bulmaya çalışıyorlardı. Özel olarak da Rusya'nın

uzun bir kapitalist gelişim aşamasından geçmek zorunda olup olmadığını ve o dönemlerde kırsal bölgelerin çoğunda hüküm süren komünal mülkiyet ilişkileri temelinde doğrudan sosyalist dönüşüme girişip girişemeyeceğini merak ediyorlardı.

Tam da o dönem Rusya'da geçerli olan sosyoekonomik değişimler nedeniyle, Marx herhangi bir kategorik yargıya varmak konusunda tereddüt ediyordu. 1877'de bir grup Rus halkçı Narodnik'in çıkardığı bir yayının yayın kuruluna yazdığı ama hiç göndermediği mektubunda, *Kapital*'deki "kapitalizmin Batı Avrupa'daki doğuşunun tarihsel çerçevesinin, içinde bulundukları tarihsel koşullar ne olursa olsun, kaderin tüm halklara dayattığı bir tarihsel-felsefi genel gelişim teorisine" dönüştürülmesine karşı uyarıyordu.[119] Yoğun araştırmalarına dayanarak Rusya hakkında söylemek istediği şey şuydu: Eğer "1861'den beri yürümekte olduğu yolda devam ederse tarihin bugüne kadar bir ulusa sunduğu en büyük fırsatı kaçıracak, kapitalist sistemin bütün ölümcül kararsızlıklarına katlanmak dışında seçeneği olmayacaktır."[120]

Rusya'daki Marksist partinin kurucularından Vera Zasuliç'in 1881'de kendisine bu konuyla ilgili sorduğu bir soruya, özellikle de Rus köylü komününün giderek genişleyen kapitalist üretim tarzı karşısında ayakta kalıp kalamayacağı sorusuna cevap verirken de yine temkinliydi. Köylü komününün korunması ve sosyalist mülkiyet ilişkilerine temel teşkil etmesi için "öncelikle, ona her taraftan saldıran zararlı etkileri ortadan kaldırmak zorunludur."[121] Bir başka deyişle, mektubunun taslaklarından birinde ortaya koyduğu gibi, "Rus komününü korumak için bir Rus devrimine ihtiyaç vardır."[122] Bu cevabın dayandığı taslaklar, köylü sorunu konusunda çok fazla ayrıntıya giriyor ve Marx'ın Rusya'daki gelişmeleri ne kadar yakından izlediğini gözler önüne seriyordu.

Marx bu konuyla ilgili hayli temkinliyken, Engels sermayenin kırsal kesime nüfuz etmesiyle birlikte komünün ayakta kalama-

yacağından daha emin gibi görünüyordu; en azından, Engels'e göre köylüyü romantize eden bir Rus'la girdiği bir polemik bağlamında. Oysa sonunda, bu meseleye açıklık getirmek işi, Marx'tan on iki yıl daha uzun yaşadığı için, Rusya'nın kırsal kesimlerindeki, Marx'ın sadece tahminde bulunabileceği gelişmelere tanıklık edecek olan Engels'e kalmıştı.

Rusya'daki sosyalist devrim siyaseti ve stratejisine gelince; bunun neleri kapsayacağını, yukarıda değinilen polemiğinde ilk olarak Engels tahmin etmişti. Rus köylüsünün "içgüdüsel olarak devrimci" olduğu görüşünü reddederek, "vaktinden önce bir ayaklanma girişimine" karşı uyarıyordu çünkü "Rusya hiç şüphesiz bir devrimin arifesindedir." Beklediği zamanda değilse bile otuz yıl sonra ortaya çıkacak şeye dair oldukça doğru bir çerçeve sunuyordu: "Ulusun başkentte yoğunlaşan aydınlanmış tabakası arasında ... devrimin yaklaştığı düşüncesi ve bu devrime ılımlı bir anayasal kanaldan rehberlik edilebileceği yanılgısı giderek daha geniş kabul görüyor. Burada devrimin, başkentin üst sınıfları tarafından, hatta belki de bizzat hükümet tarafından başlatılıp köylüler tarafından hızla ileriye, anayasal ilk evresinin ötesine taşınması gereken bir devrimin, tüm Avrupa için önemi son derece büyük olacak bir devrimin bütün koşulları bir arada bulunmaktadır."[123] Marx da benzer bir senaryo çiziyordu ve 1877'de Rus-Türk savaşı patlak verdiğinde, her ikisi de Rusya'nın toplumsal devriminin hızlanacağını düşündü. Matematiği değilse bile cebiri iyi biliyorlardı çünkü 1917'yle sonuçlanan süreci harekete geçiren, aslında 1905 Rus-Japon savaşıydı.

Engels, yukarıda bahsedilen polemiğinde, verili Rusya gerçekliği karşısında, devrimin bir komplo ile başlamasının kesinlikle meşru olduğuna açıklık getiriyordu. Hiçbir zaman "siyasi yaşamımda komploculuğun her koşulda evrensel olarak mahkûm edilmesi gerektiğini söylemedim."[124] Daha sonra, o ve Marx Rus egemenlerine karşı bireysel terör eylemleri yapan ya da yapma girişiminde bulunan –içlerinden biri, yakın bağlar kurdukları

Vera Zasuliç olan– Rus devrimcilerinden övgüyle söz ediyorlardı. "Böylesi vahşi hayvanlara karşı insan kendini nasıl savunabilirse öyle, barut ve kurşunla savunmalıdır. Rusya'daki siyasi suikastlar, aydın, onurlu ve kişilikli insanların kendilerini benzeri görülmemiş bir despotizme karşı savunmalarının tek yoludur."[125]

Her ikisi de ayrıca, Rusya'da başlayan toplumsal devrimin "*bütün Avrupa'da radikal değişiklikler*"e[126] yol açarak Batı'ya doğru yayılacağını düşünüyordu. Gerçekten, "Çarcı Rusya'nın alaşağı edilmesi ... Alman proletaryasının nihai zaferinin ilk koşullarından biridir."[127] 1882'de Engels, bir sonraki enternasyonalin kuruluşu ancak koşullar olgunlaştığında gerçekleştirilmelidir diye salık veriyordu: "[B]u tür gelişmeler, devrimin öncü kolunun savaşa girmek üzere olduğu Rusya'da şimdiden şekillenmektedir. Bize sorarsanız, bunu ve Almanya'daki kaçınılmaz yankılarını beklemelisiniz, o zaman artık bir propaganda örgütü değil, fakat doğrudan büyük bir manifesto ve bir eylem örgütü olacak olan *resmî*, formel bir Enternasyonal'in kurulması için doğru an da gelmiş olacaktır."[128] Bu çok kâhince bir tavsiyeydi çünkü 1919'da Marx'ın programına bağlılığını gururla ilan eden Üçüncü, yani Komünist Enternasyonal'in kuruluşuna önderlik eden, gerçekten de 1917 Rus Devrimi'ydi.

Son olarak, *Manifesto*'nun 1882'de yapılan Rusça ikinci baskısının önsözünde "Rusya Avrupa'daki devrimci eylemin öncülüğünü yapıyor." diye yazıyorlardı. Rusya'daki köylü komününün geleceği konusuna gelince; şimdiye kadarki en net yanıtı veriyorlardı: "Eğer Rus devrimi Batı'da proleter devrimin işareti haline gelir ve böylece bu ikisi birbirini tamamlarsa, mevcut Rus ortak toprak mülkiyeti komünist gelişimin başlama noktası olarak hizmet edebilir."[129] Marx ömrünün sonuna kadar, ki bu son sadece on beş ay sonra gelmişti, bütün dikkatini Rusya'daki köylü sorununa vermeye devam etti. Lenin'in devrimci araştırmalarına başlayacağı meselenin köylü sorunu olması da hiç tesadüf değildi.

Engels İşin Başında

Marx'ın ölümüyle birlikte onun tavsiyelerine ihtiyaç duyan pek çok ulusal harekete destek verme işi Engels'e kaldı. Ama hiçbiri onun dikkatini Rus hareketi kadar çekmiyordu. Marx gibi o da Avrupa'nın devrimci "öncü"sünün Rusya'da olduğuna inanmaya devam ediyordu. 1877'de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki başlıca bağlantılarından birine "Hele Rusya'da eğlence bir başlasın, işte o zaman hurra!"[130] diyordu. Bir başka deyişle, Rus "lavları ... Batı'ya akacak"tı.

1877'de başlayan siyasi suikast dalgası Engels ve Marx'ta Rusya'nın patlamaya hazır bir durumda olduğu izlenimini uyandırmıştı. Vera Zasuliç'in kalkıştığı suikast eyleminde yaptıkları gibi, 1881'de Çar II. Aleksandr'ın, Narodnaya Volya [Halkın İradesi] üyesi olan suikastçılarından da övgüyle bahsediyorlardı. Marx, kızı Jenny'ye yazdığı mektupta onların "melodramatik pozlar takınmayan, sade, gerçekçi, kahraman, hakiki gençler" olduğunu, "...izledikleri yöntemin Sakız Adası'ndaki [son] deprem konusunda olumlu veya olumsuz fikir beyan etmek kadar münasebetsiz kaçacak ahlaki yargılarda bulunulmayacak ölçüde Ruslara özgü ve tarihsel açıdan bakıldığında kaçınılmaz bir eylem biçimi olduğunu Avrupalılara belletmek için uğraşıp durduklarını"[131] yazıyordu. Engels'e göre onlar, eylemleriyle Rusya'da "devrimci bir durum" yaratmaya hizmet eden "bizim insanlarımız"dı.[132]

Marx'ın Jenny'ye yazdıklarının gösterdiği gibi ne o ne de Engels, terörizmi her zaman her yerde geçerli bir taktik olarak övüyorlardı. Bu nedenle, Ocak 1885'te Londra'da yaşanan bir bombalı terörist saldırıyı "Dinamiti koyan eller İrlandalı olabilir ama arkasında büyük ihtimalle bir Rus beyni ve Rus parası vardır" diyerek kınarken aynı makalede Narodnaya Volya'yı açıkça savunuyordu: "Rus devrimcilerinin uyguladığı mücadele yöntemleri onlara zorunluluk tarafından, bizzat karşıtlarının eylemleri tarafından dayatılmaktadır. Uyguladıkları yöntemlerle

ilgili olarak halklarına ve tarihe karşı sorumludurlar. Ama Batı Avrupa'da bu mücadeleyi hiç gereği yokken çocukça bir tarzda taklit eden... [ve] hatta silahlarını gerçek düşmana değil, toplumun geneline çeviren bu baylar kesin surette Rus devrimcilerinin değil, onların en kötü düşmanlarının ardılı ve müttefikidir."[133] Rusya'nın kendine özgü koşullarında, meşru olan terör, Batı Avrupa'da meşru değildi, en azından o dönem.

Engels, Rus hareketi içindeki, teröre başvurma konusunda yaşanan tartışmayı yakından takip ettiği için –Laura Lafargue'a "bu Rus tartışmaları çok ilginç" diyordu[134]– Vera Zasuliç'in, Narodnoya Volna'nın genel perspektifi ve taktiklerine karşı "Farklılıklarımız" başlığı altında polemik yürüten Georgi Plehanov'a yanıt vermesi ricasını kabul etti. "Rusya'da durum öyle istikrarsız ki," diyordu, "[Rusya] bir avuç adamın devrim yapmasının mümkün olduğu özel örneklerden biridir... Eğer Blankiciliğin, tüm bir toplumu küçük bir komplocular grubunun eylemleriyle altüst etme fantezisinin rasyonel bir temele sahip olduğu bir yer varsa, orası St. Petersburg'dur." Ne var ki –çok önemli bir niteleyiciydi bu– "baruta kibrit çakıldı mı, o bombaları atanların ayakları, kendilerininkinden bin kez daha güçlü bir patlamayla yerden kesilecek..."[135]

Demek ki Engels'e göre önemli olan "devrimin patlak vermesi"ydi ve bunun komplocuların işi olup olmaması, onu hiç ilgilendirmiyordu çünkü Rusya'da bastırılmış enerji, "1789" gibiydi, "bir kez başlayınca, arkasından çok geçmeden 1793 gelecek"ti, yani "sürekli devrim." "Devrim *yapmakla* böbürlenenler her zaman, ertesi gün ne yapmakta olduklarını bilmediklerini görürler; yani devrim, *yapılır yapılmaz*, onu yapanların niyetlendikleri şeyle hiçbir benzerliği kalmaz."[136] Marx-Engels'in projesi, başından beri, "tarihin gerçek hareketi"ne dayanıyordu, garantilerden yoksundu, garantisi olmayan bir devrimci projeydi.

Engels bu sıralarda, henüz yakın bir zamanda kurulan ve ilk açık Rus Marksist örgüt olan Emeğin Kurtuluşu grubunun lider-

leri Zasuliç, Plehanov ve diğerleriyle düzenli olarak yazışmaya ve ilişkiler geliştirmeye başlamıştı.[137] Onun ve Marx'ın daha önce bu konuda belirttikleri gibi, Rusların onların yazdıkları üzerinde çalışmak konusunda gösterdikleri ciddiyetin, Marx ve Engels'in ilişkide bulundukları diğer partiler arasında bir benzeri yoktu. Marx'ın cevaplamasını istedikleri kilit önemdeki soruyla ilgili Engels'in görüşlerinin peşinde koşuyorlardı; Rusya kapitalist gelişim sürecini atlayarak doğrudan, geleneksel köylü komününü temel alan ortak mülk sahipliğine dayalı sosyalizm aşamasına geçebilir miydi? Bu en hayati soruya verilecek cevabın kuşkusuz muazzam siyasi sonuçları olacaktı.

Engels, kendisinin ve Marx'ın son ayrıntılı değerlendirmelerinin üzerinden geçen neredeyse on beş yılın sonunda, 1894'de, Rusya'nın izleyeceği yolla ilgili nihai ve kesin hükmünü verdi. Rusya'nın son zamanlardaki gelişimi, onun ve Marx'ın ihtimal verdikleri gibi, kesinlikle kapitalistti ve "köylülüğün büyük bir bölümünün proleterleşmesi ve eski komünist komünün zayıflaması giderek hızlanan bir tempoyla devam ediyor." "Komünist gelişimin kalkış noktası" olmaya yetecek bir geleneksel komünün kalıp kalmayacağını söyleyemiyordu.

> Ama şu kadarı kesindir: Bu topluluktan geriye kalan bir şeyler korunacaksa, bunun ilk koşulu, çarlık despotizminin yıkılmasıdır, Rusya'da devrimdir. Rus devrimi, yalnızca, ulusun büyük bölümünü, köylüleri, ... köydeki yalıtılmışlıklarından kurtarmakla ve onları... büyük sahneye çıkarmakla kalmayacak, ... aynı zamanda, Batı'daki işçi hareketine de taze bir itilim kazandıracak ve mücadele için yeni, daha iyi koşullar yaratacak, böylece modern sanayi proletaryasının, bugünkü Rusya'nın ister komünden, isterse kapitalizmden hareket etsin, sosyalist bir dönüşümü onsuz asla sağlayamayacağı zaferini çabuklaştıracaktır.[138]

O zaman, hiçbir belirsizliğe yer bırakmaksızın ve Marx ve Engels'in görüşlerinin gelecekteki Stalinist çarpıtmalarının tersine, Batı Avrupa'daki burjuvazi kendi proletaryası tarafından

alaşağı edil*medikçe*, Rusya "hiçbir zaman sosyalist dönüşümü tamamlayamazdı." Marx ve Engels'in yirmi yıldır söylediği gibi, Rusya sadece Batı'daki sosyalist devrime "itici güç" olmayacaktı, kendi devrimi de ayrılmaz bir şekilde bu sonuca bağlıydı. Tarihin sonraki seyri, bu öngörüyü derinden ve trajik bir biçimde doğrulayacaktı.

Engels bu nihai açıklamasında ayrıca, Rus burjuvazisinin, tıpkı Alman muadili gibi, kendi yerine bir despotun –çarın– egemen olmasına izin vermeye razı olduğunu dile getirdi çünkü otokrasi "ona burjuva-liberal nitelikteki değişimlerden bile daha fazla güvence sağlıyordu." Bu, sosyalist devrimin lehineydi çünkü burjuvazinin bu korkaklığı, Rusya'nın küçük ama giderek gelişen proletaryasının, tıpkı Almanya'da olduğu gibi, ekonomik ve toplumsal ilerleme için verilen mücadele ile politik demokrasi için verilen mücadeleyi birleştirmek zorunda kalması anlamına geliyordu; bir başka deyişle, "sürekli" hale gelmesi için, devrimin burjuva-demokratik görevlerinin ötesine geçmesini bu sağlayacaktı. Batı Avrupa'da, Rusya'nın "itici gücü"nün hazır alıcısının Alman proletaryası olması bekleniyordu. Engels'in son yılbaşı kutlamasında Zasuliç'e söylediği ve onun da hemen Emeğin Kurtuluşu grubundaki yoldaşlarına aktardığı öngörü, tam da Rusya'daki proletaryanın aynı zamanda Almanya'nın yaklaşan devriminin de öncüsü olduğu şeklindeki görüşüydü.[139] Tarih Engels'in öngörüsünü yine doğrulayacaktı.

* * *

Engels'in yaşamının son günlerinde Almanya'daki devrimci liderlikle ilgili beklentileri belirsizlikle malul gibi görünse de bu onun cesaretini kırmadı. O ve ortağı Rusya konusunda gözleri arkada kalarak öldü; bu, onların yaşamına ilişkin neredeyse bütün standart anlatımlarda görmezden gelinen bir gerçektir. Engels'in Alman partisinin siyasi ruhu için, "burjuvalaşmasını" önlemek için verdiği mücadelenin ayrılmaz parçası, aynı zamanda savaş

karşıtı bir amaç da taşıyordu; Birinci Dünya Savaşı'na dönüşecek süreci engellemeye çalışmak.[140] Rusya bu stratejinin çok önemli bir parçasıydı. 1888'de "Rusya'da şu anda yaşanacak bir devrim, Avrupa'yı genel bir savaşın dehşetinden korur ve evrensel toplumsal devrimi getirir"[141] diye yazıyordu. Üç yıl sonra, esrarengiz bir kehanette bulunuyordu. Genel bir Avrupa savaşı kaçınılmaz olmasa da "bir şey kesindir": "On beş ila yirmi milyon silahlı insanın birbirini katledeceği ve Avrupa'yı bugüne kadar görülmemiş biçimde harap edecek bu savaş ... ya sosyalizmin doğrudan zaferini getirecek ya da eski düzende öyle bir altüst oluşa neden olacak ki her yerde arkasında yıkıntılar bırakacak ... on-on beş yıl gerileyen sosyalist devrimse giderek radikalleşecek ve süratle hayata geçirilecek."[142] Ve bir yıl sonra, 1892'de "Eğer savaş patlak verirse, *yenilenler* bir devrim yapma fırsatı ve göreviyle karşı karşıya kalacaklar, hepsi bu."[143] Ellerinde kristal küreleri olmayan Engels'in ve Marx'ın, öngörebildikleri şey, Avrupa'da çıkacak yangının, Rusya ve Avrupa'nın geri kalanı açısından geçerli olan devrimci beklentilere derinlemesine bağlı olduğundan ibaretti. Şimdiki görev, onun ve Marx'ın beklentilerinin doğrulanıp doğrulanmadığını görmektir.

BÖLÜM 2

Devrimci Devamlılık: Lenin'in 1905 Öncesi Siyaseti



Üç yüz yıllık Romanov hanedanlığının sonunun başlangıcı anlamına gelen "Rus Baharı"nı, 9 Ocak 1905'te St. Petersburg'da yaşanan "Kanlı Pazar" başlattı. Prusya'daki IV. Friedrich gibi ya da devrik lider Hüsnü Mübarek'in yerine geçen askerî rejim gibi, II. Nikolay da neredeyse tüm ülkeye yayılmış aylar süren kitle protestolarından sonra, Ekim'de temsilî demokrasiye benzer bir şeye rıza göstermek zorunda kaldı. Vaktiyle Marx ve Engels, Rusya'nın burjuva devriminin kısa süre içinde gerçekleşeceğini düşünürken hata etmiş olmalarına rağmen, Avrupa'nın, son mutlak monarşisinin yaşam desteğine bağlı olarak ayakta durduğu konusunda haklılardı. Rusya'da yeni oluşmakta olan Marksist hareketle kurdukları bağ ve yazıları aracılığıyla hanedanlığın beklenen ölümüne emekçiler lehine etki edebilmek için ellerinden geleni yaptılar.

Lenin'in "Kanlı Pazar"a nasıl yanıt verdiğini ve bunun devrimci sonuçlarını anlamak için geriye gidip Lenin'in bu tarihten önceki siyasetine bakmak gerekir. Lenin'in Rus devriminin niteliğine yönelik kavrayışı neydi? Devrim için yapılan örgütlenmede demokrasinin rolüne ilişkin ne düşünüyordu? Bu kitap açısından en önemli olanı ise, Nikolay'ın vermek zorunda kaldığı tavizlere, temsilî demokrasiye ve seçim sürecine yaklaşımı neydi? Son olarak, tüm bu meseleler açısından Marx ve Engels'ten nasıl bes-

lenmişti ya da belki daha doğru bir biçimde, Lenin bu bilgi akışından nasıl yararlandığını düşünüyordu ve haklı mıydı? Burada okurun anlayışına sığınıyorum, çünkü buradan sonrası Lenin'in aslında ne söylediğine ve yaptığına dair detaylı bir derlemeden oluşuyor -Leninologların Lenin'i antidemokratik bir fırçayla boyama başarıları göz önünde bulundurulduğunda, sanırım bu zorunlu. Bu çok tanıdık imaja meydan okuyabilmenin en iyi yolu belki de Lenin'in kendisinin konuşmasına izin vermektir.[144]

MİRASIN ÜSTÜNE İNŞA ETMEK

1872'de Engels 1848-49 devrimlerine katılmış bir eski tüfek olan Almanya'daki kıdemli yoldaşına, kendisinin ve Marx'ın o sıralar işbirliği halinde olduğu Rus gençliği hakkında yazdığı mektupta, onları Rus devrimcilerinin bir önceki nesliyle kıyaslıyor ve yeni kuşağı daha iyi buluyordu. "Avrupa'ya daha önce gelen soylu, aristokrat Ruslardan -bunların arasına Herzen ve Bakunin'i ve son ferdine kadar sorumsuz ve uçarı olanları da katmalıyız..." farklı olarak "bu yeni gelenlerin hepsi *halk*tan insanlar. Yetenek ve karakter söz konusu olduğunda, bazıları kesinlikle bizim camia içindeki en iyiler arasında yer alır. Sahip oldukları metanet, güçlü karakter ve aynı zamanda teoriyi kavrayışları gerçekten hayranlık verici."[145] Engels bu yorumları yaptığında sadece iki yaşında olan Lenin, Engels'in bu tariflerine diğer herkesten daha fazla uyan bir karakteri simgeleyecekti.

Çıraklık

Engels'in Rus gençliği hakkında sıraladığı üç özellikten Lenin'i tanımlamak için biri seçilmiş olsaydı bu kesinlikle "teoriyi kavrayışı" olurdu. Bunun nedenini anlamak konusunda olağanüstü dil yeteneği kritik önemdeydi.[146] Kökeni Almanya'ya dayanan annesinin yönlendirmesiyle, Lenin ve kardeşleri çok erken yaşlardan itibaren sadece Almancayı değil, İngilizce ve Fransızcayı da

çok akıcı bir biçimde okuyabiliyorlardı. Almancaya hâkimiyeti 1888'de, 18 yaşındayken *Das Kapital*'i {orijinalinden} okumasını sağladı –"teoriyi kavrayışını" anlamak için çok uygun bir başlangıç. Genç Lenin'in, siyasi arenaya komünist bir perspektifle Marx ve Engels'e kıyasla beş yaş daha genç girmesi tam da Marx ve Engels'in bıraktığı miras sayesinde mümkün oldu.

Troçki'ye göre Lenin üzerinde dönüştürücü bir etki yaratan 1891-92 kıtlığından ağır şekilde etkilenecek olan Volga bölgesindeki Samara'ya 1889'da yerleşen Lenin'in, Marx'ın siyasetine ve analizine yönelik kavrayışını niteliksel olarak derinleştirdiği yer burasıydı. Bir yıl sonra, orada ilişki halinde olduğu bir çalışma grubunun kullanımı için *Manifesto*'yu Rusçaya çevirdi.[147] Kıtlık sırasında ve kıtlığın hemen ardından kendini *Kapital*'in birinci ve ikinci ciltlerini okumaya kaptırdı (Engels üçüncü cildi 1894'e kadar tamamlayamayacaktı[148]). Troçki'nin iddiasına göre Samara dönemi, özellikle 1891-92, Lenin'in yoğun çalışması sonucunda, ilk kez bilinçli bir Marksist haline geldiği dönemdir. Rus sosyal demokrasisi ile ne zaman yakınlaşmaya başladığı konusunda ise "Lenin, birlikte yürüyüş yaptıkları bir sırada [Karl] Radek'e Emeğin Kurtuluşu grubunun yayınları eline geçmeden önce sadece *Kapital* değil Engels'in *Anti-Dühring*'i üzerine de çalıştığını söylemişti. ...Plehanov'un çalışmalarıyla tanışıklığı, ki bunlar olmadan hiç kimsenin sosyal demokrat yaklaşımlara ulaşması mümkün değildi, 1891'de gerçekleşmiş olmalı." Lenin 1921'de yapılan bir parti anketinde, devrimci faaliyetlerinin Samara'da 1892-93'te başladığını söylüyordu.[149]

Lenin 1904'de, Marx ve Engels'ten önce Çernişevski "üzerimde büyük ve çok kuvvetli bir etkiye sahipti."[150] diyordu. Marx'ın, tıpkı *Kapital* gibi, Ludwig Feuerbach'a ve genç Hegelcilere çok şey borçlu olan Çernişevski'nin ekonomi politik yazıları üzerine bir hayli kafa yorduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle, Marx da analizlerini anlamak isteyen genç bir Rus için Çernişevski okumanın iyi bir başlangıç olduğu fikrine muhtemelen katılırdı.[151]

Kapital'i okumak bir şeydir, uygulamak başka bir şey. Samara döneminin (1889-93) sonunda Lenin'in yapmaya başladığı şey budur, yani Rusya gerçekliğini, özel olarak da köylülüğü ve kapitalist mülkiyet ilişkilerinin kırsal bölgelere girişini anlamak için Marx'ın analizini kullanmak. Marx'ı –muhtemelen Lenin'in bundan haberi yoktu– yaşamının son dönemlerinde meşgul eden meselenin tam da bu olması, Lenin'in ustalarıyla ne kadar ahenkli olduğunu gösteriyordu. Lenin, *Kapital*'den yararlanarak yazdığı ilk analitik değerlendirmesinde, önceki bölümde belirtildiği üzere Engels'in 1894'te birkaç ay sonra ulaşacağı sonucun aynısına ulaşmıştı: "[Ü]lkenin hızlı bir ilerleme ile ... kapitalist bir endüstriyel ulusa dönüşmesi ... giderek hızlanarak ilerliyor." Birbirinden bağımsız olarak aynı sonuçlara ulaşmak, Lenin'in çıraklıktan büyük başarıyla mezun olarak Marx'ın yönteminin ustası haline geldiğinin kanıtıdır.

"Sosyal Demokrat" Lenin

"Halkın Dostları" Kimlerdir? Lenin'in açılış salvosuydu. 1894'te yazılan bu iki yüz sayfalık polemik, radikal camiada o dönemin etkili akımlarından biri ile, halkçı Narodniklerle ve onların önde gelen sözcüsü Nikolay Mihailovski ile uğraşıyordu. Marx'ın metodolojisini anlamak bakımından *Kapital*'in bir savunusu ile başlıyordu. İlginç bir biçimde, (Birinci Bölümde ele alındığı üzere) *Kapital*'deki "Batı Avrupa kapitalizminin doğuşunun kısa tarihini" "içinde bulundukları koşullar ne olursa olsun, kaderin tüm halklara biçtiği, tarihsel-felsefi bir genel gelişim teorisine" dönüştürmesi nedeniyle Marx'ın 1877'de yaptığı eleştirinin hedefindeki kişi de yine Mihailovski idi. Lenin'in o zamanlar Marx'ın bu eleştirisinden haberdar olup olmadığını bilmiyoruz. Ama konumuz açısından Lenin'in Marx'tan yararlanmasının önemi, ondan siyasi mücadeleyi, özellikle de demokrasi mücadelesini savunurken faydalanmasıdır.

Narodniklerin küçük köylülükle ilgili yanılsamalarına rağmen (onlara göre küçük toprak sahiplerinin korunması her nasılsa devrimci bir tutumdu) Lenin, Marksistlerin büyük toprak sahipleri sınıfına karşı bu küçük burjuva sınıfın tarihsel mücadelesinde tarafsız olmadıklarını iddia ediyordu. Büyük toprak sahipleri "Ortaçağ döneminin ve serflik döneminin kalıntılarını" temsil ediyordu ve onlara karşı verilen her mücadele köylü mücadelesinin yanında, "demokrasiden yana" olmaktı.

> Marksistlerin küçük burjuva teorileri bütünüyle reddetmeleri, kendi programlarına demokrasiyi dahil etmelerine engel değildir, tersine demokrasiye daha çok vurgu yapmalarını gerektirir... Sosyal demokratlar köylülerin medeni haklarının tam olarak sağlanmasıs, soyluluğun bütün ayrıcalıklarının tümden kaldırılması, köylüler üzerindeki bürokratik vesayetin kaldırılması ve köylülerin kendi işlerini idare etme yönündeki hak taleplerine koşulsuz destek verir.
>
> Genel olarak, Rus komünistleri, Marksizm taraftarları, kendilerini başka herkesten daha fazla SOSYAL DEMOKRAT olarak adlandırmalıdırlar ve faaliyetlerinde DEMOKRASİnin muazzam önemini asla unutmamalıdırlar... mutlakiyetçiliğe ve gerici toplumsal tabakalara ve kurumlara karşı radikal demokrasi ile yan yana mücadele etmek işçi sınıfının doğrudan görevidir –Sosyal demokratların işçi sınıfına bütün bu kurumlara karşı mücadelenin sadece burjuvaziye karşı mücadeleyi kolaylaştıran bir araç olması nedeniyle zorunlu olduğunu, işçilerin genel demokratik talepleri elde etmeye yalnızca emekçi halkın baş düşmanına karşı, doğası itibarıyla saf demokratik bir kurum olmakla birlikte burada, Rusya'da özellikle demokrasiyi kurban etmeye ve işçileri ezmek için gericilerle ittifak kurmaya, bir işçi hareketinin doğuşunu yavaşlatmaya, dahası engellemeye yatkın olan *sermayeye* karşı kazanılacak zafer adına yolu temizlemek için ihtiyaç duyduğunu iyice anlatmaktan bir an bile vazgeçmeden belletmeleri gereken bir görev... Siyasi özgürlük esas olarak burjuvazinin çıkarına hizmet emekle ve işçilerin durumunu rahatlatmamakla

> birlikte... *tam da bu burjuvaziye karşı* verdikleri mücadelenin koşullarını kolaylaştıracaktır.[152]

Bunun ardından, birkaç ay sonra yazdığı "Narodnizmin Ekonomik İçeriği ve Onun Bay Struve'nin Kitabındaki Eleştirisi" başlıklı yazısında Lenin "özyönetim, 'halk'ın bilgiye özgürce ve yaygın erişimi, ucuz krediler, teknik gelişmeler, daha iyi pazarlama düzenlemeleri vb. aracılığıyla 'halk' ekonomisinin (yani küçük ekonominin) 'kalkınması' ile ilgili" olarak Narodniklerin köylü programının "ilerici" yanı olarak adlandırdığı şeye geri döndü. Bunlara "genel demokratik önlemler" diyordu.

> Narodnikler bu bakımdan küçük üreticilerin çıkarlarını [Struve'dan] çok daha iyi anlıyor ve temsil ediyor. Marksistler Narodniklerin programının tüm gerici yönlerine itiraz ederken, bu genel demokratik başlıkları benimsemekle kalmayıp bunları daha belirginleştirmeli, derinleştirmeli ve ileriye taşımalıdırlar. Bu tür reformlar Rusya'da daha ne kadar kararlı bir şekilde yapılırsa, emekçi kitlelerin yaşam standardını o kadar yükseğe taşır, böylece Rus yaşantısındaki (halihazırdaki) en önemli ve temel toplumsal uzlaşmazlık o kadar keskin ve açık biçimde kendini gösterir. Marksistler "bu demokratik silsileyi" ya da eğilimi "kırmak" şöyle dursun, [bir muhaliflerinin] bu yöndeki iftiralarına karşın, bu yükselişi geliştirmek ve güçlendirmek, onu yaşama daha çok geçirmek isterler."[153]

Bu iki yazıdaki yorumlar, Lenin'in burjuva demokratik devrim ve bunun sosyalist devrimle ilişkisi üzerine siyasi yaşamının daha başında yaptığı ilk kesin açıklamalardı.[154] Görüleceği gibi, bu iki metin Lenin'in 1905 Devrimi'ne giderken benimsediği temel bakış açısını oluşturuyor, 1917'nin sıcak günlerinde de pratiğini beslemeye devam ediyordu. Bu yazıların tümüyle Marx ve Engels'in, başta son bölümü olmak üzere *Manifesto* ile başlayıp ikilinin yönetim biçimlerini göz ardı ettiklerini ileri süren bir eleştirmene, Engels'in 1892'de verdiği sert cevapla son aşamasına eren siyasetlerinden beslendiğini iddia ediyorum: "Marx ve ben,

kırk yıldır, bizim için demokratik cumhuriyetin işçi sınıfıyla kapitalist sınıf arasındaki mücadelenin önce genelleşebileceği ve sonra da proletaryanın kesin zaferiyle sonuçlanacağı tek siyasi biçim olduğunu *ad nauseam* {bıktırıncaya kadar} tekrarladık."[155] *Manifesto*'da işçilerin potansiyel müttefiki olarak köylülüğe yer verilmediği, konunun bu şekilde Marx ve Engels'in sonradan kaleme aldığı *Talepler*'de geçtiği hatırlanmalıdır. Lenin'in söz konusu metinleri yazarken bunu bilmesinin ihtimal dışı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yazılarında bu konulara yer vermiş olması, Marx ve Engels'in teori ve politikalarını nasıl derinden kavradığını bir kez daha açıkça gösteriyor.

Lenin'in yazdıkları ile ilgili anılmaya değer bir başka husus da komünist programın kapsamını daha da belirginleştirmenin bir yolu olarak "sosyal demokrasi"yi kullanıyor olmasıdır. "Sosyal demokrasi"nin daha sonra edineceği anlam göz önünde bulundurulduğunda (Lenin'in 1917'den sonra ele alacağı hiç de önemsiz olmayan bir meseledir bu), 1894'deki bu anlamsal hamlesi yol gösterici ve basiretlidir, Lenin'in Marx ve Engels'in projesini ne kadar derinden kavradığının bir başka kanıtıdır. Ayrıca Marksistlerin sermayeye karşı kararlı bir mücadele yürütmek için emekçileri daha iyi bir konuma getirmeyi gerçekten istiyorlarsa reformları desteklemeleri gerektiğini açıklığa kavuşturmuştur. Struve'un iddia ettiğinin aksine, "reformlar için mücadele etmek" her zaman Marx'ın stratejisinin bir parçası olagelmiştir: "{Marx} *Manifesto*'da yeni sisteme doğru ilerleyen hareketin işçi sınıfı hareketinden (ve bu suretle reform mücadelesinden) *ayrıla*mayacağını ve sonuç olarak kendisinin de bir dizi pratik önlem önerdiğini söylemiştir."[156] Son olarak, ve 1905 ve sonrasında yürüttüğü siyaseti anlamak için en önemlisi, Rus kapitalistleri hakkında ileri sürdüğü savlardır –yani, kapitalistler grubunun "işçileri ezmek için demokrasilerini kurban etmeye ve gericilerle ittifaklar kurmaya" yatkın olduklarıdır. Bu savın Lenin'in siyasetinde merkezî bir rol edindiğini söylemek abartı sayılmaz,

nitekim bu da yine köklerini Marx ve Engels'in 1848-49 "Avrupa Baharı"ndan çıkardığı merkezî önemdeki derslerden almaktadır.

Lenin savını oluştururken neredeyse sadece Marx ve Engels'ten hareket etti; Kautsky ve Georgi Plehanov gibi isimlerin onların programına yaptığı sonraki eklemeleri dikkate almadı. Kesinlikle bu son ikisine de saygı duyuyor ve daha önce de belirtildiği gibi teşekkür borçlu olduğunu söylüyordu. Ancak kaynağa doğrudan ulaşma imkânına sahip olduğu için, iddia ediyorum ki, Kautsky ve Plehanov'un Marx ve Engels okumalarının hatalı olduğunu gördüğünde onlarla bağını koparmak için güven kazandı. Aynı zamanda Marx ve Engels ile Lenin arasındaki babalık ilişkisinin, bazılarınca iddia olunduğu gibi Kautsky ve Plehanov aracılığıyla kurulmuş olan bir ilişki değil, benim yaptığım gibi doğrudan bir ilişki olduğunu savunmak, Lenin'in siyasetini ve perspektifini anlamak için dikkatleri ikincilere değil birincilere yöneltmek gerektiği anlamına gelir.[157] Erken çağlarındaki bir tefekkür anında Lenin, "ortodoksluğun şeyleri kanıtsız kabul etmek anlamına geldiğine, ortodoksluğun eleştirel uygulamaları ve ileri gelişmeleri engellediğine, tarihsel sorunların soyut şemalarla gizlenmesine olanak sağladığına inanmayalım. Eğer bu gerçekten ağır günahlar nedeniyle suçlu ortodoks müritler varsa suç tamamen bu müritlerdedir, hiçbir surette taban tabana zıt niteliklerle ayırt edilen ortodokslukta değil,"[158] diye yazıyordu.

Lenin'in 1895'te Avrupa'ya yaptığı ve zamanının çoğunu kütüphanelerde geçirdiği ilk gezi, en önemlilerinden biri Paris Komünü olmak üzere diğer ilgili meseleler yanında, Marx ve Engels'in yazılarıyla ilgili bilgisini niteliksel olarak derinleştirmesine olanak sağladı. Engels'in ölümünden kısa bir süre sonra yazdığı "Friedrich Engels" isimli makalesi ne kadar üretken bir beş ay geçirdiğini kayıt altına alıyordu. Her zaman olduğu gibi, konuyla ilgili politik derslerin özünü çıkarma fırsatını hiç kaçırmadı:

> Rusça bilen ve Rusça kitaplar okuyan Marx ve Engels, bu ülkeye canlı bir ilgi duymuşlardı, Rus devrimci hareketini sempatiyle izlemişler ve Rus devrimcileriyle ilişkiyi sürdürmüşlerdi. Her ikisi de *demokrat* olduktan sonra sosyalist olmuşlardı ve demokrat olarak siyasal despotluğa karşı duydukları kin son derece güçlüydü. Siyasal despotlukla ekonomik baskı arasındaki bağa ilişkin derin bir teorik kavrayışla birleşen bu dolaysız siyasal duygu ve ayrıca zengin yaşam deneyimleri, Marx ve Engels'i, *politik* bakımdan olağanüstü duyarlı kılmıştı. Bu nedenle, bir avuç Rus devrimcisinin kudretli çar yönetimine karşı yürüttüğü kahramanca mücadele, bu iki sağlam devrimcinin kalbinde son derece duygudaş bir yankı uyandırmıştı. Öte yandan Rus sosyalistlerinin, yanılsamalı ekonomik yararlar uğruna, en acil ve en önemli görevlerinden, yani siyasal özgürlüğün kazanılması görevinden çark etme eğilimi, doğal olarak onlara şüpheli görünüyordu, hatta bunu, büyük toplumsal devrim davasına doğrudan bir ihanet olarak görüyorlardı. "İşçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eseri olmalıdır"– Marx ve Engels sürekli olarak bunu vaz'ettiler. Ama proletarya, ekonomik kurtuluşu için mücadele etmek amacıyla, belli *siyasal* hakları kendi başına kazanmak zorundadır. Dahası, Marx ve Engels, Rusya'daki bir siyasal devrimin, aynı zamanda Batı Avrupa işçi sınıfı hareketi için de çok büyük bir öneme sahip olacağını açıkça görmüşlerdi. Otokratik Rusya, her zaman, genel olarak Avrupa gericiliğinin bir kalesi olmuştur. ... Sadece özgür bir Rusya, Polonyalıları, Finlileri, Almanları, Ermenileri ya da öteki küçük uluslardan birini ezme, ya da durmadan Fransa ve Almanya'yı birbirine düşürme gereği duymayan bir Rusya, modern Avrupa'nın savaş yükünden kurtulmasını, özgürce nefes almasını sağlayabilecek, Avrupa'daki bütün gerici unsurları zayıflatacak ve Avrupa işçi sınıfını güçlendirecektir. Engels, Rusya'da siyasal özgürlüklerin tesis edilmesini, Batı'da işçi sınıfı hareketinin ilerlemesine yarayacağı için, işte bu yüzden bu kadar gönülden istemişti. Onun kişiliğinde Rus devrimcileri en iyi dostlarını yitirmiş oldu.[159]

Yine Lenin'e göre, Rusya'nın sosyalist devriminin kaderi "siyasi özgürlük" için, "siyasi haklar" için, demokrasi için verilen

mücadeleye bağlıydı. Lenin *Manifesto*'nun "demokrasi mücadelesi" dediği şeyin gerekliliğinin üstüne basa basa, bir başka muhalif grubu ("ekonomistler"), yani politik demokrasiyi bir tarafa bırakarak ekonomik mücadeleye öncelik verme eğiliminde olanları eleştiriyordu. Ve Rusya'nın demokrasi arayışı, diye ısrar ediyordu, sınırlarının ötesinde sonuçlara sahiptir, sadece çarın tahakkümü altındaki ezilen uluslar için değil, başka yerlerde de. Bu, Lenin'in, Engels'i ve aynı zamanda Marx'ı takiben, Rus devriminin Avrupa proleter devrimi ile bağlantılı olduğunu açıkça söylediği ilk ifadesidir.

Lenin, bir komünist olarak rejimle ilk karşı karşıya gelişinin ardından 1895-97'de cezaevindeyken "Sosyal Demokrat Parti İçin Bir Program Taslağı ve Açıklaması"nı yazdı. *Manifesto* gibi bu da, üyesi olduğu Mücadele Birliği örgütü için yazılmış bir programdan ziyade daha geniş bir tarihsel anlamda Rusya "sosyal demokrat partisi" için yazılmış bir programdı; tıpkı Marx ve Engels'in *Manifesto*'yu, program yazmaları için fiilen kendilerini görevlendiren Komünist Birlik adına değil, "komünist parti" için yazmış olmaları gibi.* "Taslak" temel olarak, Plehanov'un on yıl önce kaleme aldığı, diğer şeyler arasında, burjuva demokrasisinin bütün esaslarını içeren programın bir güncellemesiydi.[160] "Açıklama" kısmı ise tamamen Lenin'e aittir. İşçiler karşısında "Rusya Sosyal Demokrat Partisinin" amaçları konusunda "Taslak"ta yer alan bölüm hakkında söylemesi gereken şey, özellikle şu aşağıdaki paragrafla alakalıdır:

> İşçi sınıfının mücadelesinin politik bir mücadele olduğu cümlesi neyi ifade ediyor? İşçi sınıfının devlet işleri, devlet yönetimi ve yasama konusunda etkili olmayı sağlamadan kendi kurtuluş mücadelesini yürütemeyeceğini ifade ediyor. ...Yani işçi sınıfının kapitalist sınıfa karşı mücadelesinin zorunlu olarak politik bir

* Burada kullanılan terim "communist party". "Party" sözcüğü, dar anlamıyla "parti" demektir. Ancak geniş anlamıyla belli bir grubu ifade etmek için kullanılır, "o taraf, o kişiler, o kesim" anlamına gelir. *-çev.*

mücadele olması gerektiğini görüyoruz. Bu mücadele gerçekten de halihazırda devlet otoritesi üzerinde etkide bulunuyor, politik bir önem kazanıyor. Ancak, işçilerin yukarıda sözünü ettiğimiz politik haklardan tamamen yoksunlukları ve işçilerin devlet otoritesi üzerinde açıkça ve doğrudan etkide bulunmalarının mutlak imkânsızlığı, işçi hareketi gelişmesiyle daha açık ve daha şiddetli biçimde çıplak ve hissedilir hale geliyor. Bu yüzden devlet işleri üzerinde etkide bulunmak cümlesinden olmak üzere işçilerin en acil talebi, işçi sınıfının birincil hedefi *siyasi özgürlüğün elde edilmesi* olmalıdır, yani tüm yurttaşların devlet yönetimine, yasayla (bir anayasayla) güvence altına alınmış doğrudan katılımı, kendi dernekleri ve yayınları aracılığıyla tüm yurttaşlar için özgürce toplanma, kendi meseleleri üzerine tartışma ve devlet işlerini etkileme hakkının garanti altına alınması. Siyasi özgürlüğün kazanılması "*işçilerin yaşamsal görevi*" haline geliyor, çünkü böyle bir özgürlük olmadan işçiler devlet işleri üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildirler ve olamazlar da; bu yüzden kaçınılmaz olarak haklardan yoksun, aşağılanmış, dilsiz bir sınıf olarak kalırlar.[161]

Lenin burada "siyasi özgürlük" kavramının ne anlama geldiğini ilk kez açıkça belirtiyordu –yani, temel haklar da dahil olmak üzere burjuva demokrasisinin bütün nitelikleri. Bunlar, bir kez daha söylenmesi gerekirse, mevcut olmamaları durumunda işçilerin "kapitalist sınıfın tahakkümü" altında kalmaya devam edecekleri, işçi sınıfının siyasi iktidar mücadelesine yardımcı olacak vazgeçilmez unsurlardı.[162]

Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri

Cezaevinden çıktıktan sonra Sibirya'ya sürgüne gönderilen Lenin siyasi yaşamının o zamana kadarki en çalkantılı olayı üzerine düşünecek zamana sahip oldu: St. Petersburg tekstil işçilerinin 1896'daki grevi; birçok açıdan ateşten gömleği giydiği ilk deneyim. İşçileri, işgününün uzunluğu gibi, çalışma koşullarında yapılacak birkaç iyileştirme ile yatıştırmaya çalışan hükümetin yeni yasal düzenlemesini yorumlayarak ön hazırlık niteliğinde bazı dersler

çıkardı. Bu derslerden biri, "Rus hükümeti, Rus işverenlere göre, Rus işçilerinin çok daha azılı bir düşmanıdır çünkü hükümet sadece işverenlerin çıkarlarını korumakla ve bu amaçla işçilere yönelik zalimane takibatlara girişmek, tutuklamak, sınırdışı etmek ve silahsız işçilerin üstüne silahlı birlikleri sürmek gibi yollara başvurmakla kalmıyor, üstüne üstlük *en cimri* işverenlerin çıkarlarını koruyor ve daha iyi işverenlerin işçilere karşı esnek davranmak yönündeki tüm girişimlerine de direniyor."[163] Ve bu olgudan hareketle hükümetin yeni politikaları hakkında bir başka ders daha: "Rus işçileri ve genel olarak Rus halkı, polis devleti karşısında haklarından mahrum edilmiş durumda olduğu sürece, siyasi haklara sahip olmadıkları sürece hiçbir reform etkili olamaz."[164] Yine, demokrasi uğruna siyasi mücadeleye öncelik veriliyor.

St. Petersburg ve sonrasından çıkarılan daha geniş kapsamlı derslere gelince; Lenin 1897'nin sonunda "Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri" başlıklı, sosyal demokrasinin demokratik içeriğini daha da belirginleştiren ve bunun uygulanmasına yönelik bir strateji içeren ve yaygın bir biçimde dağıtımı yapılan bir broşür yazdı. Lenin'in 1905'ten önceki siyasi yazıları içinde bu broşür, üç yıl sonra basılacak olan *Ne Yapmalı?* ile aynı derecede önemlidir. Rus sosyal demokratları, "benimsedikleri ismin" de işaret ettiği gibi, başından beri proleter sınıf mücadelesine önderlik etme konusunda üzerlerine düşen görevin iki yönlü olduğunu açıklığa kavuşturmuşlardı: "sosyalist (sınıf sistemini ortadan kaldırmak ve sosyalist toplumu kurmak amacıyla kapitalist sınıfa karşı mücadele) ve demokratik (Rusya'da siyasi özgürlüğü kazanmak ve Rusya'nın siyasi ve toplumsal sistemini demokratikleştirmek amacıyla mutlakiyete karşı mücadele)."[165] Lenin daha sonra son St. Petersburg grevlerinde İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği'nin faaliyetlerine atıfla sosyalist görevin içeriğini ayrıntılandırdı. Bu görev temel olarak, şehirli sanayi işçilerine komünist bir perspektif kazandırmanın ve işçilerin kapitalistlere karşı yürüttükleri mücadele içinde yer al-

manın bir bileşimiydi. Lenin, okurlarına sanayi proletaryasına öncelik vermenin diğer emekçileri göz ardı etmek anlamına gelmediği konusunda güvence veriyordu. Tersine, sınıf bilincine sahip, mücadeleci bir sanayi proletaryasının, diğer emekçilere kendi mücadelelerindeki en büyük yardım olacağını iddia ediyordu.

> *Sosyalist* ve *demokratik* propaganda ve ajitasyon arasındaki ayrılmazcasına sıkı bağlantıya ve her iki alandaki devrimci faaliyetin tam paralelliğine işaret etmiş bulunuyoruz. Yine de bu iki tür faaliyet ve mücadele arasında büyük bir farklılık vardır. Farklılık şudur ki, proletarya, ekonomik mücadelede hem toprak sahibi soyluluğa ve hem de burjuvaziye karşı, belki küçük burjuvazinin proletaryaya yönelen unsurlarından aldığı (bu da her zaman değil) yardım hariç, mutlak olarak tek başınadır. Oysa demokratik, *siyasal* mücadelede Rus işçi sınıfı tek başına değildir; bütün siyasi muhalefet unsurları, katmanları ve sınıfları, mutlakiyetçiliğe düşman olduklarından ve ona karşı şu ya da bu biçimde mücadele ettiklerinden, işçi sınıfının yanındadırlar. Burada otokratik hükümetin baskısına uğrayan burjuvazinin ya da eğitimli kesimlerin ya da küçük burjuvazinin, milliyetlerin, dinlerin, mezheplerin, vb., vb. muhalif unsurları proletarya ile *yan yana* durur.[166]

O halde mesele, demokratik mücadelede işçi sınıfının bu diğer güçlerle ne tür bir ittifak yapması gerektiğiydi.

> Otokrasiye karşı mücadelenin bir savaşçısı olarak işçi sınıfının, siyasi muhalefet içindeki bütün diğer toplumsal sınıf ve gruplara karşı tavrı, ünlü *Komünist Manifesto*'da açıklanan sosyal demokrasinin temel ilkeleri tarafından kesin biçimde belirlenmiştir. Sosyal demokratlar, gerici sınıflara karşı ilerici toplumsal sınıfları, ayrıcalıklı toprak sahibi zümrenin temsilcilerine ve bürokrasiye karşı burjuvaziyi, küçük burjuvazinin gerici çabalarına karşı büyük burjuvaziyi destekler. Bu destek, sosyal demokrat olmayan program ve ilkeler ile herhangi bir uzlaşmayı koşul olarak gerektirmediği gibi, bunun çağrısını da yapmaz –bu *belirli* bir düşmana karşı bir müttefike verilen destektir. Üstelik sosyal demokratlar bu desteği ortak düşmanın düşüşünü kolaylaştırmak

için verirler, fakat bu geçici müttefiklerden *kendileri için* hiçbir şey beklemezler ve onlara hiçbir taviz vermezler. Sosyal demokratlar mevcut toplumsal sisteme karşı her devrimci hareketi desteklerler, bütün ezilen ulusları, zulme uğrayan dinleri, baskı altında tutulan toplumsal zümreleri, vb. eşit haklar için verdikleri mücadelede desteklerler.[167]

Demek ki, Marx ve Engels cevabı vermişti, özellikle de *Manifesto*'nun dördüncü bölümünde. Ustalarının da öğrettiği gibi Lenin, proletaryanın demokrasi mücadelesi vermeye niyetli diğer güçlerle ittifakı ve verdiği desteğin spesifik, "geçici ve şarta bağlı" olduğunu söylüyordu. En önemlisi "koşul gerektirmiyor" ya da sosyal demokrasinin nihai hedefi olan sosyalist devrimden bir "taviz" anlamına gelmiyordu.

Lenin daha sonra Marx ve Engels'in uğruna mücadele ettiği "işçi sınıfının bağımsız politik eylemi"nin demokratik mücadelede neden zorunlu olduğunu açıklıyordu. Bunun muhtemel müttefikleri tarafından yanlış okunabileceğinin farkındaydı. "Bize 'böylesi bir eylemin mevcut durumda siyasi özgürlük için mücadele edenleri *zayıflatacağı*' söylenecektir. Buna, böylesi bir eylem siyasi özgürlük için mücadele edenleri *güçlendirecektir* şeklinde cevap vereceğiz. Sadece belirli sınıfların gerçek çıkarlarını *bilinçli bir biçimde idrak edenlere* güvenen savaşçılar güçlüdür ve günümüz toplumunda halihazırda hâkim bir rol oynayan sınıf çıkarlarını gizlemek yönündeki her girişim bu savaşçıları yalnızca zayıflatacaktır. Birinci husus budur." Bir başka deyişle, Marx ve Engels'in analizinde merkezî öneme sahip olan proletaryanın sınıfsal konumu onu meşhur deyimdeki sürücü koltuğuna oturtmayı haklı kılıyordu. Ama bunun yalnızca bilgeliğin başlangıcı olduğunu Lenin de kabul ediyordu. Diğer sosyal tabakalarla karşılaştırmalar yapmak zorunluydu.

İkinci nokta, otokrasinin sonuna kadar tutarlı ve kayıtsız şartsız *tek* düşmanı olması, *yalnızca* işçi sınıfı ile otokrasi arasında herhangi bir uzlaşmanın mümkün olmaması, demokrasinin *sadece*

> işçi sınıfının şahsında hiçbir kayıt koymayan, kararsızlık yaşamayan ve geriye dönüp bakmayan bir savunucu bulabilmesinden dolayı işçi sınıfının otokrasiye karşı mücadelede kendisini diğerlerinden farklı görmesi gerektiğidir. Nüfusun diğer bütün sınıflarının, gruplarının ve katmanlarının otokrasiye karşı düşmanlığı *mutlak* değildir; onların demokrasisi her zaman dönüp geriye bakar. Burjuvazi otokrasinin sınai ve toplumsal gelişmeyi geciktirdiğini görmezden gelemez ama siyasal ve toplumsal sistemin tamamen demokratikleştirilmesinden korkar ve her an proletaryaya karşı otokrasi ile bir ittifaka girebilir. Küçük burjuvazi, doğası gereği iki yüzlüdür ve bir yandan proletaryaya ve demokrasiye doğru yönelirken öte yandan gerici sınıflara yönelir, tarihin yürüyüşünü durdurmaya çalışır, otokrasinin oyunları ve iltifatları ile ayartılmaya yatkındır ... kendi *küçük mülk sahibi* konumunu güçlendirmek *uğruna* proletaryaya karşı egemen sınıflarla ittifaka girmeye açıktır.

Metnin hiçbir yerinde Lenin'in –Narodniklerin kahramanları olan– küçük köylülükten açıkça söz ettiği herhangi bir cümle geçmiyor olsa da daha önce alıntılanan eski yazılarına dayanarak güvenle söylenebilir ki, küçük köylülük "küçük mülk sahibi" kavramıyla içerilmiştir.

Ancak burjuvazi ve küçük burjuvazinin otokrasiye karşı "düşmanlığı", proletaryadan farklı olarak "mutlak değil" ise o zaman otokrasiye karşı muhalefetlerinde proletarya kadar katı olabilecek başka sosyal tabakalar mevcut olabilir miydi? Eğer varsa diyordu Lenin, bu kesimler şu iki muhtemel adaydan en az birinin saflarında da bulunamayacaktı:

> Eğitimli insanlar ve genel olarak "entelijensiya", düşünce ve bilginin peşine düşen otokrasinin vahşi polis zorbalığına karşı başkaldırmadan edemez; ama bu entelijensiyanın maddi çıkarları onu otokrasiye ve burjuvaziye bağlar, onu tutarsız olmaya, uzlaşmaya, muhalif ve devrimci heyecanını bir memur maaşı ya da kâr payı veya temettü karşılığında satmaya zorlar. Ezilen milliyetler ve baskıya uğrayan dinler arasındaki demokratik un-

> surlara gelince, herkes bilir ve görür ki, nüfusun bu kategorileri içindeki sınıf uzlaşmazlıkları, otokrasiye karşı ve demokratik kurumlardan yana herhangi bir kategori içindeki bütün sınıfları birbirine bağlayan dayanışmadan daha derin ve daha güçlüdür.

Entelijensiyanın, ezilen uluslardan farklı olarak, demokrasi arayışında proletarya kadar dirençli olması beklenemezdi. Lenin'in neredeyse duygusuz ama acımasız Rus entelijensiyası okuması Engels'in 1848-49'da Almanya'daki, büyük bir bileşeni devletten maaş alan üniversite profesörlerinden oluşan parlamenter kretinler hakkında yaptığı yorumları hatırlatıyor.

Proletarya benzersizdi. "Tek başına siyasi özgürlükler ve demokratik kurumlar için verilen mücadelenin *öncü savaşçısı* olabilir. İlk olarak, bunun nedeni, politik tiranlığın en ağır biçimde, konumu itibarıyla bu tiranlık üzerinde küçük bir değişiklik sağlamak için hiçbir olanağı olmayan proletarya üzerine geliyor olmasıdır –yüksek makamlara hatta memurlara bile ulaşma şansı yoktur ve kamuoyu nezdinde hiçbir etkiye sahip değildir." Lenin bundan sonra, onun yaklaşımının odak noktası olduğunu iddia ettiğim konuya, onun demokrasi ile ilgili görüşleri üzerine yapılan her değerlendirmenin kabul etmesi gereken noktaya gelir: "İkinci olarak, proletarya siyasi ve toplumsal sistemin *tamamen* demokratikleştirilmesini gerçekleştirme kapasitesine tek başına sahiptir çünkü bu, sistemi işçilerin ellerine teslim edecektir." Lenin'in duruşu açısından hiçbir şey bu kadar belirleyici değildir; aynısı Marx ve Engels için de geçerlidir. Yani, yalnızca iktidardaki işçi sınıfı sayesinde gerçek demokrasi mümkün olabilir, genç Marx ve Engels'in yarım yüzyıldan daha uzun bir süre önce vardıkları sonuç tam olarak budur.

Daha önce kısaca bahsedildiği gibi, böylesi bir çıkarımın taktik ve stratejik sonuçları vardı:

> Diğer sınıf ve grupların demokratik özlemlerinin işçi sınıfının demokratik faaliyetinin *birleşmesinin*, demokratik hareketi *zayıflatacak* olmasının, siyasi mücadeleyi *zayıflatacak* olmasının,

> onu daha az kararlı, daha az tutarlı ve daha uzlaşmaya yatkın hale getirecek olmasının nedeni budur. Öte yandan, eğer işçi sınıfı demokratik kurumlar için yürütülen mücadelenin öncü savaşçısı olarak *öne çıkarsa*, bu, demokratik hareketi *güçlendirecektir*, siyasal özgürlük mücadelesini *güçlendirecektir*, çünkü işçi sınıfı diğer bütün demokratik ve siyasi muhalefet unsurlarını *dürtecek*, liberalleri siyasal radikallere doğru itecek, radikalleri de bugünkü toplumun siyasal ve toplumsal yapısının bütününden geri dönülmez bir kopuşa sürükleyecektir.

Lenin destek almak için Marx ve Engels'in "Mart 1850 Çağrısı"na atıfta bulunmadığı halde Lenin'in duruşunun ilham kaynağının muhtemelen bu metin olduğunu düşünüyorum. Birinci bölümde işaret edildiği üzere, bu metin yeni bir devrimci kabarma durumunda proletarya partisinin daha önce yaptığı hatadan kaçınması gerektiğini tekrar tekrar vurguluyordu. Proleter olmayan demokratik güçlerle "birlik"ten ziyade yalnızca ittifak ilişkisi kurmalıydı. Her ne kadar Lenin ya da en azından çevirmeni "birleşme" {İngilizce metinde *merge*} sözcüğünü kullanıyor olsa da burada yaptığı uyarı Marx ve Engels'in tembihlerinin ruhuyla kesinlikle uyumludur. Ne zaman yaptığı net olmasa da Bolşeviklerin önde gelen arşivcisi David Riazanov, Lenin'in *Çağrı*'yı hafızasına işlediğini söylüyordu.

"Görevler"den çıkan ve en azından anlatımın bu aşamasında değinilmeyi hak eden ilave bir husus daha vardır. Sadece Rusya'daki değil aynı zamanda İngiltere'deki devlet bürokrasisine de atıf yapar. Aldığı sayısız biçimle bu kurumun Rusya'da ayrıcalıklıların çıkarlarına hizmet ettiği apaçıkken,

> İngiltere'de bile güçlü toplumsal grupların bürokrasinin ayrıcalıklı konumunu desteklediklerini ve bu kurumun tam demokratikleştirilmesini engellediklerini görürüz. Neden? Çünkü onu *tamamen* demokratikleştirmek yalnızca proletaryanın çıkarınadır; burjuvazinin en ilerici katmanları bürokrasinin belli imtiyazlarını savunurlar ve bütün memurların seçilmesine karşıdır-

> lar, seçimler üzerindeki sınırlamaların tümden kaldırılmasına karşıdırlar, memurların doğrudan doğruya halka karşı sorumlu hale gelmesine karşıdırlar, vb., çünkü bu katmanlar, proletaryanın böylesi bir tam demokratikleştirmeden, onu burjuvaziye karşı kullanmak amacıyla yararlanacağının farkındadırlar. Rusya'da da durum budur.[168]

Lenin burada Rus egemen sınıfına yönelik ithamının, burjuva demokrasisinin yürürlükte olduğu ülkeler de dahil olmak üzere başka yerlerdeki benzerlerini dışarıda bırakmadığını açık bir şekilde dile getiriyordu. Burada özellikle dikkat çekici olan, tespit edebildiğim kadarıyla ilk defa seçim süreçlerine atıfta bulunmasıydı. Bu, burjuva demokrasisi, eğer Rusya'ya gelirse ve nihayet geldiğinde bununla ilgili herhangi bir yanılsama içinde olmadığını ortaya koyuyor; o durumda tepkisinin ne olacağını anlamak açısından hayati önemdedir.

Rusya'nın Şartlarını Hesaba Katmak

Lenin'in siyasi özgürlük, medeni haklar, genel olarak demokrasi, burjuva demokrasisi ve onun sosyalist devrimle olan ilişkisi üzerine şimdiye kadar tartışılan yaklaşımları, yakında inceleyeceğimiz *Ne Yapmalı?* da dahil olmak üzere, bundan sonraki çalışmalarında şu veya bu biçimde tekrarlanıyordu. Eklemeyi gerektirecek önemde yeni bir şey yoktu ama, her şeye rağmen birtakım ince ayrıntılar ve bir iki ufak tefek konu vardı muhakkak. Örneğin "[L]iberal reformlar için verilen mücadelede burjuva demokratik kamptaki müttefiklerimiz her zaman arkalarına dönüp bakarken... proletarya sonuna kadar gidecek... demokratik cumhuriyet için mücadele edeceğiz... Proletarya partisi her bir liberali bir pus* gitmeye hazır olduğu anda yakalamayı öğrenmeli ve onu bir yarda** ilerleyecek hale getirmelidir. İnatçılık ederse, üstünden atlayacağız ve onsuz ilerleyeceğiz."[169] Ya da, halihazırda

---

* İnç: 2,54 santimetreye eşdeğer İngiliz uzunluk birimi. *-çev.*

** Yarda: 0,9144 metreye eşdeğer İngiliz uzunluk birimi. *-çev.*

diğer temel haklar arasında "genel ve eşit seçim hakkı" ve "vekillere maaş" içeren eski parti programındaki "genel demokratik reformlar" listesine "'haklar açısından kadın ve erkek arasında tam eşitlik'in de eklenmesi iyi olacaktır."[170] Ve son olarak, "Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri"nde yalnızca ima edilen, şu çok önemli işçilerin ve köylülerin demokratik ittifakı meselesi 1899'da kaleme alınan "Partimiz İçin Bir Program Taslağı"nda saklandığı yerden çıkarılıyordu. Bu amaca yönelik olarak yukarıda değinilen yaklaşımların en popüler sunumu Lenin'in yaygın biçimde dağıtılan "Kır Yoksullarına" başlıklı broşüründe yer alıyordu. Rus köylüleri sosyal demokrasiden ve onun kendileri için ne anlam ifade ettiğinden ilk kez haberdar oluyorlardı.

Eğer Lenin'in görüşleri, iddia ettiğim gibi gerçek liberal demokratlara uygun ise "proletarya diktatörlüğü" konusunda ne diyeceğiz? Biraz önce üstünden atlanıp geçileceği söylenen liberal de tartışma konusu olan bu kavrama işaret eder. Lenin'in "proletarya diktatörlüğü" kavramını ilk kez üstünkörü olmayan şekilde kullanması, neredeyse aynı zamana, 1902'ye denk gelir ve bu suretle kastettiği anlam bakımından bir ipucu verir. Bu ibareyi Marx ve Engels üretmişler ve etraflı bir taramaya göre 12 kez kullanmışlardı.[171] Hal Draper, Rusların eline geçtikten sonra kavramın orijinal anlamının değiştiğini iddia ediyor; bu konuya geri döneceğim. Burada Lenin'in, 1885 Rus parti programında Plehanov'un bu kavramı nasıl kullandığına açıklık getirme çabasıyla yazdığını söylemek kâfidir: "Proletarya, bu toplumsal devrim üzerinde etkide bulanabilmek için, onu vaziyete hâkim kılacak ve büyük hedefine giden yoldaki bütün engelleri kaldırmasını sağlayacak olan siyasi iktidarı elde geçirmelidir. Bu anlamda, proletarya diktatörlüğü toplumsal devrimin zorunlu bir politik koşuludur."[172] Bu, yine, Lenin'in terimi tanımlama yönündeki ilk denemesiydi. Bu terimi 1905 Devrimi sırasında kapsamlı bir şekilde kullanacak ve iddia ediyorum ki bu terimle ne kastettiği ancak bu süreçte netleşecekti. O tartışmaya sıra gelinceye

kadar, şuna işaret etmek sanırım önemlidir; her ne kadar Marx ve Engels bu ifadeyi Lenin'in çok iyi bildiği *Manifesto*'da kullanmamış olsalar da, metin içinde peş peşe dört yerde, proletaryanın sosyalist dönüşümü gerçekleştirebilmesi için "zor"un gerekli olduğunu söylemişlerdir.[173] Şöyle bir kanıt ileri sürülebilir diye düşünüyorum, Lenin, ilk tanımlama denemesinde –"tüm engelleri kaldırmak"– kelimelere dökülmemiş olsa bile, Marx ve Engels'in programlarının ruhunu yakalamıştı.[174]

Lenin, proletarya diktatörlüğüne neden ihtiyaç duyulduğu da dahil, kendi siyasetini savunurken Rusya ile Batı Avrupa arasındaki farklara ve oradaki mevcut sosyal demokrat partilere işaret ediyordu. Metodoloji düzeyinde, bu farkın hesaba katılması gerektiğini ileri sürüyordu: "Marx'ın teorisini tamamlanmış ve dokunulamaz bir şey olarak göremeyiz; tersine, bu teorinin, eğer sosyalistler yaşama ayak uydurmak istiyorlarsa, her yönde geliştirmek *zorunda oldukları* bilimin sadece temel taşlarını döşediğini düşünüyoruz." Ve bu görev daha da fazla Rus sosyalistlere düşmektedir çünkü Marx'ın teorisi "yalnızca *yol gösterici* genel ilkeleri sunar ve bu ilkeler *bilhassa*, İngiltere'de Fransa'da olduğundan farklı, Fransa'da Almanya'da olduğundan farklı ve Almanya'da Rusya'da olduğundan farklı uygulanır."[175]

Plehanov, Zasuliç ve diğerlerinin kaleme aldığı eski parti programında parlamenter demokrasiden çok "halkın doğrudan yasa yapması"ndan söz ediliyordu. Lenin "Rusya'nın spesifik özellikleri" göz önünde bulundurulduğunda temsilî parlamenter demokrasi talep etmenin daha iyi olacağını düşünüyordu. "Sosyalizmin zaferi, ilkesel olarak, halkın doğrudan yasa yapmasının parlamentarizmle *ikamesi* ile bağlantırılmamalıdır." Doğrudan demokrasi, tercih edilebilir olsa da –Kautsky'nin araştırmasından yararlanarak– sosyopolitik gelişmenin daha yüksek bir seviyesinde olan toplumlar için daha uygundu. "Alman Sosyalist Partisinin Erfurt Programını taklit etmek istediğimizi söylemekten asla korkmuyor olsak da" diyen Lenin, "kendi giri-

şimleri ve referandum aracılığıyla halkın doğrudan yasa yapması" talebinin, "nispi temsil"e dayalı seçim sisteminin ve diğer çok demokratik özelliklerin Rusya'nın şartlarına uygun olmadığını düşünüyordu.[176] "Bu nedenle, biz, Rusya'da otokrasinin hâkim olduğu mevcut durumda, kendimizi 'demokratik bir anayasa' talebi ile sınırlandırmamız gerektiğine inanıyoruz."[177] Lenin bu tutumu, devrimci parti içindeki temsilî demokrasi konusunda bir ek yaparak, *Ne Yapmalı?*'da da tekrarlıyordu. Bunu da bu bölümün ikinci kısmında ele alacağız.

Lenin, kendilerini sosyal demokratlar olarak adlandıran ancak siyasi mücadeleyi ekonomik mücadeleye tabi kılan muhaliflere –"ekonomistler"– karşı yürüttüğü bir polemikten kısa süre sonra, daha önceki açıklamalarını anlaşılır bir biçimde yineliyordu. "Otokrasinin devrilmesi ile kastedilen nedir?"

> Yasama faaliyeti için, hükümet yetkililerinin eylemlerini denetlemek için, devlet gelirleri ve giderlerini denetlemek için halka kendi temsilcilerini seçme hakkı tanıması çarın mutlak iktidarından vazgeçmesi demektir. Halkın yasamaya ve yönetime katıldığı bu hükümet biçimi anayasal hükümet biçimi olarak adlandırılır (anayasa = halk temsilcilerinin yasama faaliyetine ve devlet yönetimine katılması hakkındaki yasa). Bu nedenle, otokrasinin devrilmesi otokratik hükümet biçiminin yerini anayasal hükümet biçiminin alması anlamına gelir. ... Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından 1885'te yayımlanmış olan Rus Sosyal Demokratlarının program taslağında yer aldığı gibi, dikkatle hazırlanacak bir anayasa ["demokratik bir anayasa kazanmak"; halkın çıkarları doğrultusunda kaleme alınmış halk anayasası] için halk temsilcilerinden oluşan bir Zemski Sobor'un ["merkezî temsilciler meclisi"] toplanması anlamına gelir.[178]

Burada, Lenin "anayasal hükümet"ten neyi kastettiğini çok açık bir dille ilk kez ortaya koyuyordu. Ardından sosyalist devrim için böyle bir hükümetin, demokratik devrimin gerekliliği konusunda daha önce ifade ettiği görüşlerini yineliyordu.

Birkaç sayfa sonra, onun gibi sosyal demokratların "işçilerin işveren meclislerinde, fabrika yönetim kurullarında ve belediye özyönetim organlarında yer almasının önemini bütünüyle görmezden gelerek ... sürekli biçimde parlamentoda yer alan işçilerin [Rusya'da böyle bir şey yoktu] faaliyetlerinin yararlarını ön plana çıkarması" ile dalga geçen muhaliflerine sesleniyordu. Lenin bunlara pedagojik bir yaklaşımla cevap verirken sadece çok eğleniyordu:

> Eğer parlamentonun yararları ön plana çıkarılmayacaksa, işçiler siyasi haklar ve siyasi özgürlükler konusunu nasıl öğrenecekler? *Raboçaya Misıl*'ın yaptığı gibi bu meselelerde sessiz kalmaya devam etmek, alt tabaka işçilerin politik cehaletini kalıcılaştırmak anlamına gelmez mi? İşçilerin belediye özyönetim organlarında yer almasının yararları ve önemine gelince, hiçbir sosyal demokrat hiçbir zaman hiçbir yerde sosyalist işçilerin belediye özyönetim organlarındaki faaliyetlerinin yararlarını ve önemini reddetmemiştir; ama Rusya'da bundan bahsetmek gülünçtür; açık bir sosyalizm bildirgesinin bile mümkün olmadığı ve işçileri belediye özyönetim organlarında yer almaları konusunda teşvik etmenin (bu mümkün olsa bile), fiilen ileri işçilerin dikkatini sosyalist işçi sınıfı davasından liberalizme doğru kaydırması anlamına gelecek olan Rusya'da.[179]

Lenin böylece "siyasi haklar ve siyasi özgürlük konusunda bilgi sahibi olma"nın bir aracı olarak işçilerin parlamentolarda ve diğer temsilî hükümet biçimlerinde yer almalarını şüpheye yer bırakmayan sözcüklerle savunuyordu. İleride göreceğimiz gibi Rusya'da bu fırsat doğduğunda bunu bir gerçeklik haline getirebilmek için elinden geleni yaptı. Ancak böyle bir fırsat, yani siyasi özgürlük yokken muhaliflerin istedikleri şeyi savunmak, en "ileri işçileri" fiilen demokratik devrim yolundan, hiçbir liberalin sürdürmeye niyetli olmadığı bu mücadeleden saptıracaktı.

Terörizm ve Silahlı Mücadele Üzerine

Lenin'in siyasetine yönelik muhalefeti daha iyi anlamak konusunda en önemli husus kesin olarak siyasi özgürlüğün olmayışıdır. Rusya dünyada kalan en büyük mutlakiyetçi devletti. Fiilen bir polis devletiydi. Samimiyetinden şüphe edilemeyecek çok sayıda devrimciye, Lenin'in yaptığı gibi parlamenter arenadan nasıl yararlanılacağı üzerine düşünmenin zorunlu olduğunu ileri sürmek, saflık olarak görünüyordu. Lenin'in siyasetinde -birinci bölümde belirtildiği üzere, Marx ve Engles'te de– monarşiye son vermenin ve parlamenter demokrasiyi tesis etmenin bir aracı olarak silahlı mücadelenin, hatta belki de terörün gerekliliğini inkâr eden tek bir şey yoktu. Tarihsel kayıtlara göre Lenin'in itiraz ettiği şey, kitle hareketinden kopuk komplocu silahlı mücadele ya da terördü. 1899'un sonundaki "Program Taslağı"nda terör üzerine yaptığı ilk önemli yorumlar bu konuya giriş niteliğindeydi. 1885 programı ilkeler bölümünde "siyasi mücadele araçları" başlığını içeriyordu ki Lenin bu bölümün çıkarılması gerektiğini düşünüyordu. "Program kullanılacak araçların seçimi konusunda ['terör bile olsa'] militan gruplara ve partinin *taktiklerini* belirleyen parti kongrelerine inisiyatif vererek araçlar meselesini açık bırakmalıdır." Bu nedenle terör, bir ilke değil taktikti ve acil olarak gerekli olduğunda kullanılıp kullanılmayacağına kolektif bir tartışma yürütülerek karar verilmeliydi.

Lenin anlaşılır bir şekilde, gerekli olduğuna işaret ediyordu çünkü "hareketin büyümesi, ajanların öldürülmesi gibi olaylara daha sık rastlanmasına, daha çok sayıda yoldaşına tecrit hücrelerinde ve sürgün yerlerinde ölümüne işkence edildiğini gören işçiler ve sosyalistler arasında daha büyük, daha dizginlenemez bir öfkeye kendiliğinden, doğal olarak, yol açar." Bir başka deyişle, polis devleti terörünün yol açtığı haklı öfke bilinçli ve stratejik bir açıdan ele alınmadıkça intikam arzusu çığırından çıkabilir, üretken olmayan sonuçlara yol açabilirdi; örgütlü bir tartışmanın

gerekli olmasının nedeni tam olarak budur. Lenin'in kolektif tartışma çağrısı, kısaca göreceğimiz gibi, siyasi çalışmalarında başat bir ilkedir.

Lenin daha sonra "söylenmemiş hiçbir şey bırakmamak için, kişisel fikrimize göre terörün *mevcut durumda* tavsiye edilebilir bir mücadele aracı *olmadığını,* partinin (*parti olarak*) (koşullarda bir taktik değişikliğini gerektiren bir farklılık meydana gelinceye kadar) terörü reddedip *bütün enerjisini* örgütlenmeye ve bilgi kaynaklarının düzenli dağıtımına yoğunlaştırdığını açıklaması gerektiği yönündeki çekincemizi koyacağız"[180] sonucuna varır. O anın görevi işçi sınıfını sosyal demokrasiye kazanmak için propaganda yapmaktı.

Lenin iki yıl sonra *Ne Yapmalı?*'da paradoks gibi görünen bir meseleyi –Lenin'in polemik yürüttüğü yukarıda anılan muhaliflerinden biri olan "bir ekonomist" ile "sosyal demokrat olmayan bir terörist" arasındaki fikir birliğini– ele alıyordu. Ama onun değerlendirmesine göre bu bir paradoks değildi: "Ekonomistler ve teröristlerin ortak noktası, kendiliğindenliğin farklı kutuplarına boyun eğmektir... Pek çok Rus liberalin –açıkça liberal olduğunu söyleyen liberaller ve Marksizm maskesi takan liberaller– bütün kalpleriyle teröre sempati duymaları tesadüf değildir... [T]erör çağrısı yapmak ve ekonomik mücadelenin kendisine politik bir karakter yakıştırmak, Rus devrimcilerin önünde duran şimdiki en ivedi görevden, yani kapsamlı bir politik ajitasyon örgütleme görevinden *yan çizmenin* iki farklı yoludur sadece."[181] Lenin'in kitabı, ileride tartışacağımız gibi, partiyi örgütleme kampanyasının bir parçasıydı ve terörizm meselesi, bu hedefe ulaşılmasına engel oluyordu. Oysa "kapsamlı olmak", tam olarak örgütlenmenin ulaşılabilecek en büyük sayıya ulaşmak üzere tasarlanması demekti. Ve "programında teröre yer veren" bir örgüt, "teröristlerden oluşan bir örgüt ister", "ve aslında böyle bir örgüt, birliklerimizin maalesef hâlâ bizim olmayan ve maalesef askerî harekâta ne zaman ve nasıl başlayacaklarını henüz bize sorma-

yan, ya da nadiren soran kitlelerle daha yakın ilişkiler kurmasına engel olurdu."[182] Lenin'e göre polis devletinin varlığı terör çağrısı yapmak için yeterli neden değildi. Buna ilkesel düzeyde değil, yine, bir kitle hareketi inşa etmenin önünde bir engel olduğu için karşı çıkıyordu. Bu anlamda, aslında tehlike altında olan bir ilkeydi, bir hareketin en kapsayıcı noktaya ulaşması gerektiği ilkesi. Ve ancak bir kitle hareketi "askerî harekât" başlatma yetkisi verebilirdi.

1901'de yeni bir muhalif örgüt kuruldu: Sosyal Devrimci Parti. Bu, pek çok bakımdan Narodniklerin sosyalist bir etiketle yeniden doğuşuydu. Ve tıpkı selefleri gibi onlar da teröre başvurmayı onaylıyorlardı. Lenin'in ağabeyi Aleksandr'ın çara yönelik Narodnik bir suikast girişiminde bulunmaktan dolayı 1888'de idam edildiğini belirtmek gerekir. Lenin bu tür tasarıların beyhudeliğini kişisel olarak da biliyordu, bunun, örgütün yeni yandaşlarıyla kapışma kararında etken olduğuna hiç şüphe yok. "Sosyal Devrimciler, bu saflıklarıyla, terörizmi yeğlemelerinin, ta başından beri işçi sınıfı hareketinden uzak durmuş ve hâlâ uzak duruyor olmaları gerçeği ile nedensel olarak çok yakından bağlantılı olduğunu anlamıyorlar... emekçi halk *olmadan* bütün bombalar güçsüzdür, kesin olarak güçsüzdür... Şiddeti ve terörizmi ilkesel olarak asla reddetmeksizin, kitlelerin doğrudan katılımını beraberinde getirecek ve bu katılımı garanti altına alacak şekilde tasarlanmış şiddet biçimlerinin hazırlanması için çalışılmasını istedik."[183]

Ancak bu konulara uzak durmaları nedeniyle, hareket halindeki proletaryaya liderlik etmeyerek "teröristlerin temel hatasını" tekrar ettiler:

> Devrimcilerin halihazırda ayaklanmış olan kitlelere önderlik etmek için gerekli araçlardan ve güçten *yoksun oldukları* bir zamanda, birbirini tanıyan bireyler ya da gruplar tarafından bakanların canına kastetmek gibi terörist eylemler örgütlemek, yalnızca *bu nedenle* kitleler arasında çalışmanın kesilmesi değil,

> aynı zamanda o çalışmaya bütünüyle örgütsüzlüğün bulaşması anlamına gelir... hatta kayıtsızlığa ve bir sonraki *gösteri* için pasif bir bekleme haline geçmeye neden olur... [B]ir devrimci parti ancak *gerçekten* bir devrimci sınıf hareketine rehberlik ettiğinde adına layık olur... emekçi halk harekete geçmek için kelimenin tam anlamıyla olanca gücünü kullanıyor ve bu gayretleri liderliğin ve yayınların yetersizliği nedeniyle, devrimci örgütün gerekli araçlardan ve güçten yoksun olması nedeniyle ziyan oluyor... Diğer yandan, kitlelerle el ele çalışarak birlikte ilerleme olasılığına inancını kaybetmiş "kaypak bireyler"in ateşlediği silahlar boşa gidiyor.[184]

Bunlar kesinlikle Lenin'in terör üzerine sarf ettiği son sözleri değildi ancak burada yazdıklarındaki berraklığı aşmak zor olacaktı. Kitlelerin harekete geçirilmesi meselesinin onun siyasetinde ne kadar merkezî bir yer kapladığı ne kadar vurgulansa azdır. En azından 1905'ten önceki tarihî kayıtlar, açıkça Lenin'in küçük bir devrimci grupla hükümeti devirme, yani darbecilik {*putschism*} yanlısı olduğu şeklindeki sık yapılan suçlamayı desteklemiyor.[185]

Lenin, terör gibi silahlı mücadeleyi de strateji değil taktik bir sorun olarak görüyordu. Bir yıl sonra yapılacak Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP) İkinci Kongresine hazırlık amacıyla 1902'de toplanan bir konferansta Lenin, "partinin acil siyasi görevi" üzerine bir karar taslağı hazırladı. Hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, bu görev artık "otokrasinin devrilmesi" idi. Bunu yapmanın araçları olarak da "örgütlü kitle gösterilerinin yanı sıra boykotlar, salon toplantıları vb." önerisinde bulunuyordu. Ardından konferansa, "tüm parti komitelerine ve gruplarına [partinin farklı şehirlerdeki örgütleri] çarcı otokrasiye karşı ülke çapındaki silahlı bir ayaklanmanın hazırlık tedbirlerinin alınması konusunda gerekli dikkatin gösterilmesini tavsiye eder"[186] şeklinde bir karar alınmasını teklif ediyordu. Bu, Lenin'in bir parti metninde silahlı mücadeleye ilk değinişiydi ama herhan-

gi bir ayrıntı içermiyordu. Bu, bir ayaklanmaya değil, bu hedef doğrultusunda "hazırlık tedbirlerinin" alınmasına yönelik bir çağrıydı. Ve bunu, kullanılacak bir dizi araçtan biri olarak görüyordu; bu anlamda bir taktikti. Son olarak, bunu "ülke çapında silahlı ayaklanma" olarak adlandırdığına dikkat etmek gerekir. Ülke çapında ayaklanma, çok açıktır ki bir kitle hareketi gerektirirdi –terörü, bir var etmek istememe stratejisi olarak görenlere Lenin'in yönelttiği suçlama tam olarak buydu.

Lenin, karar önergelerinin taslağını yazmak ve düzeltmek de dahil olmak üzere İkinci Kongrede kilit bir rol oynadı. "Kitle Gösterileri Hakkında Karar Taslağı", bu gösterilerin "kitlelerin politik eğitimlerinin oldukça önemli bir aracı" olduğu tespiti ile başlıyordu. Bu nedenle "geniş işçi sınıfı *kitlelerinin* bu gösterilere katılımlarının" sağlanması zorunluydu. Aynı zamanda "Merkez Komitenin bu konudaki talimatları çok dikkatle gözden geçirilerek silahlı gösteri hazırlıklarının başlaması gerektiği"[187] tavsiye ediliyordu. Lenin bu amaç doğrultusunda parti yerel örgütlerinin bu hazırlıklara yardımcı olması gerektiğine dair, önceki konferansta işaret ettiği hususu yineliyordu.

Lenin, güvenlikle ilgili olduğunu tahmin ettiğim bazı nedenlerden ötürü Kongreye sunulmayan, "Ordu" başlıklı bir başka karar önergesi hazırladı. "Kongre, tüm Parti örgütlerinin dikkatini ordu içinde sosyal demokrat propaganda ve ajitasyonun önemine çeker, subaylar ve diğer erlerle kurulan tüm ilişkileri en hızlı biçimde güçlendirme ve uygun bir biçimde yönlendirme konusunda mümkün olan bütün çabanın sarf edilmesini tavsiye eder. Kongre, yerel teşkilatta (yerel örgütlerin şubeleri olarak) ya da merkezî teşkilatta (doğrudan Merkez Komite tarafından oluşturulmuş ve doğrudan ona bağlı kurumlar olarak) belirli bir konum edinmeleri amacıyla, ordu içinde hizmet eden özel sosyal demokrat grupların oluşturulmasını arzu edilir bir gelişme olarak görür."[188] Lenin, ordu içindekiler de dahil olmak üzere "geniş kitleleri" kazanmak konusunda çok ciddiydi. Askeriyeye

içeriden delik açma perspektifi, onun demokratik ittifak nosyonuyla, özellikle de işçiler ve köylüler arasındaki ittifakla bütünüyle uyumluydu. Ordu saflarında, daha sonra belirteceği gibi, üniforma giyen işçi ve köylülerden başka birileri yoktu. Yaklaşık ondört yıl boyunca süren bu çalışmanın meyveleri, göreceğimiz gibi, Ekim 1917'de Bolşevikler tarafından toplanacaktı. Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki, Lenin "Terörizm" üzerine daha önce tartışılan hususları kısa bir paragrafa süzdüğü bir karar önergesi hazırladı. Kongre de önergeyi kabul ederek partinin resmî görüşü haline getirdi.

Parti örgütçüsü Lenin'e dönmeden önce, sonraları daha fazla dikkat çekecek olan ama temelleri 1905 öncesine dayanan bir mesele hakkında bir iki söz etmek gerekir: Uluslararası sosyal demokrasi içindeki prestiji nedeniyle Alman Sosyal Demokrat Partinin (SPD) eylemleri ve izlediği yol Lenin ve başka ülkelerdeki fikirdaşları tarafından yakından takip ediliyordu. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Lenin "Erfurt Programını" ya da en azından içindeki "iyi şeyleri taklit etmek" istediğini saklamıyordu. Sonradan *Ne Yapmalı?*'da SPD hakkında neredeyse geçerken yapacağı "zayıf yönler" yorumuyla birlikte düşünüldüğünde buradaki niteleme bence dikkate değerdir. Bu "zayıf yönler"in neye gönderme olduğu pek açık olmasa da, Alman partisi içinde 1898'de Eduard Bernstein'ın başını çektiği reformist ya da "oportünist" kanat ortaya çıkar çıkmaz Lenin bilgi sahibi olmuş ve bunun Rus hareketindeki yansımasına karşı mücadele yürütmüştü. Oluşmakta olan çatlağın Rus partisini Batı Avrupa'nın çoğundaki kardeş örgütlerden keskin bir biçimde ayıracağını ve bunun Erfurt Programının taklit edilmesiyle ilgisi olmayacağını o zamanlar bilmiyordu.

* * *

Son bir gözlem; şimdilik: Rusya'nın henüz gerçekleşmeyen ama gerçekleşecek olan demokratik devrimi hakkında Lenin'in

yaptığı tüm açıklamalarda ve yürüttüğü faaliyetlerde hissedilen, derin bir iyimserliktir. En ayrıcalıklılar dışında, Rus toplumunun hiçbir kesiminin, en önemlisi köylülüğün yani çoğunluğun, demokrasi virüsüne dirençli olmadığına gerçekten inanıyordu. Kaleme aldığı yazılarda, bazılarını etkilemiş olsa bile, Rus halkının ruhunun derinliklerinde demokrasi mücadelesini umutsuz hale getiren antidemokratik bir virüsün gizlenmiş olduğuna dair tek bir ima yoktu.[189] Rus sosyal demokrasisinin yapması gereken, "siyasi özgürlük için mücadele etme kapasitesine sahip ya da en azından bu mücadeleyi şu veya bu şekilde destekleyecek tüm unsurları ve kesimleri kendi etrafına toparlamak için genel demokrasi bayrağını yükseltmek"ti.[190] Bu derin inancına ilişkin olarak 1903'teki İkinci Kongreye yaptığı, RSDİP'in, "sosyal demokratların etkisi altında bir araya getirmek için... mezheplerin üyelerine" ulaşmak konusunda özel bir çaba sarf etmesi önerisinden daha iyi bir örnek bulunamaz. Ne de olsa "mezhep hareketi ...Rusya'daki demokratik eğilimlerden birini temsil etmektedir." Bu konuya özgü proje "'Mezhepler Arasında' adlı yaygın satışı yapılacak bir gazete"[191] idi. İlk sayısı, farklı bir adla, *Rassvet* {Şafak} adıyla Ocak 1904'te çıktı. Aylık olarak yayımlanan gazete, Lenin'in de kabul etmek zorunda kaldığı gibi yazar sayısının yetersizliği nedeniyle dokuz sayı çıkarıldıktan sonra kapandı. Kısa ömrüne rağmen, Lenin'in yaşam desteğiyle ayakta tutmak için mücadele ettiği bu "deneyim", peşinden koşulmayı hak ediyordu: "Bir şeyler ... başarıldı: Hem Amerika'da hem de Rusya'da mezhepler arasındaki ilişkiler genişliyor."[192]

BİR PARTİ İNŞA ETMEK

Marx ve Engels'in 1871'de Londra'da işçi sınıfının bağımsız politik eyleminin zorunluluğu üzerine çalıştıkları aşağı yukarı aynı zamanlarda, Marx Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir taraftara benzer bir tavsiyede bulundu. Hayli öğretici bir dille yaz-

dığı mektubunda politik mücadelenin özünü şöyle damıttı: "İşçi sınıfının SİYASİ HAREKETİ, SİYASİ İKTİDARIN bu sınıf için fethedilmesi nihai hedefini doğal olarak içerir ve bu kuşkusuz, işçi sınıfının bizzat ekonomik mücadelelerinden doğan, belirli bir aşamaya kadar gelişmiş ÖNCEDEN VAR OLAN BİR İŞÇİ SINIFI ÖRGÜTÜNÜ gerektirir."[193] Bir başka deyişle, işçi sınıfı siyasi iktidarı ele geçirmek için, halihazırda mevcut olan bir örgüte sahip olmalıdır. 1901'e hızla ileri saralım: Lenin'in "ekonomistler"le yaptığı tartışmalar. Ekonomistlerin, durgun dönemlerde siyasi ajitasyon ve devrimci örgütler inşa etmenin esaslı bir mesele olmadığı şeklindeki görüşlerine karşı Lenin "[T]am da böylesi zamanlarda ve koşullarda bu tür çalışma özellikle gereklidir, zira patlama ve galeyan anlarında örgütü kurmak için vakit çok geçtir; parti derhal faaliyete girişmeye hazır durumda olmalıdır."[194] İşçi sınıfının, iktidarı almak için "önceden var olan bir örgüte" sahip olması zorunluydu çünkü devrimci kabarışın harareti içinde bir parti kurmaya çalışmak için vakit "çok geç" olacaktı.

Lenin'in Marx'ın içgörüsüne yaptığı önemli ek, ustasının projesine sunduğu muhtemelen en kalıcı katkıydı. Bu, Lenin'in, Marx'ın yalnızca ekonomi politik teorisini değil aynı zamanda siyasetini de ne kadar derinden kavradığını gösteriyor. Bu bölümün geri kalanında, odak noktası, elbette yine 1905'ten önceki dönemde, Lenin'in ne tür bir "önceden var olan örgüt" hayata geçirmeye çalıştığı ve demokrasiyi bir hedef ve araç olarak nasıl şekillendirdiğidir.

Tohumları Ekmek

"Halkın Dostları" Kimlerdir?, Lenin'in devrimci bir parti örgütlemek hakkındaki erken dönem fikirlerini ortaya koyduğu ilk siyasi deklarasyondu. Ama bu meseleye, bu iki yüz sayfalık metnin ancak sonlarına doğru değindi. "Marx'a en anlamsız kaderci görüşleri yamayanlar... [O]nlar, işçilerin toplumsallaşmasının ve

örgütlenmesinin kendiliğinden ortaya çıkacağına bizi inandırmaya çalışıyorlar." diyerek iddiaları reddetti. Sosyal demokrasi tarihi böylesi bir iddiayı çürütür, diyordu. "Sosyal demokrasi, Kautsky'nin çok haklı bir biçimde belirttiği gibi, işçi sınıfı hareketi ve sosyalizmin kaynaşmasıdır" ve bu kendiliğinden olmayacaktı; "çok, çok sayıda insan" ve "üstün bir enerji" gerektirirdi. Bu nedenle sosyalistler Marksist teoriyi yaymakla ve "işçilerin bunu özümsemeleri ve *işçileri politik bir güç halinde sıkıca birleştirmeleri ve sosyal demokrat görüşleri yaymak için bizim koşullarımız altında* en UYGUN *örgütlenme biçimini* geliştirmeleri için işçilere yardım etmekle"[195] yükümlüydü. Lenin "bizim koşullarımıza" uygun demek suretiyle, Rusya'da "siyasi özgürlüğün" olmayışına gönderme yapıyordu, ki bu "gizli halkalar" kullanılmasını gerektiriyordu –bunun 1848 koşullarında Marx ve Komünist Birlik için de geçerli olduğunu söylüyordu. O halde, Lenin başından beri, kurulması çağrısı yaptığı örgütün Marx ve Engels'e uzanan sosyal demokrasi geleneği içinde olması gerektiğini düşünmüştü.

Lenin bu senaryonun, yani Marx'ın teorisinin eğitimini almış sosyalistlerin işçilerle kaynaşması senaryosunun getirdiği sorumluluğun farkındaydı; sonuç, başını entelektüel bir elitin çektiği bir örgüt olacaktı. Eğer proje, daha eski bir metinde söylediği gibi, gerçekten "proletarya örgütünün desteklenmesi" idiyse, o vakit "'entelijansiyanın' rolü, entelijansiya arasından çıkacak ayrıcalıklı liderleri gereksiz hale getirmekti."[196] Lenin, tıpkı Marx ve Engels gibi, sınıflı toplumların eşitsizliklerinin devrimci partiyi de etkileyebileceğinin farkındaydı ve bu nedenle bu meselenin üzerine gidilmeliydi.[197] Lenin'in kendisini de, en azından siyasi çalışmasının bu aşamasında, "entelijansiya" arasında gördüğünü varsaymak makuldür. Dolayısıyla kendi pratiğinin değerlendirilmesi için akla uygun bir kriter sunuyordu. Bir başka deyişle Lenin, o zamandan beri, kendi sınıf geçmişinden olanları işçi sınıfının özgürlüğü açısından gereksiz hale getirmek konusunda ne kadar etkili olmuştu?

Lenin, yine, *"Halkın Dostları" Kimlerdir?*'in yayımlandığı birkaç ay içinde ateşten gömleği giydiği ilk siyasi deneyimini yaşadı. 1895'te St. Petersburg'da tekstil işçileri, Rusya'nın ilk kitlesel sanayi grevinin sahneye konmasında başı çektiler. Lenin ve diğer sosyal demokratlar yapabilecekleri her şekilde bunun içinde yer almakla yükümlüydüler. Lenin, çalışmalarını koordine etmek için İşçi Sınıfının Kurtuluşu için Mücadele Birliği'ne dönüşecek olan yapının kuruluşuna yardım etti.[198] Bu faaliyetleri Lenin ve arkadaşlarının aynı yılın sonunda tutuklanmasına neden oldu. Dört yıldan uzun süren hapisliğini ve Sibirya sürgünlüğünü, örgütsel görevler de dahil olmak üzere mücadele derslerini yazarak geçirdi. Bunun nedenini anlamak için, örgütsel çalışma konusunda geliştirdiği daha önceki tezlerinin bu grevler sırasında neden yetersiz kaldığını anlamak ve artık daha "profesyonel" olmak gerektiği yönündeki savını oluşturmak üzere *Ne Yapmalı?*'da yaptığı bir yorum üzerine düşünelim. Lenin şöyle bir itirafta bulunuyordu:

> Bu samimi açıklamalardan dolayı hiçbir aktif işçi gücenmesin, çünkü yetersiz eğitim konusunda ben, bu sözleri herkesten önce ve her şeyden çok kendime söylüyorum. Bir zamanlar önüne çok geniş ve çok kapsamlı görevler koyan bir çalışma grubu içinde yer alıyordum ve o grubun üyeleri, hepimiz, iyi bilinen bir sözü değiştirerek, "Bize bir devrimciler örgütü verin, Rusya'yı altüst ederiz!" diyebileceğimiz bir tarihsel anda, amatörler gibi davrandığımızı fark etmekten dolayı yoğun bir acı çekiyorduk. O zaman yaşadığım yakıcı utanç duygusunu daha çok hatırladıkça, vaazları "devrimci adını rezil eden" ve görevimizin devrimcileri amatörler düzeyine düşürmeyi savunmak değil tersine amatörleri devrimciler düzeyine *yükseltmek* olduğunu bir türlü anlamayan o sözde sosyal demokratlara karşı olan hislerim daha da acılaşıyor.[199]

Gerçek yaşam tecrübesine dayanan Lenin, artık diğer sosyal demokratları, örgütlenme meselesini daha ciddiye almaya ikna etmeye çalışıyordu.

Lenin, 1897'nin sonunda kaleme aldığı "Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri" başlıklı popüler broşüründe, "kentli fabrika işçileri arasında sağlam bir devrimci örgüt kurulması ... sosyal demokrasinin karşı karşıya olduğu birinci ve en acil görevdir."[200] diye yazdı. Bu örgütün ne olmaması gerektiğini açıkladı. Böyle bir partinin etkin bir biçimde, "siyasi *komplo* örgütlemek..." anlamına geleceğini söyleyen Narodnik bir muhalife karşı çıktı. "Sosyal demokratlar böylesi dar bir bakış açısına sahip olmakla suçlanamazlar; komplolara inanmazlar, komplolar döneminin çok eskilerde kaldığını, siyasi mücadeleyi komploculuğa indirgemenin bir yandan mücadelenin kapsamını son derece daraltırken diğer yandan en uygunsuz mücadele aracını seçmek anlamına geldiğini düşünürler." Lenin, aynı muhalifin "Rus sosyal demokratlar, Batı'nın başarısız faaliyetlerini model almışlardır" şeklindeki iddiasına da katılmıyordu. "Rus sosyal demokratlar buradaki siyasi koşulları hiçbir zaman unutmamış, Rusya'da yasal bir işçi partisi kurabilecekleri hayaline asla kapılmamış, sosyalizm için mücadele etme görevini siyasi özgürlük için mücadele etme görevinden hiçbir zaman ayrı tutmamışlardır. Ama her zaman bu mücadelenin komplocular tarafından değil, işçi sınıfı hareketine dayalı devrimci bir parti tarafından sürdürülmesi gerektiğini düşünmüşlerdir ve düşünmeye devam etmektedirler."[201] Lenin'in kafasında canlandırdığı parti, Batı Avrupa'daki kardeş sosyal demokrat partilerden farklı olarak, Rusya'da siyasi özgürlüğün olmadığı verili koşullarda illegal olarak faaliyet göstermeliydi. Ve bu bariz gerçekliğe rağmen partinin yönelimi, komplocu tarz değil proletaryanın en geniş ölçekte örgütlenmesi ve eğitilmesi olacaktı.

Eğer bir "model" var idiyse, diye yazıyordu Lenin, bu model, kısa ömürlü St. Petersburg Mücadele Birliği ve onun Rusya'nın ilk proleter başkaldırısında yürüttüğü çalışmadır –"devrimci bir partinin embriyosu." Tutuklanması nedeniyle Lenin'in Birlik içinde yer aldığı süre, onun kendi örgütsel normlarıyla ilgili sonuçlara varmak için çok kısaydı. Sürgündeyken Birliği desteklemek için

yazdığı broşüre eklemek üzere bir yapraklık bir bildirge kaleme aldı ancak bu devlet baskısının arttığı bir zamana denk geldi. Bu bildirgenin önemi "devrimci disiplini, örgütlenmeyi ve yeraltı faaliyetini geliştirme ve güçlendirme ..." çağrısı yapmasıydı. "Yeraltı faaliyeti, her şeyden öte, grupların ve bireylerin, faaliyetin farklı yönlerinde uzmanlaşmasını ve koordinasyon işinin mümkün olan en az sayıda üyeden oluşmuş Mücadele Birliği merkez grubuna verilmesini gerektirir."[202] Bu son tavsiye, daha kapsayıcı bir faaliyet tarzı önerdiği ve komplocu örgütlenmeye itiraz ettiği daha önceki açıklamalarıyla çelişiyor gibi görünecektir. Ama bu daha çok Lenin'in örgütsel normlarının esnek ve somut duruma uyarlanabilir olduğunu doğrulamaktadır; Rusya ve Batı Avrupa'daki siyasi faaliyet koşullarının farklı olduğunu çok kere söylemişti zaten. Bu tavsiyenin amacı üyelerin tutuklanması durumunda bütün örgütün dağılmasını engellemekti.[203] Bu bildirge, ilginç bir biçimde, broşürün sonraki baskılarına eklenmedi.

Mart 1898'de çarın kuşatmasından kurtulabilen küçük bir sosyal demokrat grup, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisini kurmak için Minsk'te gizlice toplandı. Sürgünde olması nedeniyle katılması mümkün olmayan Lenin bu çalışmayı alkışlarla karşılıyordu. Bu toplantı bir başka nedenden dolayı da önemliydi. Rus sosyal demokrasisinin, resmî olarak kuruluşundan beri, (kuşkusuz Leninologlar tarafından) çoğunlukla takdir edilmeyen ve benimsenmeyen esaslı bir özünü ortaya çıkarmıştı: Rus sosyal demokratlarının kararlarını demokratik tartışma, müzakere ve oylama aracılığıyla almak ve bunların enine boyuna tartışıldığı raporlar sunmak uğruna tutuklanmayı, hatta bazen yaşamlarını riske etmeyi göze alma eğilimleri. Görebildiğim kadarıyla yelpazenin hangi tarafından olursa olsun başka hiçbir siyasi akım benzer bir özellik taşımıyordu. Rus sosyal demokrasisi, en başından beri tepkisini kelimenin tam anlamıyla demokratik usullerle göstermişti.

Çok geçmeden yaşanan olaylar, partinin kuruluşunun bir ölü doğum olduğunu ortaya çıkardı. Minsk toplantısına katılan delegelerin

neredeyse tamamı kısa süre sonra tutuklandı. Bu tersliğe rağmen Lenin, yine sürgündeyken, yeni partinin merkez organının nasıl olması gerektiğini yazmak için büyük bir gayretle çalıştı. Polis devleti koşulları nedeniyle hiç yayımlanmamış olsa da bir dizi makale ile parti inşa kampanyasını resmen başlattı. Bir ekonomist "*credo*"yu,* yani manifestoyu eleştiren ön hazırlık niteliğindeki bir yazıyla tartışmanın nasıl bir havada yürütüleceğini belirledi: "Rusya'daki bütün sosyal demokrat grupları ve bütün işçi çevrelerini bütün farklılıkların ortadan kaldırılabilmesi ve [RSDİP'in] örgütlenmesi ve güçlendirilmesi işinin hızlandırılabilmesi için yukarıda alıntılanan "credo"yu ve bizim önergemizi tartışmaya, ileri sürülen sorun hakkında kesin bir görüş ifade etmeye davet ediyoruz." Partiyi ilerletmek amacıyla farklılıkların giderilmesi için açık tartışma ve müzakere; Lenin'in savunduğu faaliyet tarzı buydu ve bu son sefer değildi.

"Acil Görevimiz" başlıklı makalesi, adından da anlaşılacağı üzere, tamamen parti inşasına adanmış ilk yazısıydı. Bu yazı, iki yıl sonra *Ne Yapmalı?*'da ayrıntılı olarak ele alacağı neredeyse bütün konulara önceden değiniyordu. En önemli satırlar (elbette buradaki amacımız açısından) Lenin'in haklı olarak "Batı Avrupa'dakinden oldukça farklı koşullar altındaki" devrimci bir kitle partisinde potansiyel bir gerilim olarak gördüğü konuyla ilgiliydi. Ve tam da bu koşullar nedeniyle "her yerde bulunabilecek hazır modeller yoktur." Meseleyi iki soruyla çerçevelendirmişti: "1) Yerel sosyal demokrat faaliyetin tam serbestliği gereksinimi ile tek ve bunun sonucu olarak merkeziyetçi bir parti gereksinimi nasıl birleştirilebilir?" Bir başka deyişle Lenin, devrimci bir partide merkeziyetçilik ihtiyacı ile tabandan gelen demokrasi ihtiyacı arasında bir gerilim yaşanacağının baştan beri farkındaydı. İkinci soru çok daha öğreticidir: "2) Sosyal demokrasinin siyasi

---

* RSDİP içindeki bir grup ekonomistin 1899'da çıkardığı bildirge. Lenin, Y.D. Kuskova tarafından yazılan bu bildirgeyi parti içindeki oportünizmin bir göstergesi olarak görüyordu ve buna karşı, sürgündeki on yedi yoldaşıyla tartışarak kaleme aldığı "Rus Sosyal Demokratlarının Protestosu" başlıklı sert bir yanıt yayımladı. *-çev.*

özgürlük mücadelesini başlıca amacı olarak gören devrimci bir parti olma çabasıyla yine sosyal demokrasinin siyasi komplolar örgütlemeyi, 'işçileri barikatlara çağırmayı' kararlı biçimde reddedişini ... ya da genel olarak, bir devrimciler çevresi tarafından yapılmış, hükümete yönelik şu ya da bu saldırı 'planı'nı işçilere kabul ettirmeye çalışmaya ısrarla karşı çıkışını nasıl birleştirebiliriz?"[204] Lenin, daha sonra pratik bir bakış açısıyla, bu soruların nasıl cevaplanmaması gerektiğini söylüyordu. "Bu, tek bir insan ya da tek bir grup tarafından bulunabilecek bir çözüm değildir; çözüm yalnızca bir bütün olarak örgütlü sosyal demokrasinin faaliyeti ile bulunabilir." Lenin'in sözleri tekrar tekrar okunmayı hak ediyor çünkü bu sözler, Lenin'in projesini tam karşıtıymış gibi yansıtan, –Lenin'in önder konumunda olduğu, işçi sınıfına kendi iradesini dayatan küçük ve elit bir grup– her standart değerlendirmeye ya da Leninolog görüşüne âdeta meydan okuyor. Bu sözlerin suskunlukla karşılanması hiç de şaşırtıcı değil.[205]

Lenin'in her iki soruya getirdiği çözüm "*bütün yerel gruplarla düzenli olarak görüşecek ve yakın ilişki içinde olacak bir parti organının kurulması...*" idi. "Bütün bu meseleler merkezî bir organda tartışılmadan, *işlerin yürütülmesi için belli biçimler ve kurallar* kolektif olarak ayrıntılı biçimde değerlendirilmeden, her bir parti üyesinin –merkezî organ aracılığıyla– bütün partiye karşı *sorumluluğu* tesis edilmeden devrimci güçlerin örgütlenip eğitilmesi ve devrimci tekniğin gelişmesi mümkün değildir."[206] Lenin'in tamamıyla merkezî bir organın güvence altına alabileceği kolektif tartışmaya yaptığı vurguya yine dikkat ediniz. Parti programı konusunda daha sonra yaptığı önerilerle ilgili olarak, "taslak program tartışmasının, tüm görüşlerin ve tüm nüansların ifade edilmesine tahammül gösterildiği, geniş kapsamlı bir tartışma olması umulmaktadır," diye yazıyordu. Yine belirtmek gerekir ki, bunlar ve ilgili makaleler Lenin'in yaşamı boyunca hiç basılmamış olsalar da, onun *Ne Yapmalı?*'yı ortaya çıkaran düşünüş biçimine çok değerli bir pencere açarlar.

"İskracı" Parti

Koşullar 1901'de nihayet bir parti gazetesi (*İskra*) ile birlikte bir de dergi (*Zarya*) çıkarmaya izin verdiğinde, o anda yurtdışında olan Lenin birbiriyle ilintili iki görüş ileri sürdü. Öncelikle, gazete yaygın olarak işçi sınıfından oluşan bir kitleye hitap ederken derginin daha "eğitimli" kesim için olduğu fikrini taşıyan diğer ülkelerdeki (özellikle Almanya) sosyal demokrasi geleneği ile aynı fikirde değildi:

> [B]ir işçi gazetesinin, sayfalarını, sadece kendiliğinden işçi sınıfı hareketini doğrudan ve acil olarak ilgilendiren meselelere ayırıp sosyalizm teorisi, bilim, siyaset, partinin örgütlenme sorunları gibi konularla ilgili her şeyi entelijansiya için çıkarılan bir dergiye bırakması gerektiği fikrine karşı olduğumuzu özellikle vurgulamak istiyoruz. Tersine, işçi sınıfı hareketinin bütün somut gerçeklerini ve tezahürlerini, işaret edilen meselelerle birleştirmek gerekir; teorinin ışığı her bir münferit olguyu aydınlatmalıdır; Parti örgütlenmesi ve siyaset meseleleri hakkındaki propaganda, geniş işçi sınıfı kitleleri arasında yürütülmelidir ve bu meseleler ajitasyon çalışması ile birlikte ele alınmalıdır.[207]

Hiçbir şey "işçilerin azgelişmişliği üzerine yapılan demagojik spekülasyondan" ve işçilerin teoriyi kavrayamayacağı varsayımından "daha tehlikeli olamaz ve daha büyük bir suç" oluşturamaz.[208] Dolayısıyla, iki yayın arasındaki tek fark makalelerin uzunluğu olmalıdır, içeriği değil, diyordu.

İleri sürdüğü ikinci görüş, yine, merkeziyetçilik ve demokrasi arasındaki belirgin gerilim ve demokrasinin nasıl güvence altına alınacağı ile ilgiliydi:

> [Y]ayınlarımızın, çok farklı tonlarda görüşlere sahip tüm Rus sosyal demokratlar tarafından tüm meselelerin *tartışıldığı* organlar olmasını arzu ediyoruz. Yoldaşlar arasında polemikler yaşanmasını reddetmiyoruz, tersine onlara sütunlarımızda hatırı sayılır bir yer ayırmaya hazırız. Mevcut farklılıkların derinliğini netleştirmek için, ihtilaflı meselelerin bütün açılardan

> tartışılmasını sağlamak için, farklı görüşlerin, farklı yerellerin ya da devrimci hareketin farklı "özelliklerinin" temsilcilerinin kaçınılmaz olarak kapıldıkları aşırılıklarla çarpışmak için bütün Rus sosyal demokratların ve sınıf bilincine sahip işçilerin gözleri önünde yapılan açık polemikler gerekli ve arzu edilen şeylerdir.[209]

Bu iki görüş, Lenin'in demokratik geçmişi hakkında daha fazla kanıt sunuyor: özellikle (1) işçi sınıfının çıkarlarını geliştirmek iddiasında olan bir partide gerçek işçi sınıfı liderliğinin nasıl sağlanacağı ve (2) demokratik tartışma ve müzakere. Bu sorulara verdiği cevaplar *Ne Yapmalı?*'da yer alacaktır.

Bu iki yayın, Lenin'in başını çektiği yeni nesil sosyal demokratlar ile Plehanov'un başını çektiği sürgündeki eski kuşağın politik kaynaşmasının ürünüydü. Altı kişilik yayın kurulu, gençliği temsilen Lenin, Aleksandr Potresov ve Julius Martinov ile "eskileri" temsilen Plehanov, Zasuliç ve Pavel Akselrod'dan oluşuyordu. Giderek "İskracılar" ya da "İskra Partisi" olarak tanınmaya başlayan yayın kurulu, gerektiği anda hizmete hazır nöbetçi parti olarak işlev görüyordu. Gerçekten de bu, baş editör olarak Lenin'in, karar almak için oylama yapılan ve bir ölçüde hesap vermenin söz konusu olduğu bir yapıda çalışmak için ilk fırsatıydı. Örneğin, gazetenin faaliyete geçtiği ilk zamanlarda Plehanov'a yazdığı mektup oldukça öğreticidir. Yukarıda adı geçen Struve ile ortak bir yayın çıkarma konusunda komite adına yaptığı görüşmelerin siyaseten verimsiz olduğu ortaya çıktığında şöyle bir rapor verdi: "Bu mektubun bir kopyasını çıkardım, protestomun ve 'karşı görüşümün' bir ifadesi olarak bugünkü toplantının tutanaklarına ekliyorum ve sizi de isyan bayrağını çekmeye davet ediyorum... Eğer çoğunluk lehte görüş açıklarsa –elbette boyun eğeceğim, ama ancak ellerimi bu işten temizledikten sonra."[210] Çoğunluğun iradesine "boyun eğmek" zorunda kalıp kalmadığı belli değildir, çünkü ortak yayın konusundaki görüşmeler nihayetinde kesilmişti ama o "elbette" boyun eğmeye hazırdı. Birkaç ay sonra yayın kurulunun çoğunluk oyu, bir makalesinin

üslubu aleyhinde görüş belirttiğinde, bunu açık bir yüce gönüllülükle kabul ettiğini Plehanov'a bildirdi.[211] Ulaşılabilir kanıtlar, Lenin'in iki buçuk yıllık editörlük döneminde, bazılarıyla aralarında dikkate değer siyasi görüş ayrılıkları olan diğer üyelerle ilkeli ve dürüst bir biçimde çalıştığını gösteriyor.[212]

Ne Yapmalı?

Lenin'in 1905'ten önce yayımlanan en ünlü çalışması, burada daha önce tartışılan yazılarıyla çok az ilgili olduğu için daha önce karşımıza çıkmadı. Kitaptaki sunum düzenine göre*, (daha önceki yazılarında dolaylı olarak yer aldığını ileri sürdüğüm) "öncü" meselesi ile başlayalım.

1899'da Lenin, Rus proletaryasının siyasi yetersizliği ile ilgili herhangi bir varsayımı "tehlikeli" ve "suç" olarak nitelendirdiği daha önce bahsedilen yazısında, Kiev'de kısa süre önce kurulan sosyal demokrat komitenin merkezî nitelikteki tezine meydan okuyordu. Tersine, Rus işçilerinin siyasi mücadeleyle nasıl meşgul olduğuna dair bir örnekler manzumesi sunuyordu. Bunların yalnızca "siyasi mücadeleden ziyade kendiliğinden meydana gelen patlama" örnekleri olduğu cevabı verilirse, Lenin pedagojik bir tarzla karşı çıkıyordu: "Tarihte örgütlü olmayan patlamalarla başlayan, verili sınıfın aydınlanmış temsilcilerinin bilinçli müdahalesi olmaksızın örgütlü bir şekil alan ve siyasi partilere vücut veren bir halk hareketinin, kendiliğinden bir işçi sınıfı hareketinin tek bir örneği bulunabilir mi?" Sınıf mücadelesi tarihi, diye iddia ediyordu, ezilen sınıflar içinde sınıf üyelerinin bazılarının diğerlerinden daha "aydınlanmış" olduğunu göstermektedir; yani, bazıları sınıf çıkarlarını daha iyi kavrarlar ve bu çıkarları geliştirmek için mücadele örgütleme yeteneğine sahiptir. Bir başka deyişle her sınıfın, ezilenler kadar ezenlerin de bir öncüsü var-

* Yazar, *Ne Yapmalı?*'nın İngilizce baskısındaki sunum düzeninden bahsediyor. *–çev.*

dır. Rusya'da eksik olan, diye devam ediyordu, komitenin iddia ettiğinin aksine, proleterlerin siyasi mücadeleleri değil, sayısız yerel mücadele örneğini örgütleyip liderlik ederek bu mücadeleleri başarılı bir sonuca, bir politik devrime taşımaya hazır bir öncüdür. Lenin'in tezi, ayaklarını tarihin olgusal gerçekleri olarak gördüğü şeye –Marx ve Engels'in "materyalist tarih anlayışı"na– basıyordu ve bu nedenle ona itiraz edecek tezin de o zeminden gelmesi gerekiyordu.

Lenin iki yıl sonra bu konuda daha da netti. Lenin bu kavramı ilk kez kitabın üçüncü bölümünün "Demokrasi Mücadelesinin Öncü Savaşçısı Olarak İşçi Sınıfı" başlıklı on beş sayfalık kısmında ele alıyordu. Ancak Lenin'in en çok ilgilendiği konunun bu etiketten ziyade bir eylemler dizisi olduğu kısa süre sonra belirginleşir. Sosyal demokrasinin görevi, diyordu, "siyasal sınıf bilincinin" işçi sınıfına nasıl taşınacağını bulmaktır. Böylesi bir bilinç işçilerin kendi acil ekonomik çıkarlarının ötesini düşünmelerini gerektiriyordu ve buna katkıda bulunmaya uygun tek grup sosyal demokratlardı. *Ne Yapmalı?*'nın gayet iyi bilinen satırlarından birinin ortaya koyduğu gibi, "sosyal demokrat'ın ideali, sendika sekreterliği değil, nerede ortaya çıkarsa çıksın, halkın hangi katmanını ya da sınıfını etkilerse etkilesin, her tür tiranlık ve baskı tezahürüne tepki verebilecek, *halkı savunan lider* olmak olmalıdır."[213] Lenin, birkaç sayfa sonra bu idealin nasıl gerçekleştirilebileceğini ele alıyor, parlamenter faaliyetin süreç içinde oynayabileceği –bu kitap açısından da önemlidir– role dikkat çekiyordu:

> Esas önemli olan şey... halkın bütün katmanları arasında *propaganda* ve *ajitasyon*dur. Batı Avrupalı sosyal demokratın işi, bu bakımdan, *herkesin* katılmakta özgür olduğu halka açık toplantılar ve yürüyüşler ve parlamentoda tüm sınıfların temsilcilerine hitap etmesi sayesinde epeyi kolaylaşıyor. Bizim ne parlamentomuz var ne de toplantı özgürlüğümüz; yine de bir *sosyal demokratı* dinlemeyi arzu eden işçilerle toplantılar düzenleyebiliyoruz. Bir *demokratı* dinlemek isteyen bütün toplumsal sınıfların

> temsilcilerini toplantılara çağırmanın yollarını ve araçlarını da bulmak zorundayız; çünkü "komünistlerin her devrimci hareketi desteklediğini", bu nedenden dolayı, sosyalist inancımızı bir an bile gizlemeden, *genel demokratik görevleri bütün halk önünde* açıklamak ve vurgulamak yükümlülüğü altında olduğumuzu pratikte unutan kişi sosyal demokrat değildir. *Her türlü* genel demokratik meseleyi gündeme getirme, vurgulama ve çözme konusunda *herkesten önde olmak* gibi bir yükümlülüğü olduğunu pratikte unutan kişi sosyal demokrat değildir.[214]

Lenin böylelikle, öncüyü, "her türlü genel demokratik meseleyi gündeme getirme, vurgulama ve çözme konusunda herkesten önde" olanlar olarak tanımlıyordu. Rusya'nın 1902'deki şartları içinde Lenin'in öncü dediği şey buydu, ne bir eksik ne bir fazla.

Daha da açık olmak için, bazı kendinden menkul öncü sosyal demokratlarla alay ediyordu: "[K]endimize 'öncü', ileri grup demek yetmez; öyle bir tarzda davranmalıyız ki, bütün diğer gruplar ön safta yürüdüğümüzü anlasınlar ve kabul etmek zorunda kalsınlar. Şimdi okura soruyoruz: Biz kendimize 'öncü' dediğimizde diğer 'grupların' temsilcileri bize inanacak kadar aptal mıdır?" Lenin birkaç ay sonra bu kendinden menkullük meselesi ile ilgili olarak bu noktayı yineliyordu. Parti programının ikinci taslağında Plehanov "Sosyal demokrasiyi *tam da ilk sıraya* taşımak..." hakkında bir şeyler yazmıştı. "Bana göre, tam da ilk sıra hakkında konuşmamıza hiç gerek yok: Bu, programın bütününden bellidir. Öncü olduğumuzu kendimiz söylemektense, bunu söylemeyi tarihe bırakalım."[215] Bir başka deyişle bir partinin öncü olup olmadığını sadece tarih belirleyecekti.

Bu etiketin bazı samimi demokratların yüzlerini buruşturmalarına ve rahatsız olmalarına yol açmasına rağmen, Lenin'in "öncü" anlayışında korkulması gereken herhangi bir şey olmadığı kanaatindeyim. Bilakis alkışlanmalıdır. "Herkesten önde" olanların eylemleri, demokratik devrimi güvence altına almayı hedefliyordu. Sınıfların içinde liderlik etmek için diğerlerinden

bir adım önde gidenler olduğuna yönelik iddiası konusunda da endişe etmemek gerekir. Zaman tarafından test edilmiş bu hakikatin özünde demokratik olmayan bir yön yoktur. Geriye dönüp bakmadan ve gerçek zamanlı olarak okunursa, Lenin'in tezlerinin demokrasi arayışıyla uyumlu olduğu görülür. Okur, elbette alıntılar yaptığım bütün bölümü okuyarak bu iddiamın doğruluğunu saptayabilir.

İkinci meseleye gelince, Lenin'in programa dair ilk beyanatında "'entelijansiyanın' rolü, entelijansiya arasından çıkacak ayrıcalıklı liderleri gereksiz hale getirmektir." diye yazdığı hatırlanacaktır. *Ne Yapmalı?*'nın "Örgütsel Çalışmanın Kapsamı" başlıklı dördüncü bölümünde ele alınan mesele tam olarak budur. Diğer sosyal demokratlar gibi Lenin de zorunlu işleri yürütmek için kadro sayısının yetersiz olduğunun farkında olmakla birlikte "ortalama işçi"nin çalışma koşullarının, özellikle on bir buçuk saatlik çalışma gününün, devrimci faaliyetin "ajitasyon" dışındaki en önemli görevlerinin "esas olarak çok az sayıdaki entelektüelin omuzlarına yüklenmesi" anlamına geldiğini iddia edenlere şiddetle karşıydı. İşçileri, daha karmaşık görevleri yerine getirecek hıza kavuşmak üzere yetiştirmek için "eğitim"in zorunlu olduğu fikrinden özellikle hoşlanmıyordu. Böyle düşünmek, "en başta gelen ve en ivedi görevimizin, *parti faaliyetleri açısından* entelektüel devrimcilerle aynı düzeye gelecek işçi devrimcilerin eğitimine yardım etmek olduğu sonucunu doğurur ('parti faaliyetleri açısından' sözcüklerini vurguluyoruz çünkü, gerekli olsa bile, işçileri entelektüellerle diğer yönlerden de aynı seviyeye getirmek ne o kadar kolaydır, ne de o kadar acil). Bu nedenle, bütün dikkatimizi *esas olarak* işçileri devrimcilerin seviyesine *yükseltmeye* yoğunlaştırmalıyız." Ve bu amaca ulaşmak için örgütsel düzenlemeler yapmak gerekiyordu.

Lenin daha sonra "devrimcilerin seviyesi" ile ne demek istediğini ve bunun için neyin gerekli olduğunu tane tane açıklamaya başlıyordu:

> Devrimci işçi, görevine tam olarak hazır olmak için aynı şekilde bir profesyonel devrimci olmalıdır. Bu yüzden, B-v [görüş ayrılığını kışkırtan muhalif], işçi fabrikada on bir buçuk saat harcadığı için bütün diğer devrimci görevlerin yükü (ajitasyon dışında) "esas olarak çok az sayıdaki entelektüelin omuzlarına *zorunlu olarak* biner" derken yanılıyor. Bu durum sırf "zorunluluk"tan ileri gelmez. Bu biz gelişmemiş olduğumuz için, her bir yetenekli işçinin profesyonel bir ajitatör, örgütçü, propagandacı, yayın dağıtıcısı vb. olmasına yardım etme görevimizin farkında olmadığımız için böyledir.[216]

Sorun, içinde bulundukları çalışma koşulları nedeniyle işçiler değil "biz"di; yani, devrimci sosyal demokrat olduğunu söyleyenler. Lenin daha sonra Alman SPD'nin "profesyonel" devrimciler haline gelen "yetenekli işçi sınıfı erkekleri"ni üye yapmak için, ibretlik örneği August Bebel olmak üzere, nasıl adımlar attıklarını detaylarıyla açıklıyordu. Lenin, pek çok sosyal demokratı sıklıkla rahatsız eden "öncü" gibi bir etiket olan "profesyonel" sözcüğüyle, "mükemmel derecede eğitimli düşmanlarına karşı inatçı bir mücadele yürütmek" için gerekli becerilere sahip işçiden fazlasını kastetmiyordu.

Referans noktası olarak Alman hareketini alan Lenin, Rus hareketinin yapması gerekenleri ayrıntılandırıyordu:

> Şöyle böyle yetenekli ve "gelecek vadeden" bir işçi ajitatör, günde on bir saat fabrikada çalışmaya *terk edilmemelidir.* Bu işçinin geçiminin Parti tarafından sağlanması; zamanı geldiğinde yeraltına geçebilmesi, eğer deneyimini artıracaksa, bakış açısını genişletecekse ve jandarmaya karşı mücadele etmede en azından birkaç yıl dayanabilecekse faaliyet yerini değiştirmek gibi meseleleri biz halletmeliyiz. Hareketlerinin kendiliğinden yükselişi genişledikçe ve derinleştikçe, işçi sınıfı kitleleri, kendi saflarından sadece giderek artan sayıda yetenekli ajitatörler değil aynı zamanda yetenekli örgütçüler, propagandacılar ve kelimenin en iyi anlamıyla "pratik işçiler" de çıkaracaklardır (çoğu alışkanlıklarında Ruslara has bir biçimde oldukça dikkatsiz ve ağırkanlı olan entelektüelle-

rimiz arasında bunlardan o kadar az var ki). Kapsamlı bir hazırlık sürecinden geçmiş özel eğitimli devrimci işçilerden (ve elbette, "görev için gerekli bütün silahlarla donanmış" devrimcilerden) oluşan bir güce sahip olduğumuzda, o zaman, dünyadaki hiçbir siyasi polis onlarla başa çıkamayacaktır, çünkü kendilerini sınırsızca devrime adayan bu güç, en geniş işçi kitlelerinin sağladığı sınırsız güven duygusundan yararlanacaktır. İşçileri, onlar ve "entelektüeller" için ortak olan, profesyonel devrimci eğitim yoluna "teşvik etmek" için çok az çaba sarf ettiğimiz ve işçi kitleleri açısından, "ortalama işçi" açısından neyin "ulaşılabilir" olduğuyla ilgili aptalca sözlerimizle onları sıklıkla geriye çektiğimiz için doğrudan doğruya *suçlanması gerekenler*, bizleriz.[217]

Eğer kendi sınıf geçmişinden olanların işçi sınıfının özgürleşmesi açısından gereksiz hale getirilmesi hakkındaki meşhur sözüne uygun davranmada Lenin'in samimiyetiyle ilgili herhangi bir şüphe varsa, burada ana hatlarıyla ortaya koyduğu yaklaşımı, özellikle de önerilerinin somutluğu, kesinlikle güven verici olmalıdır. Yeni oluşmaya başlayan Rus sosyal demokrat hareketteki hiç kimse, tespit edebildiğim kadarıyla, işçilerin hareketin liderliğine taşınması konusunda onun kadar özenli değildi. Sonraki gelişmeler çabalarının karşılığını bulup bulmadığını ortaya çıkaracaktır.

Ne Yapmalı?'da ele alınan üçüncü ve son önemli mesele, daha önce tartışılan doğrudan demokrasiye karşı temsilî demokrasi meselesi ile ilgilidir. Daha önce, belirttiğimiz gibi Lenin, verili otokratik, azgelişmiş Rusya gerçekliği karşısında, demokrasinin ikinci biçiminin, yani parlamenter hükümet biçiminin daha tercih edilir olduğunu düşünüyordu. Peki ya partinin kendisi? Doğrudan demokrasinin bir örneği devrimci parti içinde oluşturulamaz mıydı? Lenin tereddütlüydü. Bu mesele, daha geniş bir sorunun bir parçasıydı: Lenin'in önerdiği türde bir devrimci parti "geniş demokratik ilke"ye, yani, "tam açıklık" ve "tüm yetkililerin seçimi" ilkesine uygun olabilir miydi? Eğer standart bu idiyse, o vakit bu tür normlar "otokrasimizin koşulları" içinde karşılana-

mazdı. Bu şartlar altında, "hareketimizin aktif işçileri açısından tek ciddi örgütsel ilkesi en sıkı gizlilik, üyelerin en sıkı elemeden geçirilmesi ve profesyonel devrimcilerin eğitilmesi olmalıdır." Ancak bu çok önemlidir, "gerçek bir 'demokratik' denetim kurulmasının imkânsızlığının devrimci örgüt üyelerini tamamen denetim dışı kılacağına inanmak büyük bir hata olacaktır."

Rusya'da doğrudan demokrasi mümkün olsaydı ne olurdu? İngiliz sendika hareketinden çıkarılacak dersler üzerine yazılan "Bay [Sidney] ve Bayan [Beatrice] Webb'in kitabı"ndan ve "Kautsky'nin parlamentarizm üzerine yazdığı kitaptan" alıntılar yapan Lenin, işçi sınıfı hareketi tarihinin kendisi, diye iddia ediyordu, çok sayıda denemeden ve yanılmadan sonra siyasi özgürlüğün mevcut olduğu yerlerde bile işçilerin, "bir yanda temsilî kurumların ve diğer yanda tam zamanlı görevlilerin gerekli olduğunu"[218] öğrendiklerini göstermiştir. Bu dersleri bellemiş olması gerekenler tarafından doğrudan veya "ilkel demokrasi" istenmesi ya da Rus polis devleti koşullarında "geniş demokratik ilke"nin talep edilmesi, "demokrasicilik oynamak", "demokratçılık" ya da sırf "etki arayışı içinde olmak"la meşgul olması demekti.[219]

"Etki arayışı içinde olanları" eleştirirken, Lenin'in mecbur olduğu şeyi isteyerek yapar görünmeye çalıştığına dair en küçük bir ima yoktur. "Geniş demokratik ilke"ye bağlı olmayan "profesyonel" kadrolara sahip, bir hayli merkezileşmiş ve gizli kapaklı bir faaliyet tarzı, otokratik Rusya'da arzu edilen bir şey değil, zorunluluktu. Bu, göreceğimiz gibi, 1905-6'nın baş döndürücü günlerinde ilk kez siyasi bir alan açıldığında doğrulanacaktır.[220]

Bir Yoldaşa Mektup

Lenin'in 1902 sonbaharında aldığı, St. Petersburglu bir işçinin devrimci örgütlenme üzerine görüşlerini soran mektup, onun kısa süre önce yayımlanan kitabında yer alan kilit önemdeki iki temel meseleyi, işçilerin devrimci partiye fiilen önderlik etmesinin na-

sıl sağlanacağı ve bir polis devletinin getirdiği kısıtlamalar içinde nasıl etkili devrimci bir çalışma yapılacağı meselelerini somutlamasına olanak sağladı. Bu mektuba cevap niteliğindeki "Örgütsel Görevlerimiz Üzerine Bir Yoldaşa Mektup" başlıklı metin, aslında, Lenin'in tezlerini tam olarak anlamak için *Ne Yapmalı?* ile birlikte okunmalıdır.[221] Adından da anlaşılacağı üzere, kitabın polemikçi tarzının aksine çok yoldaşça bir dille yazılan mektupta Lenin, işçinin görüş bildirilmesini istediği konulara sırayla değiniyordu. Bu kitabın amacına uygun olan ikincisiydi: Parti merkez komitesi "hem işçiler hem de entelektüellerden oluşmalıdır, çünkü bu ikisini iki ayrı komiteye bölmek zararlıdır":

> Bu mutlak ve tartışmasız olarak doğrudur. Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin sadece bir komitesi olmalıdır ve kendini bütünüyle sosyal demokrat faaliyete adamış ve tam olarak bilinçlenmiş sosyal demokratlardan oluşmalıdır. Mümkün olduğunca çok işçinin sınıf bilincine tümüyle sahip olmasını, profesyonel devrimciler haline gelmesini ve komitede yer almalarını özellikle sağlamalıyız. İki değil *tek* bir komite olursa, komite üyelerinin pek çok işçiyi *kişisel olarak* tanıması konusu özel bir önem kazanır. İşçiler arasında olup biten her şeyde liderliği alabilmek için, bütün yaşam alanlarına ulaşabilmek, çok sayıda işçi tanımak, bütün iletişim kanallarına sahip olmak gerekir. Bu nedenle komite, mümkün olduğunca, işçi sınıfı hareketinin bizzat işçilerin arasından çıkan önde gelen bütün *liderlerini* içermelidir; yerel hareketin *bütün* yönlerini idare etmeli ve Partinin bütün yerel kurumlarının, güçlerinin ve araçlarının sorumluluğunu üstlenmelidir.[222]

Merkez komitede "bizzat işçilerin arasından çıkanların" ve "mümkün olduğunca çok işçinin" yer alması Lenin'in idealiydi. Bu cümlenin dipnotunda "işçi kitleleri arasında en iyi 'ün'e ve en geniş bağlantılara sahip devrimci işçileri komiteye almaya çalışmalıyız" diye yazıyordu. Lenin'in pozitif ayrımcı perspektifi hayata geçirilebilirse "entelektüeller"in devrimci işçi partisi içindeki ağırlığı azalmaya başlayacaktı. Ve birleştirilmiş bir merkez

komite bu sürece yardımcı olacaktı, çünkü entelektüeller kendi özel alanlarına sahip olmaya devam ederlerse, muhtemelen sınıflı toplumun onlara miras bıraktığı beceriler bakımından avantajlı durumları sayesinde aşırı etki sahibi olacaklardı.

Bu incelemedeki sunum sırasına uygun olmasa da Lenin'in meşgul olduğu ilintili bir konu daha vardı: "fabrika çevreleri. Bunlar bizim için ayrıca önemlidir: Hareketin esas gücü, *büyük* fabrikalardaki işçi örgütlenmesinde yatıyor, büyük fabrikaların (ve imalathanelerin) yalnızca sayı bakımından değil, daha da fazlası, etki, gelişme ve mücadele kapasitesi bakımından da işçi sınıfının en etkili bölümünü kapsamasından dolayı. Her fabrika bizim kalemiz olmalıdır." Ama bu en yaşamsal görev, devrimci örgütlenmenin tam merkezinde olmayı ve sıklıkla yapıldığı gibi "geleneksel salt emek ve salt sendikal sosyal demokrat örgütlenme biçimi"nin mevcut olduğu yerlerde gettolaşmamayı gerektiriyordu. Bundan kaçınmak için "fabrika grupları ... fabrika içinde yürütülecek sosyal demokrat faaliyete ilişkin tüm talimatları ve yetkileri *doğrudan [merkez] komiteden* alan çok az sayıda *devrimciden* oluşmalıdır. Fabrika komitesinin her bir üyesi kendisini [merkez] komitenin bir temsilcisi gibi görmeli, komitenin tüm kararlarına uymakla yükümlü olmalı, katılmış bulunduğu ve savaş zamanında resmî bir izin olmaksızın ayrılma hakkına sahip olmadığı 'savaş meydanındaki ordunun' tüm 'kural ve geleneklerini' yerine getirmelidir."[223] Fabrika gruplarını partinin merkezine koymak, parti liderliğinin ağırlıklı olarak sanayi işçilerinden oluşmasını sağlayacaktı.

Lenin'in mektubunun neredeyse her sayfası kapsayıcı bir bağlama, Rus polis devletine gönderme yapıyordu. Bu gerçeklik, Lenin'in özünü ortaya koyduğu, partinin zorunlu faaliyet tarzını başka her şeyden çok daha iyi açıklıyordu:

> Bir bütün olarak gizli örgüt yönetme sanatı, *mümkün olan her şeyden* yararlanmayı, "herkese yapılacak bir iş vermeyi" ve aynı zamanda tüm hareketin *liderliğini*, kuşkusuz güce sahip olarak

ama yalnızca bununla değil, yetke, enerji, zengin bir deneyim, zengin birçok yönlülük ve büyük bir yetenek aracılığıyla elde tutmayı içerir. Eğer *olaylar öyle gelişir* ve merkezin başına muazzam güce sahip *yetersiz* biri gelirse, katı merkeziyetçiliğin bütün hareketi kolayca mahvedebileceği yönündeki olası ve alışılagelmiş itirazlara karşılık vermek için bunu söylüyorum. Bu elbette mümkündür ama seçim ilkesiyle ve ademimerkeziyetçilikle üstesinden gelinecek bir şey değildir; otokrasi koşulları altında yürütülen devrimci mücadeleye zararlı olan bu yöntemlerin geniş ölçüde ve hatta birlikte uygulanmasına kesinlikle müsaade edilemez. Buna karşı kurallar koymak da bir araç olamaz; bu tür araçlar, ancak her bir alt grubun aldığı kararlardan başlayıp M[erkezî]. O[rgan]. ve M[erkez]. K[omiteye]. başvurmalarıyla takip eden ve (işler tamamen kötüye gittiğinde) yetkili konumda bulunan kesinlikle yetersiz kişilerin *görevden alınmasıyla* biten "yoldaşça etkileme" tedbirleriyle oluşturulabilir. Komite, devrimci çalışmanın farklı yönlerinin farklı kabiliyetler gerektirdiğini, bazen bir örgütçü olarak hiç işe yaramayan bir insanın eşsiz bir ajitatör olabileceğini ya da sıkı gizlilik gerektiren bir çalışmada iyi olmayan bir insanın mükemmel bir propagandacı vb. olabileceğini akılda tutarak mümkün olan en geniş iş bölümünü kotarmak için çaba sarf etmelidir.[224]

Lenin'in daha önce belirttiği gibi, parti liderliğinin belirlenmesi için gerekli olan gerçek seçimler, "otokrasi şartlarında" asla mevcut olmayan bir dizi koşul gerektiriyordu.

"Seçim ilkesi" gibi ademimerkeziyetçilik de "katı merkeziyetçilik"in taşıdığı herkesçe kabul edilen potansiyel tehlikeyi, yani gücün kötüye kullanımını engelleyemeyebilirdi ama bu durum, Lenin'in bunu önemsemediği anlamına gelmiyordu. Tersine, son olarak değindiği esas konu, merkezî bir partide ademimerkeziyetçiliğin avantajları hakkındaydı:

[P]roletaryanın devrimci mücadelesi ve hareketin ideolojik ve pratik *liderliği* açısından *mümkün olan en geniş merkezileşme* zorunlu iken, parti merkezinin (ve bu suretle bir bütün olarak

> partinin) hareket hakkında *bilgilendirilmesi* ve partinin *sorumluluğu* açısından *mümkün olan en geniş ademimerkeziyetçilik* zorunludur. Hareketin liderliği, zengin bir pratik deneyime sahip mümkün olan en az sayıda profesyonel devrimciden oluşan ve mümkün olan en homojen gruba emanet edilmelidir. Harekete katılım, proletaryanın (ve halkın diğer sınıflarının) en farklı kesimlerinin en ayrıksı ve heterojen gruplarının mümkün olan en geniş ölçüsüne ulaşmalıdır... Bu ademimerkezileşme, devrimci merkezileşmenin temel bir önkoşulu ve *temel bir düzelticisidir*.[225]

Yerel düzeydeki eylemde çeşitlilik ve bununla ilgili bilgilendirme, yoğun biçimde merkezileşmiş bir örgütün etkili bir işçi sınıfı devrimci partisi olmak için tam olarak ihtiyaç duyduğu şeydi. Demokratik devrimde "herkesten önde" olmak için gerekli olan şeyi otokrasi koşulları altında inşa etmenin tek yolu, Lenin'e göre buydu.

Lenin'in örgütsel meseleler üzerine yazdığı ve *Ne Yapmalı?*'nın ulaştığından daha çok sayıda işçi tarafından okunan yirmi sayfalık metnin zenginliğine, burada ancak kısaca göz atmak mümkün olabilir. Metin, örneğin, ajanlar, ajan provokatörler ve hainler konusunda nasıl davranılacağı –öldürülmeli mi, öldürülmemeli mi?– ya da liderlerin ve kadroların tutuklanmasına nasıl yanıt verileceği gibi, devrimcilerin içinde çalışmak zorunda oldukları günlük baskıcı havayı anlamak konusunda çok kıymetli ayrıntılar içeriyor. Lenin'in önerilerini bu gerçekliğin ne kadar çok biçimlendirdiğini bir kez daha söylesek abartmış olmayız. Metnin mevcut olan neredeyse bütün kopyalarının polis dosyalarından edinilmiş olması da kimse için sürpriz olmayacaktır.

İkinci Kongre ve Sonrası ya da *Bir Adım İleri İki Adım Geri*

Lenin'in başında olduğu İskracılar, Temmuz 1903'te bir RSDİP kongresi toplamayı nihayet başardılar. Rusya'daki iki hazırlık konferansından sonra Brüksel'de yapılan gizli toplantı, pek çok

katılımcısının tutuklanmasıyla sonuçlandı. Brüksel'in bile tehlikeli bir yer olduğunun ortaya çıkmasının ve on üç oturumun ardından kongre Londra'ya taşındı; toplantı burada sonuçlandırıldı ama yine sürekli yer değiştirmek zorunda kaldı. Lenin daha sonra bu toplantıyı gerçekleştirmek için göze alınan "muazzam çaba, tehlike ve bedeller" hakkında yazarken abartmıyordu.[226] Halihazırda sürgünde bulunan delegeler açısından değil Rusya'dan gelenler açısından özellikle gerçek bir tehlike söz konusuydu. Sadece dışarı çıkmanın değil aynı zamanda geri dönmenin ve ardından toplantıya katılmaktan dolayı tutuklanmamaya çalışmanın zorluklarını da yaşıyorlardı. Yaklaşık altmış katılımcı sadece kendileri için değil gelecek nesiller için de görüşmelerinin kaydını bırakmışlardı ve bunun taşıdığı risklerin, polis için potansiyel olarak uygun bir araç olduğunun farkındaydılar. Bu nedenle, tutanak görevlilerinin, örneğin kadın delegelerin sayısı göz önünde bulundurulduğunda cinsiyetsiz rumuzlar kullanmak gibi önlemler konusunda çok büyük bir özen göstermeleri gerekiyordu. Bu tür ayrıntılar, Rus sosyal demokrasisinin benzersiz bir biçimde demokratik tartışma, müzakere ve karar alma yöntemlerinde ne ölçüde ilerlediğinin sıklıkla görmezden gelindiğine dair daha önce değindiğimiz hususun tekrar altını çiziyor.

Kongrede tartışılan ve çözümlenen (belki de çözülemeyen) meselelerden özellikle üçü, bu kitabı yakından ilgilendiriyor. Birincisi, delegeler, büyük ölçüde Plehanov ve Lenin'in yazdığı, "yasama meclisi", "genel ve eşit oy hakkı" ve temel haklar gibi daha önce tartışılan tüm zorunlu tuzaklarıyla birlikte, (başka şeyler yanında) demokratik cumhuriyet çağrısı yapan taslak programı kabul etmişlerdi. Lenin'in demokrasi gündemi şimdi Rus sosyal demokrasisinin resmî programı haline gelmişti.

İkinci ve belki de o andaki en tartışmalı mesele, parti üyeliğinin koşullarıyla ilgiliydi. Lenin'in sunduğu öneri, üyeliği şu şartlara bağlıyordu: "Parti programını kabul eden ve partiyi hem finansal olarak hem de parti örgütlerinden birinde yer almak

suretiyle şahsen destekleyen kişi parti üyesidir." Ancak Pavel Akselrod, partiyi destekleyen kişi, mesela bir üniversite profesörü, parti örgütüne aktif olarak dahil olması mümkün değilse ne olacak, diye itiraz etti. İzleyen tartışmalar, devrimci bir işçi sınıfı partisinde entelektüellerin rolüne dair uzun zamandır içten içe kaynayan fikir ayrılıklarını ortaya çıkardı. Lenin, daha önce de gördüğümüz gibi, entelektüellerin rolünü, kendilerini gözden çıkarılabilir hale getirmek olarak görüyordu. Akselrod'un istediğini yapmak, entelektüellerin emeksiz yemek yemelerine, bedelini ödemek zorunda kalmadan devrimcilik modasına uymalarına olanak sağlayacaktı. Ama –birbirinden çok farklı nedenlerle– Lenin'in önerisinde değişiklik yapılmasını sağlamaya yetecek sayıda muhalif vardı.

Kongreden sonra Lenin, bu tarihî toplantının sonuçlarına ilişkin yaptığı kapsamlı bir analiz olan *Bir Adım İleri İki Adım Geri*'de *(BAİİAG)*, diğer meselelerle birlikte bu konuya geri döndü. Bu soruna yönelik farklı yaklaşımlar ona göre "parti açısından ölüm kalım meselesi" değildi, çözülebilirdi. Aslında iki yıl sonra, Lenin'in bu tutumuna karşı çıkan ve bu süre içinde Menşevikler olarak billurlaşmış olan bu grup onunla aynı fikre gelecekti. Ama Akselrod ve benzer zihniyetlilerin, üniversite profesörleri gibi entelektüellerle ilgili böylesine endişelere sahip olması, Lenin'e göre daha problemli bir şeyi ortaya çıkarmıştı. Eğer Lenin bir zamanlar entelijansiyanın ya da entelektüel kesimin üyesi idiyse bile, aralarında kalan köprüleri *BAİİAG*'de yakmıştı. Bu entelektüellerse –Rosa Luxemburg ve Lev Troçki gibi samimi devrimcilerin yanı sıra– Lenin'in kendilerini bu şekilde nitelendirmesine özellikle içerliyordu. Artık Menşeviklerin yönetiminde olan "yeni *İskra*"da yayımlanan bir mektup Lenin'i tahrik etmişti. "Pratik İşçi" mahlasını kullanan yazar "beni açıkça, partiyi, Merkez Komite şeklini almış bir müdür tarafından yönetilen 'çok büyük bir fabrika' olarak görmekle suçluyor." Lenin zokayı memnuniyetle yuttu:

"Pratik İşçi" bu rezil sözlerinin, proleter örgütün teorisiyle de pratiğiyle de ilgisi olmayan burjuva entelektüelin zihniyetini çabucak ele verdiğini asla tahmin edemez. Çünkü bazılarına gulyabani gibi görünen fabrika, proletaryayı birleştiren ve disipline eden, ona örgütlenmeyi öğreten, onu emekçi ve sömürülen halkın bütün diğer kesimlerinin başına geçiren kapitalist işbirliğinin en yüksek biçimini temsil eder. Kapitalizm tarafından eğitilen proletaryanın ideolojisi olan Marksizm ise bu kararsız entelektüellere bir sömürü aracı olarak fabrika (aç kalma korkusuna dayanan disiplin) ile bir örgütlenme aracı olarak fabrika (teknik olarak hayli gelişmiş üretim biçimi koşullarının birleştirdiği kolektif çalışmaya dayanan disiplin) arasında ayrım yapmayı öğretmiştir ve öğretmektedir. Burjuva entelektüele bu kadar zor gelen örgütlenme ve disiplini, proletarya, sırf bu fabrika "okulunda eğitim görmüş olması" sayesinde çok kolaylıkla edinir. Bu okula karşı duyulan ölümcül korku ve bir örgütleyici faktör olarak bu okulun önemini anlamaktaki mutlak başarısızlık, küçük burjuva yaşam tarzını yansıtan ve Alman sosyal demokratların *Edelanarchismus* olarak adlandırdıkları anarşizm türlerini, yani benim "soylu" centilmenlerin anarşizmi ya da aristokratik anarşizm diyebileceğim anarşizm türlerini ortaya çıkaran düşünüş biçiminin özellikleridir. [227]

"Pratik İşçi"nin, yani muhtemelen tanınmış bir Marksistin, fabrika dünyasını böyle belirleyici özellikleri olmayan bir şekilde ele alması "yeni İskra" hakkında çok şey söylüyordu.

Bu, Lenin'in entelektüellere attığı ilk çizik değildi. Daha önce kitapta yer alan başka bir çizik, "Pratik İşçi"ye attığı bu fırçayı tamamlıyordu:

Günümüz kapitalist toplumunun özel bir katmanı olarak *entelijansiyanın* ayırt edici özelliğinin genel anlamda, *tam olarak bireycilik* ile örgütlenme ve disiplin yetersizliği olduğunu kimse inkâr etmeye kalkmaz... Yeri gelmişken söylenmelidir ki bu özellik, bu toplumsal katmanı proletaryadan hiç de hoş olmayan bir biçimde ayıran bir özelliktir; entelektüelin kararsızlığının ve

> gevşekliğinin nedenlerinden biridir ki proletarya da bunu sıklıkla hisseder; entelijansiyanın bu özelliği, onun geleneksel yaşam biçimine, onu pek çok bakımdan *küçük burjuva varoluş biçimine* (yalıtılmış halde ya da çok küçük gruplar halinde çalışma vb.) yaklaştıran yaşamını kazanma biçimine derinden bağlıdır.[228]

Lenin'in çizdiği bu hiç de övücü olmayan portre, siyasi yaşamının daha başında söylediği gibi, işçi sınıfı uğruna entelijansiyayı gözden çıkarılabilir hale getirme kampanyası ile tamamen tutarlıydı. Genel olarak entelektüel dünyanın Lenin'e, yürüttüğü siyaset bir yana, her zaman hoşnutsuzlukla baktığından şüphe ediyor olmam boşuna değilmiş. Her zaman olduğu gibi bu, Lenin açısından kişisel değil politik bir meseleydi.[229]

Lenin, konuyla ilgili bir yazıda, eleştirmenlerinin iddialarına yanıt verirken kongrede "profesyonel devrimciler" konusunda söylediği şeyleri tekrar etti. "'Parti örgütlerinin tek başına profesyonel devrimcilerden oluşması gerektiği düşünülmemelidir. Son derece sınırlı ve gizli olanından başlayıp çok geniş, serbest ve *gevşek Organisationen*'lere kadar giden, her türden, kademeden ve tondan farklı örgüte ihtiyacımız var.' Bu o kadar açık ve bariz bir hakikat ki, üstünde durmayı gerekli görmedim."[230]

Kongrede ele alınan konumuzla alakalı üçüncü mesele, delege çoğunluğunun bir merkez komite ve artık resmen partinin yayın organı olarak kabul edilen *İskra* için yeni bir yayın kurulu seçmek konusunda aldığı hayati karardı. Her iki organın bileşimi de Lenin'e daha fazla nüfuz sağlamıştı. Delegeler (en kavgalı oturumda) *İskra*'nın yayın kurulunda üye sayısının altıdan üçe düşürülmesi yönünde oy kullandılar: Lenin, Martov ve Plehanov. Böylece "eskilerden" Zasuliç ve Akselrod ile "yenilerden" Potresov artık kurulda yer almayacaktı. Bu oylama, geriye dönüp bakıldığında ve üyelerin kimler olduğu bir yana bırakıldığında, RSDİP içinde çoğunluk grubu Bolşevikler ile azınlık grubu Menşevikler arasındaki tarihsel bölünmeyle sonuçlanacak bir süreci harekete geçirdi. Martov'un başını çektiği, oy üstünlüğü sağlayamadık-

ları için hoşnutsuz olan Menşevikler, –Martov yayın kurulunda kalmayı reddetti– çoğunluğun kararına itiraz ediyordu. Lenin *BAİİAG*'de, tehdit altında olanın temel demokratik bir mesele, "kongre egemenliği" olduğunu ileri sürüyordu. Bu, Lenin'in iki yüz sayfalık kitapta diğer herhangi bir ilkeye göre daha fazla savunduğu bir ilkeydi. "Eğer insanlar birlikte çalışmayı gerçekten istiyorsa, çoğunluğun iradesine, yani kongrenin iradesine boyun eğmeye de hazır olmalıdır."[231] Luxemburg'un bu kitaba yönelik eleştirisine verdiği sert yanıtta "Yoldaş kongre azınlığının bir partinin merkezî kurumlarına hâkim olmasını normal mi karşılıyor? –böyle bir şeyi tahayyül edebiliyor mu? Herhangi bir partide böyle bir şeye tanık olmuş mudur?"[232] diye soruyordu. Lenin'in muhalifleri ve düşmanları meseleyi böyle görmüyorlardı ve böylelikle "insan yiyen canavar Lenin" hikâyesi başladı. Troçki ve Luxemburg bu hikâyenin başyazarlarıydı.[233]

İkinci Kongrenin ardından RSDİP içinde bir bölünmenin yolda olduğunun giderek daha da belirginleşmeye başlamasıyla Lenin, Plehanov'un bu bölünmeyi engellemek için ne yapılabileceği konusunda yazdığı bir makaleye yoldaşça yanıt veriyordu:

> [B]irincisi: Bir bölünmenin potansiyel nedenlerinin ortaya çıkışını ve büyümesini Partiden gizlemeyin, bu tür nedenleri doğuran olayları ve koşulların hiçbirini gizlemeyin; ve dahası, onları sadece Partiden değil, mümkün olduğu kadarıyla dışarıdaki kamuoyundan da gizlemeyin... Sadece isimden ibaret olmayan bir kitle partisi olabilmek için, hiç durmadan, kitleleri politik aldırmazlıktan kurtarıp karşı çıkma ve mücadele etme düzeyine, genel bir karşı çıkma ruh halinden kurtarıp Sosyal Demokrat görüşlerin bilinçli olarak benimsenmesi düzeyine, bu görüşlerin benimsenmesinden hareketin desteklenmesine, hareketin desteklenmesinden örgütlü Parti üyeliği düzeyine yükselterek Partinin bütün işlerini hiç olmadığı kadar geniş kitlelerle paylaşmak zorundayız. Aldıkları kararlarla kitlelerle ilişkimizin özünü belirleyebilecek kişilerle ilgili konuları en yaygın biçimde gündeme getirmeden bu sonuca ulaşabilir miyiz?

O halde Lenin, Plehanov'un partinin "merkez organlarına" "uygun insanların" getirildiğinden emin olmak konusundaki görüşüne katılıyordu. "Tam da bu nedenle *bütün Parti*" sürece katılmalıydı ve bu, muhtemel adayların güçlü ve zayıf yönleri, "zaferleri ve 'yenilgileri'" hakkındaki bütün zorunlu bilgilere vakıf olmak anlamına geliyordu. Plehanov, diyordu, kuşkusuz zengin bir deneyime sahip olması nedeniyle –ona hak ettiği saygıyı sunuyordu– başarıların ve başarısızlıkların nedenlerini anlamak konusunda özellikle kavrayışlıydı:

> Ve tam da bu gözlemlerin keskinliği nedeniyle, bütün Partinin bunlardan yararlanması, "liderlerinden" birinin ya da diğerinin her bir "yenilgi"sini, kısmi bir yenilgi olsa bile, *her zaman bilmesi* gerekir. Kariyerinde hiç yenilgi yaşamamış bir lider yoktur ve eğer kitleleri etkilemek konusunda, onların "iyi niyetlerini" kazanmak konusunda ciddiysek, bu yenilgilerin çevrelerin ve grupçukların küflü atmosferinde örtbas edilmesine izin vermemek, bunları herkesin yargılamasına sunmak için bütün gücümüzle savaşmak zorundayız. ... Gerçekten uyumlu bir liderler topluluğuna ancak bu tür açık tartışmalar sayesinde sahip olabiliriz; işçiler için bizi anlamaktan vazgeçmeyi ancak bahsi geçen bu durum *imkânsız* kılabilir; "genelkurmayımız" ancak o zaman arkasından gelen ve aynı zamanda onu yöneten bir ordunun *iyi* ve *bilinçli* iradesini gerçekten arkasına alabilir.[234]

Lenin'in Plehanov'un makalesine verdiği medeni, öğretici ve ölçülü yanıt "insan yiyen canavar Lenin" yakıştırmasını bir kez daha yalanlar.[235]

BAİİAG hakkında son birkaç söz daha etmek gerekirse, bu kitap Lenin'in Batı Avrupa'daki örgütsel normlar üzerine yaptığı daha önce alıntıladığımız yorumlar bağlamında, hâlâ emekleme aşamasında olan sosyal demokrasinin bir özelliği üzerine yürüttüğü ilk uzun tartışmasıdır. "Örgüt meseleleri içinde oportünizmin bu temel özelliklerinin (otonomculuk, aristokratik ya da entelektüelci anarşizm ...) *mutatis mutandis* {uygun değişikliklerle

birlikte} devrimci ve oportünist kanat olarak bir bölünme yaşanan her yerde (nerede yaşanmadı ki), dünyadaki bütün sosyal demokrat partilerde gözlemlendiğini belirtmek oldukça ilginçtir."[236] Ardından bu özelliği tarif etmeye beş sayfa ayırıyordu, ilk olarak –oportünizmin Fransa ve İtalya'dakine göre daha zayıf olduğu– Alman partisinden başlıyor ve sonra yeni yeni oluşmaya başlayan Rus partisindeki benzerlikleri sıralıyordu. Kautsky'nin Alman partisi içindeki "devrimci eğilimin sözcülerinden biri" olduğunu düşünmekle birlikte, bir dipnotta "Yoldaş Kautsky, Martov'un formülasyonundan yana çıkmış ve ... yanılmıştır" diye yazıyordu.[237] Lenin, Luxemburg'un, kitabına yönelik eleştirisine verdiği yanıtı, Luxemburg'un makalesinin yayımlanmış olduğu *Neue Zeit*'ta yayımlanması için Kaustky'ye göndermiş ama Kautsky bunu yayımlamayı reddetmişti. Lenin'in Alman partisindeki oportünizm üzerine yaptığı bu ilk yorumlar, son yorumları olmayacaktı.

Plehanov'un açıklık ihtiyacı hakkındaki makalesine Lenin'in verdiği yoldaşça yanıt, Rus göçmen çevresinde yaşanan tartışmaları aktaran bazı Batılı sosyal demokrat yayınlara gücenen genç Vera Zasuliç'e Engels'in 1890'da verdiği tavsiyeyi hatırlatıyor: "[E]ğer Rus hareketi, yalıtılmış küçük gruplar halinde ve gizlilik içinde değil de, ki tam da bu nedenle entrika ve komplo yuvası haline gelir, daha geniş Batı kamuoyu önünde bir nebze daha açık bir biçimde yoluna devam ederse bu kesinlikle onun yararına olacaktır. Marx'ın gizli kapaklı entrikalarla karşı karşıya kaldığında en sık kullandığı, en güçlü taktik, hasımlarını gün ışığına çıkmak zorunda bırakarak onlara bütün kamuoyunun gözü önünde saldırmaktı."[238] "Yalıtılmış gruplar", "otonomcular" ve alaycı bir biçimde etiketlediği gibi, bunların beslendikleri "aile" havası, tam da Lenin'in merkezileşme aracılığıyla kurtulmak istediği şeydi. Yazdığı kitap, tam da Marx'ın tavsiye etmiş olduğu şeydi –"bütün kamuoyunun gözü önünde... saldırı". Trajik bir biçimde, Zasuliç Engels'in tavsiyesinin değerini hiçbir zaman tam olarak bilmedi. Zasuliç'le Martov, yedeklerine Troçki'yi de alarak Lenin'in projesine karşı yöneltilen

suçlamalara öncülük ettiler. İddia ediyorum ki hiçbir Rus, Engels'in nelerden bahsettiğini Lenin'den daha iyi anlamamıştır.

* * *

1905'te siyasi açılım başladığında, yani monarşi temsilî hükümete benzer bir şeye rıza göstermek zorunda kaldığında, Lenin ve Bolşevikleri besleyen teorik ve programatik öncüller nelerdi? Bu bölümün anlamaya çalıştığı şey budur. Odak noktası yine, demokratik devrimler ile sosyalist devrimler, parlamenter demokrasi ile seçim süreçleri arasındaki ilişki gibi doğrudan ya da dolaylı olarak bu açılımla ilgili meselelerdir. Bu nedenle, Lenin'in zamanını alan diğer konular ya görmezden gelinmiş ya da hepsinden daha çok önem verdiği köylülük meselesinde olduğu gibi kısaca ele alınmıştır. Lenin, tıpkı Marx ve Engels gibi, devrim sürecinin daha geniş bütünlüğü içinde seçim arenasının sadece bir bileşen olduğunun, ama kesinlikle önemli bir bileşen olduğunun farkındaydı. Özellikle Bolşeviklerin daha sonra başarıyla üstesinden gelebildikleri bu süreci anlamak açısından hiç de önemsiz olmayan konu, Lenin'in yeterince hazırlıklı olma gerekliliğine yönelik derin kavrayışıydı. Bir kez daha yinelemek gerekirse, Lenin'in belirttiği gibi, devrim patlak verdiğinde ortada devrimci bir parti yoksa bunu sonradan oluşturmaya çalışmak için vakit "çok geç" olacaktı. Lenin'in böyle bir senaryodan kaçınmak için parti kurma konusundaki inatçı ısrarını bu içgörüden başka hiçbir şey daha iyi açıklayamaz. Bu nedenle, Lenin'in devrimci bir parti için verdiği mücadeleye ilişkin ayrıntılar, yalnızca Lenin'in demokratik yeterliliklerini tespit etmek açısından değil, ayrıca demokrasiyi devrimci süreçte bir araç olarak anlamak için de özellikle değerlidir. 1904'ün sona ermesiyle birlikte Lenin, Rusya'nın uzun zamandır beklenen demokratik devriminin yaklaşmakta olduğunu isabetle sezmeye başlamıştı. Şimdi görev, Lenin'in hazırlık çalışmalarını nasıl yürüttüğüne ve karşılığını alıp almadığına bakmaktır.

BÖLÜM 3

"Kostümlü Prova" ve Birinci Duma



2011'de "Arap Baharı" yayılmaya başladığında, özellikle de Kahire'ye ulaştığında, bu sürecin gidişatı hakkında hemen sorular sorulmaya başlandı. Hareket dayanma gücüne sahip miydi? Dünya, ele geçirilemez olduğu düşünülen bir rejimin çöküşün eşiğine gelmesi gibi tarihî bir şeye mi tanıklık ediyordu? Peki ya küçük yerleşimler? Oralarda da yeteri kadar rejim karşıtı hassasiyet var mıydı yoksa Kahire ve İskenderiye bu yolda tek başına mıydı? Dahası, eğer rejim, iktidarda kalma çabasıyla yeni bir anayasa, gerçek seçimler ve ilk kez olarak temsil sistemine dayanan bir hükümet gibi tavizler verirse bunlar kabul edilmeli miydi, edilmemeli miydi? Öte yandan, rejimde reformlar yapmak gerçekten yeterli miydi yoksa ondan tamamen kurtulmak mı gerekiyordu? Ve elbette bir de ordu vardı: Kimin tarafını tutacaktı ve rejim değişikliğinin üstesinden gelebilecek miydi? Sonuncusu ve hiç de önemsiz olmayanı, hareket adına karar alacak, hazır bir programa sahip bir liderlik var mıydı? Kitlelerin tarih yazdığı bu nadir anlarda, *mutatis mutandis*, bu tür soruların sorulması ilk değildi. Ve son da olmayacaktır.

1905 DEVRİMİ

Rusya temsilî yönetim konusundaki ilk deneyimini, tarihte sıklıkla rastlandığı gibi, gerçekleştirdiği ilk demokratik devrimin sonucu olarak yaşadı –Rusya'da devrimin izlediği yola kalıcı bir

damga vuran bir olguydu bu. Ama Rus devrimi, öncellerinden farklı olarak, önceki altüst oluşların önderlerine göre daha bilinçli ve bu tür devrimlerden çıkan derslere daha vakıf bir öncüye sahipti. Devrimin akıbetini nihai olarak belirleyen de bu olacaktı. 1905 olayları, bu olayların 1906'da Birinci Dumanın toplanması için nasıl zemin hazırladığı ve Lenin ile Bolşeviklerin bu süreçte oynadıkları rol, bu bölümün ilk kısmının konularını oluşturuyor.

"Kanlı Pazar" ve Sonrası

Altmış yaşına basan ve sağlığı kötüleyen Marx, 1877'de kıdemli bir yoldaşına şöyle yazmıştı: "Rusya ... uzun zamandır bir kabarmanın eşiğinde bulunuyor; bütün unsurlar hazır. Cesur Türkler, sadece Rus ordusuna ve Rusya maliyesine değil aynı zamanda doğrudan doğruya *orduya kumanda eden hanedanlığa* uzun yıllardır vurdukları darbelerle bu patlamayı hızlandırdılar... Bu kabarma *secundum artem* ['oyunun kurallarına uygun olarak'] bazı anayasal ahmaklıklara rağmen başlayacaktır, *et puis il y aura un beau tapage* ['ve sonra hoş olmayan bir durum çıkacak ortaya']. Tabiat Ana olağanüstü bir merhametsizlik etmezse, bu eğlenceyi görecek kadar yaşayacağız... Devrim bu kez şimdiye dek karşıdevrimin yedek ordusu ve ele geçirilmez kalesi olan Doğu'da başlayacak."[239] Marx'ın "cesur Türkler"i, o vakitler Rusya ile Türkiye arasında sürmekte olan savaşta Türk ordularının ilerleyişine atıfta bulunuyordu.[240*] Marx ve Engels'in tahminlerinde cebirsel zarafetin aritmetik zarafeti gölgede bırakması zaman zaman görülen bir durumdu. Aslında, sonunda "devrim"e yol açan "kabarma"ya olanak sağlayan "anayasal ahmaklık"ları harekete geçiren şey, gerçekten de savaşın "darbe"leriydi, ama 26 yıl sonraki bir savaş. Tabiat Ananın bu kadar merhametli olması beklenemezdi.

* Türkiye'de "93 Harbi" diye de bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi. Osmanlıların hezimetiyle sonuçlandı. *-red.*

1904'te Rusya ile Japonya savaşa tutuştular ve Romanov hanedanlığı Rus-Türk savaşında olduğu gibi, bu savaşta da ne kadar beceriksiz olduğunu kanıtladı. Modernleşmekte olan kapitalist Japon devleti karşısında Rus ordularının yaşadığı yenilgi, Marx ve Engels'in isabetli bir biçimde gördüğü şeyi açığa çıkardı: Ölüm döşeğinde olan sadece rejim değil, aynı zamanda sosyoekonomik sistemdi. Lenin, 1 Mayıs kutlaması için yazdığı bir bildiri/makalede şöyle diyordu: "Savaş, çarcı otokrasinin akıldışılığını aşikâr hale getiriyor ve herkese eski Rusya'nın can çekiştiğini gösteriyor... Eski Rusya ölüyor. Onun yerini alacak özgür bir Rusya doğuyor... İşçi Yoldaşlar! O zaman sonucu belirleyecek eli kulağında savaş için iki kat gayretle hazırlanalım!"[241] Lenin muhtemelen, en azından o anda, bu öngörüsünün gerçekleşmek üzere olduğunun farkında değildi.

Rejimin biraz gevşemesi için yapılacak baskılar karşısında artık savunmasız olduğunu, en azından demokratik reformlar yapmaya niyetli gibi göründüğünü düşünen liberal güçler değişim için baskı yapmaya başladılar. Romanov hanedanlığı on yıllar önce de aynısını yapmaya zorlanmıştı. Bir başka savaş ve yenilgi, Kırım Savaşı, rejimin giderek sertleşen anayasal dokusunu gözle görülür hale getirmişti. Rejim, kendini kurtarmak için bir girişimde bulunarak 1864'te *zemstvo* olarak adlandırılan organlar biçiminde, sınırlı bir yerel özyönetim hakkı tanımıştı. Lenin, bu tavizler hakkında 1901'de kaleme aldığı "*Zemstvo* Zalimleri ve Liberalizmin Hanniballeri" başlıklı bir broşürde "*Zemstvo*nun siyasi özgürlük ile olan ilişkisi meselesi, genel reformlar-devrim ilişkisi meselesinin özel bir durumudur." diyordu. Liberallerin sıkça tekrarladıkları "'ilerleme ilkesi, daha iyi, daha iyidir' şeklindeki önerme, ... tersi kadar, en kötü daha iyidir önermesi kadar yanlıştır."

> Devrimciler, elbette, *eğer* saldırıyı güçlendirmeye hizmet edecekse ve kesin zaferin elde edilmesine yardımcı olacaksa, reformlar için mücadele etmeyi, hatta küçük ve önemsiz düşman mevzilerini ele geçirmek için bile mücadele etmeyi asla reddetmezler. Ama

> düşmanın bazen saldıran tarafın saflarını bozmak için belli bir mevziyi bizzat teslim ettiğini ve bu suretle, saldıran tarafı daha kolayca yendiğini asla unutmazlar. Hareketi yanlış adımlardan ve utanç verici hatalardan korumanın, sadece "nihai amacı" hep akılda tutmakla, sadece "hareketin" her adımını ve her reformu genel devrimci mücadele bakış açısıyla değerlendirmekle mümkün olduğunu asla unutmazlar.[242]

1904'ün sonunda demokrasi güçlerinin önündeki zorlu görev, bu örnekte, rejimin, ulusal bir *zemstvo*, ya da *Zemski Sobor* –bazıları hatalı olarak bunun Rusya'nın *États Généraux*'su {Fransız Devrimi'nin öncesinde toplanan zümreler meclisi} olacağını düşünüyordu– toplayarak kendisinin liberal destekçilerinin uzun zamandır taşıyageldikleri umutlarını gerçekleştirebileceğini ima eden kaş göz işaretine karşı, "yanlış adımlara karşı... korumak"tı. "Eğer eski rejimin son yirmi yılı boyunca Rusya tarihinde tekrarlayıp duran tek bir konu varsa" diyordu Orlando Figes "o da reformlara duyulan ihtiyaç ve birbirini izleyen hükümetlerin çarın muhalefeti karşısında bu reformları elde etme konusundaki başarısızlıklarıdır."[243] Nikolay'a, başarısızlığa mahkûm bir öneri sunan liberal eğilimli bakan, önerisinin reddedilmesinin sonuçlarını hemen anlamıştı: "Bir meslektaşına umutsuzca 'her şey mahvoldu' diyordu. 'Gidip cezaevleri inşa edelim.'"[244] Lenin haklıydı: "Çar, otokratik rejimi korumak ve devam ettirmek istiyor. Hükümet biçimini değiştirmek istemiyor ve bir anayasaya rıza göstermeye niyeti yok."[245] Marx'ın "anayasal ahmaklık" konusundaki önsezisi, birkaç hafta sonra kasvetli bir günde ve trajik bir biçimde doğrulanacaktı.

Lenin'in "proletaryanın desteklemek zorunda olduğu"nu[246] söylediği liberal reform umutları ile Rusya'nın alt tabaka sınıfları açısından günlük varoluşun giderek sertleşen gerçekliğinin bir araya gelmesi, 9 Ocak 1905'te alt tabakadan on binlerce insanın, barışçıl bir biçimde, çara giderek kötüleşen durumlarının düzeltilmesi talebini içeren bir dilekçe verme girişiminde bulunması-

nın nedenini açıklar. Ancak bu dilekçe kurşunlarla ve süvari kılıçlarıyla karşılandı. Yüzlercesi ölür ve yaralanırken, daha önemlisi, haberlerin St. Petersburg dışına hızla yayılması sonucunda kitlelerin binlerce insanın katledildiğine inanmalarıydı. Sonraki on ay boyunca kitleler şehirlerde, küçük kasabalarda ve köylerde öfkelerini kusan eylemler yaptılar ve rejim bunlara korkunç bir vahşetle cevap verdi. Monarşi hakkında halkta kalan bütün yanılsamalar tuzla buz olmuştu. Bu, üç yüz yıllık Romanov hanedanlığının sonunun başlangıcı oldu.[247]

Lenin 1904'ün sonunda, "çok büyük bir halk hareketinin" an meselesi olduğunu[248] düşündüğünden dolayı, 9 Ocak'ın yani "Kanlı Pazar"ın hemen ardından ayaklanmalar başlar başlamaz hızlıca harekete geçti. Kendisinden bekleneceği gibi geçmişin derslerinden yararlanmaya çalıştı. Şubat'ta Cenevre'den yazdığı mektupta "şu anda, hepimiz [Paris] Komün'ün omuzları üzerinde yükseliyoruz."[249] Lenin, sürgündeyken yazdıklarına ve verdiği derslere ilaveten, devrime zorunlu örgütsel karşılığı vermek için derhal işe koyuldu. Bu yeni durum demokratik tartışma ve karar almayı, yani bir parti kongresini gerektiriyordu. Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin (RSDİP) Nisan'da, yine Londra'da toplanan üçüncü kongresinde, bunun aslında Bolşeviklerin kongresi olduğu ortaya çıkmıştı; Menşevikler kendi toplantılarını eşzamanlı olarak Cenevre'de yapmışlardı.

Rusya'nın başkaldıran emekçileri, karşı karşıya kaldıkları vahşete rağmen korkup çekilmeyi reddettiler. Ve tam da bu nedenle, rejim bir kez daha iyi polis kartını oynamak zorunda kaldı. Şubat ayında temsilî hükümet fikrini ortaya attı. Lenin, daha sonra Buligin Duması olarak bilinecek olan bu tasarının gerçekleşebileceği düşüncesiyle Bolşeviklerin buna nasıl karşılık vermesi gerektiği konusundaki görüşünü ilk kez açıkladı. Kongre delegelerine söylediği gibi "Zemski Sobor'da yer almanın doğru olup olmadığına kesin bir şekilde yanıt vermek mümkün değildir. Her şey politik duruma, seçim sistemine ve önceden tahmin

edilmesi mümkün olmayan diğer özel etkenlere bağlıdır. Bazıları Zemski Sobor'un bir aldatmaca olduğunu söylüyor. Bu doğrudur. *Ama bir aldatmacayı ortaya çıkarmak için seçime girmemiz gereken bazı zamanlar vardır* [italikler bana ait]." Evet, rejim yalnızca "sahte ödünler" teklif ediyordu ama Lenin'in konuyla ilgili önergelerde ortaya koyduğu gibi, RSDİP, "bir yandan, halkın ekonomik koşullarındaki her iyileşmeyi ve mücadeleyi yoğunlaştırmak amacıyla özgürlüklerdeki her genişlemeyi pekiştirmek ve diğer yandan, hükümetin gerici amaçlarını proletaryanın gözleri önüne sermek için *bunlardan yararlanmalıdır*... [Parti] eğitimli çevreler ve halk tarafından... bütün yasal ya da yarı yasal yollarla ... ortaya konulan her bir ve tüm açık siyasal eylemleri değerlendirmelidir." diyordu. Ve açıklayıcı olması açısından, parti birimleri "yeraltı mekanizmasını geliştirir ve sürekliliğini sağlarken", "hükümetin silahlı güçleriyle çatışma noktasına gelse bile, açık sosyal demokrat faaliyete" hazırlanmak için gerekli adımları atmalıdır.[250]

Lenin'in söylediği gibi, seçim sürecine katılıp katılmama sorusu kuramsal olarak yanıtlanamazdı. Katılım, politik bağlama ve en önemlisi, kitleler açısından özgürlüklerin genişlemesi ve maddi iyileştirmeler de dahil olmak üzere, devrimci sürecin ilerlemesi için olanaklar sunup sunmadığına bağlıydı. Ayrıca Lenin'in yeraltı çalışmasına üstünlük vermediği de açıktı; bu sadece "açık siyasi eylem" olanağı kalmadığı durumda zorunluydu. "Hükümetin silahlı güçleriyle çatışma"nın, "açık siyasi eylem" biçimlerinden birini oluşturduğunu da ayrıca not etmek gerekir; ardından yaşanan gelişmeler Lenin'in bu olasılığa neden açık kapı bıraktığını kısa bir süre sonra gösterecekti. Bunlar Lenin'in somut durumlarda konuya yaklaşımına ilişkin ilk açıklamaları olsa da tarih bu ilk açıklamaların Lenin'in seçim siyasetine yönelik yaklaşımlarını kesin bir şekilde beslediğini gösterecektir. Aynı zamanda burada göze çarpan şey, beklenmedik politik olaylara ilişkin derin kavrayışıdır; yaşamının geri kalanında politik

mücadelenin zorlu görevlerini yerine getirmek için sahip olması gereken bir yetenekti bu.

Üçüncü Kongre bir başka beklenmedik durumu daha ele alıyordu. Eğer rejim devrilir ve yerine bir geçici hükümet gelirse Bolşeviklerin takınması gereken tutum ne olmalıydı? Bu hükümette görev almalılar mıydı? Delegeler "Partinin temsilcileri üzerindeki katı denetimini sürdürmesi ve [RSDİP'nin] bağımsızlığını sıkıca koruması şartıyla"[251] hükümette görev alabileceklerine karar verdiler. Lenin'in bu tartışma ve müzakeredeki asıl müdahalesinde Marx ve Engels'in otoritesinden yararlandığını belirtmek gerekir. İleri sürdüğü tezde, önemli ölçüde ikilinin "Mart 1850 Çağrısı" kendini belli ediyordu ki Lenin metni ayrıntılı olarak ilk kez ele almasına rağmen Plehanov'dan daha doğru okuduğu açıkça anlaşılıyordu.[252] Devrim geçici bir hükümet kurulmasını gerektirecek kadar ilerlememiş olsa da (bu 1917'de mümkün olacaktı), bu karar, eğer kurulursa, Duma konusunda Bolşevik duruşun ne olması gerektiğine dair imalar içeriyordu. Yani, eğer RSDİP seçimlerde aday göstermeye karar verirse ve bu adaylar seçilirse, Dumada kazandıkları sandalyelere oturmalılar mıydı? Bir yıl sonra olan tam olarak buydu ve hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, Dumaya girmelerinin koşulu olarak parti denetimi ve siyasi bağımsızlık konusunda ısrarcı olanlar, Bolşeviklerdi.

Hiçbir şeyi şansa bırakmayan Lenin, Haziran ve Temmuz arasında bir tarihte, "Geçici Devrimci Hükümet Taslağı"nı kaleme aldı. Daha çok 1917'de yaşanan gelişmelerle alakalı olsa da, bu üç sayfalık çok kabataslak çizilmiş çerçeve (bkz. Ek B), "özgürlükleri" genişletmek gerekliliği konusundaki görüşünü yineliyordu: "Mücadelenin amacı = Cumhuriyet (*bütün* demokratik özgürlükleri, asgari programı ve geniş kapsamlı toplumsal reformları içeren)."[253] Bir başka deyişle, Lenin'e göre bir cumhuriyet, tıpkı 1894'ten beri tanımlamakta olduğu "sosyal demokrasi" gibi, temel haklar da dahil olmak üzere toplumsal ve demokratik önlemleri tesis etmeliydi.

Lenin "hükümetin silahlı güçleriyle çatışma" olasılığı üzerine zaten düşünmekte iken, Haziran'da Odessa'da ortaya çıkan olaylar bu olasılığı ilk kez hayata geçirdi ve Lenin'in durumun ağırlığını görmesini sağladı. Şehirde başkaldıran kitlelerle birleşmeye çalışan *Potemkin* zırhlısının isyancı denizcileri, Sergey Ayzenztayn'ın aynı adlı filmiyle ölümsüzleştiler. Ve onların bu kahramanlıkları nedeniyle, Odessalılar devrim sırasında rejimin en yoğun baskılarına maruz kaldı, iki bin kişi öldürüldü ve üç bin kişi yaralandı.

> Odessa'da yakın zamanda yaşanan olayların muazzam önemi, kesinlikle, çarlığın silahlı güçlerinin önemli bir biriminin, bir savaş gemisinin, ilk kez olarak, açıkça devrim tarafına geçmesi gerçeğinde yatıyor. Hükümet bu olayı halktan saklamak, başından beri denizcilerin isyanını bastırmak için çılgınca çaba sarf etti ve olası bütün hilelere başvurdu. Ama nafile. Yoldaşlarına karşı *savaşmayı reddeden* devrimci zırhlı krüvazör *Potemkin*'in üzerine savaş gemileri gönderildi... zırhlı krüvazör *Potemkin*, devrimin ele geçirilemeyen toprağı olarak kalacaktır ve kaderi ne olursa olsun, doğruluğundan şüphe edilemeyecek gerçek ve en önemli nokta, burada *devrimci bir ordunun çekirdeğini* oluşturma çabasının söz konusu olmasıdır.

Ama Lenin, *Potemkin* isyanının ve silahlı güçler içindeki benzer isyanların belli ettiği gibi, devrimin askerî yanının, siyasi örgütlenmesinin önüne geçtiği bir aşamaya ulaşmış olabileceği konusunda uyarıyordu. Ve ikincisini yaratmak çok zor olacaktı:

> Ancak mevcut koşullarda bir kat daha tehlikeli olan bir şeye izin vermemeliyiz, halkın gücüne inanmamaya. Büyük tarihî olaylar insanı ücra köşesinden, tavan arasından ya da bodrumundan çıkıp sokağa inmeye ve içinden bir *yurttaş* çıkarmaya zorladığında devrimin ne kadar muazzam bir eğitici ve örgütleyici güce sahip olduğunu unutmamalıyız. Devrim dönemleri bazen yurttaşları siyasi durgunlukla geçen onlarca yıla göre daha hızlı ve iyi eğitir. Devrimci sınıfın sınıf bilincine sahip liderlerinin görevi, eğitim

> konusunda her zaman sınıfın önünde yürümek, sınıfa yeni görevlerin anlamını açıklamak ve sınıfın büyük nihai hedefimize doğru ilerlemesinde ısrar etmektir. Bize bu görevleri yerine getirmeyi öğretecek tek şey, *gerçekten* devrimci bir ordu ve geçici devrimci hükümet kurmaktan müteşekkil olan daha ileri girişimlerimizde kaçınılmaz olarak karşılaşacağımız hatalar olacaktır; şimdi uykuda olan yeni ve taze halk güçlerini bu sorunları çözme işine çekmeye bu hatalar hizmet edecektir...

Lenin "devrimci bir ordu" yaratmak konusunda aslında ne kastettiğini açıklamaya çalışıyordu:

> Sosyal demokrasi hiçbir zaman askerî komploculuk oynamaya tenezzül etmedi; fiilî iç savaş koşulları ortaya çıkıncaya kadar askerî meseleleri hiçbir zaman ön plana çıkarmadı. ... Sosyal demokrasi savaşa hiçbir zaman duygusal bakmaz. Savaşı insan toplumundaki çatışmaları çözmenin barbarca bir yöntemi olması nedeniyle koşulsuz bir biçimde kınar. Ama sosyal demokrasi toplum sınıflara bölündüğü sürece, insanın insan tarafından sömürüsü mevcut olduğu sürece savaşların kaçınılmaz olduğunu bilir. Bu sömürü, savaş olmadan ortadan kaldırılamaz ve savaş her zaman ve her yerde bizzat sömürenler tarafından, egemen ve ezen sınıf tarafından başlatılır. Savaş vardır, savaş vardır. Hanedanlık çıkarlarını geliştirmek için, bir haydut çetesinin iştahını tatmin etmek için ya da kapitalist kâr şövalyelerinin hedeflerine ulaşması için yapılan maceracı savaşlar vardır. Ve başka tür bir savaş vardır, kapitalist toplumdaki tek *meşru* savaş, halkın ezenlere ve köle sahiplerine karşı yürüttüğü savaş.

Lenin RSDİP'in "asgari program"ı ile bitiriyordu; "elbette bu sadece geçici bir listedir"–"bir devrimci hükümetin acil programı ve siyasi bayrağı olması gereken buna benzer *altı* temel nokta... (1) bütün halkı kapsayan bir Kurucu Meclis, (2) halkın silahlandırılması, (3) siyasi özgürlük, (4) ezilen ve haklarından mahrum bırakılmış milliyetlere tam özgürlük, (5) sekiz saatlik işgünü ve (6) devrimci köylü komiteleri." Ve bu mühim olaylardan önce bütün söyledikleriyle uyumlu olarak, "proletarya açısından, demokra-

tik devrim, emeğin tüm sömürülerden tam kurtuluşu yolunda, büyük sosyalist hedef yolunda atılmış sadece bir ilk adımdır. Bu nedenle bu ilk aşamayı çok daha hızlı geçmeliyiz."[254] Bundan kısa bir süre sonra, Lenin "demokratik bir cumhuriyet"in gerektirdiği hususlarla ilgili Üçüncü Kongre kararını tekrarlıyordu: "halkın temsilcilerinden oluşan bir meclis, bir halk meclisi (yani genel ve eşit oy, doğrudan ve gizli oylama temelinde seçilmiş olmalı) ve kurucu meclis."[255] "Halkın silahlandırılması" konusuna gelince; bu daha çok, rejimin serbest bıraktığı Kara Yüzler olarak bilinegelen faşist benzeri sürülerle ilgiliydi; bu kan dökücülük özellikle Yahudileri hedef alıyordu. "Polisin, Kazakların ve Kara Yüzler'in silahsız yurttaşlara uyguladıkları bu mezalim" karşısında bu tür hazırlıklar yapmak zorunluydu.[256]

Wall Street'i İşgal Et hareketi ve onun ilham kaynağı olan Tahrir Meydanındaki kalabalıkları, özgül taleplere sahip olmadan harekete geçmekle suçlamak mümkün olsa da, Rus Baharı patlak verdiğinde Bolşevikler hakkında söylenebilecek son şey bu olurdu. Marx ve Engels'in üstünlük sağlayan programı ve bu programı yıllar önce benimseyen yetenekli öğrencileri, bunun nedenlerini açıklamada hayli yardımcı oluyor. Lenin, öğrendiklerine, ustalarından birini düzeltebileceğini düşünecek kadar güveniyordu. Sınıf mücadelesinin laboratuvarı ona bu fırsatı sunuyordu. Rusya'da yaşanan olayların da gösterdiği gibi Lenin, Marx ve Engels'in bıraktığı mirastan alabileceği her şeyi aldı. Onu en çok ilgilendiren, işçi sınıfının kısa bir süreliğine de olsa siyasi gücü eline geçirdiği, ikilinin yaşamları boyunca gördükleri tek altüst oluş olan Paris Komünü üzerine yazdıklarıydı. Rus devrimi gerçekliğinden beslenen Lenin, Engels'ten özel olarak bahsetmemesine rağmen, onun Paris Komünü ile ilgili o ünlü değerlendirmesine katılmıyordu: "Bu proletarya diktatörlüğü idi."[257] Bu, "sosyalist proletaryanın, küçük burjuvazi ile birlikte devrimci hükümette..." yer alması, "...bize Komün'ün gerçek görevinin, esas olarak, sosyalist diktatörlüğü değil demokratik diktatörlüğü

kurmak, 'asgari programımızın' uygulanmasını sağlamak olduğunu gösterir... 1871'in büyük savaşçılarından almamız gereken 'Komün' sözcüğü değildir; sloganlarının her birini gözü kapalı tekrar etmemeliyiz; yapmamız gereken, onların sloganları arasından Rusya'daki gidişatı ilgilendiren ve 'proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü' sözcükleriyle formüle edilebilecek olan programatik ve pratik sloganları seçip almaktır."[258] diye uyarıyordu. Lenin'e göre Marksist olmak, kendilerini "Marksist" olarak adlandıranların sandığının aksine, Marx ve Engels'in analizinin somut durumlara yaratıcı bir biçimde uygulanması demekti.

Bolşeviklerin ve Menşeviklerin Nisan'da ayrı ayrı parti kongreleri yapmış olmaları, RSDİP'i iki kanada bölen derin farklılıkların 1903'teki İkinci Kongreden sonra da varlığını sürdürdüğünü gözler önüne sermişti. Uluslararası sosyal demokrasinin amiral gemisi Alman Sosyal Demokrat Partisinin yanıtı Lenin açısından oldukça aydınlatıcıydı. Uluslararası Sosyalist Büro Sekreterliğine, yani İkinci Enternasyonal'e Temmuz'da yaptığı şikâyet bunun nedenini gösteriyordu: "Neredeyse bütün Alman sosyalist gazetelerin, özellikle de *Die Neue Zeit* ve *Leipziger Volkszeitung*'un tamamen 'Azınlık'tan yana olduğunu ve ilişkilerimizi çok tek taraflı ve doğru olmayan bir biçimde yansıttığını ifade etmek zorundayım. Örneğin kendisinin tarafsız olduğunu söyleyen Kautsky, böyle söylediği halde, gerçekte, Rosa Luxemburg'un parti içindeki yarılmayı savunduğu makalesini tekzip eden bir makaleyi *Neue Zeit*'ta yayımlamayı reddedecek kadar ileri gitti. Hatta Kautsky, Üçüncü Kongre kararlarının Almanca çevirisini içeren bir broşürün *Leipziger Volkszeitung*'da yayınlanmaması için baskı yaptı! Bundan sonra, Rusya'daki pek çok yoldaşın, Alman Sosyal Demokrat Partisinin, Rus sosyal demokrasisi saflarındaki bölünme meselesi ile ilgili taraflı ve aşırı derecede önyargılı olduğunu düşünmeye neden eğilimli olduğunu anlamak hiç zor değildir."[259]

Geçmiş tecrübelerden edinilmiş bilgilerle, Bolşevikler ve Alman partisinin liderliğinin bir çatışma rotasına girdiklerinin ilk kez görünür olduğu zaman, kuşkusuz bu zamandı. Lenin'in harekete geçen şeyin farkında olup olmadığını söylemek zor. Ama Rus partisinin sonraki on yılda seçim siyasetine katılımını derinleştirmesiyle birlikte, Menşeviklerle arasındaki ihtilafların Alman liderlerle yaşadığı, devrimci sosyal demokratların seçim arenasında nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili ihtilaflara benzer olduğu Lenin açısından giderek daha belirgin hale gelmişti. Kautsky'nin Bolşeviklerin metinlerinden çok Menşeviklerin metinlerini yayımlamayı daha kolay bulması boşuna değildi.

Derinleşen ve Sonra Geri Çekilen Devrim

Devrim cini şişeye girmeyi reddediyordu. Bu nedenle rejim, Şubat ayında ortaya attığı temsilî hükümet tasarısını somutlaştırmak zorunda kaldı. 6 Ağustos'ta hükümetin kuruluşu için gerekli olan koşulları ve zaman çizelgesini içeren bir Emperyal Bildirge yayımladı. İsmini, ana hatlarını çizen bakandan alan Buligin parlamentosu ya da Buligin Duması, çok sınırlı bir oy hakkına dayalı iki turlu seçimler aracılığıyla seçilecekti. Vekilleri seçecek olan seçmenler, nüfusun farklı kategorilerinden oluşan *curia*larda yani seçmen heyetlerinde belirlenecekti: toprak sahipleri (ruhban sınıfı dahil), kentli mülk sahipleri, komün arazilerindeki köylüler ve son olarak şehir sakinleri. Bütün bu kategorilerde oy hakkı için yüksek mülk sahipliği şartı söz konusuydu.[260] Rusya'nın küçük ama sesini çıkarmaktan çekinmeyen işçi sınıfı sisteme dahil değildi. Lenin'in bu tasarıyı mahkûm etmesi uzun sürmedi: "Otokratik hükümetin memurlarının yardımıyla ve denetimi altında, öylesine dolaylı, öylesine pervasızca mülkiyet ve sosyal durum esasına dayalı bir seçim sistemiyle seçilmiş toprak sahipleri ve büyük burjuvazinin temsilcilerinden oluşan bir danışma meclisi ki, bu, halkın temsil edilmesi fikriyle düpedüz

dalga geçmektir."[261] *"Bütün kentli işçi sınıfının, bütün köy yoksullarının, tarım işçilerinin ve mülk sahibi olmayan köylülerin ne olursa olsun hiçbir seçime katılamayacak olmaları"*[262] kınanmayı özellikle hak ediyordu.

Bu tasarı o kadar açıkça antidemokratikti ki, pek çok liberal bile Dumanın boykot edilmesi yönünde çağrı yaparak tasarıyı kınadı. Boykot çağrısını Lenin de destekliyordu. Ama "boykotun gerçek bir boykot haline gelmesi için ajitasyonu yoğunlaştırmak ve genişletmek konusunda olanca gayreti göstermeliyiz, öyle ki sadece pasif bir çekimserlik durumuna indirgenmesin. Eğer yanılmıyorsak, bu fikir Rusya'da faaliyet gösteren yoldaşlar arasında zaten yaygındır, bunu *aktif* boykot olarak ifade ediyorlar. Pasif çekimserlikten farklı olarak aktif boykot, ajitasyonu on katına çıkarmayı, her yerde toplantılar örgütlemeyi, zorla girmek durumunda kalsak bile seçim toplantılarından yararlanmayı, gösteriler düzenlemeyi, siyasi grevleri vesaire kapsamalıdır." Aktif tam tamına nasıl aktif olacaktı? Bu, "otokrasinin devrilmesi ve geçici bir devrimci hükümet kurulması için devrimci ordu birlikleri ve savaş mangalarının acilen örgütlenmesi çağrısı yapmak ve ayaklanmayı savunmak; bu geçici devrimci hükümetin, gelecekte tekrarlanacak Odessa olayları için bir model ve ayaklanmanın bayrağı olarak hizmet edecek temel ve mutlak surette zorunlu olan programını yaymak ve yaygınlaştırmak"[263] demekti. Lenin, rejimi devirmek ve yerine geçici bir hükümet getirmek için ilk kez açıkça ayaklanma çağrısı yapıyordu. Lenin'in ve o dönemin kıdemli devrimcilerinin daha sonra ifade edeceği gibi 1905, 1917'nin "kostümlü prova"sıydı.

Bütün muhalif akımlar bu isyancı yolu benimsemiyordu. Dumada yer almak için manevra yapmaya başlayan burjuva liberal güçler gibi, Menşevikler de bir açık kapı bulmuşlardı. Belki de gerçek değişim, bu tür güçlerle ittifak halinde parlamenter yol aracılığıyla gelecekti. Lenin hepsini bir güzel payladı ve tezini savunmak için de Marx ve Engels'ten yararlandı. Böyle bir olasılık-

la oyalanmak, "ortada bir parlamento olmadığı halde parlamentoculuk oynamak" anlamına geliyordu. "Şu söz çok yerindedir: Henüz bir parlamentomuz yok ama bolca parlamento budalası insanımız var."[264] Lenin, liberallerle sıkı fıkı olmak yerine –okur, Lenin'in, ustaları tarafından layıkıyla yetiştirildiğini bilsin– şöyle yazıyordu: "[Bu] ayaklanma sloganından kaçan her [Rus liberalinin] içinde bir 'Frankfurt Parlamentosu lafebesinin satın alınabilir ruhunun' yattığını teşhir etmeliyiz."[265] Lenin, Marx ve Engels'in bu sözünü, Rusya'da fiilen yaşanmakta olanı, sokakları dolduran kitleleri değil de, parlamenter alanı reel politiğin motoru olarak görenleri eleştirmek için son kez kullanmıyordu.

Lenin'in Duma stratejisi, ayaklanmanın hâlâ gündemde olduğu varsayımına dayanıyordu; bu varsayım geçerli olduğu sürece bütün enerji bunun hayata geçirilmesine harcanmalıydı. "Sadece bir ayaklanma, Duma maskaralığının Rus burjuva devriminin sonu değil, aksine dünyanın her yerinde proleter devrimlerin ateşini tutuşturacak tam demokratik bir değişikliğin başlangıcı olma olasılığını vadedebilir." Menşeviklerin şimdi yapmakta olduğu gibi parlamenter yola doğru manevra yapmak bu çabanın altını oyacaktı. Gerçi Lenin içinde bulunulan durum konusunda temkinliydi. Proletarya "yenilebilirdi", ve yenilirse "yeni bir çağ başlayacak... Avrupa tarihi kendini tekrar edecek, parlamentarizm bir süre daha bütün siyasetin mihenk taşı olacak." Ama bu oluncaya kadar "ayaklanma için hazırlan, bunu anlat ve örgütle."[266] Ekim başında St. Petersburg'daki Bolşevik lider Anatoli Lunaçarski'ye söylediği gibi "[H]enüz ortada bir parlamento yok... Devrim için parlamenter bir tarzda değil, parlamento *için* devrimci bir tarzda çalışmalıyız."[267] Lenin, Lunaçarski'ye "'parlamentarizm'in devrimle ilişkisinin *ayrıntılı* bir tahlili için" "Marx'ın 1848'de Fransa'da sınıf mücadeleleri üzerine" yazdıklarını okumasını öneriyordu.

Lenin Menşevikleri eleştirirken, liberallerle karşılıklı anlaşmaya varmaya ilkesel olarak karşı olmadığına açıklık getiriyordu. Ekim sonlarına doğru yazdığı bir makalede açıkladığı gibi,

her şey şartlara bağlıydı. "Bir parlamenter sistemde sıklıkla daha az liberal olana karşı daha çok liberal olan partiyi desteklemek gerekir." (Lunaçarski'ye yazdığı yukarıda bahsedilen mektupta daha belirgin bir biçimde dile getirmişti: "Örneğin, oylama zamanlarında, vb. böyle bir tutum, sosyal demokrasinin sınıf partisinin bağımsızlığını zerre kadar zedelemeyecektir.") "Ama parlamenter sistem için yürütülen devrimci mücadele sırasında devrime karşı Trepov'la [çarcı bir memur] 'uzlaşan' liberal dönekleri [Kadetler] desteklemek ihanettir."[268] Daha sonra görüldüğü gibi, Lenin'in politikaya bağlamsal yaklaşımı, devrimci başkaldırı olasılığı tükenip Duma bir gerçeklik haline geldiğinde, gerçekten seçim politikasına dönük yaklaşımını beslemiştir.

Ayaklanmanın hâlâ bir seçenek olduğuna inanmak için Lenin'in her türlü sebebi vardı. Yaz sonundan Ekim'e kadar bütün bir Rusya'yı sarıp sarsan grev dalgası, dünya işçi sınıfı hareketinde bir yıl içerisinde gerçekleşen olaylar içinde eşi benzeri görülmemiş bir şeydi. O anın duygusunu, Lenin'in 16 Ekim'de St. Petersburg'daki Bolşevik yoldaşlarına yazdığı heyecan dolu mektuptan başka hiçbir şey daha iyi anlatamaz:

> İhtiyacımız olan şey, öfkeli bir enerji ve yine enerjidir. *Altı aydan uzun* bir zamandır bombalardan bahsedip de bugüne kadar bir tane bile yapılmamış olması beni dehşete düşürüyor, size yemin ediyorum, beni dehşete düşürüyor! Üstelik bütün bu lafları edenler de aramızda neyin ne olduğunu en iyi bilen insanlar... Gençliğe gidin beyler! Bu tek çaredir!.. Formaliteler istemeyin, Tanrı aşkına, bütün bu şablonları unutun ve bütün "görevleri, hakları ve ayrıcalıkları" cehenneme gönderin. RSDİP üyeliğini mutlak bir koşul haline getirmeyin—silahlı ayaklanma için saçma bir talep bu. Hiçbir grupla bağlantı kurmayı geri çevirmeyin, bu grup yalnızca üç kişiden oluşsa bile... Bırakın gruplar RSDİP'ye katılsın ya da istiyorlarsa RSDİP ile *işbirliği* yapsınlar; bu muhteşem olurdu. Ama bu konuda *ısrar etmeyi* oldukça yanlış buluyorum... Propagandayı çok geniş bir ölçekte yürütmelisiniz... savaş gruplarını bir an önce örgütlemeli, yapabildiğiniz

> en iyi şekilde kendinizi silahlandırmalı ve bütün gücünüzle çalışmalısınız; yapabildiğimiz her şekilde size yardım edeceğiz ama *bizim yardımımızı beklemeyin*; kendi başınıza hareket edin... Böyle bir durumda esas mesele küçük gruplardan oluşan kitle inisiyatifidir. Her şeyi yapabilirler. Onlar olmadan bütün bir Savaş Komiteniz bir hiçtir. Savaş Komitesinin çalışmasının etkinliğini, ilişkide olduğu savaş gruplarının sayısıyla ölçmeye hazırım. Savaş Komitesi bir ya da iki ay içinde St. Petersburg'da asgari iki yüz ya da üç yüz grup kuramazsa o zaman bu komite ölü bir komitedir. Derhal gömülmesi gerekir. Bunun gibi kaynama zamanlarında yüz ya da iki yüz grup toplayamıyorsa o zaman gerçekten gerçek hayattan kopuk demektir... Ama esas önemli olan şey bir an önce günlük pratikten öğrenmeye başlamaktır: Bu deneme saldırılarından korkmayın. Elbette, aşırı uçlara doğru yozlaşabilirler ama bu yarının felaketidir, bugünkü felaket uyuşukluğumuz, kuramcı ruhumuz, öğrenilmiş hareketsizliğimiz ve inisiyatif almaktan bunakça korkumuzdur. Bırakın her grup, eğer sadece polise saldırılar düzenleyerek öğrenecekse öyle öğrensin: Ya başarı kazanacaklar ya da bunun sonucunda vereceğimiz kurbanların yerini, bundan öğrenerek yarın yüz binlere liderlik edecek olan deneyimli savaşçılar alacaktır.[269]

Devrimin muhtemelen en yoğun günlerinde yazılan bu mektup, devrim örgütçüsü Lenin'in özünü öğretici bir biçimde ortaya koyuyor; bu mektup Bolşeviklere kitle hareketi ile olan bağlarını genişletmeleri –"hiçbir grupla bağlantı kurmayı geri çevirmeyin"– ve inisiyatif almaları –"bizim yardımımızı beklemeyin"– için bir yakarıştır. Lenin'in, savaşçıların devrimci bir sürecin ne zaman "aşırı uçlara doğru yozlaşabileceğini" değerlendirmeyi öğrenmeleri gerektiğinin bilincinde olduğunu da ayrıca belirtmek gerekir.[270] Bu çok öğretici mektubun geri kalanı gibi, bu kavrayış da 1917 geldiğinde yeniden değerlendirmeyi hak ediyor.

Kuşkusuz, devrimin siyasi doruk noktası, 13 Ekim'de St. Petersburg'da Rusya'ya özgü yeni bir temsilî demokrasi biçiminin kurulmasıydı; Moskova'da ve yaklaşık elli şehirde tekrarla-

nan sovyet deneyimi. Esas itibarıyla farklı işyerlerinin seçilmiş temsilcileriyle grev hareketini koordine etmek için kurulmuş bir yapı olan sovyet, hızlıca işçi sınıfı ve müttefikleri açısından bir yasama/yürütme organı bileşimine ve potansiyel olarak –Paris Komünü'nden pek de farklı olmayan şekilde– bir alternatif hükümete evrildi. Şubat gibi erken bir tarihte Rusya'ya gizlice geri dönmeyi başarmış olan Troçki, fiilen bu yapının lideri haline geldi. Grev dalgasının giderek artan etki alanı göz önünde bulundurulduğunda, özellikle de "Rusya'nın kalbi" Moskova o ay içinde başkaldırınca "Dumayı devrimci bir meclise dönüştürme umutlarının gülünçlüğü"[271] açıkça ortaya çıktı. Lenin şimdi kendi ayakları üzerinde durabilen bir seçeneğe işaret edebilirdi.

Neredeyse bütün ülkeye yayılmış başkaldırıyla sarsılan rejim bir kez daha pes etti. Çar 17 Ekim'de yeni bir bildirge yayımladı. Bu bildirge, Lenin'in sözleriyle, "usule uygun bir anayasa vadediyor; Dumaya yasama yetkisi veriliyor, halk temsilcilerinin onayı olmadan hiçbir yasa yürürlüğe giremiyor, hükümetin sorumluluğu kabul ediliyor; temel haklar –kişi dokunulmazlığı, din, ifade, toplantı ve dernek kurma özgürlüğü– tanınıyor." Buligin Duması sadece bir danışma meclisi olacakken, bu yenisinin gerçekten "yasama yetkisi"ne sahip olması öngörülüyordu. Önceki tasarı etkin bir biçimde tarihin çöp sepetine atılmıştı. Bu, Lenin'in "aktif boykot" siyasetinin doğrulanmasıydı. Bu yeni verilen "tavizler", Lenin'e göre, Marx ve Engels'in –"parlamenter kretinler"in inandıklarının aksine– parlamenter sürecin kaderini belirleyen şeyin sokak olduğu şeklindeki, Lenin'in daima ve hiç yılmadan vurgulayacağı temel siyasi önermelerinin esastan onaylanmasıydı.

Lenin elbette Nikolay'ın bildirgesinin yarattığı yanılsamaya kapılmamıştı. Rejim sadece zaman kazanıyordu. "İşçiler, çarlığın yazılı bir bildirgeyle bir özgürlüğü kabul etmesini zorlukla sağlamanın sadece güç sayesinde, örgütlerinin gücü, birlik olmaları ve kitlesel kahramanlıkları sayesinde olduğunu; kendileri için gerçek özgürlüğü sadece bu şekilde elde edeceklerini asla unut-

mayacaklardır." Bu, daha açık bir biçimde "*sadece* halkın zafer kazanmış başkaldırısıyla, *sadece* silahlı proletarya ve köylülüğün, halk baskısı altında geri adım atan ama iktidarı halka vermekten ve halk tarafından devrilmesi henüz çok uzak olan çarcı iktidarın bütün temsilcileri üzerinde tam tahakküm kurmasıyla" gerçekleştirilebilirdi. "Bu amaca ulaşılıncaya kadar gerçek özgürlükten, hakiki bir halk temsilinden ya da Rusya'da yeni bir düzen kurma gücüne sahip gerçek bir *kurucu* meclisten *söz edilemez*."[272] Ve bu mücadelede hayati bir önem taşıyan nokta "orduya özel önem verilmesi" gerekliliğiydi. "...[A]skerleri işçi toplantılarına çekmeli, kışlalardaki ajitasyonumuzu yoğunlaştırmalı, subaylarla irtibatımızı geliştirmeli, devrimci işçi ordusunun yanı sıra, askerî birlikler arasında da sınıf bilinçli devrimci kadrolar oluşturmalıyız."[273] Bu hiç soyut bir öneri değildi. Rejim, özellikle Yahudileri hedef alan Kara Yüzler terörünü kullanarak intikam alıyordu. "Ekim Bildirgesinin yayımlanmasını izleyen iki hafta içinde, bilinen üç binin üzerinde ölüme neden olan 690 belgelenmiş pogrom yaşandı... En kötüsü, sekiz yüz Yahudi'nin öldürüldüğü, beş bininin yaralandığı ve yüz binden fazla kişinin evsiz kaldığı Odessa'da yaşanmıştı."[274] Ordu saflarını "gerçek özgürlük" mücadelesine katmak gerekiyor idiyse şimdi bunun tam zamanıydı.

Devlet destekli terörizme rağmen, işçi sınıfının ilk kez harekete geçmiş olması ve kâğıt üstünde de olsa temel hakların mevcut olması sayesinde açık çalışma yürütmek için şimdi yeterli alan olduğunu düşünen Lenin ve diğer göçmenler nihayet Rusya'ya döndü. Lenin'in önündeki ivedi görev Bolşeviklere yeniden yön vermek ve onları kitle hareketi ile, özellikle de St. Petersburg Sovyeti ile ilgili yarı sekter duruşlarından vazgeçirmekti. Ona göre bu ikincisi, hayata geçirilmesi ancak 1917'de mümkün olacak olan "*geçici devrimci hükümetin*" embriyosu olarak görülmeliydi. Lenin'in, bazı Bolşevik liderlerden farklı olarak, St. Petersburg Sovyetinin etkin lideri ama 1903'teki İkinci Kongreden beri muhalif olan Troçki ile birlikte çalışmak konu-

sundaki hevesi de 1917'yi bekleyecekti. Partiyi büyütme konusuna ek olarak Lenin, "seçim ilkesinin" şimdi uygulanabileceğini (birkaç ay sonra "tepeden tabana kadar uygulanmalıdır"[275] diyecekti) söylüyordu; bu durum, yani artık partinin lider kadroyu seçebilir hale gelmesi, Lenin'in hiçbir zaman durumdan yeraltı faaliyeti lehine vazife çıkarmadığının yeni bir kanıtıdır. Parantez içinde, *Ne Yapmalı?*'nın "şimdi güncel olmayan, tamamen farklı koşullarda"[276] yazıldığını belirtiyordu.

"Tekdüze Bir Hayat" Hazırlığı

Lenin devrim konusunda uzun zamandır temkinliydi. Marx ve Engels'in merceğinden bakan bir tarih öğrencisi olarak, bütün ayaklanmaların, en radikal olanlarının bile nihayetinde zayıflayacağını biliyordu. St. Petersburg proletaryasının yenilmiş olmasa bile "yorgun düştüğünün" işaretleri belirmeye başlamıştı. Ekim sonunda Kronstadt'taki denizciler ayaklandığında St. Petersburg Sovyeti dayanışma için bir genel grev çağrısı yaptı. Bu çağrıya verilen yanıt, rejimin ayaklanmayı bastırmasını engelleyecek kadar kitlesel değildi. Rejim, doğru olarak, hareket gücünün kendisinden yana olduğunu anlamıştı.

Aralık, sonucu belirleyecek olan aydı. St. Petersburg ve Moskova sovyetlerinin ikisi de hükümetin karşı saldırısına cevap olarak genel grev çağrısı yaptı. 3 Aralık'ta, rejim, Troçki de dahil olmak üzere, St. Petersburg Sovyetinin vekillerinin çoğunu tutukladı. İnisiyatif şimdi, devrimin akıbetinin birkaç haftadan beri muallakta olduğu Moskova'ya geçmişti. Durumu kendi lehine çevirmek için hükümetin başbakanı Sergey Vitte 11 Aralık'ta, 6 Ağustos tarihli Buligin Duma tasarısında değişiklik yapan bir kararname yayımladı. Önceki kararnamede dışarıda bırakılmış olan sanayi işçileri, oldukça dolaylı da olsa, şimdi kendi Duma vekillerini seçebilecekti. Hiç kuşkusuz bu tavizlerin muhtemelen işçi sınıfını yatıştıracağını ve devrimci heyecanlarını azal-

tacağını uman Vitte'nin adı, her zaman Nisan 1906'da kurulan Birinci Duma ile birlikte anılacaktı. Uyguladığı taktiğin ne kadar belirleyici olduğu bilinmiyordu ama 19 Aralık itibarıyla Moskova'daki muhalefet, grevi sonlandırma çağrısı yaptı ve bu da 1905 Devrimi'ne fiilen son verdi.

Moskova'daki mücadele sürmekteyken, Bolşevik liderler ve kadrolar, oldukça yakın ve güvenli bir yer olan Fin kasabası Tammerfors'da (Tampere), 12-17 Aralık tarihleri arasında tartışmak ve bir yol haritası çıkarmak için bir araya geldiler (toplantı planlanandan erken bitti ve böylece delegeler ayaklanmaya katılmak üzere geri dönebildiler). Gündemdeki tarım sorunu ve Menşeviklerle bir birleşme kongresi planlanması konularından başka, en acil mesele Vitte'nin yeni açıkladığı Duma tasarısına nasıl yanıt verileceğiydi. Aktif boykot tavrı sürdürülmeli miydi? Lenin ve bir diğer delege, kritik bir anda, aktif boykot kararının sürdürülmesini isteyen çoğunluk aleyhine oy verdi. Lenin'in siyasi strateji ve taktik sorularına yanıt verirken bağlamı her şeyden önemli gördüğü hatırlanacaktır. Buligin Duması tasarısına yanıt verirken savunduğu gibi başlıca etmen, ayaklanmanın hâlâ bir olasılık olup olmadığıydı. Delegelerin çoğunluğu (Lenin'in ilk kez karşılaştığı Jozef Stalin de dahil olmak üzere) böyle olduğunu düşünüyordu. Lenin kuşkusuz, bu kritik konuda diğerlerinden ayrılıyordu ama oyunu değiştirmeye de razıydı. Çoğunluk, Rusya'da onun bulunduğundan daha uzun bir süredir sahadaydı ve tabandaki kadrolarla daha yakın ilişkileri vardı. Dolayısıyla Lenin, belli ki, çoğunluğun görüşünü ve ayrıca açıklamalarını kabul etmek zorunda olduğunu hissetti.[277] Bununla birlikte, yıllar sonra, bu boykot kararının bir hata olduğunu itiraf edecekti.

Disiplinli bir Bolşevik olan Lenin, fraksiyonun Vitte Dumasını boykot etme yönündeki fikirlerini aleni olarak savundu ama çok incelikli bir biçimde. Tammerfors kararından sonra kaleme aldığı bir dizi yazıda, Almanya'daki 1847-49 deneyimlerine atıfta bulunarak konunun can alıcı noktasının, devrimin hâlâ gündem-

de mi, yoksa "son tükenme noktasında ... ve kuyruğu kesilmiş bir anayasa altında tekdüze bir yaşamın başlangıcında"[278] mı olduğuna vurgu yaparak Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki farkı çok medenice tartıştı. İkincisi, hiç de heyecan verici olmayan parlamenter arenada çalışma olasılığı anlamına geliyordu. Bu sorunun çözümü RSDİP'in bu iki fraksiyonunun yaklaşan "birleşme kongresi"nde bulunacaktı. Eğer kongre "ayaklanmanın mümkün olmadığına karar verirse... Devlet Dumasını, kötü bir örneği olsa bile bir parlamento gibi görmeli ve seçimlere katılmakla kalmayıp Dumaya da girmeliyiz."[279] İlginçtir, Lenin devrimin hâlâ canlı olduğunu savunurken, aynı zamanda bu mesele hakkında "parti üyelerinin çoğunluğunun" karar vereceğine ve "azınlığın eleştiri ve bir sonraki kongrede bu meselenin halledilmesi gerektiğini savunma hakkını saklı tutarak çoğunluğun siyasi tavrına boyun eğmesi gerektiğinde"[280] ısrar ediyordu. O halde, kongrenin ilk kez RSDİP'in resmî örgüt politikası haline getireceği "demokratik merkeziyetçilik" temelinde, Bolşevikler, eğer çoğunluğun desteğini kazanırsa Menşevik çizgiyi hayata geçirmekle yükümlü olacaklardı. Haliyle Lenin'in mesajının gerçekten Vitte Dumasını boykot etmek isteyen Bolşeviklere mi yönelik olduğu merak edilebilir. Bunu sonraki gelişmeler gösterecekti.

Lenin'in Menşeviklere birkaç ay sonra açıkça hatırlattığı gibi Duma seçimlerinden önce Bolşevikler ve Menşevikler "her iki tarafın da boykot fikrinde ortaklaştığını, sadece bu boykotun [seçimlerin farklı turlarında] hangi aşamada uygulanması gerektiği konusunda anlaşamadıklarını" belirten ortak bir açıklama yayımladılar. Ayrıca bir parti üyesinin, muhtemelen ikinci aşamada seçimi kazanması halinde bile "herhangi bir Menşevik yayındaki tek bir Menşevik, Dumaya girmeyi savunmadı."[281] Bu sessizlik RSDİP'i yakın zamanda utanç verici bir durumla karşı karşıya bırakacaktı.

10-25 Nisan tarihleri arasında Stockholm'de başlayan Dördüncü Kongreden önce, aşamalı Duma seçimlerinin ilk ayağı

yapıldı. Lenin'in seksen sayfalık bir broşürde inceden inceye tahlil ettiği sonuçlar (istatistiklere olan tutkusu yine sahnedeydi), sol liberal Kadet Partisinin en geniş vekil blokunu elde ederek başlıca kazanan olacağını gösteriyordu. Veriler ve diğer değerlendirmeler bunun nedenini açıklıyordu: "Seçim sonuçlarının Kadetler *için* verilen oyları değil *hükümete karşı* verilen oyları gösterdiğinde herkes hemfikirdir. Kadetler bu zaferi büyük ölçüde ... *sahadaki en aşırı sol parti olmaları nedeniyle* elde ettiler. Gerçek sol partiler, şiddetle, tutuklamalarla, katliamlarla, seçim yasasıyla, vesaire sahanın dışında tutuldular. Tam da şartların zorlamasına, seçim mücadelesinin mantığına uygun olarak bütün hoşnutsuz, rahatsız, öfkeli ve kararsız devrimci unsurlar Kadetleri desteklemek zorunda kaldı."[282] Bir başka deyişle, Kadetlere verilen oyların çoğu tepki oylarıydı.

En önemlisi, politik gerçeklik RSDİP'ye parlamenter çalışmanın "tekdüze hayat"ını dayattığında, Lenin böyle bir Dumada Kadetlerin vekilleriyle birlikte çalışmanın neye benzeyeceğini broşüründe tahayyül etmeye başlamıştı. "Bu koşullar altında, parlamentoda daha sağdaki tüm partilere karşı Kadet Partisini desteklemek zorunlu görevimiz olacaktır. O zaman da (eğer iki turlu seçim söz konusu olursa) sonraki turda... bu partiyle yapılacak seçim ittifaklarına kategorik olarak karşı çıkmak yanlış olacaktır. Dahası var. Parlamentoda (Kara Yüzler gibi) gerçek, utanmaz gericilere karşı [Oktobristler olarak bilinen, meşrutiyeti savunan ılımlı liberaller] Şipovnik'leri bile desteklemek sosyal demokratların görevi haline gelecektir."[283] Bu durumda, Lenin'e göre, "gericiliği yalnızlaştırmak için" ehvenişer liberallerle yapılacak geçici seçim ittifakları –"Mart 1850 Çağrısı"nın diliyle "birlik değil ittifak"– mubah olacaktı.

Ancak parlamenter arenadaki bu taktik manevraların devrimci politikaları frenlemek anlamına gelmediğine açıklık getirmek için Lenin, Engels'in bir metaforunu kullanıyordu: "Bizim görevimiz, Kadet Dumasını desteklemek değil, bu Duma içindeki

çelişkilerden yararlanmak ve bununla bağıntılı olarak, düşmana saldırmak için doğru zamanı, otokrasiye karşı ayaklanmak için doğru zamanı seçmek için bu çelişkileri kullanmaktır. Bunun için yapmamız gereken, Duma içinde ve çevresinde ne tür siyasi krizlerin gelişmekte olduğunu gözden uzak tutmamaktır. Kamuoyunun tahlilini yapmanın ve 'kaynama noktası'na ulaştığı anı mümkün olduğunca tam ve doğru bir biçimde belirlemenin bir aracı olarak, bu Duma kampanyası bizim için muazzam bir değere sahip olmalıdır, ama gerçek mücadele alanı olarak değil sadece bir gösterge olarak... Görevimiz, Duma maskaralığı yeni bir büyük siyasi kriz haline geldiğinde yerimizi almış olmaktır; ve o zaman hedefimiz ... otokratik hükümeti devirmek ve iktidarı devrimci halka devretmek olacaktır."[284] Birinci bölümde belirtildiği gibi, Engels'e göre "genel oy hakkı işçi sınıfının olgunluğunun ölçüsüdür. Mevcut durumda bundan daha fazlası değildir ve olamaz da; ama bu yeterlidir. Genel oy hakkı termometresi işçiler arasında kaynama noktasını gösterdiği gün hem işçiler hem de kapitalistler nerede durduklarını bileceklerdir."[285] Lenin, Engels'in metaforuna sadıktı.

Seçim siyaseti ile cebelleşmek zorunda kaldıkça "Batı Avrupalı sosyal demokratlar"ın bu alanda nasıl davrandıkları konusunda Lenin'in daha bilinçli hale geldiği kanısındayım. Lenin'in bugüne kadarki en açık seçik yorumları bu metinde yer almıştı. Bu partiler, tıpkı Marx ve Engels gibi, "parlamenter mücadeleyi ... ancak ve ancak... ayaklanmalar"ın artık gündemde olmadığı "zaman ... esas mücadele biçimi olarak" görüyorlardı. Sorun, tıpkı Alman partisi içindeki "Bernstein'cılar" gibi, sosyal demokrasi içindeki "oportünistler"di. Onlar "Marksizmi, doğrudan devrimci yönleri Marksizmden *çıkararak* kabul etmişlerdir ve ediyorlar. Onlar parlamenter mücadeleyi, özellikle belirli bir tarihsel döneme uygun silahlardan biri olarak değil, 'iktidarı' 'ele geçirmeyi', 'diktatörlüğü' gereksiz kılan başlıca ve neredeyse tek mücadele biçimi olarak görüyorlar."[286] Rus partisindeki "ortodoks" Marksistler

"Rusya'ya 'el altından' gizlice sokulan" bu çarpıtmaya karşı önlem almalıydılar. Geriye dönüp bakıldığında bu, 1914'te zirvesine ulaşacak mücadelenin başlangıcına işaret ediyor olabilirdi.

Lenin broşürünü kehanet kabilinden şu sözlerle bitiriyordu: "Kadetlerin başarısını kıskanmamıza hiç gerek yok. Dumaya duyulan küçük burjuva inanç ve onunla ilgili beslenen hayaller halk arasında hâlâ oldukça güçlü. Bunların dağıtılması gerekir. Kadetlerin Dumadaki zaferi ne kadar büyük olursa bu durum da o kadar çabuk gerçekleşecektir. Büyük Rus devriminin Jirondenlerinin ['burjuva ılımlıları'] başarısını memnuniyetle karşılıyoruz! Onları geniş halk kitlelerinin isyanı izleyecek, daha enerjik ve devrimci kesimler öne çıkacaktır; bunlar proletaryayı destekleyecek, büyük burjuva devrimimizi tam zafere ulaştıracak ve Batı'daki sosyalist devrim çağına öncülük edeceklerdir."[287] Marx ve Engels'te sıkça karşılaştığımız gibi, Lenin de aritmetik konusunda kusursuz olmayabilir ama cebir konusunda mükemmeldir. Gelişmelerin göstereceği gibi, Kadetlerin ömrü yaklaşık olarak üç aydan uzun sürmedi. Ama proletaryanın gün yüzüne çıkması ve Lenin'i doğrulaması bir on yıl daha aldı.

Dördüncü Kongrede, seçimler ve Duma gündemlerinden önce Lenin, seçim siyaseti hedefe ulaşmak için sadece bir araçtır şeklindeki temel önermesi dikkate alındığında, bununla ilişkisi nedeniyle, ezici çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu bir toplumda uzun zamandır süregelen devrim beklentisine değinmek durumundaydı. Şimdiye kadarki bütün öngörüleri içinde muhtemelen en isabetli olanında, "Rus devrimi zaferi kendi çabasıyla elde edebilir, ama kazanımlarını kendi gücüyle elinde tutamaz ve sağlamlaştıramaz. Batı'da bir sosyalist devrim gerçekleşmedikçe bunu yapması mümkün değildir. Bu koşul yerine gelmedikçe yeniden yapılanma kaçınılmazdır... Demokratik cumhuriyetimizin Batı'daki sosyalist proletaryadan başka hiçbir ön koşulu yoktur."[288] Engels'in de Rusya meselesi üzerine son önemli açıklamasında buna benzer bir şey söylediği hatırlanacaktır.[289] Lenin'in

burada ileri sürdüğü –ve belirtmek gerekir ki, tekrarladığı– şeyin Ekim 1917'nin sonuçlarını açıklamada büyük katkısı olacaktır.

Lenin'in beklediği –ve bence hiç kuşkusuz umduğu– gibi, Menşeviklerin çoğunlukta olduğu Dördüncü Kongre, Duma seçimlerine katılmak ve seçilmiş RSDİP adaylarının içinde yer alacağı bir parti grubu oluşturmak yönünde oy kullandı. Tek pratik sorun, uzun süren aşamalı seçim sürecinde seçimlerin çoğunun zaten yapılmış olmasıydı. Bolşevikler, –Lenin, Lunaçarski ve İvan Skrotsov-Stepanov'un kaleme aldığı– kabul edilmeyen önergelerinde ve Lenin'in önergenin ekinde sunduğu boykotu savunmaya devam eden raporda bu konuya değinmişlerdi. Ama Lenin "insanlar [Menşevikler] seçimlerde 'kendi kendimizi elemek'ten bahsettiklerinde, partimizi dışarıda bırakanın; gazetelerden ve toplantılardan uzak tutanın; partimizin önde gelen üyelerini aday göstermemizi engelleyenin bizim arzularımız değil siyasi koşullar olduğunu her zaman unutuyorlar."[290] diye belirtiyordu. Bolşevikler, Menşevikleri Kadet zaferi konusunda hayallere kapılmakla ve bazı bölgelerde seçimin bazı aşamalarında onlarla seçim anlaşmaları yapmış olmakla eleştiriyordu.

Kadet zaferinin neden kaynaklandığını çok doğru bir biçimde önceden görmüş olan önerge, bir yasaklama çağrısı yapıyordu: "[H]ükümetin Devlet Dumasını feshedip yeni bir Duma toplaması olasılığı karşısında Kongre, sonraki seçim kampanyasında Kadet Partisi ya da benzer devrimci olmayan unsurlarla blok kurulmasına ya da anlaşmalar yapılmasına izin verilmeyeceğini karar altına alır; partimizin yeni bir seçim kampanyasında yer alıp almayacağına, o dönem geçerli olan somut koşullara uygun olarak Rus Sosyal Demokratlar tarafından karar verilecektir."[291] Eğer Lenin, Kadetlerin zaferi üstüne yazdığı broşürün işaret ettiği gibi, Kadetlerle seçim bloku kurmaya açık idiyse, bu, iki Bolşevik yoldaşının onu bu şekilde davranmaya zorlamasının sonucuydu. Yine de seçimlerde "kendi kendine elenmeyi" reddeden ve olası bir "yeni seçim kampanyasını" savunan görüşleri, Bolşeviklerin

bir sonraki Dumada yer almaları olasılığına açıkça kapı aralıyordu. Bunun en açık teyidi, Lenin'in Kafkas bölgesinden delegelerin ricasına verdiği yanıttı. "Biz, Kafkasyalı yoldaşların etkisiyle değişiklik (henüz seçimin yapılmadığı yerlerde seçimlere katılmak ama diğer partilerle hiçbir biçimde blok oluşturmamak) yönünde oy kullandık."[292] Robert Service'e göre, "biz" Bolşevikler içindeki bir azınlığı ifade ediyordu.[293] Bolşevik fraksiyon içindeki disiplini açıkça bozan Lenin'in işi hâlâ çok zordu.

Kongre, bunun ardından kalan birkaç bölgede –esas olarak kırsal Kafkas bölgeleri– kazanabilecek durumda olan Menşevik adaylar konusunda ne yapılması gerektiği üzerine yoğunlaştı. Kazandıkları sandalyelere oturmalı ve Dumada bir grup kurmalı mıydılar? Daha önce belirtildiği gibi, seçimlerden önce "tek bir Menşevik bile... Dumaya girmeyi savunmamıştır". "Yarı boykot" taktikleri, yani sonraki turlarda boykot etme, seçimlere sınırlı katılım anlamına geliyordu.[294] Bu görünüşte önceden öngörülmeyen duruma getirdikleri çözüm, yani Duma grubunun kurulmasına şimdi izin vermek, Bolşeviklere göre yetersizdi. Lenin, grubun otoritesini temin etmek için "seçimlerine kendilerinin katılmadığı bu kişiler tarafından Dumada temsil edilmek isteyip istemediklerini işçilere sormak" gerekir diye iddia ediyor, ardından da "sınıf bilincine sahip işçilerin onda dokuzu" seçimleri "boykot etti" diye belirtiyordu.[295] Başka bir yerde "sınıf bilincine sahip proletaryanın büyük çoğunluğunun oy kullanmadığına işaret etmiştim. Bu koşullar altında partinin resmî temsilcilerini bu işçi kitlesine dayatmak akla uygun mudur?"[296] diye yazıyordu. Lenin'in, kendisini işçi sınıfına "dayatan" parti görüntüsünden rahatsız olması, burjuva eleştirmenlerinin ve diğerlerinin yaydığı Lenin'in otoriter biri olduğu yalanını hakikat gibi kabul edenlere kesinlikle çok tuhaf gelecektir.

Bolşevikler, RSDİP Duma grubunun işçi sınıfını gerçekten temsil etme kabiliyetine sahip olmasını sağlamak için Menşeviklerin önergesini değiştirmeye çalıştı. Lenin, "Avrupa'daki sosyalist partilerin ... özellikle de bu partilerin sol kanatlarının deneyimini"

hatırlayarak, onların talep ettiği, partilerin "parlamentodaki üyeleri üzerinde: Birincisi, partinin tüm üyeleri üzerinde uyguladığı genel denetim; ikincisi, yerel örgütlerin kendi adlarına parlamentoya aday gösterdikleri isimler üzerindeki özel denetimi; ve üçüncüsü, parlamentoya aday gösterilen isimlerin partinin genelini ve genel siyasi gereklilikleri karşıladığından emin olması gereken, yerel etkilerin ve yerel koşulların üzerinde yer alan Merkez Komitenin özel denetimine" sahip olması olarak tarif edilen aynı "*üçlü denetim*"i savunuyordu. "Parti örgütlerimizin üyeleri üzerinde açık ve aleni bir denetim uygulamasının mümkün olmadığı" Rusya'nın verili gerçekliğinde, "... Batı Avrupa'nın devrimci sosyal demokratlarının deneyimlerinin hatırlattığından daha büyük bir ihtiyata ihtiyaç duyduğumuz tartışmasızdır."[297] 1879 gibi erken bir tarihte Marx ve Engels, Alman partisinin liderliğine yazdıkları (Birinci Bölümde ele alınan) "Sirküler"lerinde Reichstag'taki vekillerinin giderek parti saflarına hesap vermez hale gelmeleri sorunundan bahsediyordu. Bu sorunun çözümü için Lenin'in Avrupa sosyal demokrasisinin "sol kanadı"na bakması tesadüf değildi; "Sirküler"den daha sonra haberdar olacak ve yararlanacaktı.

Lenin'in ele aldığı konunun önemini değerlendirebilmek için, hızla ileri sararak yaklaşık 2008'den günümüze kadarki Avrupa'ya gelelim. Dünya kapitalist krizinin resmî olarak başladığı bu tarihten beri, Avrupa sosyal demokrasisi Avrupa işçi sınıfının yaşam standardını etkin bir şekilde düşüren bir kemer sıkma politikası uygulanması konusunda ön planda yer alıyor–kapitalizmin krize verdiği plütokratik yanıt. İşçilere yönelik bu sosyal demokrat saldırının simgesi Yunan Pasok Partisidir; şimdiki yüzkarası başkanı, eski Başbakan Yorgo Papandreu, sosyal demokrasinin uluslararası organı İkinci Enternasyonal'in halefi Sosyalist Enternasyonal'in başkanlığını yapmaya devam ediyor. Pasok gibi, İspanya, Portekiz ve İzlanda'daki sosyal demokratlar partiler de işçilere karşı saldırıya geçtiler ve bu ülkelerdeki işçi sınıfıyla birlikte siyasi bir bedel ödediler. Bu partiler kendi saflarına karşı hesap verir konumda

olsalardı bu tür politikaları sürdürebilirler miydi? Kamuoyu araştırmaları tersini söylüyor. "Üçlü denetim"in bunu sağlayıp sağlamayacağı bu kitabın kapsamını aşıyor ama Lenin'in çözüm aradığı sorun her zamanki gibi güncelliğini koruyor.

Bolşevikler önergeleri lehinde yeterince oy toplayamadılar; kongre "bu Duma içinde sosyal demokrat bir parlamento grubunun kurulmasını arzu ettiğini ilan eder" şeklindeki Menşevik önergeyi kabul etti. Lenin hiç ümitsizliğe kapılmamıştı ve kongre sonrası hazırladığı bir raporda açıkladığı gibi, Bolşeviklerin itirazlarının elbette bir karşılığının olduğunu düşünüyordu. Yayımlanmış toplantı tutanaklarında "ne yazık ki" yer almıyor olsa da "Kongre, Merkez Komiteye, *bütün* parti örgütlerini özellikle, parlamento grubuna (1) kimi, (2) ne zaman ve (3) hangi koşullarda parti temsilcisi olarak atadığı konusunda bilgilendirmek ve ayrıca bu parti temsilcilerinin faaliyetleri hakkında düzenli raporlar sunmak yönünde talimat verdi. Bu karar yerel işçi örgütlerinin, Dumada kendilerini temsil eden sosyal demokrat vekiller, yani kendi 'delegeleri' üzerinde denetim kurmalarını emreder."[298] Lenin, bir zamanların "Marksist"i Struve'dan yükselen sesler gibi, bu talimata karşı Kadetlerden gelen protesto uğultularının da tadını çıkarıyordu. Struve gibi "burjuva politikacılar"a göre, parlamento vekillerinin parti örgütlerinin denetimine tabi olmaları fikri saçmaydı. Hesap vermeme, burjuva parlamenter siyasetin normuydu ve Lenin bunun işçi sınıfının kesinlikle uzak durması gereken bir şey olduğunu düşünüyordu.

Kayıtlara geçmesi açısından, özellikle de ümitsizliğe kapılmış olabilecek Bolşevikler için Lenin, "Kongrenin hatalı olarak gördüğümüz kararlarına karşı ideolojik olarak mücadele etmeliyiz ve edeceğiz. Ama aynı zamanda bütün partiye her tür bölünmeye karşı olduğumuzu ilan ediyoruz. Kongre kararlarına uymaya hazırız... İşçilerin sosyal demokrat örgütlerinin birleşik olması gerektiğine içtenlikle iknayız ama bu birleşik örgütler içinde, parti meselelerinin geniş ve özgür bir biçimde tartışılması, parti ya-

şamındaki olayların özgürce ve yoldaşça eleştirilmesi mümkün olmalıdır." diye yazıyordu.

Lenin "Kongre kararlarına uyma" konusunda RSDİP'in tarihî örgütsel kararına atıfta bulunuyordu. "Biz", yani Bolşevikler ve Menşevikler, "demokratik merkeziyetçilik ilkesi konusunda; bütün azınlıkların haklarının ve bütün samimi muhalefetin güvence altına alınması konusunda; her bir Parti örgütünün özerkliği konusunda; tüm parti görevlilerinin seçimle gelmesi, partiye hesap vermesi ve azledilebilir olmaları konusunda tam bir fikir birliği içindeyiz."[299] Lenin burada, önceki paragrafın ikinci cümlesi ile birlikte, demokratik merkeziyetçiliğin esaslarını, RSDİP'in temel örgütsel normlarını –"tartışma özgürlüğü, eylem birliği"– en anlaşılır biçimde anlatır. Bu metnin sadece kâğıt üstünde olmayan demokratik içeriği takdire şayandır ve görünen o ki Rusya'daki diğer partilerle kıyaslandığında benzersizdir. Demokratik merkeziyetçiliğin Bolşeviklerin ve Menşeviklerin ortak bir projesi olarak başladığı asla unutulmamalıdır.[300]

Tarım sorununda olduğu gibi Duma grubu oylamasını da kaybeden Lenin, anlaşılır bir biçimde, demokratik merkeziyetçiliğin "tartışma özgürlüğü" yanını güvence altına alma meselesiyle ilgileniyordu. Programatik meseleler söz konusu olduğunda bu norm hayati önemdeydi. Bununla birlikte, seçim siyaseti konusunda "durum biraz farklıdır. Seçimler sırasında tam bir eylem birliği *olmalıdır*. Kongre karar vermiştir: Nerede olursa olsun, seçimlere *hepimiz* katılacağız. Seçimler sırasında seçimlere katılma konusu hiçbir biçimde eleştirilmemelidir. Proletarya, birlik içinde *eyleme* geçmelidir. Dumadaki sosyal demokrat grubu, ne zaman oluşturulursa oluşturulsun, hepimiz ve her zaman *kendi* Parti grubumuz olarak göreceğiz."[301] Demokratik merkeziyetçilik silahıyla kuşanmış olan Lenin şimdi, bazıları bağırıp çağıran ve tekmeler savuran Bolşevikleri "tekdüze" parlamenter arenaya yöneltme ehliyetine sahipti ki bir süreden beri yapmayı açıkça istediği şey de buydu.

"YAPACAĞINI TEZ YAP"*: KISA AMA ÖĞRETİCİ BİR VAROLUŞ

Moskova ayaklanmasının Aralık 1905'te bastırılmasından sonra, rejim artık iyi polis kartını oynamayı gerekli görmüyordu. Duma ile ilgili verdiği tavizler, istenmeyen sonuçlar doğurmaya başlamıştı. Şubat ayında rejim, eskiden beri çara bağlı olarak faaliyet gösteren otokratik bir danışma organı olan Emperyal Konseyi, Duma kararlarını veto yetkisine sahip bir üst organ haline getirmek üzere harekete geçti. Nisan'da, fiilen çarın anayasası olan Temel Yasada, büyük oranda düzeltmeler yaptı. Madde 87 çara, Dumayı feshetme ve Dumanın çalışmadığı zamanlarda acil tedbirleri alma hakkı veriyordu. Dahası, rejim giderek artan biçimde devlet terörü uygulayarak kötü polis kartını oynuyordu. "Toplamda, Ekim ortasından Nisan 1906'da ilk Devlet Dumasının açılışına kadar olan sürede, çarcı rejimin 15 bin insanı idam ettiği, en az 20 bin insanı öldürdüğü ya da yaraladığı ve 45 bin insanı sürgüne yolladığı ya da sınırdışı ettiği tahmin ediliyordu."[302] Dolayısıyla, Ağustos ve Ekim Emperyal Bildirgelerinin sağlam bir temele oturan bir temsilî demokrasi tesis edeceğine dayanan her türlü iddia, 27 Nisan'da Duma nihayet toplandığında pek çok Rus açısından çürütülmüş oldu. Sadece Lenin gibi bir avuç Bolşevikin Duma müzakerelerini katılmaya değer görmesi anlaşılabilir bir durumdur. "Aslında Dumanın gerçek durumunu, Tavriçeski Sarayında [Dumanın resmî binası] her toplandığında içeriden çıkan vekilleri takip etmekle görevlendirilmiş sivil giysili bir polis grubunun dışarıda beklediğini görmekten daha somut biçimde yansıtan bir şey yoktur."[303] Bununla birlikte, çoğu Bolşevik yoldaşı bunu bir saçmalık olarak görürken

---

* Orijinal metinde "What thou doest, do quickly" olarak geçen bu cümle, Yuhanna İncili 13:27'den alıntıdır. Bu ayette İsa, kendisine ihanet edeceğinden şüphelendiği havariye, Yahuda'ya ekmek verir ve Yahuda ekmeği alır almaz Şeytan onun içine girer. İsa da ona "yapacağını tez yap!" der. *–çev.* (https://incil.info/kitap/Yuhanna/13)

Lenin'in Dumada yer almanın önemli olduğunu düşünmesinin nedeni kısa bir süre sonra ortaya çıkacaktı.

Birinci Duma Toplanıyor

Duma toplanınca Lenin'in de saldırıya geçmesi uzun sürmedi. Ama etkin bir Duma çalışması kitle çalışmasıyla bağlantılı olmalıydı. Bundan bir gün önce, Bolşevikler St. Petersburg'da *Volna* [*Dalga*] isimli yasal bir günlük gazete yayımlamaya başladılar ve geri kalan siyasi alandan bu şekilde yararlandılar. Nikolay'ın küçümseyici bir konuşma yaptığı törensel açılış oturumundan yaklaşık bir hafta sonra Lenin'in gazetede yayımlanan ilk makalesi, "evrenin merkezi olduklarını düşünen... [ve] barışçıl parlamentarizm hayali kuran" Kadetlerle dalga geçiyordu. Kadetlerin 480 vekilliğin 180'ini alarak Dumadaki en büyük bloku oluşturmalarına rağmen, gerçek tarihin, "halk" tarafından, "kalabalıklar" tarafından yapılacağını yazıyor ve bir tavsiyede bulunuyordu: "Dumadaki azınlığın, 'Trudovik Grubun' ve 'Duma İşçi Grubu'nun Kadetlerden farklı bir duruş sergileyeceğini ... [ve] bütün çabalarını ve faaliyetlerini önümüzdeki büyük işi ilerletmek üzere bir şekilde yardımda bulunmaya yoğunlaştıracaklarını umalım."[304] Lenin, bu amacın yerine getirilmesini, kısacası somutlaştırılmasını şansa bırakmayacaktı.

Lenin, "Dumadaki azınlık"la, öncelikle, Trudovik parti olarak bilinegelen parti içinde gevşek biçimde örgütlenen 90 civarındaki köylü vekili ve ikinci olarak da seçim sürecinin geç aşamalarında seçilen ve Dördüncü Kongre tarafından kendi Duma grubu olarak yetkilendirilen 15 vekili kastediyordu. Bu iki Duma grubuna umut bağlaması tesadüf değildi. Bunlar, Lenin'in Nisan 1905 Bolşevik kongresinin arifesinde yazdığı *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği* başlıklı broşürde önerdiği "proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü"nün, Rus devrimi için gerekli olan koalisyonun potansiyel temsilcileriydi. Rejim,

köylülüğün monarşiye sadık olduğunu varsaydığı için şaşırtıcı derecede büyük bir vekil sayısıyla temsil edilmelerine yol vermişti, Dumada soylular/toprak sahipleri sınıfının temsilcileriyle birlikte davranmalarını bekliyordu. Lenin'in Trudoviklere ve "Duma İşçi Grubu"na seslenmesi, bu ihtimalin gerçekleşmesini önleme amacıyla yaptığı başlama vuruşuydu.

"Duma İşçi Grubu"na gelince; Lenin bir gün sonra Duma üzerine yazdığı ilk önemli makalesinde bu on beş kişinin kim olduğunu ve Dumaya nasıl girdiklerini temkinli bir biçimde açıklıyordu: "Bu kişiler, işçi örgütleri tarafından aday gösterilmediler. Parti onları, çıkarlarını Dumada temsil etmekle yetkilendirmedi. RSDİP'in tek bir yerel örgütü bile üyelerini Devlet Dumasına aday göstermek konusunda (yapabilecek olmasına rağmen) karar almadı. İşçi vekiller Dumaya parti harici kanallarla girdiler. Neredeyse hepsi, hatta hepsi Kadetlerle yapılan doğrudan ya da dolaylı, zımni ya da açık anlaşmalarla girdiler. Pek çoğu Dumaya öyle bir biçimde girdi ki, anayasal demokratlar olarak mı yoksa sosyal demokratlar olarak mı seçildiklerini söylemek bile zordur. Bu bir gerçektir ve ... bugün pek çok sosyal demokratın yaptığı gibi, bunu örtbas etmek affedilemez bir durumdur ve yararsızdır... çünkü bu, genel olarak seçmenleri ve özel olarak da işçi partisini bilgilendirmemek anlamına gelir. Yararsızdır çünkü gerçek, zamanla ortaya çıkacaktır."[305] Aslına bakılırsa, bu vekillerin nasıl seçildiği ve kime hesap verecekleri konusunda dürüst olmamak, işçi sınıfının yanlış eğitilmesi anlamına gelecekti ve bu suretle parlamenter çalışmanın potansiyel değerinin altını oyacaktı—başlangıç böyle olmamalıydı.

Lenin aynı zamanda, vekillerin RSDİP'in Duma grubu olarak yetkilendirilmesi konusunun oylandığı sırada, partinin Dördüncü Kongresinin bu konu üzerinde yeterince durmadığını iddia ediyordu. Ama "doğrusu", kongre, Bolşeviklerin grubu partiye hesap verir hale getirmek konusunda ısrar etmesi üzerine, yukarıda alıntılanan "talimatları" kabul etmişti. Ve Menşeviklerin

çoğunluk olduğu Merkez Komite bu "talimatları" yayımlamadığı için Lenin –bir keresinde "ne yazık ki" diye belirttiği gibi– o üç koşulu türeterek "Merkez Komitenin yayınındaki bu çok ciddi boşluğu" okurları için memnuniyetle doldurmuştu.

Esas önemlisi, diye devam ediyordu Lenin, mevcut durum ve ne yapılması gerektiğidir. "Grubun lideri Mihailiçenko, Dumaya girmesiyle ilgili olarak, kendisinin sosyal demokrat olduğunu açıkladı. Duma İşçi Grubu, onun aracılığıyla kendisini Kadetlerden ayrıştırmak istediğini açıkça ifade etti ve gerçek bir sosyal demokrat grup haline geldi. Böylesi bir istek bütün iyi duyguları hak eder. Kongrede resmî bir parlamento grubunun kurulmasına karşı çıkmıştık. Bizi buna iten sebepler, dün yayımlanan kararımızda açıkça ve ayrıntılı bir biçimde ortaya konmuştur." Burada daha önce tartışılan Duma vekilleri üzerinde "üçlü denetim" kurulması önerisine atıfta bulunuyordu. Bunun yayımlanması, Lenin'in devrimci parlamento çalışması stratejisinin ayrılmaz parçasıydı; bunu yapabilir olmak, bir yayına, özellikle *Volna* gibi bir günlük gazeteye sahip olmanın öneminin altını çiziyordu. "Ama şunu söylemeye bile gerek yok ki, resmî bir parlamento grubu kurmanın uygun olmadığını düşünüyor olmamız, anayasal demokratlardan [Kadetler] sosyal demokratlara *geçme* yönündeki *herhangi* bir işçi temsilcisinden gelen herhangi *bir* isteği teşvik etmemizi asla engellemez." Bir başka deyişle, tamamen Menşeviklerden oluşması da dahil, sorunlu doğmuş olmasına rağmen sosyal demokrasi yanlısı açıklamalarında samimi idiyse gruba kucak açmak gerekirdi. Rusya'nın 1906'daki siyasi gerçekliğinin bize dağıttığı el buydu ve bu eli kendi lehimize olacak şekilde oynamak bizim yükümlülüğümüzdür, diyebilirdi Lenin.

Lenin okurlarını, en önemli dinleyici kitlesini ilerisi için uyarıyordu: "Birinin kendine sosyal demokrat demesi yetmez. Sosyal demokrat olabilmek için kişi gerçek bir sosyal demokrat işçi siyaseti yürütmelidir. Parlamentodaki acemilerin içinde bulundukları durumun zorluklarını elbette tamamen anlıyoruz. Anayasal

demokratlardan sosyal demokratlar tarafına geçmeye başlayanların yapabilecekleri hatalar konusunda hoşgörülü olmak gerektiğinin tamamen farkındayız. Ama bu geçişi tamamlamak bir kez kaderlerine yazıldıysa bu, ancak bu hataların açık ve dürüst eleştirisiyle olacaktır. Bu hatalara, elini gözlerine kapatıp parmaklarının arasından bakmak Sosyal Demokrat Partiye karşı ve bütün proletaryaya karşı affedilemez bir suç olacaktır." Lenin'in vadettiği, yüce gönüllülüğe eşlik eden ilkeli ve yapıcı bir eleştiriydi, ki "acemiler" bir sonraki paragrafta ilk dozunu alacaklardı.

Dumanın açılış oturumunda kısa bir konuşma yapmaya tenezzül eden Nikolay, otokrasisinin ayrıcalıklarından ve yetkilerinden feragat etmek üzere olmadığına açıklık getirmişti. Ayakları önüne eldiven fırlatılan* Kadet Partisinin, Dumanın lider partisinin, özetle, madde 87'ye göre parlamento umutlarını söndürebilecek olan monarşiyi sinirlendirmeden köylü kitleleri yatıştıracak ve kandıracak bir cevap vermesi gerekiyordu. Kaleme aldıkları "Tahta Çağrı" ile altın madenini bulmaya çalışan Kadetler hem sağı hem solu kızdırdılar; gelecek beklentileri açısından kötü bir işaretti bu. RSDİP grubu çekimser kaldı. Lenin bunun bir "hata" olduğunu söylüyordu:

> Kadetleri aşarak herkese ulaşacak şekilde ayan beyan ifade edilmelidir ki: "Siz, Kadet Partisinin beyefendileri, yanlış bir üslubunuz var. Sözlerinizden bir pazarlık kokusu geliyor. Bırakın bu diplomasiyi. Yüksek sesle bağırın ve deyin ki, köylüler toprağın hepsini istiyor, köylüler hiçbir karşılık ödemeden toprağın tamamına sahip olmalıdır. Deyin ki, halk tam özgürlük istiyor ve sadece kâğıt üzerinde kalan özgürlüğe değil gerçek özgürlüğe kavuşmak için tüm iktidarı alacak. Yazılı 'anayasalara' güvenmeyin, sadece mücadele eden halkın gücüne güvenin! Bu çağrınızın aleyhine oy kullanacağız."

---

* Ortaçağ başlarında Batı Avrupa'ya da yerleşen düello geleneğinde, birinin önüne ya da yüzüne eldiven atılması düelloya davet, eldivenin yerden alınması da kabul anlamına geliyordu. *-çev.*

Bu, Lenin'in RSDİP Duma grubuna ilk tavsiye verişi olacaktı. Bu tavsiye, Lenin'in devrimci parlamento çalışması hakkındaki en temel görüşlerini kısa ve öz biçimde açıklıyordu. Bu tavsiyenin özünde, parlamento alanına alışılmışın dışında bir gözle bakması için "kalabalıkları" harekete geçirmek amacıyla bu alandan faydalanma ve "proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğünün" tohumlarını atma çabası vardı.

Son olarak Lenin, Menşeviklerle, acemi vekiller üzerinden değil Mayıs başlarında yayımlanmaya başlayan *Nevskaya Gazeta* isimli günlük gazeteleri üzerinden kapışıyordu. Menşeviklerin, Kadetlerin kendilerini içinde buldukları ikilemle ilgili, özellikle de rejimin madde 87'ye başvurmasından duydukları korkuyla ilgili yorumları, Lenin'in kulağına sempatik bir üslup gibi geliyordu: "Bu üslup yanlıştır. Dumaya karşı herhangi bir şekilde sorumlu olabilecek insanlar gibi davranmak sosyal demokratlara yakışmaz. Eğer sosyal demokratlar Dumada çoğunluk olsalardı, ya Duma Duma olmazdı ya da sosyal demokratlar sosyal demokrat olmazdı. Dumaya karşı sorumluluğu Kadetler alsın. İnsanlar anayasal hayallerden kurtulmayı öğrensin ama bizim değil, kendilerinin zarar görmesi pahasına." Marx ve Engels'in Frankfurt Meclisinin "parlamenter kretinleri" ile ilgili eleştirisini hatırlatan küçük bir tavsiye ile bitiriyordu: "Ülkedeki devrimci durumu Dumada olup bitenlere bakarak değerlendirmemeliyiz. Tersine, Dumada ortaya çıkan olayları ve meseleleri ülkedeki devrimci duruma bakarak ele almak durumundayız."[306] Lenin'in Duma ile ilgili değerlendirmelerde bulunurken dikkate aldığı kriter buydu, en azından Dumanın toplanmakta olduğu dönemde. Sosyal demokrat bir Dumanın –yani, gerçek sosyal demokratlardan oluşan bir Dumanın– ihtimal dahilinde olmadığına dair görüşü ayrıca öğreticidir. Bu, tıpkı Marx ve Engels gibi, Lenin'in de kapitalist bir rejimin böyle bir neticeye asla izin vermeyeceğini düşündüğü anlamına gelir. Göreceğimiz gibi, Birinci Dumanın kaderi Lenin'in bu varsayımının güçlü bir kanıtını sunuyor.

Lenin'in Duma çalışması ile Dumanın duvarları dışında sürmekte olan çok daha önemli mücadele arasında bağ kurmak için kullandığı birincil araç *Volna* olmakla beraber, 9 Mayıs'ta St. Petersburg'da, çoğunluğu işçilerden oluşan üç bin kişilik bir izleyici topluluğuna seslenmek gibi nadir bir fırsat yakaladı. Bu fırsat, Kadetlerin Nikolay'a verdikleri cevapla ilgili Dumada yaşanan münakaşa üzerine bir Menşevik ve bir diğer sol muhalif ile yapılan bir tartışmaydı. "Yoldaş Karpov" mahlasıyla yazdığı yazıda, Kadetlerle uğraşırken geri adım atmamaları için bazı üyeleri muhtemelen o toplantıda hazır bulunan Duma grubu üzerinde baskı kurmak amacıyla bu fırsatı kullandı. Lenin'in yazdığına şüphe olmayan *Volna*'daki anlatıma göre "Geniş halk kitlelerini liberal burjuvaziden koparıp... nihai iktidar mücadelesine hazırlanan devrimci demokratik burjuvazi saflarına çekmenin zorunlu ve en akla uygun yolu ... Kadet Partisini teşhir etmekti... Elbette, çatışmanın başlama zamanı bizim irademize değil, hükümetin tavırlarına ve halk kitlelerinin siyasi bilinç derecesine ve ruh haline bağlıdır."[307] Bir başka deyişle, devrim niyete bağlı olamazdı. Devrim kitlelerin hazır olmasına bağlıydı ve Lenin'in parlamenter stratejisinin sağlamaya çalıştığı tam olarak buydu.

Böyle bir fırsatı asla boşa harcamayacak olan Lenin, müdahalesinin sonunda bu toplantının, taslağını kendisinin yazdığı bir önergeyi kabul etmesi önerisinde bulunuyordu. Kadetleri, monarşi karşısındaki tereddütlü tutumlarından dolayı eleştirdikten sonra şöyle bitiriyordu:

> Bu toplantı, Devlet Dumasındaki Köylü Grubu ("Trudovik") ve Duma İşçi Grubundan, her birinin kendi taleplerini ve halkın tüm taleplerini, Kadetlerden mutlak bir biçimde bağımsız olarak, kararlılıkla ifade etmelerini ister. Bu toplantı, özgürlük davasının değerini bilen herkesin dikkatini, otokratik hükümetin tutumunun ve köylülerin ve bir bütün olarak halkın gereksinimlerini karşılamak konusundaki tam başarısızlığının, Duma dışında süren nihai mücadeleyi, tek başına halkın özgürlüğünü

> sağlayabilecek ve gereksinimlerini karşılayabilecek olan tam iktidar için verdiği mücadeleyi kaçınılmaz hale getirdiğine çeker. Bu toplantı proletaryanın, halkın bütün devrimci unsurlarının başında olmaya devam edeceğine güven duyduğunu ifade eder.[308]

Dolayısıyla "neredeyse oybirliğiyle kabul edilen"[309] bu karar, Duma grubunun, Kadetlerin "Tahta Çağrı"sını eleştirmeyerek yaptıkları "hata"yı düzeltmiş oluyordu. Esas olarak işçilerden oluşan bu kitlesel toplantı "Kadetleri aşmış" ve proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü esasını desteklediğini "ayan beyan ifade etmişti". Lenin'in bu müdahaleyle hayata geçirdiği şey, bir devrimci parlamento çalışması modeliydi –parlamentodaki tartışmayı dışarıdaki "kalabalıklar"a ve gerçek zamana taşımak. Rejim, iktidarda kaldığı sürece, Lenin'in bir daha böyle bir fırsata sahip olmamasını sağlamak için gereken her şeyi yapacaktı.[310]

Kafkasya bölgesindeki gecikmiş seçim turlarının sonucunda on beş kişilik RSDİP fraksiyonuna üç vekil daha katıldı. Diğerlerinden farklı olarak bu vekiller, parti örgütlerinin onayını ve Kadetlerle hiçbir seçim anlaşması yapmamayı gerektiren Dördüncü Kongre kararına uygun olarak seçilmişlerdi. Bu nedenle Lenin, "hepimiz, birleşik bir partinin üyeleri olarak, onların bu meşakkatli görevi yerine getirmelerine yardım etmek için elimizden gelen her şeyi yapacağız." diyordu. Ama yine, bir kez daha temkinli olmayı tavsiye ediyordu:

> Rusya'nın içinden geçmekte olduğu zamanlara benzer zamanlarda, sosyal demokratların seçimlere katılması, hiçbir şekilde, kitlelerin seçim kampanyası sırasında gerçekten güçlendikleri anlamına gelmez. Sosyal demokratların, serbest gazeteler olmadan, açık toplantılar olmadan ve yaygın bir ajitasyon olmadan seçilmesi, sıklıkla, proleter ve tam bir Sosyal Demokrat Partinin güçlenmiş olduğunu değil, sadece halkın sert itirazını ifade eder. Rusya'nın tamamı için geçerli olan boykot taktiklerinin değeri ile ilgili görüşler, eğer tek başına Tiflis seçimlerinin sonuçlarına dayalıysa, büyük bir ihtiyatsızlık ve düşüncesizlik olacaktır.

Lenin, RSDİP'in aldığı oyların, tıpkı Kadetlerin aldığı oylar gibi tepki oyları olabileceği konusunda uyarıyordu, özellikle de rakip siyasi perspektiflerin açıkça tartışılabileceği yeterli demokratik alanın olmadığı bir durumda. Lenin'in demokrasiye araçsal yaklaşımı, konuşmasının sonunda yeni vekillere yaptığı çağrıyı açıklıyordu: "Kafkasya'dan Dumaya vekil olarak gelen dostlarımızın, bu yeni platformdan ilk kez yüksek sesle seslenmelerini, bütün acı gerçekleri dile getirmelerini, sözcüklere, vaatlere ve kağıt parçalarına duyulan inancı insafsızca teşhir etmelerini, açıkyüreklilikle yazdıkları için sınırlandırmalara tabi tutularak baskılara uğrayan gazetelerimizdeki boşlukları doldurmalarını ve kendi sorunlarını açıkça ve kararlı bir şekilde ortaya koymalarını ve Dumanın dışında süren nihai özgürlük mücadelesinde yer almaları için proletaryaya ve devrimci köylülüğe çağrıda bulunmalarını dileyelim."[31] Böylelikle, bir Duma grubuna neden bu kadar ihtiyaç olduğuna dair bir başka gerekçe daha sunmuş oluyordu. Politik alanın küçülmesi karşısında Dumanın dokunulmazlığı, gerçek demokrasinin tek güvencesi için, işçi sınıfı ve köylülüğün "Duma dışında" güçlendirilmesi için çağrı yapılacak görece güvenli bir "platform" sunuyordu.

İşçi-Köylü İttifakı İçin Yürütülen Kampanya

"Proletarya", köylülüğün "desteği" olmadan "devrimimizi tam zafere ulaştırmayı düşünemez bile." Lenin'in *Volna* okurlarına açıkladığı gibi, "toprak sorunu, köylü kitlelerini en çok endişelendiren sorundur; ve köylüler şimdi devrimde, işçilerin esas ve neredeyse tek müttefiki haline gelmiştir. Toprak sorunu, kendilerini halkın özgürlüğünün partisi olarak adlandıran Kadetlerin halkın özgürlük davasına sadakatle hizmet edip etmeyeceklerini başka her şeyden daha iyi gösterecektir." Lenin, tezini savunmak için Duma müzakerelerini yakından takip ediyordu ve sadece RSDİP grubunun değil aynı zamanda Trudoviklerin davranışları üzerinde de etkide bulunmaya çalışıyordu.

Kadetler, hükümete, Nikolay'ın sert ve kararlı konuşmasına yanıt olarak, toprak sorunu ile ilgili bir çözüm sundular: "Ülkemiz nüfusunun büyük bir çoğunluğunu oluşturan emekçi köylüler, acil toprak ihtiyaçlarının giderilmesini sabırsızlıkla bekliyor; ve Birinci Rus Devlet Duması, eğer dirliklere, devletin, hükümetin ve manastırların topraklarına el konup özel mülk edinilmiş toprakların zorunlu kamulaştırması amacıyla bu yaşamsal ihtiyacın giderilmesi için yasa çıkarmazsa görevini yerine getirmemiş olacaktır."[312] Radikal solun önünü kesmeye çalışan ve rejimin 1905'in sıcaklığını hâlâ hissettiğini varsayan Kadetler, kuşkusuz cesur bir tutum aldıklarını düşünüyorlardı. Pek de öyle değil, diyordu Lenin: "Talep etmek yerine ürkek bir ricada bulunuyorlar." Rejimin bu dilekçeyi sunmaya çalışan temsilciler heyetini kabul etmemesine tepki göstermemeleri, sadece Lenin'in onların omurgasızlıklarıyla ilgili düşüncelerini doğrulamış oluyordu.

Buna rağmen Kadetler toprak sorunu üzerine Dumada bir müzakere yapma çağrısında bulundular. Lenin'e göre bu, devrimci sosyalist duruşu yaymak için bir fırsattı. Daha önce sayısız vesileyle yaptığı gibi, işçi sınıfının da aynısını yapmasının neden kendi çıkarına olduğunu süreç içinde açıklayarak köylülerin toprak talebini savundu. Ama gerçek toprak reformu, gerçek bir demokratik cumhuriyet olmadan başarılamaz, diye ısrar ediyordu. Ve bu, Kadetlerin "el koyma" ve "zorunlu kamulaştırma" programıyla ilgili iki büyük sorundan biriydi. Bu program, uygulanması konusunda bir hayli antidemokratik olan devlet kurumlarına bel bağlıyordu. Bir başka problem, Kadetlerin planının toprak sahibi sınıfa tazminat ödenmesini gerektirmesiydi; benzer bir politika, 1861'de "köylülerin iflas etmesi, toprak sahiplerinin zenginleşmesi ve eski devlet iktidarının güçlenmesiyle"[313] sonuçlanmıştı. Durum ne olursa olsun, "['en zengin toprak sahibi ve bürokratların bazılarının başında olduğu'] bürokratik hükümet, elbette, bir Kadet tarım reformunu değerlendirmeye almayı reddedecektir."

Trudovik grup kendi konumunu henüz belirlememişti. "Umalım ki, en azından bu yeni durumda... Kadetlerden tümüyle bağımsız olarak ortaya çıksınlar." Bu arada ve en önemlisi, "sosyalist işçiler ... genel olarak örgütlenmelerini ve özel olarak da köylülerle ilişkilerini geliştirmelidir. Köylülere, tazminat meselesinin önemini ve tarım reformunu eski makamların ellerine teslim etmenin acısına katlanıp katlanamayacaklarını mümkün olduğunca yaygın bir biçimde, açıkça, inceden inceye ve ayrıntılı bir biçimde anlatmalıdırlar."[314] Bunlar Lenin'in "sosyalist işçilere", Duma grubuna verdiği bugüne kadarki en somut tavsiyelerdi. Hiçbir şey köylülüğü kazanmaktan daha büyük bir önceliğe sahip değildi ve Lenin bu süreci hızlandırmak için yapabileceği her şeyi yapıyordu.

Lenin'in tahmin ettiği gibi, rejim 13 Mayıs'ta Kadetlerin "ürkek ricasını" geri çevirdi. Lenin, *Volna* okurları için hükümetin açıklamasının esaslı bölümlerini alıntıladı ve özünü ortaya koydu: "ne toprak ne özgürlük." Top şimdi Kadetlerde değil hikâyenin ana karakterlerinin sahasındadır, diye yazıyordu Lenin. "Duma vekillerinin bu açıklamadan bir şeyler öğrenip öğrenmediğini göreceğiz. Kadetlerin bundan bir şey öğrenmeyeceği kesindir. Trudovikler ve Duma İşçi Grubu, şimdi Kadetlerden bütünüyle bağımsız olup olmadıklarını, dilekçecilikten vazgeçmek gerektiğini anlayıp anlamadıklarını, doğrudan ve açıkça halka seslenip seslenemeyeceklerini göstermelidir."[315]

Lenin elbette, vekillerin "bir şey öğrenip öğrenmediğini" ya da "doğrudan ve açıkça halka seslenip seslenemeyeceklerini" "görmek" için beklemeye niyetli değildi. Bunu hayata geçirmek için *Volna*'nın sayfaları aracılığıyla mücadeleye başladı. Kadetlerin iddia ettiklerinin tersine,

> Bu parlamenter bir çatışma değildir ve Dumanın kendisi şimdilik bir parlamento olmaktan çok uzaktır. Dumanın dışında ve Dumadan bağımsız olarak gelişmekte olan halk hareketinin sadece bir göstergesi ve çok zayıf bir yansımasıdır. Dumanın hü-

> kümetle yaşadığı çatışma, işçi ve köylü kitlelerinin bütün temel ve olgunlaşmış istekleri ile eski rejimin katışıksız, el değmemiş iktidarı arasındaki çatışmanın *dolaylı* bir belirtisidir. Duma İşçi Grubu ve Trudovikler, gerçek özgürlük için verilen mücadeleye en büyük katkılarını bir tek kendilerini Kadetlerden ayırarak, bir tek okullarda okutulan anayasacılık derslerinin üstüne çıkarak, bir tek halkın bütün taleplerini ve ihtiyaçlarını yüksek sesle haykırarak, bir tek bütün acı gerçekleri söyleyerek sunabilirler.[316]

Lenin'in etkilemek istediği "acemilere" olumlu teşvik yöntemiyle öğrettiği şey, liberal yurttaşlık derslerine muhalif bir Marksist olmaktı. Ve yine, işçi-köylü ittifakını biçimlendirmek için geriye kalan politik alandan yararlanıyordu.

Trudoviklerin, para cezasının kaldırılmasını içeren bir kanun tasarısını oylamaya sunma çabalarının Kadetler tarafından engellenmesi üzerine Lenin, derhal onları savunmaya koştu. Biri rahip olan iki Trudovik vekilin söylediklerini tekrarladı ve önerilerini beğendiğini söyledi. "Tamamen net(ti): Halka gidin, ricada değil talepte bulunun, bürokratik düzenlemeleri görmezden gelin, meseleleri sürüncemede bırakmayın ve komisyonlara havale etmeyin." Bununla birlikte, Kadet Partili Duma başkanının "parlamenter usul kurallarının" işletildiğini söylemesi üzerine, Trudoviklerin inisiyatifi boşa gitti. "Kadetler Dumanın halka başvurmasını engellediler... Trudovik Grubun yine Kadetlerin tehditlerine ve uygun zamanı {bekleme tavrına} teslim olduğu ve bu tasarının ilk ele alınışında iradeli bir tutum takınmadıkları besbellidir. Özgürlük mücadelesinin anlamının idrakinde olan herkes Kadetlerin Dumadaki tutumuna karşı çıkmalı, Trudovik Gruba, halka gideceğini kararlılıkla ve vurgulayarak ilan etmesi, sonra da *bunu yapması* çağrısında bulunmalıdır."[317] Lenin Kadetleri alenen suçlarken, Trudoviklere sabırla yaklaşıyordu. Bu lafa boğma hamlesi, ona göre Kadetlerin rejimi yatıştırma politikalarının en son örneğiydi ve Lenin onlara bedel ödetmeye çalışmaya devam ediyordu. Bu amaçla, *Volna*'da, Kadetlerin

Trudovikleri köşeye sıkıştırmış olmasını hükümet yanlısı basının zevkle izlediğini halka duyurdu.[318]

Lenin'in tahmin ettiği gibi, rejimin çağrılarını reddetmiş olmasından "Kadetler kesinlikle hiçbir şey öğrenmeyeceklerdi". Lenin, vaktiyle "Marksist", şimdi Kadet lideri olan Struve'un hükümetin heyeti kabul etmemesinden duyduğu büyük öfkeyle dalga geçerek cevap veriyordu. Lenin'in, Struve'un makalesi üzerine yazdığı "Pazarlık Bile Etmeyecekler!" başlıklı alaycı değerlendirmesi, gözüne takılan şeyin altını çiziyor ve kızgınlığını artırıyordu. Struve, Kadetlerin seçim bildirgelerinde yer alan hem "politik" hem "ekonomik alanlar"daki talepler üzerine hükümetle başarısız bir müzakere girişiminde bulunduklarını kabul ediyordu. Bu politik talepler temel haklara, genel oy hakkına ve genel affa, ekonomik taleplerse toprağa el konmasına ve kamulaştırmaya atıfta bulunuyordu. Hükümet biraz daha fazla "devlet adamı" gibi davransaydı diye şikâyet ediyordu Struve, bir anlaşmaya varılabilirdi. "İşçiler ve köylüler, buna iyi dikkat edin!" diye uyarıyordu Lenin; "Kadet Partili baylar, halkın bildirgede ifade edilen taleplerinde kısıntıya gidilmesi üzerinde [St. Petersburg Valisi D.F.] Trepov'la anlaşılmasını içeren bir 'devlet adamlığına' güvendiler." Oysa hiçbir surette anlaşmaya varılamaz, diyordu Lenin, çünkü bir yanda "proletarya ve köylülük"ün "çatışan çıkarları" ve diğer yanda "eski rejimin" çatışan çıkarları asla uzlaştırılamaz. "Halkın özgürlüğünün ticaretini yapan bu bayların, devrim sırasında simsar ve savaş zamanlarında diplomat gibi hizmet eden bu bayların tekrar tekrar hayal kırıklığına uğramaya mahkûm olmaları tam olarak bu nedenledir."[319] Lenin'in geleceği ne kadar doğru gördüğü kısa sürede anlaşılacaktı.

Dumanın toplanmasından aşağı yukarı üç hafta sonra, "Duma İşçi Grubu" "Rusya'nın Tüm İşçilerine" başlıklı bir çağrı yaptı. *Volna*, bu çağrıyı Lenin'in yaptığı bir değerlendirmeyle birlikte yayımladı: "Görüşleri itibarıyla, bize diğerlerinden daha yakın olan Duma İşçi Grubu vekillerinin bildirgelerini ilgiyle karşılı-

yoruz. Bu, Duma vekillerinin hükümete değil doğrudan halka yaptığı ilk çağrıdır. Bize göre Dumadaki Trudovikler, yani Köylü Grubu da işçi vekillerinin açtığı yolu takip etmelidir." Bunu kanıtlayamasam da bu çağrının Lenin'in Duma çalışmasının ilk somut meyvesi olması muhtemeldir.[320] On gün önce, gruba verdiği ilk tavsiyede, bu grubun –ve elbette Trudovik grubunun da– "Kadetlerden ayrı bir duruş sergileyeceğini" umuyordu. Duma İşçi Grubunun çağrısı bu yönde atılmış ilk adımdı ve Lenin onları takdir ediyordu. Ama olumlu desteğin yanında yapıcı eleştiriler de geliyordu: Açıklamada belirtilen "Dumanın kurucu bir meclis toplanması doğrultusunda hazırlık yapmasını sağlamak için çaba göstermek" beyanı, sorunluydu ve çağrının "eksikliklerinden" biriydi. Kurucu meclisin hayata geçirilmesi için Trudovikler dışında Duma partilerinin geri kalanına, özellikle de Kadetlere güvenilmemeliydi. "[R]us liberaller de güvenilmezdir. Bu nedenle işçiler, *köylü vekilleri* düşündüklerini bağımsızca söylemeye ve devrimci köylülüğün gerçek temsilcileri gibi davranmaya teşvik etmek için desteklemeye yoğunlaşırlarsa daha iyi ederler."

Bundan sonra Lenin, bütün dikkatleri her şeyden önemli olan "dışarıya" çekiyordu. İşçi sınıfı "başka bir belirleyici mücadele başlatmak için ama bu mücadeleyi yalnızca köylülükle birlikte başlatmak için güç topluyor. İşçilerin vekilleri, bu nedenle, proletaryaya başkaları tarafından kışkırtılmaya izin vermemelerini ve gerçekten zorunlu olmadıkça düşmanla bir başına koalisyonlara girmemelerini hatırlatmakta haklıdır. Proleter kanı, gereksiz yere ve kesin bir zafer umudu olmadan akıtılmayacak kadar kıymetlidir."[321] Lenin'in bu andaki siyasetini, özellikle de Dumaya yönelik yaklaşımını anlamak açısından hayati önemde olan mesele, tam olarak, devrimin yeniden kabarmasına dair çok ciddi bir olasılığın belirmiş olmasıydı. Ama Aralık ayında Moskova'da yaşananlardan, yani yenilgiden sakınmak için bu sefer proletarya ve köylülüğün eşgüdümlü davranması zorunluydu; "mücadeleyi sadece köylülükle birlikte başlatma" tavsiyesinin nedeni buydu.

Kesin olmayan şey, bunun fiilen örgütlenmekte olan bir şey mi yoksa Lenin'in örgütlenmesini umduğu şey mi olduğudur. Ne olursa olsun, "işçilerin vekillerini" işaret ederken, açıkça, bu vekillerin bir sonraki ayaklanma için işçi-köylü ittifakını biçimlendirmeye yardım etmek ve böylece başarıyı garanti altına almak konusunda kilit bir rol oynayabileceğini düşünüyordu.

Duma İşçi Grubunun bildirgesi Duma çalışmasının bir başka faydasını ortaya çıkardı. Tavriçeski Sarayında yaşanan tartışmalar –bazen, dışarıdakilerden farklı olarak– rakip partilerin görüşlerini netleştirmelerini ve açık bir şekilde ifade etmelerini gerektiriyordu; Lenin'e göre bu, kitlelerin siyasal eğitiminde zorunlu bir adımdı. "Bu fikir ayrılıkları daha keskin ve daha sık yaşanır hale geldikçe liberal toprak sahipleri, fabrika sahipleri, avukatlar ve profesörler ile köylüler arasındaki farklılık, halk kitleleri tarafından daha yakından görülür."[322] Bu nedenle, 23 Mayıs ya da ona yakın bir tarihte, Trudovikler, tarım sorunu yanında politik soruna da ilgili duruşlarını nihayet açıkça belli ettiklerinde çok memnun olmuştu; birkaç gün önce Duma İşçi Grubunu yayımladığı çağrıdan ötürü takdir ederken olmasını arzu ettiği şeydi bu. *Volna* okurları için yazdığı çok öğretici bir makalede Kadet, RSDİP ve Trudovik görüşleri kıyaslayıp karşılaştırma şansına sahip olmuştu ve bunun sonucu olarak, Duma İşçi Grubuna tavsiyede bulunuyordu. "Politik programlarına..." gelince, "...Trudovik Grup, işçilerin sekiz saatlik işgünü vb.'yi içeren asgari programını neredeyse bütünüyle kabul ediyor. Açıkça görülüyor ki... işçilerin partisi Kadetlere karşı Trudovikleri desteklemelidir."

Trudovikler toprak sorunu hakkında, "toprak sahipliğine karşı ve genel olarak özel toprak mülkiyetine karşı mücadelede Kadetlerden daha ileride olmaları"na rağmen, gerçek tarım reformu için "toprak sahibi devlet"ten istifade edilebileceğini düşünürken Kadetlerle aynı hataya düşüyorlardı. Buna rağmen, işçi partisinin "Kadetlere karşı [onları] desteklememesi" "çok bü-

yük bir hata" olurdu. "Her iki partinin de hatalı olması, samimi devrimci burjuva demokratları desteklemeyi reddetmelerine bir bahane olmamalıdır." Trudovikler, toprağın "eşit dağıtımı"nın küçük köylüler için bir çözüm olduğuna inanarak ayrıca hata ediyorlardı çünkü bu, "paranın egemenliği, sermayenin egemenliği var olduğu sürece imkânsızdı. Lenin daha sonra, uzun erimli bir perspektifle Kadetler ve Trudovikler arasındaki farkı ortaya koyuyordu: "Kadetlerin yanılsamaları burjuva devrimin zaferi önünde bir engeldir. Trudoviklerin hatası ise sosyalizmin hızlı zaferi önünde bir engel olacaktır (ama işçiler sosyalizmin hızlı zaferi konusunda gereksiz hayaller kurmuyorlar). Dolayısıyla Kadetler ile Trudovikler arasındaki fark muazzamdır ve işçilerin partisi bu farkı kesin surette hesaba katmalıdır."[323] Bu tavsiyenin sadece Duma grubu için değil bir bütün olarak parti için Lenin'in seçim stratejisinin özü anlamına geldiğini belirtmek gerekir. Lenin'in "ama"sı, Rusya'da gündemde olan şeyin, sıklıkla iddia edildiğinin aksine, kapitalizmin devrilmesi değil, burjuva devrim olduğunun bir kez daha altına çizer.

Trudoviklerin programlarını açıklamasından bir ya da iki gün sonra, otuz beş Trudovik vekil "toprak sorununu çözmek üzere yerel düzeyde özgürce seçilmiş komiteler olan toprak komitelerinin acilen kurulmasını" isteyen bir teklife imza attı. Lenin'in gururla belirttiği gibi Duma İşçi Grubu, "hepsi birden bürokratlara ve liberallere karşı köylülerin yanında yer aldı." Kadetler nihayetinde bu otuz beş kişiyi tekliflerini geri çekmeye ikna etmeyi başardılarsa da Lenin onların "başarısını" işçi-köylü ittifakı için yürütülen kampanyanın bir zaferi olarak görüyordu. "Onları, *köylülere tam özgürlük ve toprağın tamamını vermek istemediklerini ve köylülere karşı bürokratlara yardım etmeye çalıştıklarını* kamuoyu önünde kabul etmek zorunda bıraktık."[324] Duma arenasının sağlayabileceği şey, yine, politik farklılıkları netleştirmek ve keskinleştirmek, bu suretle işçi sınıfının siyasi olgunluğunu yükseltmekti.

Lenin'in Trudoviklere çağrıda bulunurken sahip olduğu avantajlardan biri, Sosyal Devrimciler Partisinin Dumayı boykot etmiş olmasıydı. İkinci Bölümde belirtildiği üzere, 1901'de kurulan bu parti esas olarak Narodniklerin sosyalist cilayla kaplanmış yeni bir versiyonuydu. Teorik olarak köylülere sesleniyordu ve bu nedenle toprağın eşit dağıtılması, sürekli tekrarladıkları sloganlarından biriydi. Ancak Sosyal Devrimciler boykot kararlarını sürdürerek –onların tercih ettikleri faaliyet tarzı terörizmdi– seçim arenasında köylülerin önüne sosyal demokrat bir gündem koymaları için Bolşeviklerin elini rahatlatmış oldular.

Dumaya Karşı Sorumlu Hükümet Mücadelesi

Struve, daha önce bahsettiğimiz itirafında, Kadetlerin çağrısı üzerine yapılan müzakerelerde hükümetin masaya ne koyduğunu, eğer bir şey koydularsa, söylememişti. Lenin ise ayrıntılara ulaşma şansı olmasa da tam olarak suçladığı şeyi yapmakta olduklarını düşünmekte haklıydı: "halkın özgürlüğünü satmak." Yıllar sonra gün yüzüne çıkan belgeler, rejimin Kadetlerle iki uçlu bir pazarlık stratejisi sürdürmüş olduğunu ortaya çıkardı, her iki taraf da birbirinin ne yaptığından haberdar değildi ve müzakerelerin çökmesinin nedeni kısmen buydu.[325] Anlaşmazlık nedeni, Kadet bildirgesindeki kilit önem arz eden bir taleple ilgiliydi: Dumaya karşı sorumlu olacak bir bakanlar kurulu talebi. Parlamenter hükümette yasama organına karşı sorumlu olan bir yürütme organı kuraldır ancak Lenin'in işçi sınıfı ve köylülüğe sürekli hatırlattığı gibi Duma, yalnızca hayali bir parlamentoydu; uzun zamandır ileri sürdüğü gibi, sadece bir kurucu meclis gerçek bir parlamento için bir imkân sunabilirdi. Lenin Kadetleri, demokratik cumhuriyet atının önüne parlamento arabasını koymak istemekle suçluyordu. Nikolay da, açılış oturumunda yaptığı kısa ve öz konuşmada bir gerçeğe uygunluk denetimi yapıyordu: Rusya "tereddütsüz bir katılıkla" savunacağı bir "otokrasi" idi.

Kadetlerin yapmak istediği son şey "dışarıdaki" "kalabalıkları" harekete geçirmek olduğu için müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasının ve Kadetlerin nihai çöküşünün gerçek nedeni Nikolay'ın tavrıydı. Lenin, Kadetlerin uzlaşmacı çabalarını teyit eden her haber kırıntısını, bazen vaktinden evvel bir hoşnutlukla karşılıyordu. "Kadet beyefendilerine" "yapacağını tez yap" diye tavsiyede bulunuyordu. Bu sadece proletarya ve köylülüğün politik eğitimini hızlandırmış olacaktı.

Kadetler, yine de Dumadaki en büyük parti kendileri olduğu için asıl olarak Kadet Partisi liderliğinde Dumaya karşı sorumlu olacak bir hükümet için diğer partilerin desteğini almaya çalışıyordu. Bu çabaları bazı Menşeviklerde hevesli bir çağrışıma yol açtı. Lenin bu nedenle hem içeride hem de Duma dışında bu Menşevik çizgiye karşı bir kampanya başlattı. Böyle bir kampanya başlatabilmek hiç de az iş değildi çünkü Menşevikler, teorik olarak Duma grubunun çalışmalarına rehberlik eden RSDİP Merkez Komitesinde çoğunluğu oluşturuyordu. Gruba sesini duyurmak için mücadele etmek demek, sadece yazı yazmak değil aynı zamanda grup üyeleriyle yüz yüze ilişki kurmak demekti ve Lenin, artık St. Petersburg'da yerleşik olduğundan bu işi üstlenebilirdi.

Menşeviklerle yürütülen tartışma, yaklaşmakta olan Rus devriminin niteliği ile ilgili değildi. Partinin her iki kanadı da bunun bir burjuva demokratik devrim olacağı konusunda hemfikirdi. Tartışmanın özü, işçi sınıfının devrimi birlikte yapacağı müttefikini hangi burjuva güçler arasında arayacağıyla ilgiliydi. Lenin, 1905'te yazdığı en ayrıntılı değerlendirmesi olan *İki Taktik*'de, sadece, bireysel toprak sahibi haline gelme arayışı nedeniyle katıksız burjuva olan köylülüğün sadık müttefik olma kapasitesinin bulunduğunu ve bu ittifaktan çıkarının olduğunu savunuyordu. Diğer yanda, Plehanov'un liderlik ettiği Menşevikler, burjuva liberallere ve dolayısıyla Kadetlere bakıyordu. Plehanov'a göre, Lenin'in Kadetleri rejimle yürüttükleri müzakereler nedeniyle "ihanet"le suçlaması yersizdi. Bunun Kadetlerin ve dolayı-

sıyla Dumanın meşruiyetini zedeleme riski vardı. Rejim sürekli Dumayı "dağıtabileceği" sinyalleri verdiği için Plehanov ve diğer Menşevikler kendilerini hiç olmadığı kadar Dumayı ve Kadetleri savunmak zorunda hissediyorlardı. Lenin'in onları Kadetlerin amigosu olmak ve "parlamentarizmin *gölgesinin* peşinde koşmak"la suçlaması boşuna değildi. Plehanov ise böyle yaparak hem işçi sınıfına hem de Duma grubuna "kötü bir tavsiye"de bulunmuş oluyordu. "Yoldaş Plehanov, tamamen ve bütünüyle Frankfurt Parlamentosundaki ortalama bir Alman Kadete benziyor. Ah o lafebeleri halkın siyasi bilinci hakkında ne kadar emsalsiz konuşmalar yaptılar! Bu amaçla ne kadar muhteşem 'kurucu' yasa tasarıları yazdılar!" Parlamenter ahmaklık başka bir kurban istiyordu. Ve bunun ardından Lenin, yine 1850'deki Frankfurt Meclisinin kaderini hatırlatarak, çok çarpıcı bir kehanetle "Halkın canını sıktıktan ve bütün devrimci nüfuzlarını kaybettikten *sonra* dağıtıldıklarında ne kadar da asilce protesto ettiler."[326] diye yazıyordu. Bu öngörülerinin gerçekleşmeye ne kadar yakın olduğunu muhtemelen bu sefer de bilmiyordu.

RSDİP'in Bolşeviklerin çoğunlukta olduğu St. Petersburg Komitesi, Kadetlere yönelik yaklaşım konusunda Merkez Komitede hâkim olan Menşevik çizgiye doğrudan bir meydan okumayla, Lenin tarafından kaleme alınan ve Kadetlerin Dumaya karşı sorumlu bir hükümet kurulması çağrısına itiraz eden bir önergeyi kabul etti. "Çünkü Kadetler... otokratik hükümetle pazarlık yürütmek, devrimi zayıflatma isteklerini gizlemek ve kurucu meclis çağrısına köstek olmak için ... bu talebi bir örtü olarak kullanıyor." Önerge "proletaryanın", bir Duma hükümeti yerine, "halkın bağımsız yerel örgütlerinin faaliyetlerini koordine etmek amacıyla, Dumadaki devrimci unsurların temsilcilerinden oluşan bir Yürütme Komitesi kurulması fikrini desteklemesini"[327] karar altına alıyordu. Bu durumda, Duma, Lenin'e göre, işçi-köylü ittifakını örgütlemenin bir alanı olabilirdi ki onun ilk belirgin önerisi de zaten buydu.

St. Petersburg Komitesinin kararı, hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, usul meseleleri üzerine parti içi bir tartışmayı alevlendirdi. Lenin, Merkez Komitenin fikrine karşı, parti yerel örgütlerinin, Dördüncü Kongrede kabul edilen kararlara uygun olduğu sürece, "kendi yönergeleri doğrultusunda... bağımsız çözümler üretebileceklerini" savunuyordu. Mesele yalnızca temel bir sorun olan Kadetler ve Duma ile ilgili değildi, aynı zamanda parti içi demokrasinin ayakta tutulması meselesiydi. "St. Petersburglu işçi sosyal demokratlar, Parti örgütünün şimdi *demokratik* bir temel üzerinde inşa edildiğini biliyorlar. Bu, görevlilerin, komite üyelerinin vb. seçimine *bütün* Parti üyelerinin katılması, proletaryanın siyasi kampanyalarını ilgilendiren konuları *bütün* Parti üyelerinin tartışması ve bu konularda karar alması ve Parti örgütlerinin taktik hattını *bütün* Parti üyelerinin belirlemesi anlamına gelir."[328] Demokratik merkeziyetçilik, bu tartışmanın da ortaya çıkardığı gibi, halihazırda işletilmekte olan yöntemdi.

Lenin'e göre, Duma ile ilgili "anayasal hayallerin" paramparça edilmesi gerektiğini, 1-3 Haziran'da Rus Polonyasının Belostok (Bialystock) kentindeki, hemen hepsi Yahudi olan seksenden fazla insanın öldürüldüğü pogromdan başka hiçbir şey daha iyi gösteremezdi. Lenin'in (rejimin *Volna*'yı kapatmasının ardından Bolşeviklerin çıkardığı yeni günlük gazete) *Vperyod*'da (*İleri*) yayımlanan 3 Haziran tarihli "Gericilik Silahlanıyor" başlıklı makalesi, katliamı bu bağlama yerleştiriyordu. "Sosyal demokrat basın, uzun bir süredir, Rusya'daki yere göğe sığdırılamayan 'anayasalcılığın' temelsiz ve kısa ömürlü olduğuna işaret etmektedir. Eski otorite ayakta kaldığı ve devlet idaresinin bütün büyük aygıtını denetlediği sürece, ciddi ciddi halk temsilinin öneminden ve halkın geniş kitlelerinin acil ihtiyaçlarının giderilmesinden bahsetmek yararsızdır. Devlet Duması oturumlarına başlar başlamaz, hele de barışçıl, anayasal evrimle ilgili liberal-burjuva söylemler çalkantılı bir sel gibi birdenbire ortaya çıkar çıkmaz barışçıl gösterilere yönelik giderek artan saldırılar, halk toplantı-

larının yapılmakta olduğu salonların ateşe verilmesi gibi olaylar ve son olarak, hepsi hükümetin ajanları tarafından örgütlenmiş apaçık pogromlar baş göstermiştir." Belostok pogromu şimdiye kadarki en dehşetli saldırıydı.

Lenin, pogromlara ilişkin yürütülen alışılagelmiş "soruşturma" usulünü aşağıladıktan sonra olumlu bir not düşüyordu: "Duma, Belostok pogromu hakkında hemen bir genel görüşme önergesi vererek ve bazı üyelerini olayı soruşturmak üzere Belostock'a göndererek doğru şeyi yapmıştır. Ama" –Lenin'in tanıdık "ama"sı– "hükümetin yaşanan olayı ele alışı ve bu konuda Dumada yapılan görüşme, bu tür 'soruşturmaların' tarihi göz önünde bulundurulduğunda, insanı dehşete düşürecek kadar yetersizdir."

> Kararı kendiniz verin. Genel görüşme önerisini kaleme alanlar diyor ki: "Bölge halkı, yerel mercilerin ve kötü niyetli kışkırtıcıların, başlarına gelen bu felaketten dolayı mağdurların bizzat kendisini sorumlu tutmaya çalışmalarından *korkuyor*." "Bu doğrultuda yanlış bilgiler dolaşıma sokuluyor." Evet, haksızlığa uğramış ve işkence görmüş Yahudi nüfus bundan gerçekten endişe duyuyor ve endişeli olmak için de her türlü sebebi var. Bu hakikattir. Ama *hakikatin tümü bu değildir*, baylar, Duma üyeleri ve genel görüşme önerisini kaleme alanlar! Sizler, halkın temsilcileri, henüz aşağılanmamış ve işkence edilmemiş olanlar, bunun hakikatin tümü olmadığın çok iyi biliyorsunuz. Haksızlığa uğramış bölge halkının bu pogromdan *gerçekten sorumlu* olanların isimlerini vermeye *cesaret edemeyeceklerini* biliyorsunuz. *Onların ismini siz vermek zorundasınız.* Halkın temsilcisi olmanızın nedeni budur. Rus yasalarına göre olsa bile, Dumada tam bir ifade özgürlüğünden işte bu nedenle yararlanıyorsunuz. O zaman, silahlı gericiliğin silahsız halkı boğazladığı, katlettiği ve sakat bıraktığı böyle bir anda gericilikle halk *arasında* durmayın. *Açıkça ve tamamıyla* halkın yanında tavır alın... *Suçluları, tartışmaya yer bırakmayacak sözlerle suçlayın –bu*, sizin halka karşı doğrudan *görev*inizdir. Hükümete Yahudileri korumak ve pogromları önlemek için gerekli tedbirleri alıp almadığını sor-

> mayın... *Açıkça ve alenen* hükümeti suçlayın; halka, pogromlara karşı korunmanın *tek* yolu olarak bir milis kuvveti ve özsavunma örgütlemesi çağrısında bulunun.
>
> Diyeceksiniz ki, bu "parlamenter uygulamaya" uygun değil... Böylesi bir zamanda parlamentoculuk oynamaktan vazgeçmezseniz ve gerçekten *ne bildiğinizi ve ne düşündüğünüzü* dosdoğru, açıkça ve yüksek sesle söylemeye cesaret etmezseniz halkın sizi suçlayacağının farkında değil misiniz?

Lenin, bazı Kadet vekillerin konuşmalarının, sabırsızlığını haklı çıkardığında ısrar ediyordu. Polisin dağıttığı bildiriler de dahil, "bütün sistemin" pogromun örgütlenmesi işine nasıl bulaştığına işaret ettiği için "Yurttaş Levin"i alkışlıyordu. "Yurttaş Levin çok haklı! Ama biz gazetelerde sadece 'sistem'den bahsedebilirken, Dumadaki sizler daha sade ve daha keskin biçimde konuşmakla yükümlüsünüz... [G]enel görüşme önergenizde şunu söylemeliydiniz: Hükümet, herkesin bildiği gerçeği, o bildirileri polisin ve jandarmanın gönderdiği gerçeğini Dumanın bilmediğini mi düşünüyor?" Son olarak, "Dumanın beyefendileri"ni ... "gerici hükümetle birlikte pogromcularla işbirliği içinde" olmakla suçluyordu.[329]

Lenin'in Rus Yahudiliğini savunmak konusundaki ateşli haykırışının esas olarak Kadetlere yönelik olduğunu hemen belirtmek önemlidir. Bundan önce Lenin Dumada sadece işçi ve/veya köylü vekillere seslenirdi. Kadet Partisinin Duma zaferi üzerine yazdığı broşürde, "gericiliği yalnızlaştırmak" için Kadetlerle ortak çalışma olasılığını aklında bulundurduğu hatırlanabilir. Çünkü pogromlara etkin bir biçimde karşı koymak gibi özel bir meselede liberal burjuvazi ile ittifak geliştirmek bir zorunluluktu. Lenin'in kısa bir sürede teyit edilen bu çabaları, politik bir alan olarak Dumanın eşsiz potansiyelinin –örneğin, basın özgürlüğü– daraldığının giderek kabul edildiğinin işaretlerini veriyordu. Ama bu, uğruna mücadele edilmesi gereken bir olasılıktı ve Lenin'in de burada yaptığı tam olarak buydu.

Dumanın Son Günleri: Grup İçin Yeni Bir Rol

"Devlet Dumasındaki sosyal demokrat grup harekete geçmenin arifesindedir. Kuşkusuz bu grup, şimdi cesur ve tutarlı söylemleriyle, *istikrarlı* demokrasi ve sosyalizm için verilen *proleter* sınıf mücadelesi sloganlarını ve taleplerini mutlak bir netlikle beyan ederek işçi sınıfı hareketinin davasına ve devrim davasına büyük bir hizmette bulunabilir." Lenin 10 Haziran'da, *Vperyod* okurlarına Duma grubunun RSDİP'in taktiklerini hayata geçirmek konusunda daha merkezî bir rol oynayacağını duyuruyordu. "Ve Kafkasyalı yoldaşlarımızın, Devlet Duması üyelerinin kötü şöhretli 'kutsal yeminini' imzalamakta ve bu hususta basına 'bunu, halkın bize güvenerek verdiği görevi yerine getirebilmek için imzalıyoruz ve kabul ettiğimiz tek siyasi yükümlülüğün halka karşı taşıdığımız yükümlülük olduğunu vurguluyoruz' diye ifade etmekte oldukça haklı olduklarını düşünüyoruz." "Kutsal yemin", aslında tüm Duma vekillerinin etmek zorunda olduğu, çara bağlılığı bildiren bir yemindi. Ama Duma gerçek bir güce sahip olmadığı için ilkeler de değişime açıktı. Daha da önemlisi, politik alan daralmakta olduğundan grup, bunu imzalayarak, sahip olduğu dokunulmazlık sayesinde partinin etkin sesi olabilirdi.

Rejimin Dumaya son vermek üzere olduğuna ve yanı sıra kırsal kesimde ve kışlalarda yeni bir başkaldırının kabardığına dair söylentilerin da yayılmasıyla, grup Kadetlerin ve dolayısıyla Menşevik grubunun, kendilerinin savunulması yönünde giderek artan baskısıyla karşılaştı. Bu nedenle Menşeviklerin hâkim olduğu Merkez Komitenin gruba verdiği talimatlar konusunda Lenin'in özellikle uyanık olması gerekiyordu. Sekterlik yapıyor gibi görünmemeye ve demokratik merkeziyetçilik normlarını ihlal etmemeye dikkat eden Lenin'in, grup karşısındaki hareket tarzı olumlu teşvik ve yapıcı eleştirinin bir bileşimiydi: "Dumadaki başarılarına dikkat çekmeyi ve –sistemli bir şekilde– hatalarını eleştirmeyi görevimiz olarak görüyoruz." Örneğin, Menşeviklerin günlük gazetesi

(*Nevskaya Gazeta* hükümet tarafından kapatılmıştı) *Kuryer*'de [*Haberci*] yer alan, grubun yasama faaliyetinin küçük detaylarına kapılıp gitmemesi gerektiği şeklindeki tavsiyeye aynen katılıyordu: "Geleneksel olarak 'yapıcı' denilen bu tür faaliyetler kesinlikle *zararlıdır.* Zararlıdır 'çünkü herkesin görebileceği çarpıcı karşıtlıkları ortaya koymak yerine, bu tür yasa tasarıları bir cümleler ve paragraflar ... kargaşasıyla halkın kafasını *tamamen karıştırır*... Bu tümüyle doğrudur... Bu tasarı tellallığı halkın zihnini karartır, kavrayışını kıtlaştırır ve kirletir çünkü 'her hâlükârda, söz konusu yasalar asla işletilmeyecektir. İşletilmesi için ... Dumanın yerine *çok daha güçlü ve demokratik bir kurum* koymak [üzere] *iktidar* ... şimdi onu ellerinde tutanlardan *zorla alınmalıdır.*'" Sosyal demokrasi, Kadetlerin "tasarı tellallığını" yapmak ve yasa tekliflerini hazırlamaktansa, "'kararlar,' 'bildirgeler' ve Dumadaki sosyal demokrat grup (ve belli bazı durumlarda, onunla birlikte davranan Trudovikler) aracılığıyla halka başvurarak ve 'tek başına yaşamlarını ve onurlarını koruyabilecek bir halk milisi kurmaları için halka yönelik çağrılar' yayımlayarak daha etkili olabilirdi."[330] Lenin, Menşeviklere bu şeklide harekete geçmenin sadece partinin "birliğini" değil, "proletaryanın siyasi eylemlerinin birliğini" de sağlayacağı tavsiyesinde bulunuyordu.

Lenin, bir sonraki gün, yine bir "ama"yla, daha olumlu bir pekiştirmede bulundu. Duma müzakerelerinde söz alan Kafkasyalı yoldaşlardan birinin, bir grup üyesinin sözlerini ilk kez geniş biçimde ve onaylayarak alıntılıyordu. "Yoldaş Ramişvili" Dumanın giderek daha anlamsız hale geldiğini ve kehanet kabilinden, "bugünden itibaren belki de bir ay içinde" "dışarıda" yaşananların belirleyici olacağını söylüyordu. Kadetlerin "eski rejim"le "uzlaşı" arama yönündeki kaçınılmaz eğilimleri, diye belirtiyordu Lenin, yoldaşın isabetle işaret ettiği şeyi açıklıyordu. Bu nedenle, Dumaya karşı sorumlu bir hükümet kurulması talebine verilecek herhangi bir destek, eski rejimle bir anlaşmaya –krize "barışçıl bir çözüm"– varmalarında suç ortaklığı ve dolayısıyla "mücadele eden halka"

ihanet anlamına gelirdi. Bu nedenle, "ama". "Dün, *Kuryer*li yoldaşların, Kadetlerin yasa tasarısını aptalca ve zararlı bulmakta haklı olduklarını söylemiştik. Bugün, esef vericidir ki, aynı yoldaşlar Duma hükümetine, yani bu aptalca ve zararlı tasarıyı hayata geçirecek olan hükümete destek verilmesi gerektiğini savunuyor!"[331] Lenin'i şaşırtan, "yoldaşların" Kadetlere sunduğu destek değildi. Kendisini Menşeviklerden ayıranın temel bir politik ayrım olduğunu biliyordu; bu, burjuvazinin hangi bileşenine, köylülüğe mi liberal burjuvaziye mi bel bağlamak gerektiğine dair iki çok farklı değerlendirmeydi. Ve işçilerin çoğu bu gerçeği fark edinceye kadar, en azından yoldaş gibi görünmek zorundaydı. Menşeviklerin eylemleri sadece "esef verici"ydi; en azından şimdilik.

Kadetleri krize "barışçıl bir çözüm" bulmaya çalışmakla itham etmesinden bir ya da iki gün sonra, *Vperyod* rejim tarafından kapatıldı. İlk sayısı 22 Haziran'da çıkan yeni Bolşevik günlük gazete *Ekho* [Ses] okurları, Lenin'in bir taslak kaleme alıp RSDİP grubunun Dumadaki ilk önemli kamuoyu açıklamasında bundan yararlanmasını sağlamaya çalıştığını ancak başaramadığını öğrendiler. Taslak, iyi bilinen diğer Bolşevik görüşlerin yanı sıra, işçi-köylü ittifakının zorunlu olduğuna ve RSDİP'in uluslararası karakterine vurgu yapıyordu. Ama grup Lenin'in yazdığı metni reddetti ve onun yerine Merkez Komitenin yazdığı metni okudu. "Resmî bir bakış açısıyla" –yani, örgütlenme hakkındaki parti kuralları– ve "hizipçi bir bakış açısıyla", Menşeviklerin hâkim olduğu Merkez Komitenin kendi metinlerinin okunması için ısrar etmek konusunda her türlü hakka sahip olduğunu kabul ediyordu. Ama "parti bakış açısıyla", Bolşeviklerin metninin Dördüncü Kongrede benimsenen kararlara daha sadık olduğunu ileri sürüyordu. Bütün parti üyelerinden iki metin arasındaki çok da gizli olmayan farklılıkların, özellikle de Dumaya karşı nasıl bir tavır alınması gerektiği ile ilgili farklılıkların tartıya vurulması istenmeliydi: Dumayı "halk hareketinin bir organı" olarak gören Merkez Komitenin metnine karşı "*devrimin bir aracı*" olarak gören Bolşevik metin.

Lenin grubun okumasını umduğu metinde önemli bir itirafta bulunuyordu: "Otokrasinin seçim yasasındaki hilelerine, katliamlarına, işkencelerine ve en iyi özgürlük savaşçılarını tutuklamasına rağmen, Devlet Dumasının, her şeye rağmen otokrasiye düşman olduğu ortaya çıkmıştır."[332] Yaklaşık bir hafta sonra Lenin, bu beklenmeyen sonuç için bir açıklama getiriyordu. Boykotu savunmaya devam ediyor ve "Dumanın toplanması *için* uğraşan" hükümetin, bu taktik icabı dikkatini boykotçulara yöneltmesiyle birlikte "liberal burjuvazinin ve partili olmayan devrimcilerin ... düşmanın arkasında saf tutmalarının, Dumaya gizlice girmelerinin, kılık değiştirerek düşman kampa sızmalarının"[333] mümkün olduğunu ileri sürüyordu. Lenin'in itiraf ettiği şeyi, Dumanın fişini çekme ihtiyacının giderek arttığını rejim de fark etmişti.

Genç Lenin'i radikalleştiren olgu, yani kıtlık, Rus köylülerinin başına bir kez daha bela olmuştu ve 1891 kıtlığıyla aynı büyüklükte olmasa bile ölümcül sonuçlar doğuruyordu. Bu kez Lenin'in, Duma grubu aracılığıyla, kıtlığın sonuçlarını şekillendirmesini mümkün kılacak bir pozisyona sahip olma ihtimali vardı. "Her şeyden önce, okurlarımıza Devlet Dumasındaki sorunun esas olarak nereden kaynaklandığını hatırlatacağız: Pogromcuların hükümetine para bağışlamak mı doğrudur yoksa Duma bütün bu kıtlıkla mücadele işini bizzat kendi ellerine mi almalıdır?" Tıpkı grup gibi Lenin de Trudoviklerin önde gelen vekilini ikincisini istediği için alkışlıyordu. Ama maalesef Kadetler, birtakım parlamenter manevralarla, bu inisiyatifi raydan çıkardılar. Lenin, grup vekillerini, o anda Trudoviklerin yardımına koşmayarak "hata" ettikleri için kınıyordu. Kadetleri hükümette sandalye elde etmek için kıtlıkla gerçek mücadeleyi satmak istemekle suçluyordu. "Duma bu konuda devrimin aracı olmayı reddetmiştir."

Kadetlerin kıtlık sorununa gerçek bir çözüm sunması beklenmediğinden, Lenin, "sosyal demokrat vekillerin", bileşenleri bu krizden en çok etkilenen kesim olan Trudoviklerle ittifak

halinde liderliği alması gerektiğini yazıyordu. Daha sonra bu sorunu Dumada etkin bir biçimde nasıl tartışacaklarına ilişkin olarak gruba ana hatlarıyla bir dizi öneride bulunuyordu, bunlar Lenin'in grup için o güne kadar kaleme aldığı en ayrıntılı ve konuya özel yönlendirmelerdi. Duma komisyonları hakkındaki bilgisi de dahil olmak üzere Lenin'in yasama sürecini ne kadar iyi kavramış olduğunu ortaya koyuyordu. Lenin, Rus toplumunda temelden yeniden bir düzenlemeye gidilmeden bu krizin çözülebileceği gibi bir yanılsama içinde değildi; yaklaşık on beş yıl önce de aynı sonuca varmıştı. Ama en azından "[b]u durumda Duma kürsüsünden Kadetlerin ikili oynadığını teşhir eden, pogromcu polise ayrılan Rusya bütçesinin bütün 'sırlarını'–onlarca, yüzlerce milyonu toprak sahiplerine ve kapitalistlere yardıma, askerî maceralara, ajanların ve jandarmaların 'mağduriyetinin giderilmesine', Mançurya [Rus-Japon Savaşı] trajedisinin yüksek makam sahibi kahramanlarına ve halk üzerinde tiranlık kurmuş hırsız memurlar çetesini idame ettirmeye saçıp savuran bir bütçe olduğunu durup dinlenmeden teşhir eden sesler duyulacaktır" ki bu, bu yeniden düzenlemede zorunlu bir adımdı.[334]

Lenin, birkaç gün sonra, kıtlık üzerine yapılan tartışmalara müdahale eden ve çözüm üreten gruba bundan dolayı takdirlerini sunuyordu. "Geçen gün önerdiğimiz çizgi hakkında konuştular." Bu, parlamento kürsüsünü devrimci amaçlar için kullanma yönündeki çabalarının ilk meyvesiydi. Grubun kıtlık için kurulan fonun hükümet aracılığıyla yönlendirilmesine karşı oy vermesi, yaklaşık bir hafta önce, Lenin ve Bolşeviklerin hâkim olduğu St. Petersburg Komitesinin "...Dumadaki Sosyal Demokrat Grup ile kalıcı bir işbirliği kurmaya karar vermesi"[335] gerçeğiyle açıklanabilir. Özellikle sevindirici olan "Trudoviklerin sosyal demokratlarla birlikte oy kullanmış" olmasıydı. Her zaman çok detaycı olan Lenin'e göre tek sorun, "oylamanın yoklama usulüyle yapılmamış"[336] olmasıydı. Çünkü işçi-köylü ittifakını biçimlendirmeye çalışırken tek tek vekillerin isimlerine ihtiyacı vardı.

Lenin'in, Menşeviklerin Kadet yanlısı duygudaşlıklarına karşı çıkarken o çok tanıdık "ehvenişer" ya da "birkaç kırıntıya şükretmeyelim mi" tezlerine cevap vermesi gerekiyordu. Kadet kabinesi otokrasinin kabinesinden daha ehven değil midir? Bazı reformlar hiç olmamasından daha iyi değil midir? "Bunların hepsi... bütün dünyada... hiçbir devrimciye yakışmayan... ne kadar oportünist, ne kadar reformist tezler. Bu tez kaçınılmaz olarak hangi sonuca varır? Devrimci bir programa, devrimci bir partiye ve devrimci taktiklere ihtiyacımız olmadığı sonucuna. İhtiyacımız olan *reformlar*dır, fazlası değil." Lenin, birbirinden çok farklı iki varsayımın, reformist perspektif ile devrimci perspektifi beslediğini ve ikincisinin mantığının işçi sınıfının bağımsız eylemini gerektirdiğini didaktik bir biçimde açıklıyordu:

> Önemli reformlar konusunda, sadece bu tür taktiklerle gerçek bir ilerleme sağlanabilir. Bu kulağa paradoksal gelebilir ama uluslararası sosyal demokrat hareketin bütün tarihi bunun doğruluğunu kanıtlamıştır. Gerçek reformları gerçekleştirme olasılığı *en az* olanlar reformist taktiklerdir. Gerçek reformları elde etmenin en etkin yolu, devrimci sınıf mücadelesi taktikleri izlemektir. *Gerçekten de* reformlar devrimci sınıf mücadelesinin bir sonucu olarak, bu mücadelenin bağımsızlığının, kitlesel gücünün ve azminin bir sonucu olarak kazanılır. Reformlar *her zaman* göstermelik ve muğlaktır... sadece sınıf mücadelesinin yoğunluğuyla orantılı olarak gerçek hale gelir. Sloganlarımızı reformist burjuvazinin sloganları ile birleştirerek devrim davasını *ve sonuç olarak aynı derecede reform davasını da zayıflatırız,* çünkü bu şekilde devrimci sınıfların bağımsızlığını, cesaretini ve gücünü azaltırız.

Bunlar, Kadet kabinesine destek verirken "çoğu Menşevik yoldaşın unutmaya meylettiği" derslerdi. "Eğer sadece bu tür ['devrimci'] taktikler izlersek, tarih bizim hakkımızda, Bismarck'ın Alman sosyal demokratlar hakkında söylediklerini söyleyecektir: 'Eğer sosyal demokratlar olmasaydı hiçbir toplumsal reform

olmazdı.' *Devrimci* bir proletarya olmasaydı 17 Ekim de olmazdı" ve dolayısıyla Duma da olmazdı.[337] Eğer Lenin'in tezi günümüzde de bir etki yaratıyorsa bunun nedeni, ilk işaretlerine tanık olduğu ve sonuçları bugün de yankılanan bir olguyu, başta Alman partisi olmak üzere Batı Avrupa sosyal demokrasisinin reformizmle sonuçlanan akıbetini açıklamaya yardımcı olmasıdır. Lenin'in "Rus Bernstein'cılara" karşı mücadele yürütmek zorunda olduğunu hissetmesi boşuna değildi.

Duma dışında hava gittikçe ısınıyordu. "Malikanelere karşı köylü savaşı, önceki sonbaharda yaşanana eş bir gaddarlıkla baharda yeniden canlanmıştı."[338] Denizciler ve askerler huzursuzlanıyordu ve işçiler bir sonraki saldırıyı planlamak için toplanıyordu. Sosyal Devrimcilerin, İşçi Vekilleri Sovyetlerini, sonbaharda Moskova ve St. Petersburg'daki ayaklanmalara önderlik eden yapıları yeniden kurma önerisinde bulundukları bağlam buydu. St. Petersburg Sovyetinin Menşevik başkanı George Krustalev-Nosar, Sosyal Devrimcilerin çağrısını destekliyordu; Krustalev-Nosar'ın yardımcısı ama gerçek başkan Troçki, hâlâ hapisteydi. Bolşeviklerin liderliğindeki St. Petersburg Komitesi bu öneriye katılmıyordu ve bu hususta bir karar aldı.

Yine de *Ekho,* görüşlerini savunması için sayfalarını Krustalev-Nosar'a açtı ve aynı sayıda Lenin de sovyetleri yeniden canlandırmanın neden yanlış olduğunu açıklayan bir makale kaleme aldı. Temel olarak bu, erken doğum demekti. Sovyetlerin savaş meydanındaki proletaryayı örgütlemek için tasarlanmış araçlar olduğunu savunuyordu. Oysa ona göre anın ağır basan görevi, proletaryayla *birlikte* savaşması için köylülüğün örgütlenmesiydi. Ekim ve Aralık 1905 deneyimi, Rusya'nın üretici sınıfının ezici çoğunluğunu oluşturan köylülük, mücadelede işçi sınıfına eşlik etmedikçe, proletaryanın zafer kazanamayacağını öğretmişti. Köylülüğü yedeğine alması ve "artçının" "öncüyü" yakalamasını sağlamak için proletaryaya devrimci itidal

gerekiyordu. Ve bu amaçla Lenin, St. Petersburg Komitesinin 5 Haziran'da kabul ettiği önergeye, Kadet hükûmetinin alternatifine işaret ediyordu: "halkın bağımsız örgütlerinin faaliyetlerini koordine etmek amacıyla, Dumadaki sol grupları temsil eden bir yürütme komitesi kurulması fikrini desteklemek."[339] Bir başka deyişle Duma, ya da daha doğrusu Dumanın bir kısmı, devrimin sonraki aşamasını örgütlemenin bir alanı olacaktı. Bu, Lenin'in Dumanın yararlılığıyla ilgili görüşlerinin ne kadar değiştiğini çarpıcı biçimde gösteriyor.

20 Haziran'da rejim bir kez daha hodri meydan dedi; her zaman olduğu gibi asıl büyük mesele, toprak sorunuydu. Otokrasi, Dumaya değil "halka çağrı yaparken" –Tavriçeski Sarayındaki güruhun ne düşündüğüne dair hiç de gizli olmayan bir ipucu– köylülerin toprak ihtiyacını karşılamaya yanaşmaya en ufak bir niyetinin olmadığını ortaya koymuştu. Lenin'in değerlendirmesine göre, "Bu, devrime karşı gerçek bir savaş ilanıdır. Bu, gerici otokrasinin halka, 'Size müsamaha göstermeyeceğiz! Sizi ezeceğiz!' demesinin açık ilanıdır." Kadetler, "ne yazık ki" yedeklerine aldıkları Trudoviklerle beraber, birkaç hafta sonra kendi "halka çağrı"larının taslaklarını Dumaya okudular; yanıtları buydu. "Bu iki taslak ne kadar sefil, gerçekten ne kadar acınası bir etki yarattı!.. Baylar, halkın temsilcileri, ne ayıp!" Çok açık ki Lenin etkilenmemişti. Düelloya davet etmediyse bile meydan okuyordu: "Ama Dumada sosyal demokratlar var; imdada yetişmeyecekler mi?" Ardından "Köylüler!"e seslenen, beş paragraflık sosyal demokrat bir "halka çağrı" yapıyordu. Ve onlardan şunu istiyordu: "Dumanın size özgürlük ve toprak vermeye gücü yoktur... Dumadaki vekillerinizden yararlanın... bütün Rusya'da daha daha sıkıca ve sağlamca birleşin ve büyük bir mücadele için hazırlanın... Köylüler! Dumada sizin için yapabileceğimiz her şeyi yapıyoruz. Ama kendi işinizi kendiniz görmelisiniz." Lenin bir başka meydan okumayla bitiriyordu: "Kadetlerin çağrısı,

Trudoviklerin çağrısı ve bizim çağrımız herhangi bir köylü toplantısında okunsun! Köylülerin şu soruya ne yanıt vereceklerini görelim: Kim haklı?"[340]

Bir sonraki gün, 5 Temmuz'da Dumada yapılan müzakere Lenin'i cesaretlendirmişti, çünkü "farklı siyasi partilerin hakiki doğası geriye söylenecek bir şey bırakmayacak bir berraklıkla ortaya çıktı." Makalelerinin, özellikle de bir gün önceki makalesinin bu berraklaşmaya katkıda bulunduğunu düşünüyordu. Bu makaleler, "Dumanın bütün sol kanadına" "imdada yetişmek" için gereken cephaneyi sağlıyordu. Polonyalı vekil "Lednitski bile, dün kullandığımız en keskin ifadelerden birini kullandı ve önerilen çağrının '*acınası*' olduğunu söyledi." Bir Trudovik vekil de Lenin'in yukarıda değinilen reformlar ve devrimle ilgili makalesinde savunduğunun aynısını savunuyordu: "'Devlet Duması bir huzur ve sükûnet ortamının sonucunda mı vücut buldu?' Ve konuşmacı Aralık ayındaki mücadeleyi hatırlatarak, sol kanadın alkışları arasında haykırıyordu: 'O "kargaşalar" sayesinde bugün buradayız.'" Lenin bu tartışmanın, Dumada sosyal demokrasi açısından gerçek bir ilerlemeye işaret ettiğini düşünüyordu. "Sağkanat sosyal demokratların bütün çabalarına rağmen şimdiye kadar elde edilen sonuç Kadetlerin desteklenmesi değil, ne mutlu ki, proletaryanın bağımsız siyasetinin köylü vekillerin bir kesimi tarafından desteklenmesi oldu." Grubun tek kusuru, Lenin'in hep beklediği, grubun kendi "halka çağrısı"nı okumamış olmasıydı. Bir sonraki oturumda grubu tam da bunu yapmaya zorluyordu: "Halka yönelik bir sosyal demokrat çağrı taslağı, sadece Dumada okunmakla kalsa bile, devrimci mücadeleyi birleştirme ve ilerletmede son derece değerli bir etkiye sahip olacak ve devrimci köylülüğün en iyi unsurlarını sosyal demokrasi saflarına kazanacaktır."[341] Vekiller bu fırsatı bulamayacaktı.

Bir sonraki gün, hükümet kendi günlük gazetelerinden biri aracılığıyla gizlisi saklısı olmayan bir tehdit savurdu, eğer "halka çağrı" yapılmasında ısrar edilirse Dumayı dağıtmakla kalmayıp

ayrıca devrime nihai olarak son vermek için Avusturya ve hatta Alman ordularını Rusya'ya davet edebileceğini söyledi. Hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde Kadetler hızlıca geri adım atarken Lenin daha da ileri gidiyordu:

> [B]iz de güçlü bir uluslararası kaynağa sahibiz: Avrupa'nın sosyalist proletaryası, Almanya'da örgütlü üç milyonluk bir parti, Avrupa'nın bütün ülkelerinde güçlü partiler. Hükümetimizin uluslararası gerici kaynaklara başvurmasını memnuniyetle karşılıyoruz: Böylesi bir çağrı, öncelikle, Rusya'daki çoğu cahil insanın gözlerini açacaktır ve monarşiye duyulan sadakati ortadan kaldırarak bize çok değerli bir hizmette bulunacaktır ve ikinci olarak böylesi bir çağrı, Rus devrimini bir dünya devrimine dönüştürerek, devrimin eylem alanını ve zeminini başka hiçbir şeyin yapamayacağı kadar genişletecektir. Peki Bay Trepov & Ortakları! Ateşe başlayın! Rus köylülere ve işçilere karşı Avusturya'nızın, Almanya'nızın birliklerini çağırın! Biz mücadeleyi genişletmeye hazırız, uluslararası bir devrime hazırız!"[342]

Sanırım, bunun *Ekho*'nun son sayısı olduğunu Lenin de biliyordu. 1848-49 devrimlerinin son günlerinde, Marx ve Engels'in *Neue Rheinische Zeitung*'unun o ünlü son sayısında yaptığına benzer bir biçimde, muhteşem bir sonla bitirmeye karar vermişti. "Uluslararası kaynağımız"ın Rus devrimini savunmaya hazır olduğuna gerçekten inanıp inanmadığını bilmek mümkün değil; bence inanmıyordu. Ama böyle bir senaryo devrimin ileride hayatta kalmasının yolunun proletarya enternasyonalizmi olduğuna isabetle işaret ediyordu –ileride iddia edeceğim gibi bu, sadece o zaman değil 1917'de de geçerliydi– ve Lenin'in böyle övünürken kaybedeceği hiçbir şey yoktu ama kazanacağı çok şey vardı.

Bir gün sonra *Ekho* gerçekten de kapatıldı. Dumayı da benzer bir son bekliyordu. Ertesi gün, 8 Temmuz'da otokrasi, Rusya'nın ilk parlamento denemesinin kısa ama öğretici yaşamına törensiz biçimde son verdi. Lenin'in giderek cepheleşmeye doğru sürükleyen müdahalelerinin, rejimin Dumayı dağıtma kararının zaman-

lamasını ne ölçüde etkilediği konusunda kesin bir şey söylenemez. Ama rejim bir süredir bu yola başvurmak için bahane aramakta olduğu için Lenin pekâlâ onlara bu fırsatı sunmuş olabilir.

Olanlar karşısında tamamen şaşkına dönen Kadetler, yaralarını sarmak için Finlandiya'nın Viborg kentine geri çekildiler. Yapabildikleri en iyi şey, yapılan haksızlık karşısında duydukları öfkeyi ve birkaç göstermelik tehdidi kayda geçiren bir bildiriydi. Lenin'in isabetle tahmin ettiği gibi –"halkın canını sıktıktan ve bütün devrimci nüfuzlarını kaybettikten *sonra* dağıtıldıklarında ne kadar da asilce protesto ettiler"– güneş altındaki kısa varlıkları aşağılayıcı şekilde son buldu. Bu durum (Louis Bonaparte 1851'de Fransız Ulusal Meclisini feshettiğinde) Engels'in, bir otokrat tarafından sessiz sedasız dağıtılan, benzer bir liberal parti (Alexis de Tocqueville de bu partideydi) hakkındaki öngörüsünü hatırlatıyor: "Kendilerini evlerinin en karanlık köşesine kapatacaklar ya da halkın estirdiği bir fırtınada ölü yapraklar gibi savrulacaklar."[343] Bu tür bir içgörü, kaynayan devrim kazanındaki ilk gerçek sınavında Lenin'e çok yardımcı olmuştu.

* * *

Lenin'in olan bitene dair değerlendirmelerini içeren bir şeyler yayımlaması, baskılar nedeniyle neredeyse bir ay aldı. Yirmi sayfalık bir broşür, gün gibi açık olan bir hususla başlıyordu: "Dumanın feshedilmesi, Dumanın dışarıdan 'anayasal' görünüşünü ... 1906'nın ikinci çeyreği boyunca Rus siyasetinin verdiği anayasal görüntüyü ... takıntı haline getirmeye karşı uyarıda bulunanların görüşlerini en çarpıcı biçimde ve açıkça doğrulamıştır. Şu ilginç gerçeği aklınızda tutun: Duma *tamamen anayasal zeminde* feshedilmiştir. 'Dağıtılmamıştır.' Herhangi bir yasa ihlali söz konusu değildir. Tersine, bu tamamen yasaya uygun olarak yapılmıştır, tıpkı bir 'meşrutiyet' koşullarında olacağı gibi... Hayatın mantığı anayasa hukuku ders kitaplarının mantığından daha güçlüdür. Devrim öğretir." Kadetlerin Duma delegasyonu

saflarında çok sayıda profesör bulunduğundan, 1849 Frankfurt Meclisindeki "profesörleri" iğneleyen Engels'e benzer biçimde, Lenin de "ders kitapları"nın arkasına çekilenlere bıkıp usanmadan veryansın ediyordu.

Şimdiye kadar doğruluğu "hayat" tarafından kanıtlanmış olmasına rağmen, Lenin böbürlenmeyi reddediyordu: "Sosyal demokratlar ne sevinecekler (Dumadan bile bir miktar yararlandık), ne de cesaretlerini kaybedecekler. Yanılsamalarının birinden kurtulmak suretiyle... halk ... kazandı. Bütün yasalar ve bütün vekiller, eğer güçleri yoksa, birer *hiç*tir. Kadet Dumasının halka *öğretmiş olduğu* şey budur. O zaman merhumun ölümsüz hatırasını yâd edelim ve verdiği derslerin sunduğu fırsatlardan yararlanalım." Lenin, emekçi kitlelerin öğrenme kapasitesine sahip olduğuna ve görevinin bunun gerçekleşmesini sağlamak olduğuna derinden inanıyordu.[344]

Lenin'in "Dumadan bile bir miktar yararlandık" şeklindeki ifadesi, bir kat daha önemli bir derse değiniyordu: "Kadet Duması, kendisinin anayasal bir organ olduğunu sanıyordu ama aslında devrimci bir organ*dı* (Kadetler Dumayı devrimin aracı ya da bir aşaması olarak gördüğümüz için bize hakaret ettiler ama deneyim tamamen *bizim görüşlerimizi* doğruladı)." Yani aslında Duma, Lenin'in çabaları sayesinde, devrimci süreçte kullanışlı bir "araç" haline geldi ve feshedilmesinin nedeni de buydu. Sonraki bölümde görüleceği üzere Lenin, Birinci Dumanın boykot edilmesi çağrısına verdiği cevaptan farklı olarak, İkinci Dumanın boykot edilmesini isteyen Bolşevik dostlarına tam da bu ilk deneyimin gösterdiklerinden ötürü, bilfiil karşı çıkıyordu: "*iktidar* için yürütülen mücadeledeki devrimci görevleri yerine getirmede Dumanın potansiyel olanakları."[345]

Tarihçi Orlando Figes –kendisi Lenin'in dostu değildir– Kadetlerin gözden düşmesi üzerine, yaklaşık doksan yıl sonra yaptığı yorumlarda, Kadetlerin sonraki gidişatını kendinden emin bir şekilde şöyle tarif ediyordu: "Kadetler bir daha asla

'halk'ın desteğini kazanmak konusunda güven yaratamadılar. Ne de halkı temsil etme iddiasında bulunabildiler. Bu noktadan itibaren, bilinçli bir biçimde aslında başından beri oldukları şeye dönüştüler: burjuvazinin asıl partisi. Liberalizm kendi yoluna, halk kendi yoluna gitti."[346] Ama bu, geriye dönüp bakmanın ayrıcalığıdır. Olaylar yaşanırken, sıcağı sıcağına böylesi bir bilgelik kolay görünür değildi. Hiçbir RSDİP lideri Kadetlerin "başından beri oldukları" şeyi Lenin'in gördüğü gibi görmemişti. Lenin görebilmişti çünkü Marx ve Engels'in miras bıraktığı dersleri derinden kavramıştı. Bu kavrayış, bu derslerin somut durumlara nasıl uygulanacağını bilmeyi, yani metodolojilerinin bilincine varmayı gerektiriyordu. Ve hiç de önemsiz olmayan ders, 1848-49 Avrupa Baharından çıkan ders, burjuva demokratik devrimin tamamlanmasının artık liberal burjuvaziden beklenemeyeceğiydi. Plehanov örneğinin trajik bir biçimde öğrettiği şey, Marx ve Engels'in öğretilerine onun kadar aşina olmanın bilgeliği garanti etmediğiydi; Marx ve Engels'i tam öğrenmek gerekiyordu. Nihayetinde Kadetlere her seferinde "Yapacağını tez yap" deme konusunda hak ettiği güveni Lenin'e kazandıran şey, Kadetlerin güncel hareket tarzları ile Marx ve Engels'in arkalarında bıraktıkları zengin cephanelikti.

Birinci Duma, çok kısa bir süre varlık göstermesine rağmen, Lenin'in parlamenter çalışma konusunda deneyim kazanmasına olanak sağlamıştı. Bu dersler ikinci rauntta çok işine yarayacaktı.

BÖLÜM 4

Devrimden "Darbe"ye:

İkinci Duma



Nikolay, Dumayı fesheden 8 Temmuz 1906 tarihli *ukase*sinde {ferman}, ertesi yıl 20 Şubat'ta bir başka dumanın toplanacağını buyurmuştu. Bu bölüm, Lenin'in bu kararnameye verdiği tepkinin değerlendirilmesiyle başlıyor: Lenin, Birinci Dumanın toplandığı dönemde Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin kendisini içinde bulduğu "nahoş" durumla yeniden karşılaşılmaması için gerekli olan adımları attı. Bolşeviklerin bu kez seçimlerde aday olmaları ve başarıya ulaşmaları durumunda Dumada bir parti grubu kurmaya hazır olmaları konusunda kararlıydı. Gerçekten bir bütün olarak parti önemli kazanımlar elde etmiş ve Lenin, işçi-köylü ittifakını biçimlendirmek amacıyla devrimden geriye kalanları ilerletmek için Duma "kürsüsünü" kullanmak konusunda her türlü gayreti göstermişti. Devrimden geriye pek bir şeyin kalmadığı, ancak sonradan açıklığa kavuşacaktı. Çarın İkinci Dumayı ortaya çıkışından sadece üç ay sonra feshetmesi, 1905 Devrimi'nin sona erdiği gerçeğini kayıt altına aldı.

İKİNCİ DUMAYA DOĞRU

Çarın Rusya'nın ilk parlamenter hükümet deneyimine son verme kararını almasını izleyen günlerde, altı aydır alttan alta yaşanan kaynama, taşma noktasına gelmişti. Helsingfors (Helsinki) yakınlarındaki Sveaborg'da ve Kronstadt'da denizciler isyan etti.

Lenin ve St. Petersburg Komitesi bu isyana son vermek –"eylemin ertelenmesini sağlamak"– ya da en azından bu harekete bir parça liderlik etmeye çalışmak için ellerinden geleni yaptılar. Lenin'e göre, kırsal kesimdeki köylü isyanı ile birlikte ortaya çıkan bu isyan, on sekiz ay önce Ocak 1905'te "Kanlı Pazar" ile başlayan devrimin bitmediği anlamına geliyordu. Ama devrimci itidal olmadan gelişen bu tür eylemler, "artçılar" "öncüye" yetişinceye kadar başarısızlığa mahkûmdu. İkinci Duma için yürütülen seçim kampanyası ve partinin Duma grubunun hareket tarzı, bu tür bir neticeyi sağlamak açısından potansiyel olarak değerli bir fırsat ve araç sunuyordu. Çarın hükümeti İkinci Duma seçimleri için bir tarih belirlememiş olmasına rağmen Lenin neredeyse hemen seçim seferberliği başlattı.

Boykottan Gerilla Savaşına ve/veya Seçimlere

Lenin, ilk bildirisinde Birinci Dumanın feshedilmesinin ne anlama geldiğini değerlendirdikten sonra, "peki şimdi ne yapmalı" sorusunu ele alıyor. Ona göre, ayaklanma hâlâ gündemdeydi, özellikle de rejimin son adımı göz önünde bulundurulduğunda. Ama bu ayaklanma nasıl örgütlenebilirdi? Başarı sadece zamanlamaya değil, aynı zamanda yerel ayaklanmaların koordinasyonunun sağlanmasına bağlıydı. "Sosyal demokratlar ve Trudoviklerin Dumadaki etkili üyeleri de eşzamanlı eylemlerin başarıya ulaşmasına yardım edebilirdi."[347] Lenin'in "Dumadaki etkili üyeler" ile ilgili önerisi, parlamenter arenanın Lenin'in devrim stratejisinde ne kadar önemli hale geldiğini gösteriyor. Bunun nedenini anlamak kolay. "Köylüler," diye yazacaktı bundan kısa bir süre sonra, "Dumadan, başka herkesin öğrendiğinden daha fazlasını öğrendi ... Kadetlerin maskesi düştü, Trudovikler güçlendi; Duma döneminin en önemli kazanımları bunlardı." Bu söylediğinin kanıtı olarak, Dumanın feshinden sonra "Orduya ve Donanmaya", "Bütün Köylülere" ayaklanma çağrısı yapan "devrimci manifestoların... Trudovik Grup da dahil olmak üzere,

bütün devrimci örgütlerden oluşan bir 'blok' tarafından imzalanmış" olmasını gösteriyordu.[348] Bu nedenle yeni Duma, bu kazanımların derinleştirilmesi olasılığını beraberinde getiriyordu.

Lenin'in fesihten altı hafta sonra kaleme aldığı bir sonraki önemli yazısının "Boykot" başlığını taşıması boşuna değildi. O sırada, yeni ya da daha doğrusu yeniden canlandırılmış bir yayın organı vardı: Finlandiya'da illegal çıkarılan haftalık *Proletari* dergisi. Sol muhalefetin geri kalanı gibi Bolşevikler de hükümetin sansürüne karşı saklambaç oynamak zorundaydı. *Proletari*'nin haftalık bir yayın olması nedeniyle, Lenin'in sahadaki gelişmeler hakkındaki yayımlanmış tepkileri, günlük bir yayında olabileceğinden daha seyrekti. "Boykot" başlıklı makalenin daha ilk cümlesi yazının amacına açıklık kazandırıyordu: "Sol kanat sosyal demokratlar Devlet Dumasını boykot etme meselesini yeniden gözden geçirmelidir." Rus partisinin genel olarak boykotu nasıl kullandığını inceledikten ve bu tutumun neden faydalı olduğunu tartıştıktan sonra, Duma deneyiminin beklenmedik "dersler" verdiğini ve bu gerçeği yadsımanın "bilgiçliğinde inat etmek" olacağını teslim ediyordu.

"Tarih, Dumanın toplanmasının, hem Duma içinden hem de Duma dışında faydalı bir ajitasyon yürütmek için olanaklar doğurduğunu göstermiştir... [T]arih, hiç kuşku yok ki, bu kurumun, az da olsa ajitasyon için, siyasi partilerin gerçek yüzünü ifşa etmek için vb. devrime bir platform olarak bir ölçüde hizmet ettiğini kanıtlamıştır." Bu nedenle, "[D]evrimci sosyal demokratların boykotçuluğa son vermeleri gereken zaman gelmiştir. İkinci Duma toplandığında (ya da 'toplanırsa') burada yer almayı reddetmemeliyiz."

Lenin, Dumada yer almayı savunurken, olup bitenlerle ilgili bir yanılsama içinde değildi. Rejim 20 Şubat'ta yeni bir Dumanın toplanacağını açıklamış olmasına rağmen bundan emin olunamazdı çünkü rejim, "*–yasaya aykırı davranarak–* seçim tarihini tespit etmemişti." Lenin, hükümetin gayet anlaşılabilir şekilde seçeneklerini açık tuttuğunu ve bu süreçte sınıf mücadelesinin

hararetinin belirleyici olacağını iddia ediyordu. Eğer kitleler, Lenin'in beklediği gibi isyancı bir devinim içinde olursa rejim, seçimleri bu enerjiyi başka bir yöne çevirmenin yolu olarak görebilirdi. Aksi olursa, bu kez de muhtemelen can sıkıcı olacak bir Dumaya gerek görmeyebilirlerdi. Lenin'in büyük bir ferasetle dile getirdiği gibi, ne de "seçim yasalarının neye benzeyeceği" bilinebilirdi. Her ne olursa olsun, parti yeni bir kongre yaparak bu tür olası sonuçlara hazırlanmak durumundaydı. Ve gündemin başında seçim bloklarına ilişkin bir tartışma ve karar alma olmalıydı çünkü Stockholm Kongresi yani Dördüncü Kongre bu tür bloklara imkân vermiyordu. Lenin, hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, çoktan tutumunu belirlemişti: "[O]rada, *seçimlerin yapılması durumunda*, birkaç haftalığına Trudoviklerle bir seçim ittifakına varmanın zorunlu olacağını karara bağlamalıyız ... Ve sonra Kadetleri büyük bir hezimete uğratacağız."[349] Birkaç hafta sonra daha açık konuşacaktı ("kişisel fikrime göre" –ve galiba diğer Bolşevikler'in aynı fikirde olması şart değildi): "Beşinci Kongrede şunları savunuyorum: Ne olursa olsun, seçimlerin ilk aşamasında sosyal demokratlarla diğer herhangi bir parti arasında bir bloka ya da ittifaka izin verilemez. Seçim *zamanında* kitlelerin önüne mutlak surette bağımsız olarak çıkmalıyız. Son aşamalarda, devrimci burjuva demokratlara karşı yarı-Kadetler (halkçı sosyalistler, 'Halkçı Sosyalist Parti') ve Trudoviklerin arasındaki oportünistleri dengelemek için partili olmayan Trudovikleri parti üyesi *yapma*mız koşuluyla, sandalyelerin oransal dağılımı üzerine münhasıran Trudoviklerle anlaşmaya izin verilebilir."[350] Birinci Duma deneyimi, işçi-köylü seçim blokunun gerçek bir olasılık olduğunu göstermişti; hatta bu blok Dumada çoğunluğu bile elde edebilirdi. Ama ilk açıklamadaki o çok önemli "birkaç haftalığına" belirtecini akılda tutmak gerekir. Bir başka deyişle ve Marx ve Engels'in "Mart 1850 Çağrısı"nın taşıdığı havayla, küçük burjuva güçlerle yapılacak bir "seçim ittifakı" sadece izin verilebilir bir şey değil zorunluluktu; bir birliği

içermemek şartıyla. "Seçimlerin ilk aşaması"nın mümkün kıldığı işçi sınıfının bağımsız eylemi güvence altına alınmalıydı.

Lenin, boykota son verilmesini isterken, boykotun Vitte Dumasına yani Birinci Dumaya karşı kullanım şeklini savunmaya devam ediyordu. En başta bu taktiğe karşı çıkıp çoğunluğun destekleme kararını kabul etmek zorunda kaldığı ama daha sonra, 1920'de bunun bir hata olduğunu söylediği için, bu savunusunda ne kadar samimi olduğunu kesin olarak söylemek zordur. Lenin'in, yazdıklarına rağmen, açıktan karşı çıkmadıysa bile Vitte Dumasının boykot edilmesi kararıyla ilgili, şüpheler beslediğini; bu taktiğin akıl çelen bir olasılık olduğu ortaya çıktığında reddetmek için çok hızlı davrandığını düşünüyorum. Ama katılmadığı bir karara bağlı kalmış olması, muhtemelen, boykotu savunan Bolşevikleri (büyük çoğunluk) İkinci Dumada bu fikirden vazgeçmeleri için ikna etme konusunda daha etkili olmasını sağladı. Bu anda söylemek gerekir ki, boykot fikrine katılmaması, onu "ben demiştim" pozisyonuna sokma riski taşıyordu. Bunun cazibesine kapılmamak için direniyordu ve böylece savunduğu tezin kıymeti artıyordu.[351]

Lenin, rejimin yeni Duma ile ilgili olarak kötü polis kartını oynayacağı anlamına gelen işaretleri görmeye başlamıştı. Bakanlar Kurulunun şimdiki başkanı ve feshin mimarı Pyotr Stolipin zaten baskıyı artırmıştı. Köylü isyanları ve Sosyal Devrimciler tarafından gerçekleştirilen bir suikast girişimi dahil muhalefetin saldırıları, Stolipin'e uygun bahaneleri vermişti. Stolipin, 19 Ağutos'da, esas olarak hızlandırılmış yargılamalarla gerçekleştirilen idamlara imkân tanıyan kötü şöhretli ve nefretle anılan özel mahkemeler kurdu. "[G]örevde olduğu ilk üç yıl içinde yaklaşık 60 bin siyasi tutuklu, yargılama yapılmaksızın idam edildi, kürek cezasına çarptırıldı ya da sürgün edildi."[352] Sınai kapitalist Oktobrist Partinin* lideri, Stolipin'in baskılarına onay

* Ekim Bildirgesini destekleyen, ılımlı liberal reformları savunan, liberal soyluların, sanayicilerin desteklediği parti. *-çev.*

mührünü vurduğunda, Lenin 30 Eylül'de bir uyarı yayımladı: "İşçiler! Hükümetin bir Kara Yüzler seçim yasası çıkarmasına hazır olun! Köylüler! Dikkat edin, hükümet seçim sistemini öyle bir değiştirmeyi planlıyor ki köylü vekiller, Trudovikler Dumaya *seçilemesin*!"[353] Lenin'in öngörüleri doğruydu. Stolipin aslında Lenin'in "darbe" dediği bir süreci işletiyordu –ama Stolipin'in İkinci Dumayı feshetmesi ve yasaya aykırı olarak, çok daha munis bir Üçüncü Dumayı garanti altına alan seçim kuralları getirmesi bundan dokuz ay sonraydı. Yine, zarif bir cebir, eksik aritmetik. Lenin devrimciydi, matematikçi değil; hesaplamalarının doğru olup olmadığını görmek için beklemek yerine en kötüsüne hazırlanmakla yükümlüydü.

Bir ayaklanmanın hâlâ gündemdeymiş gibi göründüğü giderek artan baskı koşullarında, Lenin dikkatini gerilla savaşına yöneltti. İkinci Bölümde ele aldığımız konu başlıkları üzerine daha önce ve daha kısaca yaptığı değerlendirmelerden, bu kez de temelde farklı bir şey yazmadı. Parlamenter çalışma gibi gerilla savaşı da bir stratejiden çok sosyal demokratların duruma bağlı olarak kullandıkları çok sayıda taktikten sadece biriydi. En önemlisi de kitle hareketinin bir parçası olarak görülmeli ve kitle hareketiyle birlikte koordine edilmeliydi: "Gerilla savaşı, kitle hareketinin fiilen ayaklanma noktasına ulaştığı ve iç savaş sırasında 'büyük çarpışmalar' arasında hayli geniş zaman aralıkları ortaya çıktığı bir dönemde başvurulması gereken kaçınılmaz bir mücadele biçimidir. ... [G]erilla eylemleri işçi sınıfı hareketinin koşullarına ve geniş kitlelerin ruh durumuna uygun olmalıdır."[354] Ve kendi içinde bir amaca dönüşmesine meydan vermemek için –bunun neden yanlış olduğuyla ilgili Kolombiya'da kırk yıldan uzun bir zamandır devam eden gerilla savaşları iyi bir örnek olabilir– parti "denetimi" zorunluydu.

Lenin'e göre gerilla savaşının daha geniş bir hareketin parçası olması gerektiği gerçeğinin altını çizmek için, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (RSDİP), "üniformalı köylüler" olarak

da tanımladığı askerleri ve denizcileri aktif olarak saflarına katmaya çalıştığını belirtelim. 1906'nın sonunda, değişik yerel birimlerde sadece askeriye için çıkardıkları 33 gazeteleri vardı![355] Parti, askeriyeyi saflara katma sürecini koordine etmek için Kasım 1906'da silahlı güçler arasındaki etkisini derinleştirme konusunu ayrıntılarıyla planlayan iki konferans düzenledi. Bu toplantılar çok önemliydi çünkü Stolipin İkinci Dumayı feshetmesini haklı göstermek için bu toplantıları kullandı.

Eğer rejim, siyasetini değiştirme ve yeni Dumayla ilgili seçeneklerini açık tutabilme kapasitesine sahip idiyse, Lenin de eşit ölçüde kıvrak davranabilirdi. Tam da silahlı mücadelenin sonuçları üzerine düşündüğü sırada, ilk ayrıntılı seçim kampanyası stratejisi metnini yazıyordu –tıpkı Marx ve Engels'in "Mart 1850 Çağrısı"nda hem bir seçim stratejisi hem de bir silahlı strateji geliştirmiş olmaları gibi. Lenin'in "Sosyal Demokratlar ve Seçim İttifakları" başlıklı yirmi sayfalık broşürü, seçim çalışması hakkındaki bütün görüşlerini ilk kez bir araya getiriyordu. Broşürün ana teması, Lenin'in seçim "blokları" ve anlaşmaları ile ilgili görüşlerini ayrıntılandırıyordu. Seçimlerin ilk turunda yine sosyal demokrasinin tam bağımsızlığını, hatta Trudoviklerden bile bağımsız olmayı tavsiye ediyordu ve diğer partilerle ittifaklara sadece sonraki turlarda imkân tanıyordu. Lenin ayrıca sosyal demokratların her iki aşamada da nasıl davranmaları gerektiğine ilişkin önerilerde bulunuyordu: "[K]itleler tarafından anlaşılabilir bir dille, şimdilik kitlelere yabancı ve anlaşılmaz gelen ağır bilimsel terimlerden, yabancı sözcükler ve beylik sloganlardan, betimlemeler ve vargılardan mutlaka uzak durarak basit ve açık konuşun. Mevcut Rus devriminin ve sosyalizmin sorunları tantanalı ifadelerden, retorikten uzak, olgularla ve rakamlarla *açıklanabilir* olmalıdır." Son olarak, "*devrimi örgütlemek için*, yani proletaryayı ve burjuva demokrasisinin *gerçek* devrimci unsurlarını örgütlemek için bu seçim kampanyası fırsatından yararlanmalıyız."

Lenin'in, fikirlerinin yazılı haline sadece erişmenin değil aynı zamanda bunları muhafaza etmenin zorluğu ve belirsizliği göz önünde bulundurulursa, herhangi bir yerde yayımladığı bir şeyi tekrarlamakta hiç tereddüt etmemesi anlaşılabilir. Kasım 1906'da St. Petersburg'da basılan broşür, sosyal demokrat seçim çalışması için elverişli bir el kitabı görevi gördü. Rejim de böyle düşünüyordu. Broşür 1912'de yasaklandı ve "geri kalan kopyaları şehir yetkililerinin matbaasında imha edildi."[356]

"Oyları Bölmek" ve "Kara Yüzler Tehlikesi": Ehvenişer İkilemi

Lenin bu broşürde çok partili seçimlerde birçok işçi partisini bir hayli çileden çıkaran bir meseleye ilk kez değiniyordu: "oyların bölünmesi" tehlikesi. Marx ve Engels, bu meseleyi ilk kez "Çağrı"larında ortaya atmışlardı. Proletaryaya "seçilme ihtimalleri olmayan yerlerde" bile kendi adaylarını gösterme çağrısı yaparken "...demokratların ileri sürdüğü bahanelere, böyle yaparak demokrat kesimi böldükleri ve gericilerin kazanmasına fırsat verdikleri gibi argümanlara kanmamalıdır. Bütün bu söylemlerin tek amacı proletaryayı aldatmaktır. Proletarya partisinin böylesi bağımsız bir eyleminin sağlayacağı ilerleme, temsil organında birkaç gericinin varlığının neden olacağı dezavantajdan kesinlikle çok daha kıymetlidir." Bu bilgelik ruhuna ihtiyaç duyduğu bedeni veren, Lenin'di.

Lenin'in uğraşmak durumunda olduğu "birkaç gerici", faşist benzeri "pogromcular", Kara Yüzlerdi. Ve bu nedenle, oyları bölme meselesi "ciddiye" alınmalıydı: "Bir sol blok"un yokluğu halinde "Kara Yüzler seçmenlerinin* seçilebileceği..."nin "inkâr edilemez" olduğunu kabul ediyordu. "...Ve kuşkusuz genel kamu-

* İki turlu bir seçim sistemi uygulandığı için seçmenler önce vekilleri seçecek olan seçmenleri belirlemek için oy kullanıyordu. Bu seçmenler de ikinci turda Duma vekillerini seçiyordu. Karışıklığı önlemek için ikinci grup seçmenler için "ikinci seçmenler" ifadesi kullanıldı. *-çev.*

oyu bu [olasılığı] ... hesaba katacaktır; oyları bölmekten korkacaklardır ve bu yüzden oylarını muhalefetin en ılımlı adayları lehinde değiştirmeye meyledeceklerdir."

Hesaba katılması gereken ilk şey, diyordu, "Rusya'daki mevcut seçim sistemi"ydi. Seçimler, toprak sahipleri, kent sakinleri, köylüler ve işçiler için oluşturulan dört *curia* yani seçmen topluluğunda, iki ila dört turda yapılıyordu. İlk turlarda, nihai olarak Duma vekillerini seçen ikinci seçmenler seçiliyordu. (11 Aralık 1905 tarihli yasa dolayısıyla seçimlerin temsilî olduğundan bahsetmenin mümkün olmadığını şu rakamlar ortaya koyacaktır: "toprak sahipleri *curia*sında her iki bin seçmen için bir adet ikinci seçmen; kent *curia*sında her yedi bin seçmen için bir; köylü *curia*sında her 30 bin seçmen için ve işçi *curia*sında 90 bin seçmen için bir adet ikinci seçmen."[357]) Lenin, oyları bölme ikileminin en çok, ilk turda "seçmen" kitlesi "sandığa gittiği zaman" telaffuz edileceğini iddia ediyordu. Sonraki turlarda, "seçilmiş temsilciler [elektörler {ikinci seçmenler}] oy kullandıkları zaman genel katılım biter; geriye adaylarının kesin sayısını ve aldığı oyları bilen partiler arasında yapılan kısmi anlaşmalara göre sandalyeleri dağıtmak kalır." Kara Yüzlerin sadece, Dumadaki sandalye sayısı bakımından yüzde ondan daha az bir orana sahip olan kentlerden seçilme ihtimali vardı; kırsal bölgelerdeki seçim süreciyse genellikle partizan olmayan bir süreçti.

Dolayısıyla, sosyal demokratlar seçim ittifaklarına ilk turlarda dahil olmalı mıydı, yani, Kara Yüzlerin seçilmesini engellemek için diğer partilerle, özellikle Kadetlerle birlikte ortak aday listeleri çıkarmalı mıydı? Lenin'e göre bu bir hataydı: "Liberalin tekine Dumada sandalye kazandıracağız diye kampanyamızın genel devrimci anlamının ve ilkelerinin altını oyacağız! Parlamentarizmi sınıf siyasetine tabi kılmak yerine sınıf siyasetini parlamentarizme tabi kılıyor olacağız. *Kendi* gücümüzün ölçüsünü görme fırsatından kendimizi mahrum bırakacağız. Her seçimde kalıcı ve sürekli olan şeyi, sınıf bilincinin gelişmesini ve

sosyalist proletarya dayanışmasını kaybedeceğiz. Geçici, göreli ve hakiki olmayan bir şeyi, Kadetlerin Oktobristlere olan üstünlüğünü elde edeceğiz."[358] Üstelik, diye iddia ediyordu, Birinci Duma seçimlerinin sonuçlarının tahliline göre, "oyları bölmenin aritmetik olasılığı" çok düşüktür. Ama yine sonraki turlarda seçim ittifakı yapmak, sadece caiz değil Kara Yüzleri engellemek için zorunluydu. Bu, daha spesifik olarak, Kadetleri yenmek için Trudoviklerle ve Kara Yüzleri yenmek için Kadetlerle blok oluşturmak anlamına geliyordu. Lenin'in küçükten büyüğe şer sıralaması buydu.

Menşeviklerin Kadetlere olan –Birinci Dumada tam boy sergilenen– yönelimi göz önünde bulundurulduğunda, Lenin'in oylamanın ilk turlarında seçim anlaşmalarına yasak getirilmesi yönündeki çağrısına itiraz etmeleri hiç de şaşırtıcı değildi. Onlara göre bu tür bir politika, liberallerle yaptıkları flörte engel oluşturacaktı. 3-7 Kasım tarihleri arasında Tammerfors'da (Tampere) yapılan bir parti konferansında Menşeviklerin hâkim olduğu Merkez Komite, ilk turlarda Kadetlerle seçim anlaşmalarına imkân tanıyan bir karar almak için yeterli delegeye sahipti. Bu bir konferans olduğundan dolayı, Lenin'in daha sonra belirttiği gibi, kararları "tavsiye niteliğinde" idi. Bolşevikler, yerel örgütlerde tartışılmak üzere, ilk turlarda seçim anlaşmalarının yasaklanması çağrılarını yineleyen "muhalif görüş" ileri sürdüler ama bir şartla: "Sadece son derece zorunlu olması durumunda ve sadece acil siyasi mücadelemizin sloganlarını tam olarak kabul eden yani, silahlı bir ayaklanmanın gerekliliğini tanıyan ve demokratik bir cumhuriyet için mücadele eden partilerle olması halinde bu kurala bir istisna getirilebilir. Bununla birlikte bu tür anlaşmalar, sosyal demokratlar tarafından yürütülen siyasi ajitasyonu hiçbir biçimde kısıtlamaksızın, en fazla ortak bir aday listesi çıkarılmasına kadar genişleyebilir." Ama bu istisnanın da bir istisnası vardı: "*İşçiler curia'sında Sosyal Demokrat Parti muhakkak tek başına ortaya çıkmalı ve herhangi bir parti ile ittifak-*

tan uzak durmalıdır."[359] Lenin'in seçimlerin ilk turlarında blok oluşturmaya getirilen genel kısıtlamanın biraz esnetilmesine niyeti olsaydı bile bu durum, özel olarak proletaryaya ayrılmış olan alana, sosyal demokrasinin sahip olduğu desteği tam olarak görmesi için saf ve katıksız olması gereken alana uygulanamazdı. Bolşeviklerle Menşeviklerin bir çatışma rotasına girdiğini o güne kadar hiçbir şey, Tammerfors'taki farklılıklardan daha iyi göstermemişti.

Menşevikler, "Kara Yüzler" tehlikesinin ilk turda liberal Kadetlerle yapılacak seçim ittifaklarını haklı çıkardığında ısrar ediyordu –İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, ileri kapitalist ülkelerdeki sol politika hakkında bilgisi olan herkese çok tanıdık gelen bir iddia. Lenin Tammerfors'tan sonra yazdığı ilk önemli yazısı olan "Kadetlerle Blok Oluşturmak" başlıklı yazısında doğrudan bu konuyu ele aldı.

Menşevik tezde üç temel "çatlak" vardı. Birincisi, Kadetlerle yapılacak bir ittifakın Kara Yüzler tehlikesini gerçekten azaltacağını varsaymasıydı. Ama Kadetlerin geçmiş performansında bu iddiayı destekleyecek hiçbir şey yoktur, diye belirtiyordu. Birinci Dumadaki davranışlarına bakın, diyordu. Bir liberal-monarşist parti olarak Kadetler, –"*Kara Yüzlerin ünlü lideri*"– Çarın müdafileridir. "Bu nedenle, Menşevikler, Kadetlerin Dumaya seçilmesine yardım ederek, sadece Kara Yüzler tehlikesiyle savaşmakta başarısızlığa uğramış olmuyorlar, halkı oyuna getiriyorlar, Kara Yüzler tehlikesinin gerçek anlamını karartıyorlar. Kadetlerin Dumaya seçilmesine yardım ederek Kara Yüzler tehlikesiyle savaşmak, dalkavuk [Kadet] Rodiçev'in pogromlarla, yaptığı şu konuşmayla savaşmasına benziyor: 'Çarı pogromdan sorumlu tutmak haddini aşmaktır.'"

"İkinci çatlak ... sosyal demokratların demokrasi mücadelesinde hegemonyayı zımnen Kadetlere ... bıraktığıdır. Kara Yüzlerin zafer kazanmasını sağlayan bir oy bölünmesi durumunda, neden *biz* Kadetlere oy vermemekle suçlanıyoruz da *Kadetler*

bize oy vermemekle suçlanmıyor?" Sosyal demokratlar, –Marx ve Engels'in "Çağrı"da salık verdiği gibi– seçim arenasında işçi sınıfının bağımsız eylemini benimsedikleri her seferde, her zaman olan şeyle, "liberallerin *sosyalistleri, Kara Yüzlerin içeri girmesine izin vermeyi istemekle suçlayan* ulumaları ve havlamalarıyla" "kandırılmalarına izin vermemelidir". Kadetlerin demokratmış gibi davranmalarına neden izin verilsin ki? Tersine, onlarla mücadele edilmelidir: "Şimdi ya da sonra, sosyalist olmaktan vazgeçmedikçe, Kara Yüzler tehlikesine rağmen, bağımsız olarak mücadele etmek zorunda olacaksınız. Doğru adımı şimdi atmak, sonra atmaktan daha kolay ve daha gereklidir... Ama *gerçek* Kara Yüzler tehlikesi, tekrarlıyoruz, Kara Yüzlerin Dumada sandalye kazanmasında değil pogromlarda ve [sahadaki] divanı harplerde yatıyor ve siz halkın gözüne Kadet at gözlüklerini takarak, bu gerçek tehlike ile mücadele etmesini zorlaştırıyorsunuz." "Demokrasi mücadelesinde hegemonyayı Kadetlere" teslim etmek kitlelerin yanlış eğitilmesi demekti ve bu nedenle "gerçek" mücadeleyi yürütürken onları silahsız bırakacaktı.

"Üçüncü çatlak" ikinciyle bağlantılıydı: "Dumaya ve Dumanın rolüne ilişkin doğru olmayan bir değerlendirme." Menşeviklerin, kendi yaptıkları tanımla "kısmi ittifak taktiklerinde" örtük olan şey, sınıf mücadelesinde, Tavriçeski Sarayının zarif duvarları arasında vuku bulanların belirleyici olduğu varsayımıydı. Yine kendi sözcükleriyle, "Bir bütün olarak Dumadan, yani Duma çoğunluğundan" yararlanmaya çalışmak, "otokratik rejimle mücadele etmenin" en iyi yoluydu. Lenin'in ve Bolşeviklerin karşı olduğu şey tam buydu: "Kanaatimizce, Kara Yüzleri Dumadan bertaraf etmenin Kara Yüzler tehlikesini bertaraf etmek anlamına geldiğini düşünmek çocukçadır." Kara Yüzler tehlikesinin üstesinden gelinebilecek tek yer sokaklardır, diye savunuyordu. Lenin Menşevikleri "parlamenter ahmaklığa" tutulmuş olmakla suçluyordu. İyi niyetli devrimcilerin böyle bir kaderle ilk ve son karşılaşması değildi bu.

Lenin, bu oyları bölme/ehvenişer ikilemine Rusya'da o dönem mevcut olan seçim düzenlemelerini göz önünde bulundurarak yanıt vermiş olsa da bu yanıtın farklı bir kurallar bütünü karşısında niteliksel olarak farklı olacağını söylemek için geçerli bir neden yoktur. Lenin'in bu tavrının temelinde, politikada belirleyici olanın parlamenter arenanın dışında yaşananlar olduğu varsayımından beslenen bir kâr-zarar hesabı vardı. Seçim arenasında yer almak, işçi sınıfının bağımsız eylemini ilerlettiği ölçüde kıymetliydi. Ama eğer bu tür bir katılım bu rotayla çatışırsa o zaman zarar kârdan fazla demekti. Seçimlerin ilk turunda Kadetlerle blok oluşturmak, Lenin'e göre, gereksiz bir maliyete neden oluyordu: işçi sınıfının ve müttefiklerinin yanlış eğitimi. Böyle bir sonuç doğması riskini almaktansa, Bolşeviklerin Buligin Duması tasarısı konusunda yaptıkları gibi geri durmak daha iyiydi. Kara Yüzlerin Dumada çoğunluğu ele geçirme olasılıkları karşısında bile Lenin aynı yanıtı verirdi; Üçüncü ve Dördüncü Dumalar bunu onaylar. Böyle bir olasılığın gerçekleşmesi bazılarına korkutucu gelse de Lenin, son tahlilde, Kara Yüzlerle "gerçek" mücadelenin Tavriçeski Sarayı dışında yaşanması gerektiğini biliyordu. "Her yerde; seçim mücadelesinde, Dumadaki mücadelede ve sokaktaki mücadelede tek bir politikamız var: silahlı mücadele politikası. Her yerde savunduğumuz politikamız: Kadet Partili hainlere karşı sosyal demokratlar ile devrimci burjuvazi",[360] yani köylülük. Bolşeviklerle Menşevikler arasındaki farkı bu duruştan başka hiçbir şey daha iyi ifade edemez.

Lenin Seçim Seferberliğinde

"İşçi yoldaşlar ve bütün Rusya yurttaşları! Duma seçimleri yaklaşıyor. Sosyal Demokrat Parti, işçi sınıfının partisi, hepinizi seçimlere katılmaya ve böylece özgürlük için gerçekten mücadele edebilecek olan güçleri desteklemek için yardım etmeye çağırıyor... İşçi yoldaşlar ve bütün Rusya yurttaşları! Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin adaylarına oy verin!" Böylece Lenin'in

ilk açık seçim kampanya belgesinin giriş ve sonuç paragraflarını okumuş oluyoruz. Bu bildiri, hükümetin İkinci Duma seçimlerinin 6 Şubat 1907'de yapılacağını açıklamasından iki hafta önce 23 Kasım'da *Proletari*'de yayımlandı. Lenin blokların harekete geçmesini bekleyemezdi.

Birkaç gün sonra hazırladığı ilk kampanya afişi, "Devlet Dumasına Kimi Seçmeli?", *Proletari*'nin aynı baskısına dahil edildi. "Yurttaşlar, St. Petersburg Seçimlerinde Mücadele Eden Başlıca Partilerin Kimler Olduğunu ve Her Birinin Ne İçin Uğraştığını Bütün Halkın Açıkça Anladığından Emin Olun!" şeklindeki çok beceriksizce kaleme alınmış bir alt başlık altında, biri üç ve diğeri iki sütun halinde, bir yanda sırasıyla sosyal demokratlar, Kadetler ve Kara Yüzler ve diğer yanda sosyal demokrat ve Trudovik partiler arasındaki farklılıkları açıklıyordu (bkz. Ek C). Anlaşılması hiç de zor olmayan bu mesajında, hâlâ tam olgunlaşmamış köylü partilerinin tereddütlü karakterinin altını çizerken sosyal demokratlarla Kadetler arasına kalın çizgiler çekiyordu. Afiş metni "sosyal demokratlar, kitleler tarafından anlaşılabilir bir dille, basit ve açık konuşmalıdır" şeklindeki tavsiyesine sıkı sıkıya bağlıydı.

Stolipin yönetimi, Lenin'inki gibi coşkulu bir kampanyanın havasını bozmanın yollarını arıyordu. Seçimlerin yapılacağı tarihi açıklar açıklamaz seçimlerin altını oymaya başladı. "Önceki gün [12 Aralık]", diye bildiriyordu Lenin, "kayıtlı olmayan partilere seçim formları dağıtmayı yasaklayan bir *buyruk* yayımlandı." Bu fiilen, sadece Kara Yüzler partisinin bu formlardan edinebilmesi anlamına geliyordu. Aynı zamanda, "gün geçtikçe daha çok gazete resmî usuller izlenmeden kapatılıyor. Tutuklamalar gün geçtikçe daha da sıklaşıyor. Binalar basılıyor; nüfuz sahibi seçmenleri ve ikinci seçmenleri 'ortadan kaldırmak' için isimlerini ele geçirme amacını gizlemeden binalar didik didik aranıyor. Kısacası, Rus yurttaşların nükteli bir dille dediği gibi, seçim kampanyası tam kapasite çalışıyor." Lenin'in "Kara Yüzler tehlikesini, Kara Yüzlerin seçimlerde" –"hükümetin sahtekarlık

yaptığı" seçimlerde– "zafer kazanması tehlikesine indirgeyenlere"[361] tahammül edememesinin nedeni buydu. Hükümet bizzat Kara Yüzler tehlikesine yardım ve yataklık ediyordu. Ama Lenin yılmıyordu. Seçimlerin başlamasından üç hafta önce "seçimlerin akıbetini kitlelerin ruh halinin belirleyeceğine ve sonucun kesinlikle hükümetin ve onun Kara Yüzlerinin lehine olmayacağına hâlâ hiç şüphe yoktur"[362] diye yazıyordu. Özel olarak St. Petersburg'da, Kadet ve sosyal demokrat seçmen arasındaki bir bölünmenin Kara Yüzler zaferine yol açacağı iddiası "... Kadetler, 'radikaller' ve her daldan oportünistler tarafından yayılan *halkı aldatmaya yönelik* ... açık bir saçmalıktır."[363]

Lenin'in kendisini seçim kampanyasının ortasına atmasının nedeni, çok yerinde olarak, bu seçimlerin, giderek artan baskıya rağmen Çar Rusyasının bugüne kadar izin verdiği en demokratik seçimler olacağı beklentisini taşımasıydı. En önemlisi, sosyal demokrasi, ilk defa hem programını herkese duyurmayı hem de kitleleri programına ikna etmeyi umarak, seçimlerde açık bir biçimde yarışıyordu. Rusya tarihinde daha önce hiç görülmemiş öğretici bir an ortaya çıkmıştı ve sıfır noktası "şimdi Rusya'daki bütün gözlerin üzerine çevrildiği ... [ve] siyasetin nabzının ... diğer başka yerlere göre ... çok daha hızlı attığı ..." St. Petersburg idi. Bir ay süren seçim sürecine iki hafta kala Lenin, "St. Petersburg'daki seçim kampanyası daha şimdiden şaşırtıcı ölçüde zengin bir siyasal-eğitsel malzeme sunmuş durumda ve *gün geçtikçe* daha fazlasını sunmaya devam ediyor. Bu malzeme üzerinde gayretle çalışılmalıdır. Sistematik bir biçimde toplanmalı ve muhtelif partilerin sınıfsal *temelinin* görülmesini sağlamak konusunda olası en büyük katkıyı sunmalıdır. Ve herkesi ilgilendiren ve heyecanlandıran bu canlı ve doğrudan bilgi, olası en geniş işçi tabakalarına ve en uzak kırsal bölgelere taşınmalıdır."

Sürecin "üçüncü aşaması" olarak adlandırdığı şey, Lenin'in açıkça en çok yararlandığı şeydi: "kitlelerin ruh halini" ölçme ve biçimlendirme fırsatı:

> Seçim kampanyası başlıyor. Seçim toplantıları yapılıyor. Bu toplantılarda çok çok nadiren söz alan Menşevikler utana sıkıla, Kadetlerle yapılacak ittifaklar konusunda zırvalıyor. Bütün toplantılarda konuşan Bolşevikler, proleterleri ve yarı-proleterleri birleşik işçi partisine, Sosyal Demokrat Partiye katılmaya davet ediyor; bütün devrimci ve demokrat birinci seçmenleri Kara Yüzlere ve Kadetlere karşı birleşik devrimci bir blok oluşturmaya çağırıyor. Kadetler yuhalanırken Bolşevikler alkışlanıyor. Şehirdeki demokratlar, işçiler ve küçük burjuvazi, sola kayıyor ve silkinip Kadet boyunduruğundan kurtuluyor.[364]

Lenin kuşkusuz bu toplantılarda hazır bulundu –tahmin ediyorum ki, güvenlik nedeniyle kimliğini gizleyerek– ve katkı sundu. Bu, Lenin'in, solun Kadetler zararına elde ettiği kazanımlar hakkındaki değerlendirmelerinin doğru çıkmasının nedenlerini açıklamaya yardım eder. Lenin, Menşevik lider Plehanov'un Cenevre'de kalarak neler kaçırdığını yaşayarak görebiliyordu.

Tabii, seçimler yine dolaylı seçimlerdi. Duma vekilleri, sırayla toprak sahipleri, köylüler, kent sakinleri ve işçiler için oluşturulan dört farklı seçim topluluğuna ya da *curia*ya seçilen seçmenler tarafından seçiliyordu. Ve her bir *curia*da farklı turlar ya da aşamalar söz konusuydu: toprak sahipleri ve kent sakinleri için iki, işçiler için üç ve köylüler için dört. Böylece seçim blokları ya da ittifakları yapma olasılığı doğuyordu. Lenin'in tarif ettiği toplantılar, St. Petersburg *curia*sı için yapılacak ilk tur seçimlere hazırlık toplantılarıydı. Ve bu toplantılarda gündemde en çok yer işgal eden konu, "şehirdeki" orta sınıf "demokratlar"ın özellikle hassas olduğu oyların bölünmesi/Kara Yüzler tehlikesi/ehvenişer muammasıydı.

Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki seçim anlaşmalarıyla ilgili çekişme 7 Ocak'ta yapılan RSDİP St. Petersburg konferansında doruk noktasına ulaştı. Yetmiş bir delege, ilk turlarda Kadetlerle blok kurmayı yasaklayan, Bolşevikler tarafından Tammerfors toplantısına sunulmuş olan "muhalif görüş" lehine

oy verdi. Otuz bir Menşevik delege bu anlaşmazlık nedeniyle toplantıdan "çıkıp gittiler". Bunun anlamı fiilen, yaklaşmakta olan seçimler açısından bu konuyla ilgili tek tip bir RSDİP politikasının oluşturulamayacağıydı. İkinci Duma vekilleri farklı şekillerde seçilecekti; bazıları tamamen bağımsız ve bazıları da Kadetler ya da Trudovikler ve/veya Sosyal Devrimcilerle varılan anlaşmalar sonucunda. Birinci Dumayı boykot eden Sosyal Devrimciler, bugüne kadar, artık seçime katılmaları gerektiğini anlamışlardı; aksi halde, sosyal demokratlar onların seçmen tabanı olan köylülüğe filtresiz erişim olanağına kavuşacaktı.

Lenin daha sonra seçim ittifakları konusunda Bolşevikler arasında da farklılıklar yaşandığını ortaya koydu. "Püristler" {*Purists*} herhangi bir partiyle anlaşma yapmayı istemezken, Lenin gibi "muhalifler"in fikrine göre, "sosyalist proletarya, kendilerini Kadetlerin etkisinden kurtarması için *sosyalist proletaryanın liderliğini* izleyen sosyalist olmayan küçük burjuva kitleleri geri çeviremez"di.. Lenin "Püristleri", Trudoviklerin ve Sosyal Devrimcilerin ilk turda ortak bir "sol blok" listesini desteklemeleri karşılığında, Trudoviklere ve Sosyal Devrimcilere, Dumada St. Petersburg'a ayrılan altı sandalyenin aşağıdaki şekilde dağıtılması konusunda teklifte bulunmaya ikna edebilmişti: "iki sandalye işçi *curia*sına, iki sandalye sosyal demokratlara ve iki de Trudoviklere."[365] Lenin, St. Petersburg'da Kadetleri yenilgiye uğratmak hayati önemdeydi görüşünü savunuyordu; Kadet listesinden ayrı ve bağımsız bir sosyal demokrat-Trudovik listesi oluşturmak, Menşeviklerin istediğinin aksine, Kara Yüzler listesinin zafer kazanmasına olanak sağlamayacaktı. Yani Lenin birden fazla cephede savaşıyordu ve elindeki tek güç, ikna kabiliyetiydi.

Buraya bütün ayrıntılarını almak mümkün olmasa da Lenin'in St. Petersburg konferansında hayata geçirilen demokratik karar alma usulleri hakkındaki tanımlaması çok yol göstericidir. Toplantıyla ilgili bilgilendirme raporları demokratik merkeziyetçilik tarihindenin temel belgelerini oluşturur.[366] Lenin'in diğer

muhalif örgütlerin normları karşısında RSDİP normları üzerine yaptığı gözlemler dikkate değerdir: "Burjuva partiler büyük politik meseleleri, o ya da bu parti 'otoritesi'nin, birbirine katıp karıştırarak halk için gizlice hazırladığı her derde deva muhtelif siyasi ilaçlardan ibaret olan basit bir kararıyla, durumdan duruma değişen şekilde hallederler. Sadece işçilerin Sosyal Demokrat Partisi, illegal bir parti için zorunlu olan muazzam zorluklara ve hatta bedellere rağmen, örgüt içinde demokrasiyi gerçekten işletir."[367] O halde Lenin'e göre, RSDİP'in demokratik sicili, liberal Kadetler de dahil olmak üzere, diğer partilere oranla çok daha hak edilmişti.[368]

Rejimin, savunduklarını yazılı olarak yayabilmelerine getirdiği katı sınırlar göz önünde bulundurulduğunda Bolşeviklerin kampanya toplantılarına katılması son derece önemliydi. *Proletari*, illegal bir haftalık (bir süre sonra on beş günlük) bir yayın olduğu için kolay dağıtılamıyordu. Hükümet tarafından kapatılmadan iki hafta yayımlayabildikleri legal bir haftalık yayın çıkardılar, *Ternii Truda* [Emeğin Dikenleri]; ve ardından bir başkası, *Zreniye* [Bakış].[369] Gerçi ikincisinin ömrü daha da kısaydı; Lenin biri iki, diğeriyse sadece tek sayı çıkan bu yayınlar için iki çok önemli kampanya metni yazdı.

"St. Petersburg Seçimlerinde Nasıl Oy Vermeli: Kara Yüzlerin St. Petersburg Seçimlerini Kazanma Tehlikesi Var mı?" başlıklı makale, 25 Ocak'ta yayımlanan ilk sayıdaki başmakaleydi. Çok didaktik bir dille kaleme alınan bu makale, Bolşeviklerin tezlerini çok anlaşılır bir biçimde aktarıyordu. Sosyal demokratların kendi listelerini çıkarmasının, Kara Yüzlerin kazanmasına yol açacağı şeklindeki başlıca Kadet/Menşevik iddia konusunda şöyle yazdı: "*Bu doğru değildir. En kötü ihtimal* olan oyların bölünmesi durumunda bile, yani St. Petersburg'un *tüm* seçim bölgelerinde oyların Kadetlerle sosyal demokratlar arasında *eşit* bölünmesi durumunda bile, bu durumda bile St. Petersburg'da Kara Yüzlerin kazanmasının *imkânsız* olduğunu size kanıtlayacağız."

Lenin, kanıt olarak, Kara Yüzler karşısında Kadetlerin kazandığı St. Petersburg'daki Birinci Duma seçimlerinin sonuçlarını inceliyordu. Peki ya oy pusulasında sosyal demokratlar da olup Kadetlerin oylarını bölseydi? Bu Kara Yüzlerin kazanmasına yol açmaz mıydı? Lenin, şehrin her bir seçim bölgesine ait verileri sunuyor ve şu sonuca varıyordu: "Bu rakamlar, Kadet oylarındaki en olumsuz bölünme durumunda bile, Kara Yüzlerin 1906 seçimlerinde *on iki* bölgeden *sadece üçünde* başarılı olduklarını açıkça ortaya koyuyor. ... Bu, Kadet oyları *bütün* bölgelerde Kadet ve sosyal demokrat adaylar arasında eşit bölünmüş olsa bile, Kara Yüzlerin ilk seçimde Dumaya seçilemeyeceği anlamına geliyor. ... *Bu nedenle, eğer oylar Kadetlerle sosyal demokratlar arasında bölünürse muhtemelen zaferi Kara Yüzlerin kazanacağını söyleyerek seçmenleri korkutmaya çalışanlar,* halkı aldatıyorlar." Lenin daha sonra, bu korkutma taktiğinin gerçek nedeni dediği şeyi açıklıyordu: "Kadetler, seçmenleri *sosyalistler*e oy vermekten vazgeçirmek için kasıtlı olarak sahte bir 'Kara Yüzler tehlikesi' söylentisi yayıyor." Lenin, seçim bölgeleri verilerine bakarak, "sosyal demokratların St. Petersburg'da Kara Yüzlere ve Kadetlere karşı zafer kazanması *oldukça mümkündür*" diyordu.

Esas olarak proleter okur kitlesine hitaben yazılmış Kara Yüzler tehlikesi hakkındaki daha önce değinilen makalesinden farklı olarak "Nasıl Oy Vermeli", kentli küçük burjuva demokratlara yönelikti. Seçim sonucu verilerini ve sonuçlara ilişkin olasılıkları titizlikle ele alan bu makale, kentli küçük burjuva demokratların, oyların bölünmesi/Kara Yüzler tehlikesi konusunda daha duyarlı olduklarını ve bu nedenle onların bu korkularını giderecek bir tez üretmek gerektiğini kabul ediyordu. Proletarya açısından Lenin, proletaryanın işçi sınıfının bağımsız eylemi konusundaki içgüdülerine sesleniyordu. Böylelikle proletarya için mücadele etmenin yanı sıra Lenin orta sınıfı da kazanmaya çalışıyordu, en azından kazanılabilecek olanlarını. Bu kesimin Kadetlerin tezlerine duyarlı olmasının bir nedeni daha

vardı: "Kadet gazeteleri, hükümetin sosyal demokrat gazeteleri yasaklamasından istifade edip Kadetlerin yardımı olmadan sosyal demokratların seçimlerde zafer kazanmasının tasavvur edilemez olduğu laflarıyla sürekli okurlarının kafasını şişiriyor."[370] Bolşevikler, St. Petersburg'daki bu vaveylaya, çok sınırlı olmasına rağmen, en azından meydan okuyabiliyorlardı. Moskova'daysa bir gazeteleri bile yoktu. Ama Lenin yine de yılmayacaktı.

Seçim Sonuçlarının Tahlili: İşçi *Curia*sı ve St. Petersburg

"İşçi delegelerinin seçimi, Rusya'nın politik yaşamında ve emek hareketimizin tarihinde had safhada önemli ve bugüne kadar layıkıyla takdir edilmemiş bir olaydır." Lenin bu cümleyle işçi *curia*sı seçimlerine atıfta bulunuyordu. Çarın feodal sistemindekine benzer seçim sisteminin, Bolşeviklere –komünist hareketin tarihinde muhtemelen hiç benzeri olmayan– eşsiz bir fırsat sunduğunun farkındaydı. Feodal toplumda mevcut olmayan bir zümre olan proletaryanın, rejimin başlangıçtaki seçim sistemi içinde yer almadığı belki de hatırlanacaktır. Proletarya olayların gelişimi içinde sisteme dahil edildi çünkü rejim Aralık 1905'teki işçi sınıfı ayaklanmasının sıcaklığını hissetmişti.

Üç aşamalı işçi *curia*sı seçimlerinde öncelikle fabrika düzeyindeki işçi temsilcileri seçiliyor, sonra da onların seçtiği ikinci seçmenler Duma vekillerini seçiyordu. Elli ile bin arası işçinin çalıştığı bir işletmede bir temsilci ve sonraki her bin işçi için de bir temsilci seçiliyordu. Son aşamada, işçi *curia*sı seçmenleri Duma vekillerini seçmek için diğer *curia*lardaki seçmenlerle bir araya geliyordu. Yasaya göre, "['erkek'] işçiler, bir delegenin seçilmesi için en çok oy mu, yoksa mutlak çoğunluk mu gerektiğine ve oylamanın gizli oy, el kaldırma ya da diğer başka hangi şekillerde yapılacağına karar vermeye yetkili" idi.[371] Lenin'in St. Petersburg seçimlerinin ilk iki aşamasının sonucuna dair yap-

tığı ilk değerlendirmede açıkladığı gibi süreç, özellikle ilk aşamada, benzersizdi: "Proletarya arasında bir konuma sahip *bütün* partiler, işçi *kitlelerinin önüne*, ilk kez, genel programlar ya da sloganlarla değil belirli bir pratik meseleyle çıktılar: İşçi kitleleri, çıkarlarının savunulmasını *hangi partinin adaylarına* emanet edecek?"[372] Victoria Bonnell'in konuyla ilgili klasik çalışmasında tarif ettiği gibi, sendikalar bu bakımdan çok kilit bir rol oynuyordu: "Petersburg İşçi Sendikaları Merkez Bürosu 'sosyalist parti temsilcilerine kendi programlarını anlatmaları konusunda her tür yardımın yapılacağını' açıklayarak genel havayı ortaya koymuştu. ... Seçim belgeleri ve sosyalist parti adaylarının isimleri sendikalar kanalıyla dolaşıma sokuldu."[373]

İşçi *curia*sı seçimlerinin önemini kavrayabilmek için bugün bir komünistin, bizzat işçilerin kendi işyerlerinde ve tamamen sanayi işçilerinden oluşan bir dinleyici kitlesi önünde tüm muteber muhaliflerle tartışma olanağı bulmasının nasıl bir şey olabileceğini hayal edin. Bolşeviklerin 1907'nin başında bütün Rusya'da iki üç ay boyunca yapmayı başardığı şey, tam olarak buydu. Bu muhtemelen bundan önce ve bundan sonra hiçbir yerde, hiçbir zaman mümkün olmamıştır. Engels olsa kendinden geçerdi; seçimlerin devrimci amaçlar için nasıl kullanılabileceğini anlamayan Paul Lafargue'ı azarlayışını hatırlayın.[374] Peki rejim böyle bir sürece neden izin vermişti? Marx ve Engels'in tarihsel materyalist yöntemini kullanan Lenin, "asıl Rusya ile Polonya"daki seçimlerin sonuçları arasındaki farklılıklara ilişkin tezinde ortaya koyduğu gibi buna bir açıklama getirmekte hiç zorlanmadı: rejimin geri kalmışlığı. Daha ileri bir kapitalist ülkede burjuvazi, komünistlerin böyle bir olanağa sahip olmalarına asla izin vermezdi. Lenin'e göre seçimler o kadar önemliydi ki yerel Bolşevik liderlere sık sık yapacağı çağrıların ilkini bu vesileyle yayımladı: "Parti yetkililerimiz ve özellikle ileri işçilerimiz, zorunlu ve son derece önemli olan, sürecin ve işçi *curia*sındaki seçimlerin sonuçlarının *incelenmesi* görevini bizzat üstlenmedikçe, parti çalışması ve

parti ajitasyonunun gelecekteki gelişimi için son derece değerli ve gerekli bir malzemeyi yitireceğimizi kesin olarak söyleyebiliriz."

Büyük resme gelince; seçimler Lenin'in en temel politik öngörüsünü doğruluyordu. "İşçi *curia*sındaki seçimlerin Rusya'da yarattığı genel izlenim, bütün gazeteler tarafından oybirliğiyle şöyle değerlendirildi: öncelikle sosyal demokratlar ve ikinci olarak Sosyal Devrimciler olmak üzere aşırı solcular için tam bir zafer." Sonuçlar "sosyal demokrasinin temel tezininin doğruluğunu tam olarak kanıtladı: Bir sınıf olarak proletarya devrimcidir. Proleter *kitleler* uzun zamandır güttükleri amaç ve duygu bakımından sosyal demokrattır. Rusya'daki en devrimci sınıf proletaryadır." Ama sonuçlarla ilgili, bazı Bolşevikler arasında moral bozukluğuna neden olan rahatsız edici bir gerçek vardı. Sosyal Devrimciler beklenenden çok daha iyi bir sonuç almışlardı. "Moskova'da sosyal demokratlar, Sosyal Devrimciler karşısında tam bir zafer kazandı. Doğruluğu henüz tam olarak teyit edilmemiş bazı bilgilere göre, sadece yirmi Sosyal Devrimci delegeye karşı yaklaşık iki yüz sosyal demokrat delege seçildi!" Ama yine "bütün Rusya'nın gözlerinin çevrilmiş olduğu" St. Petersburg'da durum farklıydı. Tahminler Sosyal Devrimcilerin delegelerin üçte birini kazandığını söylüyordu ki eğer doğruysa bu durum, "başkentteki sosyal demokratlar açısından *hakikaten* bir yenilgiydi." Yenilgiydi çünkü sosyal demokratlar, tıpkı Moskova gibi başka yerlerde de Sosyal Devrimcilerin haddini bildirmişti. "Bu, muazzam öneme sahip bir gerçektir. St. Petersburg'da aşırı sol burjuva demokratlar, sosyalistlerin işçi *curia*sındaki *ezici* üstünlüğünü ellerinden aldılar. En yoğun dikkatimizi bu olguya çevirmek görevimizdir. Bütün sosyal demokratlar bu olguyu dikkatlice incelemek ve buna doğru bir açıklama getirmek üzere işe koyulmalıdır."

Gelen ilk bilgiler Lenin'in şu sonuçlara varmasına imkân tanıyordu: "(1) Sosyal Devrimcilerin sosyal demokratlara en etkileyici yenilgiyi yaşattığı yer, en yüksek sınıf bilincine sahip, en dev-

rimci proletaryanın kaleleri olan *en büyük* fabrikalardı, (2) Sosyal Devrimciler *en çok* ve esas olarak *Menşevik sosyal demokratları* yenilgiye uğrattı. Bir Sosyal Devrimci adayla Bolşevik bir adayın karşı karşıya geldiği yerlerde, zafer kazanan taraf genellikle, *aslında çoğu durumda*, sosyal demokratlardı." Bu nedenle, Sosyal Devrimciler Bolşeviklere değil Menşeviklere karşı kazanmışlardı. "Bu iki sonucun son derece önemli olduğu açıktır. Haliyle bunların sadece izlenimler değil, iki ayrı yoruma yer bırakmayan tam ve doğrulanmış verilerden çıkan *sonuçlar* olduğuna iyi dikkat etmeliyiz."[375]

Bu makalenin yanında yer alan ve başkentteki büyük sanayi banliyölerinden biri olan Neva bölgesindeki seçimler hakkında yazılan makalede yer alan ayrıntılar, Lenin'in Bolşevik-Menşevik oylar arasındaki farklılığa açıklama getirmesine imkân sunuyordu. Seçimler, Menşeviklerin terk ettiği 7 Ocak tarihli RSDİP konferansından bir gün sonra başlamıştı; sonradan öğrenildiği üzere Menşevikler, Kadetlerle seçim ittifakı konusunda başlattıkları müzakerelere kaldıkları yerden devam etmek istiyorlardı. Bu durum, Kadetlerden nefret eden en yüksek sınıf bilincine sahip işçileri kızdırdı ve bu rezaletin sonuçlarına katlanan da Menşevik adaylar oldu. Lenin'in belirttiği gibi, birinci seçmenler diğer "sosyalistlere", yani Sosyal Devrimcilere, onların da Kadetlerle gizlice müzakere etmekte olduklarını bilmeden oy vererek Menşevikleri cezalandırdılar. Bolşeviklerin önde olduğu fabrikalarda, Bolşeviklerin adayları böyle bir kaderle karşılaşmadı.

Kesin bir sonuca varmadan önce, "hatalarımızı ve kusurlarımızı korkakça örtbas etmek için değil, bunları Partinin eleştirisine sunmak ve gidermek üzere bütün gayretimizi sarf etmek için" diğer seçimlerle ilgili ayrıntılar da bir araya getirilmeliydi. "*İşçi kitlelerinin* farklı partilerin adaylarına oy vermeleri şeklinde ortaya çıkan davranış tarzına dikkatimizi vermedikçe St. Petersburg'da istikrarlı bir sosyal demokrat çalışma *yürütemeyiz*. Burjuva partiler açısından önemli olan çokça sandalye

kazanmaktır. Bizim için önemli olan ise kendilerini devrimci, sosyalist partiler olarak adlandırıyor olsalar bile, bütün küçük burjuva partilerden farklı olarak *Sosyal Demokrasinin* ilkelerini ve taktiklerini işçilerin kendilerinin *anlamasıdır.* Bu nedenle, St. Petersburg işçi *curia*sında yapılan seçimlerde kullanılan oylara ilişkin tam ve eksiksiz verileri elde etmeye uğraşmalıyız."[376] Lenin bu amaçla, bütün yerel RSDİP birimlerine dağıtılmak üzere fiilen oy kullanan işçi sayısı, oy verdikleri adayların siyasi kimliği ve her bir adaya verilen gerçek oy sayısı gibi, seçimlerle ilgili spesifik verileri ortaya çıkaracak bir anket hazırladı. Sosyal Devrimcilerin göreli başarısının nedeniyle ilgili kaleme aldığı ilk sonuçlar, bu veriler sayesinde büyük oranda doğrulanıyordu: "[O] portünist sosyal demokratlar", yani Menşevikler, "sosyal demokrasinin, ileri proletaryanın gözündeki itibarını sarsıyor."

Bu arada işçi *curia*sı seçimleri son aşamaya giriyordu. Ocak ortası itibarıyla bütün fabrika seçimleri tamamlanmıştı. Toplam 272 delegenin yarıdan fazlası (147) sosyal demokratlardan, üçte birinden fazlası (109) şu ya da bu ölçüde Sosyal Devrimciler olarak tanımlananlardan ve geri kalanı da farklı renklerden oluşuyordu. Bolşevikler bundan sonra delegeleri, Bolşevikler, Trudovikler ve Sosyal Devrimciler tarafından 25 Ocak'ta kurulan sol bloka kazanmak üzere çalışmaya koyuldular. Küçük bir azınlık dışında Menşevikler, Kadetlerin "ayaklarına kapanmaya" devam etti. 28 Ocak'ta 200-250 fabrika delegesinin katıldığı bir toplantıda, ezici bir çoğunlukla sol bloku destekleme yönünde –Lenin'in belirttiği gibi, Bolşeviklerin taktiklerini tamamen onaylayan– bir karar alındı ve "Menşevik sosyal demokrat yoldaşlarımızın solla anlaşmaya varması ve sol listenin St. Petersburg seçimlerindeki başarısına katkıda bulunması" istendi. Bu istek burun kıvırarak geri çevrildi. Birkaç gün sonra sosyal demokrat fabrika delegelerinin RSDİP St. Petersburg Komitesi ile bir araya gelerek seçtiği on dört adaydan oluşan sol blok listesi, 1 Şubat'ta gerçekleşecek "seçimlerin arifesinde bütün gazetelerde yayımlandı". Sonuçlar "birleşik sosyal

demokratlar açısından zaferdi. *St. Petersburg Komitesinin listesi firesiz seçildi.* On dört adayın hepsi de Sosyal Demokrattır!.. Sekizi Bolşevik, dördü Menşevik [sol bloku destekleyen azınlığı temsilen]" ve geri kalan ikisi de bağlantısız sosyal demokratlardı.[377]

Bir başka deyişle sonuçlar, Lenin'in işçi sınıfının bağımsız eylemi stratejisinin açık bir zaferi, muhaliflerinin kendisine yapıştırdığı "inatçılık" yaftasının aklanmasıydı. Bolşeviklerin St. Petersburg proletaryasının liderliğini üstelendiği an, şüphesiz bu andı. O zamana kadar Menşevikler daha etkiliydi; Merkez Komitede çoğunluğu oluşturmaları da bunu gösteriyordu. Yani İkinci Duma seçimleri, özellikle de işçi *curia*sındaki seçimler, Bolşeviklerin Menşevikleri alt ettiği seçimlerdi, Menşevikler bu yenilgiden sonra bir daha belini doğrultamadı. Lenin'in söylemekten çok hoşlandığı gibi, "devrim öğretir."

St. Petersburg kent *curia*sı seçimleri henüz tamamlanmamıştı. Ama sonuçlar ortaya çıkmadan üç gün önce Lenin "St. Petersburg'daki seçim kampanyasının başlarında, bütün muhalefet, bütün solcular Bolşeviklere karşıydı. Bize karşı akla gelen ya da mümkün olan her şey yapıldı. *Ama her şey bizim söylediğimiz gibi çıktı.*" diye yazıyordu. 1905'te yazdığı *İki Taktik* adlı kitabındaki "hükümetin liberallere karşı yaklaşımı ve küçük burjuva demokratların proletaryaya karşı yaklaşımı" ile ilgili tezlerinin, seçimlere zemin hazırlayan olaylarla doğrulanmış olmasının tadını çıkarıyordu. Bolşeviklerin inşa etmeye çalıştığı şeye karşı, Kadetlerin bir seçim bloku kurma konusundaki başarısızlıkları beklenmeyen bir durumdu. Stolipin bunun önündeki başlıca engelse bir diğer engel de küçük burjuvazinin yani köylü partilerinin Kadetler ve Bolşevikler arasında kararsız kalmasıydı. Kendi siyasetlerinden emin olan Bolşevikler istikrarlı bir tutum sergilediler. "Ve *mücadele edebilecek olan* herkes bizim arkamızdan geldi. Sol Blok bir gerçeklik haline dönüştü. *Proletarya* tüm Trudoviklere ve Menşeviklerin büyük bir kısmına, hatta entelektüellere öncülük etti. St. Petersburg seçimlerinde *proletaryanın*

bayrağı göndere çekildi. Ve Rusya'daki bütün partilerin katıldığı ilk ciddi seçimin sonuçları ne olursa olsun; kendi çizgisini koruyan bağımsız proletaryanın bayrağı yükselmiş oldu. Bu bayrak, devrimin zaferini getirecek olan parlamenter mücadelede ve mücadelenin *bütün diğer* biçimlerinde dalgalanmaya devam edecek." Lenin ve Bolşeviklerin, 1905-7 "kostümlü provası"nın bu safhasında kazandıkları güvenin, 1917'deki başarılarını açıklamak konusunda hayli önemli olduğunu ileri sürüyorum.

7 Şubat'ta St. Petersburg'da seçimler hâlâ sürmekteyken, Lenin başka yerlerden gelen sonuçları değerlendiriyordu: "Önümüzde bir öncekinden hiç şüphesiz daha solcu bir Duma... ve [bu nedenle] daha da zorlu ve daha kesin yeni bir *devrimci kriz* var... Yeni bir çarpışma daha acımasızca yaklaşıyor –ya devrimci halk zafer kazanacak ya da İkinci Duma, seçim yasasının yürürlükten kaldırılmasıyla ve doğrudan Kara Yüzler Mutlakiyetine geri dönüşle, Birinci gibi utanç verici bir şekilde ortadan kalkacak." Şimdiki zorlu görev devrimci ateşin nasıl harlanacağıydı. "Bu yeni mücadeleyi mümkün olduğunca az kendiliğinden, mümkün olduğunca bilinçli, istikrarlı ve kararlı bir hale getirmek için gücü*müz*ün elverdiği her şeyi yapmalıyız. ... Bu nedenle", Engels'in salık vereceği gibi, "zamanından önce ayaklanma *çağrıları* yapılmamalı! Halka görkemli bildirgeler açıklanmamalı. Resmî duyurular, 'ilanlar' olmamalı. Fırtına zaten üstümüze doğru geliyor. Kılıçları şıkırdatmaya hiç gerek yok."[378] Geçmiş iki yıl, aksi şekilde davranmanın neden makul olmadığını fazlasıyla göstermişti. Lenin, devrimci itidal tavsiye etmesinden iki gün önce, "*Eylül 1870'te, Paris Komünü'nden altı ay önce*, Marx Fransız işçilerine doğrudan bir uyarıda bulunuyordu: Ayaklanma vahim bir ahmaklık olacaktır ... Marx, erken doğan bir ayaklanmaya karşı liderleri nasıl uyarması gerektiğini biliyordu." diye yazıyordu. Lenin'in tavsiyesi, Moskova'da 1905'te yaşanan başarısız ayaklanma girişimi konusunda Plehanov'u suçladığı gibi, silahlara "'sarılmamaları gerektiğini... öngörmek kolaydır' diye ahlak

dersi veren dar kafalı bir entelektüelin tavsiyesi" değil, "deneyim sahibi bir yol göstericinin, kitlelerin mücadelesine iştirak eden birinin tavsiyesiydi".[379]

Lenin, seçimler tamamlanır tamamlanmaz St. Petersburg'da elde edilen kazanımların özetini çıkardı: "Seçimi Kadetler kazandı ancak sol blokun St. Petersburg'daki toplam oyların yüzde yirmi beşini aldığını ve Viborg seçim bölgesinde galip geldiklerini vurgulamak gerekir. Kadetler pek çok seçim bölgesinde çok az farkla kazandı. Sol blokun başarıyı garantilemesi için beş seçim bölgesinde 1600 oy daha alması yeterli olacaktı. ... Dolayısıyla, St. Petersburg'da sol partilerin zafer kazanmasını Menşevikler engelledi; yine de devrimci sol, genel olarak İkinci Dumada, birincisinde olduğundan daha güçlüdür."[380] Özellikle bir meseleyle ilgili haklı çıktığını düşünüyordu: Kara Yüzler tehlikesi. "Seçimler böyle bir şeyin olmadığını ortaya çıkardı. Bu konuda bütün Bolşevik yayınlarda vurguladığımız mükerrer açıklamalarımız ve uyarılarımız ... tamamen doğrulandı. Oylar Kadetler ve solcular arasında ne kadar bölünürse bölünsün Kara Yüzler St. Petersburg'da kazanamazdı!"[381] Sosyal Devrimcilerin aldığı şaşırtıcı oy miktarına gelince; "bu sonuçlar, sadece, bugünkü görevimizin ve başarımızın güvencesinin, devrime son vermek isteyen liberal burjuvazi ile değil burjuvazinin alçaklığına ve ihanetine karşı demokratik köylülükle her zamankinden daha çok ortak çalışmada yattığına olan inancımızı güçlendirir."

Son olarak, seçim bölgelerinin yarısında Kadetlerle Sol blok oylarının nispeten birbirine yakın olması cesaret vericiydi. Lenin'e göre, bardağın yarısı doluydu: "Bıkmadan çalışırsak ... her seçim bölgesinde, Stolipin'le pazarlık eden burjuva liberallerin partisinden yüzlerce tezgâhtarı, kâtibi vb.'yi kazan*abiliriz*. ... St. Petersburg'da, Kadetler Sol bloka karşı başka bir seçim mücadelesinden sağ çıkamayacaklar! Mevcut seçim yasasına göre tamamen bozguna uğrayacaklar." Bir başka deyişle, burjuva demokratik devrimin başarısı için sanayi proletaryası ve köylülük

dışındaki sosyal tabakaları kazanmak bir zorunluluktu. "Mevcut seçim yasası"na gelince, kuşkusuz Stolipin, Lenin'in ne düşündüğünü, elde edilen bu sonuçları güçlendirmek konusunda halihazırda yazdıklarından okumuştu ya da biliyordu.

İKİNCİ DUMA TOPLANIYOR

"İkinci Dumaya seçilen sosyal demokratların öncelikli görevi, hâlâ liberallerin yönlendirmesi altında olan demokrat unsurları onların elinden çekip almak; bu demokratların lideri haline gelmek, desteği halk arasında aramayı ve alttaki kitleleri saflarına katmayı onlara öğretmek; bütün işçi sınıfı ve yoksul ve kıtlık mağduru tüm köylü kitleleri önünde *bizim kendi* bayrağımızı açmaktır." Bir başka deyişle, "bu parti bütün demokratik hareketin öncüsü olduğunu göstermelidir."[382] Tıpkı Birinci Duma toplandığında olduğu gibi, İkinci Dumanın toplandığı gün faaliyete geçen yeni Bolşevik günlük gazete *Novi Luç* [Yeni Işık]'un ilk sayısında Lenin'in yeni seçilmiş sosyal demokrat fraksiyona verdiği talimatlar bunlardı. Ancak rejim bu kez bu gazeteye sadece bir hafta tahammül gösterdi; bu onları neyin beklediğinin ilk işaretiydi.[383]

"Sabıkalı Menşevik Siyasete" Karşı

20 Şubat'ta toplanan İkinci Duma aslında, Lenin'in tahmin ettiği gibi, sola birinciden çok daha yakındı. 518 vekilin 65'i sosyal demokrattı, birincide bu sayı 47 idi. Bütün işçi *curia*sı seçmenlerinin neredeyse yüzde 97'sinin ya sosyal demokrat ya da sosyal demokratlara yakınlık duyanlardan oluşması başarılarının nedenini kısmen açıklıyor: "Devrimci entelektüellerin partisi olarak resmetmek isteyen liberallerin düzmece iddialarına karşın Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi, demek ki, gerçek bir *işçi sınıfı* partisidir."[384] Sosyal demokrat vekillerin 36'sı, Kafkasya ve başka yerlerdeki ezilen milliyetler arasında iyi iş çıkaran Menşevikler ve 18'i Bolşeviklerdi, geri kalanlar resmî olarak partinin hiçbir

kanadına bağlı değildi.[385] En büyük köylü partisi Trudovikler vekil sayısını 85'ten 120'ye çıkarmıştı, Birinci Dumayı boykot eden daha küçük parti Sosyal Devrimciler ise şimdi 37 vekile sahipti ve köylü partileri toplam 157 vekille İkinci Dumadaki en büyük gruptu. Sol blokun kazanımları, özellikle de sosyal demokratlarınkiler, Kadetlerin kaybetmesi karşılığında elde edilmişti –"Kadetlerin günlük basınlarının muazzam gücüne, Kadet örgütünün legal statüsüne, Kadetlerin Kara Yüzlerin zaferi tehlikesine ilişkin yaydığı yalanlara rağmen ve ayrıca solcuların illegal statüsüne rağmen."[386] Kadetlerin sayısı 184'ten 99'a düşerek neredeyse yarı yarıya azaldı. Aynı zamanda, bu açıkça daha çok kutuplaşmış bir Dumaydı; muhtelif Kara Yüzler partilerinin vekil sayısı 45'ten 64'e yükselmişti.

Sosyal demokrat Duma grubunun ilk testi, Duma başkanı ve iki yardımcısından oluşan başkanlık heyeti seçimi için yapılacak olan oylamaydı. Partinin Birinci Dumada öğrendiği gibi, bunlar önemsiz makamlar değildi; Duma oturumunda kimlerin konuşabileceğine bu makamları işgal edenler karar veriyordu. Grubun Menşevik çoğunluğu, bazı Bolşevikleri de kerhen yanlarına alarak, başkanlık –F. Golovin– ve başkan yardımcılığı için iki Kadet vekilin, diğer başkan yardımcılığı için de bir Trudovikin seçilmesi için Kadetlerle bir blok oluşturdular. İleri sürdükleri gerekçe bir Kara Yüzler başkanlık heyetini engellemek gerektiğiydi.[387] Lenin aynı fikirde değildi ve *Novi Luç*'un bir önceki sayısındaki, sol blokun Kadetler aleyhine oy vermesi durumunda Kara Yüzlerin başkanlık heyetini ele geçirmek için yeterli oya sahip olmadığını gösteren bir makaleye işaret ediyordu. Deneyimsiz grubun hataları, aynı zamanda bir öğrenme fırsatı da sunuyordu. Hayati derecede önemli bir ilke, işçi sınıfının bağımsız eylemi ilkesi tehlikedeydi ve eğer yeni Dumada yollarını başarıyla bulmak ve bir önceki Duma grubunun yaptığı hatalardan kaçınmak istiyorlarsa bu ilkenin savunulması gerekiyordu:

> Sosyal demokratların politikası ne olmalıdır? Ya çekimserlik ve sosyalistler olarak özgürlüğe ihanet eden ve halkı suiistimal eden liberallerden uzak durmak ya da liderliği hem Kara Yüzlere hem de liberallere karşı mücadele etme kapasitesine sahip olan demokratik küçük burjuvaziye vermek. Demokrasi mücadelesi bakış açısıyla, burjuva partilerin *hiçbiri* arasında artık elle tutulur bir farkın kalmadığı bir zamanda sosyalistler açısından zorunlu olan birinci siyasettir. Avrupa'da olan budur. Ortada devrim kalmadı. Bütün burjuva partiler demokrasi için mücadele etme yetilerini kaybetmişlerdir ve sadece büyük ya da *küçük mülk sahiplerinin* küçük, bencilce çıkarları için mücadele ediyorlar. Bu koşullar altında, demokrasinin çıkarlarını *tek başına* sosyal demokrasi savunuyor ve böyle yaparak, kendi sosyalist görüşlerini ısrarla kitlelerin gözü önüne seriyor. Burjuva demokratik devrim koşullarının geçerli olduğu durumda, işçi sınıfının yanı sıra, proletarya açısından olmazsa olmaz bir nitelik taşıyan, demokrasi için mücadele etme yetisine sahip belirli burjuva ve küçük burjuva tabakalar varsa ikinci siyaset zorunludur. Günümüz Rusya'sında ikinci siyaset zorunludur. Sosyal demokratlar, sosyalist ajitasyon ve propagandalarını ve proleterleri bir sınıf olarak örgütlemeyi hiçbir zaman unutmadan, küçük burjuvazi ile *müştereken*, mevcut durumun gerektirdiği şekilde hem Kara Yüzleri hem de *liberalleri ezmelidir*.

Lenin, daha sonra, bu genel ilkelerin başkanlık heyeti seçimlerine nasıl uygulanacağını gösteriyordu; bu, liberal demokrasiye karşı sosyal demokrasinin farklı görevlerine ilişkin en veciz açıklamalarından biridir:

> Sosyal demokratlar şunu söylemelidir: Biz kendi başkanlık heyetimizi istemiyoruz. Kadetlere karşı *tamamen* Trudoviklerden ya da solculardan oluşacak bir listeyi destekliyoruz, yani başkanlık heyetinin üç adayının, Kadetlere karşı olmasını destekliyoruz; uyarılarımıza rağmen Trudovikler Kadetlerin peşinden giderse çekimser kalacağız. Her durumda seçilme şansı olmasa bile solculardan aday göstermek çok önemlidir; ilk oylamada bu adaya verilen oy sayısı, Kadetlere karşı mücadele etmek gereken bir olayın vuku bulması durumunda sosyal demokratların han-

> gi güce dayanacaklarını gösterecektir. Ve bu adayın Kadetlerden daha çok oy olması gibi bir sonuç çıkarsa, seçilmesi için gereken mutlak çoğunluğun altında kalsa bile, bunun bir Kadet Duması olmadığını ve Kadetlerin, Duma için *her şey demek olmadığını* halka açıkça gösterecektir.[388]

Lenin'in bu önerisi, parlamenter arenada işçi sınıfının bağımsız eylemi açısından azami faydayı sağlamak ve Duma grubunun gelecekteki çalışmasına bir kılavuz oluşturmak üzere tasarlanmıştı. Başkanlık heyeti seçimi bu nedenle "sadece ıvır zıvır" değildi.

Menşeviklerin hâkim olduğu Merkez Komite, St. Petersburg proletaryasının onaylamamasına rağmen, Kadetlere kur yapmaya devam ediyordu. Lenin, bu durum, Duma grubunun yapması gereken işin altını oyuyor, diye hayıflanıyordu: "Dumadaki Menşevik siyaset bu konuda o kadar *sabıkalı*dır ki, Duma platformundan, muhtelif partilerin sınıfsal yapısı hakkındaki bütün gerçekleri" özellikle de Kadet gerçeğini ve Stolipin hükümeti ile yapmaya niyetlendikleri anlaşmaları "halka anlatmazlar ve anlatamazlar."[389] Alman partisinin dergisi *Die Neue Zeit* okurlarının, Rus partisi içindeki Kadetlerle ilgili görüş ayrılığını anlamasına yardımcı olmak için Lenin, Bolşevik duruşa dair en berrak açıklamalarından birini kaleme aldı:

> Bir kanat (azınlık, yani "Menşevikler"), Kadetleri ve liberalleri, geri kalmış köy küçük burjuvazisi (Trudovikler) ile karşılaştırıldığında ilerici kent burjuvazisi olarak görüyor. Bundan da anlaşıldığı gibi, burjuvazi devrimin itici gücü olarak kabul ediliyor ve Kadetleri desteklemek yönünde bir politika ilan ediliyor. Diğer kanat (çoğunluk, yani "Bolşevikler"), liberalleri, proletaryadan korktukları için devrime mümkün olduğu kadar hızlı son vermek için didinen ve gericilerle uzlaşmaya varan büyük sanayinin temsilcileri olarak görüyor. Bu kanat Trudovikleri devrimci küçük burjuva demokratlar olarak görüyor ve köylülük açısından çok önemli bir mesele olan toprak meselesinde, taşınmaz mülklerin kamulaştırması meselesinde radikal bir tutum benimsemeye yatkın oldukları fikrini taşıyor. Bolşeviklerin taktiklerini açıkla-

> yan budur. Dönek liberal burjuvaziye, yani Kadetlere destek vermeyi reddediyorlar ve demokrat küçük burjuvaziyi liberallerin etkisinden kurtarmak için ellerinden gelen en büyük gayreti gösteriyorlar; köylülüğü ve kentli küçük burjuvaziyi liberallerden uzaklaştırmayı ve onları, devrimci mücadelede proletaryanın, öncünün arkasında toplamayı istiyorlar. Kendi sosyal-ekonomik bağlamı içinde Rus devrimi bir burjuva devrimdir; bununla birlikte, itici gücü liberal burjuvazi değil proletarya ve demokrat köylülüktür. Devrim ancak proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü ile zafere ulaşabilir.[390]

Bu farklılıklar, Rus sosyal demokrasisinin nihai kaderi açısından olduğu kadar Duma çalışması açısından da dolaysız çıkarımlar içeriyordu.

Menşeviklerin Kadetlerle yaşadığı karşılıksız aşka karşı hamle geliştirmek için Lenin, Trudoviklerin kısa ömürlü günlük gazetesi *Novi Sili* [Yeni Güçler]'de –*Novi Luç*'tan iki sayı fazla yayımlanmıştır– yer alan başkanlık heyeti seçimine yönelik eleştirilerini içeren bir makaleye yanıt verme fırsatını yakaladı. Yazar, Kadetleri değerlendirirken "burjuvaziyi küçük, devrimci ve liberal şeklinde 'basmakalıp' bölümlememize" itiraz ediyordu; Lenin'e göre, bu başka bir öğretici andı. Kadetlerin, "liberal burjuvazi"nin ve "liberal toprak sahipleri"nin –ve sonra "burjuva entelijansiya"nın– sınıfsal kökenlerini ve giderek sağa dönmelerinin neden "tesadüf" değil de "kaçınılmaz" olduğunu sabırla açıkladıktan sonra, bu sınıf tahlilinin Kadetler ve Duma politikasına ilişkin Bolşevik taktikleri nasıl beslediğini tartışıyordu. Başkanlık heyeti seçimine gelince; "sosyal demokratlar, Trudovikleri Kadetlerin elinden *çekip almalıydı*; ya Trudovikler lehine oy kullanmak ya da açık açık oylamadan çekilmek ve bu çekilmenin gerekçesini sunmak suretiyle. *Noviye Sily*, Kadetlerle birlikte [onlarla blok kurma konusunda bir anlaşmaya varılan] bir konferansa katılmanın sol açısından bir *hata* olduğunu şimdi kabul ediyor. Bu değerli bir itiraftır. Bununla birlikte, *Noviye Sily*, bunun 'ilkesel değil pratik

bir amaca uygunluk hatası olduğunu' düşünürken ne yazık ki yanılıyor. Bu görüş, gösterdiğimiz gibi, burjuva devrimde sosyalist proletaryanın temel ilkelerinin, prensiplerinin ve taktiklerinin yanlış anlaşılmasından kaynaklanıyor."

Lenin, parlamenter çalışmanın en mutad tamamlayıcı parçası olan yasa tasarılarının sunulması konusundaki sosyal demokrat taktikleri genel hatlarıyla ifade etmesine olanak sağlayan sert ama yoldaşça bir cevapla bitiriyordu:

> Yasama faaliyeti "kaçınılmaz olarak Anayasal-Demokratların ellerinde olmalıdır." Katiyen. Kadetler, Dumadaki liberal "merkez"in liderleri olarak, Kara Yüzler grubu karşısında, bizim desteğimiz olmadan da çoğunluğa sahiptir. Bu nedenle, liberallerin ya da küçük burjuvazininkileri değil, kendi sosyal demokrat yasa tasarılarımızı, resmî jargonla değil devrimci bir dille yazılmış tasarıları tartışmaya açmalı ve *oylamaya sunmalıyız*. Bırakın Kara Yüzler ve Kadetler reddetsinler. Bundan sonra Kadetlerin tasarılarını acımasızca eleştirmeli ve düzenli olarak değişiklik önergeleri sunmalıyız. Değişiklikler bittiğinde, Kara Yüzlerin hakkından gelmeyi Kadetlere bırakarak, Kadet yasa tasarısı üzerine yapılacak oylamadan bir bütün olarak çekilmeliyiz, bu suretle, halk nezdinde Kadetlerin sözde demokrasisinin seviyesizliğinin ve sefaletinin sorumluluğunu üstümüze almamış oluruz.

Lenin tanınmamış bir Trudovik yazara sabırla ve yoldaşça yaklaşabiliyor olsa da tanınmış bir Menşevikle kapışırken bu geçerli değildi. "Yoldaş D. Klotsov"un Menşeviklerin Kadetlere verdiği desteği *Komünist Manifesto* ile savunma girişimine verdiği yanıtta, favori polemik taktiği iğneleme, tam kadro sahnedeydi: "Bu Menşeviğin taktiklerle ilgili anlaşmazlığımızın *temel* ilkelerini incelemeye geri dönmesini kalbimizin derinliklerinden gelen bir içtenlikle karşılıyoruz. Tam zamanı." Daha sonra, "Kadetlerin *ilerici kent burjuvazisi* ve Trudoviklerin *geri kalmış köy burjuvazisi*" olduğunu, o çok beklenen Beşinci Kongrede tartışılacak bir karar önergesi şeklinde yazılı olarak sunması için

bu "yoldaş"a meydan okuyordu. Çünkü "köylünün toprak mücadelesi" Rus devriminde kilit meseledir ve "köylüler, devletin demokratik yeniden yapılanması gerçekleştirilmeden feodal kafalı toprak sahiplerinin üstesinden gelemez", bu karar önergesinin bu tür bir "yeniden yapılanmayı", Trudoviklerin değil de Kadetlerin geliştirme yetisine sahip olduğuna dair kanıt sunması gerekecekti. Ama Birinci Dumadaki performanslarından da görülebileceği gibi, Kadetlerin yakın tarihinde böyle bir olasılığa dair hiçbir şey yoktu. "Bu nedenle Yoldaş Koltsov'un açık sözlülüğünü ve dürüstlüğünü memnuniyetle karşılıyoruz ve meydan okumamızı yineliyoruz: Menşevikler, Kadetler ve Trudoviklerle ilgili *bu* görüşlerini formüle etmeyi denesinler ve bunları açıkça ve tartışmasız bir biçimde ifade etsinler."[391]

Çarpışma Rotası Üzerinde

Toplanmasından sadece bir hafta sonra, "gazeteler, Dumanın eli kulağındaki feshi konusundaki haberlerle, söylentilerle ve tahminlerle doludur." Lenin altı ay önce, işçileri ve köylüleri Stolipin'in tam da bunu yapmasına karşı hazırlıklı olmaları için uyarmıştı. Sosyal demokrasinin, özellikle de Duma grubunun şimdiki görevi, bu "söylentilere" nasıl yanıt verileceğine karar vermekti. "*Duma kürsüsünden*, bir darbe anlamına gelen Dumanın fesih gerekçesi dahil olmak üzere *bütün gerçeği* ve katıksız Mutlakiyete geri dönüşün neden kaçınılmaz olduğunu basitçe ve açıkça halka anlatmalıdırlar. Hükümetin bu konuda sessizliğe *ihtiyacı var*. Halkın da bunu bilmesi *gerekiyor*. Halkın temsilcileri –hâlâ halkın temsilcisiyken!– bunu Duma kürsüsünden dile getirmelidir."[392]

Stolipin, 6 Mart tarihinde, hükümetinin Birinci Dumanın feshinin ardından kullanıma soktuğu demir yumruğunu savunmak ve kendi yasama gündemini sunmak için Dumaya hitap ettiği, İkinci Dumanın kısa yaşamındaki en önemli anda "söylentiler" azalmaya başlamıştı. Bu yapıya kılıfından çıkmış bir kı-

lıçla birlikte uzattığı zeytin dalı, planlandığı gibi, Kadetlere bir umut ışığı ve sorun çıkarmamaları konusunda yeni bir kararlılık kazandırmıştı. Kadetler bu konuşmanın açtığı kapıdan girerek cepheleşmeye yol açmayan, yani Stolipin hükümetine güvensizlik oyu anlamına gelmeyen bir yanıt kurgulamaya çalıştılar. Sola bu konuşmanın sessizlikle karşılanması ve derhal usule uygun bir yasa teklifinin kabul edilmesi önerisinde bulundular. Ama sosyal demokratlar aynı fikirde değildi ve elleri kanlı Stolipin'e karşı konulması gerektiğini, gerekirse tek başlarına karşı koyacaklarını söylediler: "Bazı Kadetler, Sosyal Devrimcilerin de onayıyla, sosyal demokratların konuşmasını protesto etmek için bütün Duma gruplarının salonu terk etmesini önerdi ama Trudovikler ve Halkçı Sosyalistler [Trudoviklerin sağ kanadı] itiraz etti"– böylece Trudovikler, sosyal demokratları desteklemek için Kadetleri ilk kez yüzüstü bırakıyordu.[393]

Sosyal demokratlar Stolipin'in bu konuşmasına nasıl yanıt verilmesi gerektiği konusunda ayrışıyorlardı. Bolşevikler, Menşevikler gibi, işlediği suçlar nedeniyle rejimi alenen suçlayan bir açıklama yapmayı isterken, bu açıklamanın aynı zamanda sosyal demokrat programı da içermesi gerektiğini düşünüyorlardı. Merkez Komitenin desteğini alan Menşevik çoğunluk ise, partinin programını Birinci Dumada ortaya koymuş olması nedeniyle, bunun tekrara düşmek olacağını ileri sürerek itiraz ediyordu.[394] Kader günü gelip çattığında, Menşevik grubun lideri Gürcistan vekili olan İ. G. Çereteli, başka iki Menşevik vekille birlikte, Stolipin'in iyi polis/kötü polis oyununu şiddetle kınadı; bu en çok Kadetleri rahatsız etti. Bolşevik grubun lideri ve aynı zamanda Kafkasya vekili G.A. Aleksinski ateşi daha da körükledi. Ama bu suçlamalar bunları sonuna kadar sabırla dinleyen Stolipin'in gözünü korkutmamıştı: "Bu saldırıların hükümetin fikirlerini ve iradesini sakatlayacağına inanılıyor. Bunların hepsi otoriteye yöneltilen iki sözcüğe indirgenebilir: 'eller yukarı'. Beyler, hükümet bu iki sözcüğe, kendisinin haklı olduğu anlayı-

şıyla, tam bir soğukkanlılıkla, iki sözcükle cevap verebilir: 'Bizi kokutamazsınız'."[395] Bu sahne, İkinci Dumanın kaderini başka her şeyden daha kısa ve öz bir biçimde açıklıyordu; çarpışma rotasına girmiş, uzlaşması mümkün olmayan iki taraf.

Lenin, grup adına, "Stolipin'in Açıklamaları Hakkında" başlıklı bir açıklama taslağı yazdı ama bu taslak Menşevik çoğunluk tarafından reddedildi. Metin, Çereteli'nin rejimle ilgili sorunları sıraladığı açıklamasındaki başlıca hususları tekrar ederken başbakana Menşeviklerin hazırlıklı olmadığı bir tarzda meydan okuyordu. Lenin, Stolipin'in uzlaşma çabası gibi görünen şeyde neyin eksik olduğunu çok doğru biçimde görüyordu: "Bu açıklamanın dile getirmediği ve halkın Dumaya gönderdiği ve halkın çıkarlarına bağlı kalan vekiller tarafından dile getirilmesi gereken bir şey var: Hükümet, yaptığı bu açıklamanın, halkın iradesini ifade etmesine, köylülerin, işçilerin ve askerlerin, bütün emekçi halkın gereksinimlerini ifade etmelerine ve vekillerin, halkın Dumaya gönderirken onlara verdiği vekaletin içerdiği herhangi bir şeyi ifade etmelerine fırsat bile vermeden, İkinci Dumanın feshedilmesine yönelik geri dönülmez ve kaçınılmaz bir kararın işareti olduğunu söylemiyor." Lenin daha sonra vekillere evvela neden orada olduklarını, yani parlamentolar hakkındaki en temel iddiasını hatırlatıyordu: "Duma vekilleri ve halka yardım etme kabiliyetine sahip bütün Duma, halk olmadan anlamsızdır. Eğer Rusya kısa bir süreliğine çok zayıf da olsa birtakım özgürlükler elde edebildiyse, eğer Rusya çok kısa bir süreliğine de olsa halk temsiliyetine kavuşabildiyse bunun tek açıklaması, bunların halkın mücadelesi sayesinde, işçi sınıfının, köylülüğün, askerlerin ve denizcilerin kendini düşünmeyen özgürlük mücadelesi sayesinde kazanılmış olmasıdır."[396]

Dumadaki Çereteli gibi Menşeviklerin İkinci Dumanın ömrünün ilk günlerinde Kadetleri sıkıntıya sokmak istemesi (Lenin'in istediği ölçüde değilse bile) dikkate değerdir. Partinin Menşeviklerin hâkim olduğu Merkez Komitesinden ve özelde

Plehanov'dan farklı olarak onlar, Kadetlerle daha yakın ilişkilere sahipti ve neredeyse her gün bir araya geliyor olmaları nedeniyle Kadetlerin görüşleri hakkında daha çok bilgi sahibiydiler. Sanıyorum ki Lenin'in Duma grubunu sevk ve idare etmedeki teyakkuz haliyle Kadetlerin işçiler ve köylüler pahasına sürekli Stolipin'e boyun eğme eğiliminin birleşmesi, Dumadaki Menşeviklerin kendilerini, Merkez Komitenin politikalarından ziyade Lenin'in politikalarına giderek daha fazla yakın bulmalarının nedenini açıklamakta hayli önemlidir. Bu aynı zamanda Lenin'in Duma grubuna, Merkez Komiteye yönelttiklerine nazaran daha yoldaşça eleştiriler yöneltmesini de açıklıyor. Lenin, çoğunlukla Menşevik etiketli olmasına rağmen grup vekillerinin öğrenmeye açık olduklarının farkındaydı; tıpkı Birinci Dumadakiler gibi.

Dumanın feshiyle ilgili "söylentilere" dikkat çekmesinden üç hafta sonra Lenin durumun değişmiş olduğunu yazdı: "Duma bir bütçe ve bir tarım yasası kabul etmeden hükümet onu feshetmeye cüret etmeyecektir. Hükümet Dumayı dağıtmaktan *korkuyor* ve aynı zamanda, Dumayı dağıtacağım diye gürültü yapıyor ve ... ürkekleri korkutmak ve tereddütlü olanların boyun eğmesini sağlamak için ... bütün Kara Yüzler mekanizmasını harekete geçiriyor. Feshetme tehdidiyle susturarak Dumadan tavizler koparmak istiyor ve bunun için uğraşıyor."[397] Temel Yasaya göre, hükümet bütçesinin Duma tarafından onaylanması gerekiyordu. Bütçenin onaylanmaması durumunda hükümetin bir önceki bütçeyle devam etmesine izin veren bir kanun hükmüne rağmen Dumanın onayı, hükümetin Rusya dışından borç bulabilmesini kolaylaştırıyordu. "Avrupalı finans patronlarının Stolipin & Ortakları firmasının istikrarına ve borç ödeme yeteneğine olan inancının güçlenecek ya da zayıflayacak olması büyük ölçüde Dumaya bağlıdır."[398]

Tarım Sorunu Üzerine Tartışmalar

Ama öncelikle, tıpkı Birinci için olduğu gibi, İkinci Duma için de en önemli gündem maddesi toprak sorunuydu. Bu kez daha büyük bir aciliyet söz konusuydu çünkü Birinci Dumanın feshedilmesinin ardından Temel Yasanın 87. maddesinin olağanüstü hâl hükümlerine göre hareket eden Stolipin, kendi çözümünü hayata geçirmek için kolları sıvamıştı. Lenin bunu, "Amerikan tipi"ne karşı "Prusya tipi" olarak nitelendiriyordu –yani tepeden inme bir tarım devrimi. Esasında Stolipin'in "reformları", devlet tarafından finanse edilen bir kulak, yani zengin köylü sınıfı yaratmak suretiyle köylü komününün dağıtılmasını öngörüyordu. Bu fiilen Rusya'nın, tıpkı Prusya gibi, sosyalist devrim ve işçi-köylü ittifakı açısından içerdiği bütün olası sonuçlarıyla birlikte bir burjuva demokratik devrim yaşayamayacağı anlamına geliyordu. Ama Stolipin'in, Dumanın onun tasarısını uygulamasına ve meşrulaştırmasına ihtiyacı vardı. Lenin, Kadetlerin yayın organı *Rech*'te yayımlanan ve Stolipin'in onlarla bir anlaşmaya vardığının ipuçlarını veren makalelere işaret ediyor ve uyarıyordu: "Trudoviklerin tüm renkleri –sizi oyuna getirmelerine izin vermeyin! Halkın çıkarlarının başında nöbet tutun! Kadetlerle hükümet arasındaki bu iğrenç anlaşmayı engelleyin! Sosyal Demokrat yoldaşlar! Durumu anlayacağınızdan, Dumadaki bütün devrimci unsurların başına geçeceğinizden, liberal-monarşist burjuvazinin bu utanç verici ihanetine karşı Trudoviklerin gözlerini açacağınızdan eminiz. Bu ihaneti yüksek sesle ve cesaretle Duma kürsüsünden bütün halka duyuracağınızdan eminiz."[399]

Lenin, tam da bunu yapmak için, 19 Mart'ta ilk sürekli müzakereler başladığında, tarım sorunu üzerine Bolşevik grup lideri Aleksinski adına bir konuşma kaleme aldı. Aleksinski zaman sınırlaması nedeniyle, Lenin'in otuz sayfalık metninin her sözcüğünü aktaramadı ama stenografiyle yazılan tutanak özetinde görüldüğü gibi Lenin'in metninin özünü ortaya koydu.[400] Lenin'in taslağında etraflıca ortaya konan hususlar konu üzerine on yıldan

uzun bir süredir yaptığı araştırmaların sonucuydu ve en anlaşılabilir ve öğretici tarzda yazılmıştı. Köylü vekiller öncelikli hedef kitlesiydi ve iğneleyici ve alaycı karakteristik diliyle 1861'deki "kurtuluşa" rağmen "*serf* çiftçiliği" anlamına gelen bir şeyi savunan Sağ/Kara Yüzler vekillerini memnuniyetle parça parça ediyordu. "Sağ taraftaki sıralarda oturan bu beyler, Yahudilerin köylüleri sömürdüğünden, Yahudi tefeciliğinden bahsediyor! Ama binlerce Yahudi tüccar dibine kadar Rus ve Hıristiyan toprak sahiplerinin yaptığı gibi Rus mujiklerin {köylü} derisini yüzmüyor! En kötü tefecinin istediği faiz bile bir mujiği yazın çalışması için kışın işe alan ya da bir desiyatinlik* toprak için kendisine emek, para, yumurta, tavuk ve Tanrı bilir daha başka neler vermesi için onu zorlayan hakiki Rus toprak sahibininkiyle karşılaştırılamaz!" Sağın savunması konunun özünü ortaya koyuyordu –"toprak sahipliğini korumak ya da korumamak."

> Köylülere ve köylü vekillere özel bir uyarıda bulunmak durumundayım –konunun *gerçek özünün* gözlerden kaçırılmasına izin verilmemelidir. En önemli husus açıklığa kavuşturuluncaya kadar, hiçbir vaade, hiçbir güzel söze inanmamalısınız: Mülkler toprak sahiplerinin mülkiyetinde olmaya devam mı edecek yoksa köylülerin eline mi geçecek? *Eğer toprak sahiplerinin mülkü olmaya devam ederse, emek köleliği ve serflik de devam edecektir.* Milyonlarca köylü açısından sürekli açlık ve yokluk da devam edecektir. Yavaş yavaş açlıktan ölme işkencesi; toprak mülkiyetinin sürmesinin köylüler için anlamı budur.[401]

Ama Lenin esas hamlesini Kadetler için saklıyordu. Merkez Komitede ve Duma grubunda çoğunluğu oluşturan Menşeviklerin, Kadetleri teşhir etmek konusundaki gönülsüzlükleri ve Duma çalışmasında demokratik merkeziyetçilik normlarının işlemekte olması, Lenin'in Kadetlerle kapışmasının önünü kesiyordu. Ancak Kadetlerin, toprak sorunuyla ilgili müzakerelerde Trudoviklere ve sosyal demokratlara saldırmama, sadece

* Desiyatin: Rusya'da kullanılan arazi ölçü birimi, yaklaşık 1092 hektar.

sağa yüklenme konusunda Menşeviklerle yaptığı anlaşmayı bir kez ihlal etmesi sayesinde Lenin de artık bu hakka sahipti. Kadet grubu üyelerinden biri, görünüşe bakılırsa diğer yoldaşlarına da sürpriz yaparak, Trudovik ve sosyal demokrat tasarıların her birini ayrı ayrı "uygulanamaz" olmakla ve "en büyük adaletsizlik"le itham ederek tam da söz konusu anlaşmanın yasakladığı şeyi yaptı. Lenin bu adamı tepeleme fırsatını zevkle kullandı zira bu durum, Kadetlerle sıkı fıkı olan Menşeviklerle dolaylı olarak uğraşmasına da imkân sağlıyordu.

Lenin elindeki Marksist neşterle bu vekilin konuşmasını yöntemsel olarak parçalara ayırıp inceliyordu: "...Vekil Kutler, partili yoldaşıma [Çereteli] karşı savunduğu tezinde, 'en büyük adaletsizlik' diyor. 'Halbuki ... diğer mülkiyet türleri, taşınır gayrimenkuller ve şahsi mülkler biçiminde mülkiyet var kaldığı sürece, topraktaki özel mülkiyetin kaldırılması [tarım sorunu üzerine Sosyal Demokrat programın ana maddesi] en büyük adaletsizlikmiş gibi görünüyor bana. ...' diyor. Daha da ileri gidiyor: 'Kimse genel olarak mülkiyetin kaldırılmasını önermediği için topraktaki mülkiyetin varlığının bütün yönleriyle tanınması hayati önemdedir' diyor." Lenin bunu çığ çığ yerdi. "'*Hepsi ya da hiçbiri*' ilkesini ilan eden bir liberalle, hem de bu kadar ılımlı, makul, bürokratik kafalı bir liberalle ilk kez karşılaşıyorum! Çünkü aslında, Bay Kutler'in tezi bütünüyle 'hepsi ya da hiçbiri' ilkesine dayanıyor." Ve birkaç gün sonra yeni Bolşevik yayın *Nashe Ekho*'nun [Sesimiz] ilk sayısında daha kısa ve öz ortaya koyduğu gibi "Madem *tam da bugün* iki adım ileri gidemiyoruz, o zaman sadece bir adım ileri gitmeyi reddetmek 'gerekir'! Liberalin mantığı budur. Toprak sahibi tamahkârlığının mantığı budur."[402] Kutler'in keskin tavrı, onun gibi liberallerin sıklıkla Bolşevikleri benimsemekle suçladıkları bu duruş, bıyık altından gülerek yapılan bir iğnelemeyi davet ediyordu: "Ben, devrimci bir sosyal demokrat olarak, bu yöntemle ileri sürülen bir tez için olumlu görüş bildirmek durumundayım."

Lenin yine asıl dinleyici kitlesi olan köylülüğe ve onun Dumadaki temsilcilerine dönüp Kutler'in tezinde neyin yanlış olduğunu gösterirken, sosyal demokrasinin tarım sorunuyla ilgili duruşunu hiç olmadığı kadar net bir şekilde ortaya koyan çok öğretici bir analoji sunuyordu:

> Düşünün baylar, iki öbek çerçöpü bahçemden atmam gerekiyor. Sadece bir el arabam var. Ve bir arabada bir öbekten fazlası taşınamıyor. Ne yapacağım? İkisini birden aynı anda atmak mümkün olmadığı için bir öbeğin atılmasının en büyük adaletsizlik olacağı gerekçesiyle bahçemi temizlemeyi tümden ret mi edeceğim?
>
> Bahçesini *tamamen* temizlemeyi *gerçekten* isteyen birinin, pislik için değil samimiyetle temizlik için, karanlık için değil aydınlık için uğraşan birinin farklı bir teze sahip olması gerektiğine inanıyorum. Eğer iki çöp öbeğini gerçekten aynı anda atamıyorsak, önce atılabilecek olan birini alıp hemen arabaya doldurup atalım, arabayı boşaltıp eve dönelim ve diğer çöp öbeği üzerinde çalışmaya koyulalım. Yapılacak şey işte bu kadar Bay Kutler! Sadece bu, daha fazlası değil.
>
> Başlangıç olarak, Rus halkı önce feodal toprak sahipliği olarak bilinen bütün çerçöpü arabaya doldurup atmalı ve sonra artık daha temiz olan bahçeye boş arabayla geri dönüp ikinci öbeği yüklemeye başlamalıdır, kapitalist sömürü çöpünü temizlemeye başlamalıdır!
>
> Eğer bütün bu çerçöpün hepsine birden gerçekten karşıysanız Bay Kutler, aynı fikirde misiniz? Gelin bunu sizin sözlerinizi kullanarak, İkinci Dumaya sunulacak bir karar önergesi haline getirelim: "Kapitalist mülkiyetin feodal toprak sahipliği mülkiyetinden daha övgüye değer olmadığını Vekil Kutler ile müştereken kabul eden Devlet Duması, kapitalist mülkiyetle mücadele etmek için Rusya'yı önce feodal toprak sahipliği mülkiyetinden kurtarmayı karar altına alır."

Lenin, Kutler'in sınıfsal konumunun böyle bir önergeyi imzalamaya asla izin vermeyeceğini elbette biliyordu. Bu daha çok, "sözde 'halkın özgürlüğü' partisi" Kadetleri teşhir etmenin bir

başka yoluydu. Kutler'in, "kapitalist mülkiyeti" "toprak mülkiyetine" tabi kılmak için kalkıştığı el çabukluğu, köylülük ve hâlâ ders alabilen Menşevikler için göz kamaştırıcı bir dersti: "Özgürlük mücadelesi çağında dünyada hiç kimse özgürlüğü yok eden, özgürlüğü baskı altına alan ve sindiren feodal toprak sahipliğini kaldırmayı 'en büyük adaletsizlik' olarak niteleyen insanların demokrat olduğunu düşünmez ve onları öyle adlandırmaz."

Lenin aynı zamanda, hüküm süren "siyasi koşullar" göz önünde bulundurulduğunda Trudoviklerin "toprağın kamulaştırması tasarı"sını "uygulanamaz" olmakla itham eden Kutler'e karşı Trudovik vekilleri de savunuyordu: "Bay Kutler'in tezleri kendi bütünlüğü içinde şundan ibarettir: Bizimki demokratik bir devlet olmadığı için bizim de toprak sorunuyla ilgili demokratik yasa tasarıları sunmamıza gerek yok! Bay Kutler'in tezlerini ne kadar evirip çevirirseniz çevirin, içlerinde *herhangi bir* fikir tanesi, *herhangi bir* içerik kırıntısı bulamazsınız. Bizim devlet toprak sahiplerinin çıkarlarına hizmet ettiği için tarımla ilgili yasa tasarılarımıza toprak sahiplerinin canını sıkacak hiçbir şey koymamalıyız (*halkın temsilcileri koymamalıdır!*) ... hayır Bay Kutler, demokrasi bu değildir, halkın özgürlüğü bu değildir; bu, özgürlükten çok çok uzak, köleliktense hiç uzak olmayan bir şeydir."[403]

Lenin için Kutler'in sosyal demokratlara ve Trudoviklere yönelik saldırılarına cevap vermekten daha önemlisi Kadetlerin toprak sorunu ile ilgili önerilerinin ikna edici bir eleştirisini yapmaktı. Ama müzakerelerin bu aşamasında bunu yapmak kolay değildi. Yine Kutler'in başını çektiği Kadetler kendi programlarını ortaya koymaktan ziyade Trudoviklerin, köylülerin gereksinimlerini karşılamak için "devletten, hükümdardan, kiliseden ve özel mülkiyete tabi topraklar"dan alınmasını talep ettikleri toprak miktarıyla ilgili belirlediği kriterler ve rakamlardaki muğlaklıklara odaklanıyordu. Lenin yine köylü vekilleri savunmaya koştu. Kutler'in ortaya attığı sorular "yalnızca *temel meseleyi* karmaşıklaştırmaya hizmet ediyor; köylüler için toprak sahiple-

rinin toprağından 72 milyon desiyatin alacak mıyız, almayacak mıyız? ... kendisinin ve partisinin köylüler için *toprak sahiplerinin toprağına el konulması* fikrine katılıp katılmadığı sorusuna cevap vermekten açıkça kaçınıyor. Köylülere vermek üzere *bütün* toprak sahiplerinin toprağına kelimenin tam anlamıyla el koyma (hatırlayın, hiç kimse mahvolmasın diye her toprak sahibine elli desiyatinlik toprak bırakılmasını içeren bir madde koymuştum!) *fikrini kabul etmeyen* biri *köylülerin yanında durmuyor ve köylülere yardım etmeyi gerçekten istemiyor* demektir."

Lenin, eğer Kadetler neden yana olduklarını söylemezlerse, bu "sessizlikleri", ortak oldukları anlamına gelecektir, diye yazıyordu. Trudoviklerin 72 milyon desiyatinlik talebi hakkında konuşmaktan kaçınmalarının yanı sıra, "yoldaşım Çereteli"nin dile getirdiği meselelerle ilgili ne düşündüklerini söylemiyor olmaları da ayrıca açıklayıcıydı. "Kutler'in yan çizdiği ve karmaşıklaştırdığı şey" şu sorudan ibaretti: Hem ulusal hem yerel düzeyde "tarım sorununu demokratik bir hükümet mi çözecektir, yoksa şimdiki hükümet mi çözmelidir?"

> Dumanın etkisiz, aciz ve gereken güçten yoksun olduğunu bana anlatmayın. Bunların hepsini çok iyi biliyorum. ... Gündemdeki konu şudur: Duma açıkça, kesin olarak ve hepsinden önemlisi doğru bir biçimde halkın gerçek çıkarlarını ifade etmelidir, tarım sorununun çözümüyle ilgili gerçeği halka anlatmalıdır ve toprak sorununa getirilecek çözüm yolunun üzerindeki engelleri görmeleri için köylülüğün gözünü açmalıdır.
>
> Dumanın iradesi, elbette hâlâ yasa çıkarmak yönünde değildir, bunun gayet farkındayım! Ama bırakın Dumanın iradesini sınırlama ya da Dumayı susturma işini kim istiyorsa o yapsın; *Dumanın kendisi değil!*

Lenin Dumadan ne beklediğini ve ne beklemediğini açıklığa kavuşturmak için Rusya devriminde Dumanın rolüne ilişkin kendi esas fikrini tekrarlıyordu: "Son tahlilde, tarım sorunu konusunda *karar verecek* olan elbette Duma değildir ve köylülerin

toprak mücadelesinde sonucu belirleyen kavga Dumada verilmeyecektir. Eğer liberal memurlar değil de gerçekten *halkın temsilcisi* olmak istiyorsak, eğer gerçekten halkın çıkarlarına ve özgürlük yararına hizmet etmek istiyorsak, halka sorunu anlatarak, sorunu *açıkça* ve kesin bir biçimde ifade ederek, hiç kelime oyunu yapmadan ve lafı gevelemeden onlara *bütün* gerçeği açıklayarak *yardım edebiliriz* ve *etmeliyiz*."

Lenin taslağının son bölümünü Trudoviklere yoldaşça bir eleştiride bulunmaya ayırmıştı, özellikle de "... korkusuzca ve kararlılıkla savunduğu köylülerin çıkarlarına, halkın çıkarlarına samimi bağlılığından dolayı bütün saygıyı hak eden köylü vekili ... Muhterem Papaz Tikvinski"nin müdahalesine. Lenin, saygı duygularının yanında görüşlerini de dürüstçe ortaya koyuyordu: "Sosyal demokratlar Hristiyan dininin görüşlerini paylaşmazlar ... [B]iz ... Hristiyanlığın öğretilerine olumsuz yaklaşırız. Ama bununla birlikte sosyal demokratların tam vicdan özgürlüğü için mücadele ettiklerini ve inanç konularında, bu inanç zorla ya da aldatmayla yerine getirilmemek şartıyla, bütün samimi inançlara sonsuz saygı duyduklarını içtenlikle ve açıkça söylemenin görevim olduğunu düşünüyorum." Lenin bunun, işçi-köylü ittifakını biçimlendirmek için bir daha sahip olamayacağı benzersiz bir fırsat olduğunu ve saygılı ve ilkeli olmanın başarı için şart olduğunu biliyordu.

Toprağın eşit dağıtımı Trudoviklerin toprak reformu programlarının özüydü. Lenin, bu programın savunulmasında Muhterem Tikvinski'den alıntı yapıyordu:

> Köylülerin, emekçi halkın toprağa bakışı şudur: Toprak Tanrı'nındır ve emek veren köylünün, toprak üzerinde, her birimizin hava ve su üzerinde sahip olduğumuz hak kadar hakkı vardır. Birinin suyu ve havayı alması, satması ya da ticaretini yapması çok tuhaf olurdu; birinin toprağı alması, satması ya da ticaretini yapması da bize o kadar tuhaf geliyor. Köylü Birliği ve Trudovik Duma Grubu, "bütün toprak emekçi halka" ilkesi uy-

gulamak istiyor. Toprak tazminatı konusuna gelince, yukarıda belirtilen şeyin nasıl olacağı, tazminat yoluyla mı, yoksa basitçe tazminatsız devir yoluyla mı yapılacağı emekçi köylüyü ilgilendiren bir sorun değildir.

Lenin, en ufak bir iğneleme ya da küçümseme olmadan bunu yanıtlayarak vekilin duruşunun "en asil duygulardan kaynaklanıyor" olsa bile, "Trudoviklerin hatası, temel hatası, köylülüğün toprak sahibinin zulmünden kurtulmayı başarıp başaramayacağı *fiilen* bu soruna bağlı olmasına rağmen, tazminat sorunuyla ve toprak reformunun *uygulama yöntemleriyle* ilgilen*meleri*dir" diyordu. Üstelik bunun arkasında çok daha temel bir mesele, "bugünkü emekçi halkın üzerinde bir kat daha ağır, bir kat daha baskıcı bir güç olan *sermayenin gücü, paranın gücü*" vardı. Lenin hiç de yukarıdan bakıyormuş gibi görünmeden, vekili kapitalist üretim tarzının temelleri konusunda eğitmeye çalışıyordu. Onu kırsal kesimin ötesine bakmaya ve sermayenin her tarafa yayılan gücünün sadece toprağı değil insanın "emek gücünü" de bir metaya dönüştürdüğünü görmeye ve bu olgunun olası sonuçları üzerinde düşünmeye zorluyordu:

> [P]aranın iktidarı, sermayenin iktidarı mevcut olmaya devam ettiği sürece toprağın eşitlikçi biçimde kullanılabileceğini, ya da toprağın alım satımının yasaklanabileceğini tahayyül edebiliyor musunuz? Bir yanda her biri on milyonlarca rubleye sahip bir avuç insan ve diğer yanda yoksul halk kitleleri varken, her bir yurttaşa eşit büyüklükte toprağa sahip olma hakkı tanınsa, Rus halkı baskı ve sömürüden kurtarılabilir mi? Hayır, beyler. Paranın iktidarı sürdüğü müddetçe toprak sahipleri arasında *eşitlik* söz konusu olmayacak, toprağın alım-satımına getirilecek her türlü yasak ise imkânsız, gülünç ve saçma olacaktır. Her şey, sırf toprak değil aynı zamanda insan emeği, insanın kendisi, vicdan, sevgi, bilim; sermayenin iktidarı sürdüğü müddetçe her şey, *kaçınılmaz biçimde satılık olacaktır.*

Lenin, bitirirken, vekile yönelik eleştirisinin hiçbir biçimde köylü mücadelesinin adaletinden kuşkulanmak ya da "bu mücadelenin önemini küçümsemek" anlamına gelmediğinin altını çiziyordu:

> İşçi sosyal demokratlar toprak sahiplerine karşı köylülere tam destek verirler. Ama insanlığı kitlesel sefaletten, sömürüden ve insanın insanı ezmesinden kurtarabilecek olan şey, eşitlikçi olsa bile, küçük mülk sahipliği değildir. Bunun için gereken şey, kapitalist toplumun yıkılması ve yerine geniş ölçekli sosyalist üretimin getirilmesi için mücadele etmektir. Bu mücadele dünyanın bütün ülkelerinde, sınıf bilincine sahip milyonlarca sosyal demokrat işçi tarafından halen yürütülüyor. Köylülük ancak ve ancak bu mücadeleye katılmak suretiyle birinci düşmanı olan feodal toprak sahibinden kurtularak ikinci ve daha korkunç düşmanına, sermayenin iktidarına karşı başarılı bir mücadele yürütebilir![404]

Lenin'in Aleksinski için yazdığı, Duma işleyişine o tarihe kadarki bu en kapsamlı müdahalesinde dile getirdiklerinde, bundan önceki yazılarında ve konuşmalarında söylemediği hiçbir şey yoktu. Bu kez yeni olan konuşmanın havası ve fikirlerini sunuş biçimiydi. Yazdıkları, alışılmış harekât alanından çok farklı bir mekânda bulunan farklı dinleyicilere çok anlaşılır bir dille hitap etmeyi bilen ilkeli ve kıvrak bir politikacı olduğunu ortaya koyuyordu. Bu yazdıklarının Aleksinski'nin müdahalesinde kendine ne kadar yer bulduğunu, yalnızca Duma tutanaklarında ortaya konabilirdi. Bununla birlikte bu konuşmanın önemi, sadece yürünecek yola değil, Rusya'nın burjuva demokratik devrimi için hayati öneme sahip ittifakı kurarken neyin gerekli olduğunun nasıl söyleneceğine de işaret etmesiydi.

Engels, yasama alanında konuşma yapacak komünistlere sıklıkla August Bebel'in konuşmalarını örnek gösterirdi. Lenin'in parlamento perspektifinin Marx ve Engels'in omuzlarında yükseldiği yönündeki iddialarımla alakalı olarak, eğer Engels, ken-

disinin ve Marx'ın Rusya'dan beklediklerinin ne kadar isabetli olduğunu görecek kadar uzun yaşamış olsaydı, bu konuşmayı da örnek gösterirdi diye düşünüyorum.

Marx ve Engels'in Cephaneliğinden "Vazgeçilmez Bir Silah"

Lenin'in parlamento perspektifinin aslında Marx ve Engels'ten beslendiğine dair kanıtlar güçlü olsa da Lenin'in, Marx ve Engels'in Alman partisinin ilk reformist yalpalamasını eleştirdikleri o çok önemli "1879 Tarihli Sirküler Mektup"tan haberdar olup olmadığı belli değildir. Bu sorunun cevabı, 6 Nisan 1907'de, *Letters by Johannes Becker, Joseph Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx, and Others to Friedrich Sorge and Others* (Johannes Becker, Joseph Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx and Diğerlerinden Friedrich Sorge ve Diğerlerine Mektup) başlıklı kitabın Rusça çevirisine Lenin'in yazdığı "Önsöz"de geldi: "İçinde bulunduğumuz devrimci dönemde, militan proletaryanın Marx ve Engels'in yaklaşık otuz yıl (1867-95) süren faaliyetlerinin pek bilinmeyen yanlarından doğan bilgilerden çıkarmış olması gereken dersler (ilk kez yayımlanan bu mektuplar tam da bunu mümkün kılmıştır), Rus sosyalistlerini özellikle ilgilendirmektedir."[405] "Bütün bu fikirlerin içinde kızıl bir iplik gibi girip çıkan ... işçi partisinin 'sağ kanadı'na karşı bir uyarı, sosyal demokrasi saflarındaki oportünizme karşı acımasız (bazen, 1877-79'daki Marx gibi, *hiddetli*) bir savaştır."

Marx'ın "hiddetli savaş"ı tam olarak, Lenin'in ilk kez keşfettiği "Sirküler Mektup" etrafında yaşanan olaylara atıf yapıyordu. İlgili yazışmaları birkaç sayfada özetliyor ve o zamanki en güvenilir Marx ve Engels biyografisi yazarı olan Franz Mehring'e çıkışıyordu, çünkü "Marx'ın –ve yanı sıra, Engels'in– oportünistlere karşı saldırılarının tonunu düşürmeye çalışıyor ve bize göre bu işi ifrata vardırıyor." Bu yoruma karşı itirazlar dile getirilebilir

ama onun burada söylediği asıl önemli şey, "Marx'ın *ilke düzeyindeki* değerlendirmelerinin, genel olarak sosyalizm içindeki belirli eğilimlerle ilgili" olduğudur. Bahsedilen son yazışmalardan Lenin, "1882'de yapılan Bernstein'cılık öngörüsü 1898'de ve sonraki yıllarda çarpıcı bir biçimde doğrulanmıştır" şeklinde bir sonuç çıkarır. "Ve bundan sonra, özellikle de Marx'ın ölümünden sonra, Engels'in Alman oportünistleri tarafından çarpıtılan görüşleri düzeltmek için büyük gayretler sarf ettiğini söylemek hiç de abartı olmaz."

Lenin okurlarına, Engels'in Marx'ın ölümünden üç yıl sonra kaleme aldığı ve Bismarck zırhlısına destek yönünde oy kullanan Reichstag'daki {sosyal demokrat} grubu eleştirdiği bir dizi mektubu işaret ediyordu: "Sosyal demokrat vekillerin 'dar kafalılığı' '*müthiş*' imiş. Engels, 'Küçük burjuva sosyalistlerden oluşan bir parlamento grubu Almanya gibi bir ülkede kaçınılmazdır' ... ve genel olarak, 'partinin, parlamentodaki kahramanlarından daha iyi durumda olması, tersi duruma göre tercih edilir bir şeydi' diyor." Daha sonra söz konusu yazışmanın değerini şöyle özetliyordu:

> Böylece, Marx ve Engels'in Alman Sosyal Demokrat Parti saflarındaki oportünizmle on yıldan uzun bir süre boyunca sistematik ve şaşmaz bir biçimde mücadele ettiklerini, entelektüel dar kafalılığa ve sosyalizmdeki küçük burjuva bakışa karşı saldırıya geçtiklerini görüyoruz. Genel kamuoyu Alman sosyal demokrasisinin, Marksist proleter siyasetin ve taktiklerinin bir modeli olarak görüldüğünü bilir ama Marksizmin kurucularının partinin "sağ kanadı"na (Engels'in ifadesi) karşı nasıl aralıksız bir savaş yürütmek zorunda kaldıklarını bilmez. Ve bu örtük savaşın Engels'in ölümünden çok kısa bir süre sonra açık savaşa dönüşmesi tesadüf değildir. Bu, Alman sosyal demokrasisinin onlarca yıllık tarihsel gelişiminin kaçınılmaz sonucudur.

Lenin, eğer daha önce değilse, en geç 1907 itibarıyla, Marx ve Engels'in, uluslararası sosyal demokrasinin amiral gemisi olan partinin, parlamento çalışması da dahil olmak üzere, reformist

eğilimlerine karşı bir kampanya başlattıklarını bu suretle öğrenmiş oldu –bu, bu kitabın dört tezinden biri açısından çok önemli bir kanıttır. Lenin'e göre, Kadetler konusundaki Menşevik "oportünizmi"ne karşı yürütülen kavga açısından bu mektupların yayımlanmasının zamanlaması çok doğruydu. Lenin'in bu mektuplar "bütün Rus sosyalistler için vazgeçilmez bir silah olarak hizmet edecektir"[406] demesi boşuna değildi.

Lenin "Önsöz"ü yazdıktan kısa bir süre sonra, artık Engels'ten yetki almış olarak "Alman Sosyal Demokratların Sağ kanadına" yani "Bernstein'cılara" dikkat çekiyordu. Bu, "[O]kurların... ['bütün yayın kurulunun'] devrimci sosyal demokrasinin taraftarı olduklarını kuşkusuz bildiği" *Die Neue Zeit*'ta, Mehring'in İkinci Dumanın izlediği siyasetle ilgili yazdığı bir makale üzerine yaptığı bir yorumda gündeme geldi. Lenin, Mehring'in ilginç bir biçimde Marx ve Engels'in 1848-49 olaylarından çıkardıkları derslerden yararlanan makalesini, Bolşeviklere bir övgü olarak okuyordu. Kadetlerin Stolipin rejimiyle "mide bulandırıcı safahat alemleri"ne karşılık olarak Bolşeviklerin yaptığı "olumlu işler", Marx ve Engels'in aşağı yukarı yarım yüzyıl önce Almanya'nın burjuva demokratik devrimine ihanet eden liberallere meydan okumak için yaptıklarından pek farklı değildi. O böyle derken önde gelen Bernstein'cı yayın organı *Sozialistische Monatshefte*'de yayımlanan bir makaleyse İkinci Duma seçimlerinde Kadetlerle blok oluşturmaya karşı çıkma yönünde aldıkları tutum nedeniyle "Lenincileri" kıyasıya eleştiriyordu. "Menşevikler" diye belirtir Lenin, "*özellikle de Plehanov*", "Rus Sosyal Demokrasisinin *gerçekçi kanadı*" olarak övgüye boğuluyor. İlaveten söz konusu makale "bir bütün olarak muhalefet"in "Dumayı koruma" kampanyasını alkışlıyor ve "sosyalistler"e, "'Kadetlere karşı tamamen yararsız bir mücadele yürüterek zamanınızı boşa harcamayın'" tavsiyesinde bulunuyordu.

Bu, Lenin'in Rus partisindeki bölünmenin, Alman partisindeki bölünmenin benzeri olduğunun ve bu benzerlikte seçim arenasının önemli bir rol oynadığının o zamana kadarki en net ka-

bulüydü; tam da uluslararası sosyal demokraside sonradan ortaya çıkacak olan bölünmenin işaretinin uzun yıllar önce, hem de aynı arenada görüldüğü yönündeki iddiam açısından çok önemli bir kanıttır bu.

Beşinci Parti Kongresi: "Liberalizmin İhaneti"

Lenin, "Marksist proletaryanın siyaset ve taktik modelinin," "sağ kanat" nedeniyle Marx ve Engels tarafından on yıldan uzun bir süre boyunca eleştiriye tabi tutulduğunu açıkça belirtmesinden çok da uzun olmayan bir süre sonra, "Batı Avrupa sosyal demokrat partilerinin", özelde de Alman partisinin gözü kapalı bir biçimde taklit edilmesine karşı uyarıda bulundu. Bağlam, Beşinci Parti Kongresinin açılışı ve gündeminde yer alan konulardı. Sözüm ona aralarında oluşacak büyük bir anlaşmazlıktan kaçınmak için "bütün ilkesel meselelerin" gündemden çıkarılması gerektiğini ileri süren Menşeviklerle aynı fikirde değildi. Menşevikler, Batı Avrupalı muadilleri gibi Rusların da daha "işe yönelik" bir kongre yapabileceklerini iddia ediyorlardı. Lenin tereddütlüydü: "Diğer partilerin deneyiminden bizi bir hayli gündelik rutin düzeyine düşürecek şeyleri almamalıyız. Bizi genel meseleler düzeyine, tüm proletaryanın bütünlüklü devrimci mücadelesi ile ilgili görevler düzeyine taşıyacak deneyimleri almalıyız. En iyileri örnek almalıyız, en kötüleri değil."[407]

RSDİP içindeki "ilkesel meseleler" konusundaki derin farklılık, Lenin'in uzun zaman önce fark ettiği gibi, bu meselelerin muhtemelen çözüme kavuşacağı bir kongre yapılmasını gerektiriyordu. Sıklıkla güvenlikle ilgili bir yığın mantıklı itirazdan sonra –örneğin Troçki Sibirya'dan sadece kaçak olarak gelip katılabilirdi– partinin o güne kadarki en yüksek temsil kabiliyetine sahip kongresi 30 Nisan-19 Mayıs tarihleri arasında Londra'da toplandı. Her biri beş yüz düz üyeyi temsil eden üç yüzden fazla delegenin küçük farkla çoğunluğu oluşturmaları, Stockholm'de bir yıl önce gerçekleştirilen Dördüncü Kongreden beri, büyük

ölçüde Menşeviklerin zararına olarak Bolşeviklerin kazanmış olduğunun tesciliydi. Rosa Luxemburg dahil olmak üzere konuya sıcak yaklaşan Polonya/Litvanya ve Letonya delegelerin desteğiyle, "ilkesel meselelerin" gündeme alınmasını sağlayabileceklerdi ve bu meselelerin en önemlisi, Rus sosyal demokrasisinin burjuva ve proleter olmayan partilere karşı tutumuydu. Üç hafta süren oturumların üçte ikisi o veya bu şekilde Dumaya ayrılmıştı.

Gündem sıralaması, burjuva partilere ilişkin tartışmalardan önce Duma grubunun işleyişiyle ilgili çekişmeli geçeceği anlaşılan tartışmaların yapılmasını gerektiriyordu. Üç hafta boyunca Dumadan uzak kalan Çereteli ve Aleksinski zıt yönde raporlar sundular. Çereteli'nin "Acemilikler yapmış olsak da politik olarak bocalamış olmakla suçlanamayız'" şeklindeki değerlendirmesine Lenin, Aleksinski ile fikir birliği içinde, "daha yeni çalışmaya başlamış olan genç Duma grubunu hatalarından dolayı suçlamanın kesinlikle yanlış olduğuna inanıyorum. Ama işin aslı şu ki, grubun tam da izlediği politikada bir *bocalama* söz konusudur. Ve bireyleri itham etmek amacıyla değil bir bütün olarak proleter partiyi eğitmek amacıyla bu bocalamayı açıkyüreklilikle kabul etmek ve bundan kurtulmayı iş edinmek zorundayız." diye cevap veriyordu. Lenin, Çereteli'yi, 1848 olaylarını kendi yorumuna –"burjuva demokrasisi ile bir tür ittifak yapma" zorunluluğu– dayanarak, Kadetlere meyleden Menşeviklere hak verdiği için "revizyonizm"le suçluyordu: "[H]em 1848 Devrimi hem de sonrasındaki tarihsel deneyim uluslararası sosyal demokrasiye tam tersini öğretmiştir, yani burjuva demokrasisinin gitgide proletaryaya karşı tavır aldığını, özgürlük mücadelesinin sadece proletaryanın öncülük ettiği bir yerde tutarlı bir biçimde yürütüldüğünü. 1848 yılı, bize burjuva demokratlarla ittifak yapmayı değil aksine kitlelerin en az gelişmiş kesimlerini, demokrasi için bile mücadele etmekten aciz burjuva demokrasisinin etkisinden kurtarmak gerektiğini öğretiyor." Çereteli Kadetlerin gözüne girmeye çalışırken "burjuva parlamentarizmi"ne batıyordu.

Lenin, Bolşevik kanadın itirazlarına rağmen, grubun Duma müzakerelerinde "uzman" bir liberal ekonomiste oy hakkı verme kararını, bocalamaya örnek gösteriyordu; bu tutum, yani ihtiyaç duyulan bilgiye sadece eğitimli birinin sahip olduğu düşüncesi, parlamenter arenadaki işçi sınıfı delegelerinin baştan beri karşı çıktıkları bir şeydi. "[S]ergey Prokopoviç, çalışmaları herkesçe bilinen bir yazardır. Partimize belirli oportünist amaçlarla sızmış burjuva entelektüellerin numunesidir. [St. Petersburg'un] Demiryolu Bölgesinden partimize katılmış olması düpedüz ikiyüzlülüktür. *Duma sosyal çevresinde* çalışmak için kullandığı paravandır. Ve bizim [Merkez Komite], ona kullanması için böyle bir paravan sunmaktan dolayı suçlanmalıdır. Duma grubumuz, *Tovariş* [solcu bir Kadet yayını] ile işbirliği yapan, parti için çalışmayan ve aslında partiye düşman olan liberal yazarların Dumayı kullanarak partimize arka kapıdan girmelerini kolaylaştırdığından dolayı suçlanmalıdır."[408]

Kongre esas meseleyi, "Burjuva Partilere Karşı Tutum"u nihayet dört gün sonra ele aldı. Lenin raporuna "bu, Rus Sosyal Demokrasisini uzun zaman önce iki kampa ayıran ilkesel konulardaki farklılıkların püf noktasıdır"[409] diye başlıyordu. Raporunda daha önce söylemediği esaslı hiçbir şey yoktu, en azından Bolşeviklerin tutumu konusunda. Yeni olan, Menşevik tutumu dikkatli ve özlü bir incelemeye tabi tutmasıydı. Lenin azami düzeyde ikna edici olmalıydı. Dinleyici kitlesi sadece RSDİP tabanının en bilinçlileri olan üç yüzden fazla delegeden ibaret değildi; aynı zamanda Plehanov, Martov ("merkez"in lideri), Troçki, Rosa Luxemburg gibi Menşevik liderler de vardı (bir de sadece gözlemci statüsüne sahip olan pek tanınmamış bir katılımcı: Stalin). Lenin daha sonra, "meselenin püf noktası", "burjuva partilere karşı tutum" idiyse, bu farklılığın esası, diye yazıyordu, Bolşeviklerin ileri sürdüğü iki iddiaya ayrıştırılabilir –"liberalizmin [Kadetlerin] ihaneti ve köylülüğün demokrat niteliği." Fiilî gerçekler, diyordu, Menşeviklerin tutumunun itibarını sar-

sarken her iki konuda da Bolşeviklerin duruşunu doğruladı. Bu gerçekler Dumada yaşananları kapsıyordu. Raporunu verdiği 12 Mayıs tarihi itibarıyla Lenin'in elinde sadece Birinci Dumadan değil, neredeyse bütün İkinci Duma sürecinden de ikna edici kanıtlar vardı; üç haftadan kısa bir süre sonra Stolipin Dumanın fişini çekecekti. Marx ve Engels'in yöntemini –bütün somutluğuyla sınıf analizi ve Menşevikleri yatkın olmakla suçladığı gibi, sınıf önünde diz çökmeden– kullanmak diyordu, Bolşeviklerin, Kadetlerin gidişatını doğru tahmin etmelerine ve bu nedenle ikna edici olmalarına olanak sağladı.

Troçki ve Luxemburg gibi Bolşevik olmayanlar, "liberalizmin ihaneti" konusunda Lenin'le aynı fikirde olabilirdi, böylece Bolşevik çizgi için yeterli destek sağlanabilirdi. Ancak bunların Lenin'in tezinin esas önemli olan ikinci yarısına; küçük burjuvazinin, özellikle köylülüğün devrimci potansiyeline daha az ikna olduklarını belirtmek gerekir.[410] Lenin bu kuşkuculuğu, özel olarak da hâlâ bocalayan Trudovik delegelerle ilgili kuşkuların haklılığını raporunun sonunda bir eylem çağrısında bulunarak teslim ediyordu:

> Tüm bu tür durumlarda kararsız demokratların maskesini açıkça, hatta Duma kürsüsünden düşürebilmeliyiz. Bu tür koşullarda, Dumada "Köylüler!" demeliyiz, "Köylüler! Temsilcilerinizin liberal toprak sahiplerinin peşinden giderek size ihanet ettiğini bilmelisiniz. Duma vekilleriniz köylülük davasını liberal lafebelerine ve yandaşlarına satıyor." Köylüler *sadece* işçi partisinin hakikaten güvenilir ve sadece sosyalizmin değil aynı zamanda demokrasinin, sadece bütün emekçi ve sömürülen halkın değil aynı zamanda feodal sömürüye karşı mücadele eden bütün köylü kitlelerinin baştan sona sadık savunucuları olduğunu bilsinler – bunu onlara somut gerçeklerle göstermeliyiz.[411]

"Bu tür durumlara" rağmen, "İkinci Dumada kullanılan oyların toplamı, en açık şekilde, 'sol blok' politikaları lehine ve Kadetlere destek verme politikası aleyhine konuşuyor."[412] Her

şeyi göz önünde tutan köylü vekiller daha sıklıkla, Kadetlerden ziyade sosyal demokrat vekillerle birlikte oy kullanıyordu ve bu, Lenin'in köylülerin Kadetlere göre daha demokrat bir sicile sahip oldukları iddiasının çok önemli bir kanıtıydı.

Sondan bir önceki gündem maddesi, Duma ve parti grubu ile ilgili bir karar önergesiydi. Bu önerge temel olarak, Stockholm'de alınan kararları çok küçük değişikliklerle yeniden tasdik ediyordu. Toplantının son işi, yeni bir Merkez Komite seçimiydi. Bu kez, Stockholm'den farklı olarak, Bolşevikler Menşeviklerden daha fazla sandalye kazandı: beşe dört. Diğer altı üyelik Bund* ile Polonya ve Letonya partileri arasında bölüşülmüştü. Pek çok açıdan, Kadet "ihaneti" Bolşeviklerin egemen olmasını sağladı.

"Koyver Gitsinler!": İkinci Dumanın Feshi

Kongreden kısa bir süre sonra Lenin, Struve'un verdiği, Kadet liderinin partisinden ayrılarak sağ kanat burjuva Oktobrist Partiye katılmak istediğini gösteren bir röportaja işaret ediyordu. Hiç de beklenmedik olmayan bu hareket, "duruma bir açıklık ve kesinlik getirmesi nedeniyle bizim yararımızadır. Yeni bir toprak sahibi Duması; güvenilir toprak sahiplerini ve burjuva kodamanları güvenilmez köylülerden, kent küçük burjuvazisinden ve işçilerden, hep arzu edilen bir kesinlikle ve müthiş bir biçimde ayıran yeni bir seçim yasası."[413] Stolipin, bir başka deyişle, uzun zamandır yapmak istediği şey –kendi keyfine göre bir Duma oluşturmak– için Kadetlerin bir kanadı sayesinde aradığı siyasi kılıfı bulmuştu. Birkaç hafta sonra gerçekleşen olaylar Lenin'in tahminlerini doğrulayacaktı.

Eğer toprak sorunuyla ilgili tartışmalar, tıpkı Birinci Duma açısından olduğu gibi rejim ile Dumanın içinde bulunduğu ça-

---

* Bund: Litvanya, Rusya ve Polonya Genel Yahudi Emek Konfederasyonu. Birliğin amacı imparatorluktaki tüm Yahudileri sosyalist partide birleştirmekti. Rus sosyal demokrat hareketin bir bileşeni konfederasyonun hedefi sosyalist Rusya'ydı. *–çev.*

tışma rotasını gözler önüne seren en iyi şey idiyse bütçe meselesi de ondan sonraki ikinci önemli meseleydi. Hükümet bütçesini onaylamak konusunda çok önemsiz şeklî bir yetkiye sahip olmasına rağmen Duma aslında bir baskı gücüne sahipti. Lenin'in *Nashe Ekho* okurlarına açıkladığı gibi "Dumanın doğrudan ya da dolaylı rızası olmadan" Stolipin'in ve diğerlerinin Batı Avrupalı kredi kuruluşlarına erişimi zorlaşacaktı. Bu nedenle, "Dumadaki bütçe görüşmeleri ve Dumanın bütçeyi oylaması ikili bir siyasi anlam taşıyacaktı":

> İlk olarak, Duma bir avuç toprak sahibi, memur ve her tür asalak tarafından bu örgütlü soygunda, ulusal servetin sistematik olarak ve vicdansızca yağmalanmasında, Rusya'nın "devlet ekonomisi" olarak adlandırılan bu yağmada kullanılan bütün bu yöntemlere karşı halkın gözlerini açmalıdır. Bunu Duma kürsüsünden ifade etmek, "halkın özgürlüğü" için yürüttüğü mücadelede halka yardım etmektir. ... İkinci olarak, bütçenin acımasızca ve *açık* eleştirisi ile bunun demokratik teamüllerle tutarlı bir biçimde oylanması Avrupa ve Avrupa sermayesi açısından önemlidir. ... Avrupalı finans patronlarının Stolipin & Ortakları firmasının borç ödeme kabiliyetine ve istikrarlılığına olan inancının zayıflayacak ya da güçlenecek olması büyük ölçüde Dumaya bağlıdır. ... *Bütün* Avrupa kamuoyu Dumada yürütülen tartışmaları ve Dumanın aldığı *kararları derhal* öğrenecektir; demek ki Dumanın sesi bu anlamda muazzam bir öneme sahiptir. Stolipin & Ortaklarını Avrupalı finans desteğinden mahrum bırakmak için bu kadarını Dumadan başka hiç kimse yapamaz.

Ne yapılacağına gelince; "*Sadece* sosyal demokratlar görevlerini yerine getirmiştir." "Vekil Aleksinski'nin bütçe konuşması ... meseleyi herkesten daha ilkeli bir şekilde ortaya koymuştur ... Bu açıklamaya, burjuva sınıf devleti bütçesine yönelik sosyalist bakış açısıyla geliştirilmiş bir yorum eklenebilirdi." diyordu.

Ulaşılabilir arşiv kayıtlarından anlaşılmıyor olsa da Aleksinski'nin 22 Mart'ta yaptığı bir buçuk saatlik konuşma,

tarım sorununa ilişkin müdahalesi gibi, büyük ihtimalle Lenin tarafından yazılmış ya da girdilerin büyük kısmı ondan alınmış gibi görünüyor. Örneğin, Londra *Ekonomist* dergisinde yer alan, derginin Dumanın bütçe görüşmelerine dahlini yakından takip ettiğini gösteren bir makaleye yapılan referans, Lenin'in izlerini taşıyor. Makale çarın Birinci Dumayı feshetmesinin meşruluğunu sorgular gibi göründüğü için Kara Yüzler güruhunun rezalet çıkarması Lenin'i sadece memnun edebilirdi. Ve ardından, stenografik kayıtların özetinden yapılan şu alıntı vardı: "Aleksinski ilan etti ki Dumanın görevi bütün bütçeyi ve hükümetin mali politikasını eleştirmek, gerçek niteliğini Batı'nın gözleri önünde sermektir. Kadetler, diye devam etti, nüfusun aleyhine olan şartlarla, eski düzenle bir uzlaşıya varma konusunda her zamanki gibi çok heveslidir." Eğer bunlar Lenin'in kendi sözcükleri değilse bile kesinlikle onun iletmek istediği mesajdı. Lenin'in "eklenebilirdi" ile kastettiği tek eksiklik, yani "burjuva sınıf devleti bütçesine yönelik sosyalist bakış açısı", bunun eklenmesini engellemek için yeterli oya sahip olan Menşeviklerin hâkim olduğu Duma grubu/Merkez Komite yüzündendi.[414]

Lenin'in ne yapmakta olduğunu neredeyse günlük olarak görmenin mümkün olduğu Birinci Dumadan farklı olarak, Lenin'in Duma grubunun İkinci Dumadaki faaliyetlerine dahlinin açık kayıtları daha az şeffaftır. Bunun nedeni, o an itibarıyla rejimin anlaşılır nedenlerle Lenin'e manevra alanı bırakmamış olmasıdır. Duma vekilleri ile işçiler ve köylüler arasında mümkün olduğunca az ilişki kurulması için Stolipin'in kısıtlamalar getirme yönündeki çok bilinçli çabaları, bu olguyla ilişkilidir. Lenin bu nedenle çok daha dikkatli olmalıydı. Günlük bir yayının içerdiği tehlike –örneğin, *Nashe Ekho* sadece iki hafta hayatta kalabildi– bu dumanlı tabloya ayrıca katkıda bulunuyordu. Bütçe konuşmasının da gösterdiği gibi, Lenin'in Aleksinski ve Duma grubundaki diğer Bolşeviklerle gizli bir çalışma yürüttüğüne dair varsayımımı polis kayıtları da doğrulayacaktır, sanırım.[415]

Tıpkı tarım sorunuyla ilgili önerisinde olduğu gibi Stolipin, bütçesi için de Dumadan onay alamadı. Rejimin, önerisinin ince ayrıntıları ile ilgili veriyi Duma ile paylaşmamak konusunda sergilediği inatçılık ve Aleksinski ve Bolşeviklerin başını çektiği sol vekillerin direnişi, bir çıkmaza neden oldu. Stolipin'e göre, sinir bozucu Dumanın ortadan kaldırılması gerektiği giderek daha net anlaşılıyordu. Gereken tek şey bir bahaneydi. Dumanın toplanmasından çok da uzun olmayan bir süre sonra Nikolay aslında bunu sezdirmişti: "Açık biçimde aptalca ya da küstahça bir şeyler yapmalarına izin vermeli ve sonra da koyver gitsinler!"[416]

Dumadaki sol blokun ilişki kurmasını engellemek için rejimin elinden geleni yapmaya çalıştığı bir toplum kesimi vardıysa, bu da askeriyeydi. RSDİP'in 1905'te devrimin başlamasıyla birlikte deniz ve kara askerlerini kendi saflarına katmanın yollarını aramakta olduğu devlet sırrı değildi. Hatta Stolipin, Mart ayında Dumada, partinin Stockholm Kongresinde yani Dördüncü Kongrede aldığı, orduyu devrime kazanmakla ilgili kararı bildiğini söylemişti. Ayrıca daha önce belirtildiği gibi, 1906 yılı sonu itibarıyla, partinin orduya hitap eden 33 adet gazetesi vardı.[417] Stolipin, "siyasi"lerin askere alınmasını engelleyen ve askeriye içinde gizli siyasi faaliyet yürütmeyi suç haline getiren bir yasa için Dumanın desteğini almaya çalışmıştı. Bunu beceremeyişi, 17 Nisan'da İkinci Dumayı tarih haline getirmeye nihayet karar vermesinin nedenini açıklıyor. Ama bir bahanenin yanı sıra Dumanın feshi gerçekleştiğinde ilan edilmek üzere, daha uysal bir Duma oluşturmasına imkân tanıyacak yeni bir seçim yasası da gerekiyordu.

RSDİP'in tarihi göz önünde bulundurulduğunda, partinin bakış açısıyla, Mayıs başlarında bir grup askerin partinin St. Petersburg komitesine başvurarak durumlarının iyileştirilmesi konusunda yanlarında yer alması için Duma grubunun desteğini almak ve daha yakın bir işbirliği içinde olmak istemelerinde olağandışı bir şey yoktu. Ama muhbirlerin bu toplantıyla ilgili

raporları Stolipin'in masasına ulaşır ulaşmaz, başbakan aradığı bahaneyi bulduğuna karar verdi. Sosyal demokrat vekillerin en az iki yasayı –askeriyeyle uygunsuz irtibat ve gizli bir örgütle, RSDİP ile bağ kurmak– ihlal ettiğini söyleyerek bu bilgiyi Dumaya sunacak ve parlamento dokunulmazlıklarının kaldırılmasını talep edecekti. Dumanın ayak direyeceğini varsayan Stolipin, o zaman, başındaki beladan kurtulmak için siyaseten epey güçlü bir konum elde etmiş olacaktı. Ayrıca zamanlama da gayet iyiydi, çünkü istediği türde bir Dumayı garanti edecek yeni seçim yasası tasarısı nihayet elindeydi.

Stolipin 30 Mayıs'ta neredeyse bütün sosyal demokrat grubu, yani Menşevikleri ve Bolşevikleri tutuklanmak üzere teslim etmesi talebiyle Dumanın karşısına çıktığında, sadece az önce belirtilen yasa ihlallerini değil, ilginç bir biçimde, Dördüncü Kongre kararlarını da delil olarak sundu. Suçlananlar, "halk ayaklanması yoluyla müesses hükümet biçimini şiddet kullanarak ortadan kaldırmak ve yerine demokratik bir cumhuriyet yaratmak için komplo" kuruyorlardı. Duma grubu "bir suç topluluğu" idi çünkü bu hedeflere ulaşmak için kendisini illegal bir örgütün, RSDİP'in "merkez komitesine tabi kılmış" idi. "Yerel suç örgütlerinin (yerel sosyal demokrat gruplar) faaliyetlerini yönetmiştir ve halkı hükümete, askerî memurlara, soylulara ve toprak sahiplerine karşı kışkırtma niyetiyle genelgeler yayımlamıştır. ... Ayrıca ordu içinde bir karışıklık çıkarmayı amaçlayan gizli örgütlerle ilişkiler içine girmiştir. ... Kurucu bir meclis toplanması çağrısında bulunan devrimci taleplerin toplandığı bir merkez olarak çalışmıştır."[418] Stolipin'in çok doğru bir biçimde tahmin ettiği gibi Duma aynı fikirde değildi. Suçlamalar o kadar açıkça siyasiydi ki, sadece köylü vekiller değil pek çok Kadet vekil de sosyal demokratları savundu. Sadece Oktobristler ve Kara Yüzler bu suçlamalardan memnundu.

Çarın onayını alan Stolipin 3 Haziran'da Dumanın feshedildiğini ve 1 Kasım'da yeni bir Dumanın kurulacağını dünyaya

duyurdu. Seçimler, kararnamede ayrıntılı olarak yer alan yeni bir dizi prosedüre göre 1 Eylül'de yapılacaktı. Sosyal demokrat Duma grubu son bir direniş eylemi olarak bir açıklama yayımladı. Bu açıklama "halka, bu suçlamalara itibar etmemesini öğütlemekte ... [ve] yönetimi, tutuklayarak ve bütün itirazların önünü keserek sosyal demokrat vekillerin dokunulmazlıklarını ihlal etmek suretiyle hainlik etmekle; Ekim Bildirgesini ihlal ederek sahip olduğu keyfî gücü iyice artırmakla; Dumanın bütçeyi etraflıca incelemesini engellemeye çalışmakla suçlamaktadır. ... [Hükümet] bütçenin ve dış borçlarının reddedilmesinden korkmaktadır ve bu nedenle Dumayı feshetmiştir. Temel haklar pahasına yasamada bir rol elde etmek üzere Kadetlerin hükümetle işbirliği yapma politikaları bütünüyle başarısızlığa uğramıştır. Çünkü hükümet daha da küstahlaşmış ve devrimin geri çekilmekte olduğunu gördüğünde kendi mutlak gücünü yeniden kazanmanın yollarını aramıştır. Dumayı 'koruma' politikası sadece onun saygınlığını azaltmış ... ve halkla olan bağlarını zayıflatmıştır."[419] Menşevik ve Bolşevik vekillerin yazdığı açıklama, Menşeviklerin Lenin'in duruşuna ne kadar yaklaştıklarını gösteriyordu. "Kadetlerin ihaneti"ni ön sıradan gören koltuklarda oturan Menşevikler, Lenin'in meşhur "devrim öğretir" sözünün somut örneğiydi.

Stolipin'in 3 Haziran "darbe"sine karşı doğru dürüst herhangi bir itirazın gelmemesi 1905 Devrimi'nin sonunun geldiğine işaret ediyordu. Tavriçeski Sarayının duvarlarının "dışındaki" her şeyden önemli olan enerji boşa harcanmıştı. Çereteli ve Aleksinski de dahil olmak üzere fraksiyon üyelerinin çoğu tutuklandı ve altı ay sonra mahkeme önüne çıkarılarak değişen sürelerle "kürek cezası"na ve sürgüne mahkûm edildi.[420] Yargılamada grup üyelerinden birinin, rejimin suçlamalarında çok belirgin rol oynayan Stockholm kararları hakkında, özellikle de silahlı mücadele ile ilgili olan karar hakkında yaptığı vurgu ilginçtir. Üye Londra Kongresinde silahlı mücadelenin gündem maddeleri arasında olmadığını söylüyordu. "Çünkü parti devrimci dalganın geri çekil-

mekte olduğunu ve eğer suni olarak bir ayaklanma örgütlemeye çalışırsa komplo suçlamasına maruz kalacağını anlamıştı. ... İşte parti o zaman doğru sosyal demokrat politikadan sapma suçunu işlemiş olacaktı: kitlelerin siyasi eğitimleri ve mücadele için örgütlenmeleri."[421] Yine, eğer bunlar Lenin'in kendi sözleri değilse, kesinlikle onun mesajıydı.

Lenin, "Burjuva Partilere Yaklaşım" başlıklı konuşmasının sonundaki yorumlarında belirttiği gibi, aslında Londra Kongresinde devrimin sonunun geldiğini görüyordu:

> Devrim yenilgiye uğrasa bile proletarya, en başta ve en önce liberal ve demokrat partilerin ekonomik sınıf temellerinin esasını kavramayı öğrenecektir ve daha sonra burjuvazinin ihanetinden nefret etmeyi ve küçük burjuvazinin kararsızlığına ve bocalamalarına tenezzül etmemeyi öğrenecektir.
>
> Ve proletarya sadece bu tür bir bilgi birikimiyle, bu tür bir düşünme alışkanlığıyla yeni ve sosyalist devrime daha birleşik bir halde ve daha cesurca yaklaşabilecektir.[422]

İkinci Duma deneyiminin "bu tür bir bilgi birikimine", Bolşeviklerin "yeni ve sosyalist devrimde", Ekim 1917'de başarılı olabilmelerine çok büyük bir katkıda bulunduğunu düşünüyorum.

Birkaç ay sonra Lenin, en önemlilerden biri *Ne Yapmalı?* olan, o güne kadarki en önemli yazılarının bir araya getirildiği bir kitap için bir "Önsöz" yazdı. "Broşürün" "profesyonel devrimcilerden oluşan bir örgüt konusunda doğru olmayan ya da abartılı fikirler" içerdiğini ileri süren eleştirileri kabul etmiyordu. Geçmiş iki yılın ışığında, "bu ifadeler gülünç görünüyor" diyordu:

> Bütün bu dönem boyunca birlik, örgütlenme ve siyasetin sürekliliği açısından Sosyal Demokrat Partimizi diğer partilerle kıyaslayın. Partimizin *bu* bakımdan *diğer* partilerden, Kadetler, Sosyal Devrimciler vb.'den, *tartışılmaz* biçimde üstün olduğunu kabul etmek durumunda kalacaksınız. Bölünmeye rağmen

> Sosyal Demokrat Parti, ideal bir demokratik yapıya, bir seçim sistemine ve örgütlü üyelerin belli oranlarda kongrelerde temsili esasına sahip legal bir örgütlenme inşa etmek için kısa süreli geçici özgürlük döneminden, diğer partilerin herhangi birinden daha erken yararlanabildi. Bunu bugün bile ne Sosyal Devrimci Partide ne de Kadet Partisinde bulabilirsiniz. ... Ve bütün partilerin katıldığı İkinci Duma seçimlerini alın; partimizin ve Duma grubumuzun üstün örgütsel birliğini bu seçimler açıkça göstermedi mi?[423]

* * *

Stolipin'in 3 Haziran darbesi üzerine kafa yoran Alfred Levin, "siyaset sahnesinde [Ekim] Bildirgesinden ciddi bir uzaklaşmayı kaçınılmaz hale getiren hiçbir şey yoktu" diye yazmıştı. "3 Haziran tarihli yasa ile yapılan değişiklikler, liberalleri endişelendirmiş ve devrimcileri heveslendirmiş olsa bile, tam olarak önceden görülemezdi."[424] Aslında, "değişiklikler" önceden görülmüştü. Lenin "Yeni Bir Darbe Hazırlanıyor" başlıklı makalesinde durumun mantığının, Stolipin'in seçim yasalarını radikal bir biçimde yeniden yazmasını gerektirdiğini dokuz ay önce ileri sürmüştü. Yine Lenin, ustaları Marx ve Engels gibi aritmetiği her zaman tutturamadıysa bunun nedeni, onların yöntemini kullanmasıydı, kristal küresini değil. Lenin ayrıca, Stolipin'in kendisi gibi davranmasını "hevesle" ummuyordu: –Lenin'in en kötünün daha iyi olduğu diye düşündüğü şeklindeki köhnemiş suçlama. Tersine, o makalede tam da yaptığının yanına kâr kalmasının kesin olduğunu bilen rejimin seçim yasalarını değiştirmesini engellemek üzere bir kampanya başlatmaya çalışıyordu. Lenin'e göre bu, sosyalist devrimin zorunlu adımı olan burjuva demokratik devrim için halkın çoğunluğunu oluşturan işçi-köylü ittifakının nasıl biçimlendirileceğiyle ilgiliydi ve Dumada bir kürsüye sahip olmak, her zaman onun stratejisindeki can alıcı noktaydı.

EK A

"Merkez Komitenin Komünist Birlik'e Çağrısı"ndan Bir Parça

KARL MARX VE FRIEDRICH ENGELS

LONDRA, MART 1850[425]

Kardeşler!

1848-49; bu iki devrimci yıl boyunca, Birlik kendini iki şekilde kanıtlamıştır. Birincisi, Birlik'in üyeleri, her yerde çok gayretli bir biçimde harekete dahil olmuşlar ve basında, barikatlarda ve savaş meydanında kati surette devrimci olan tek sınıfın, proletaryanın ön saflarında yer almışlardır. Birlik ayrıca, Kongrelerin ve 1847'deki Merkez Komitenin yayımladığı genelgelerde ve *Komünist Manifesto*'da[426] ifade edilen, hareketi kavrayış biçiminin tek doğru kavrayış biçimi olduğunun ortaya çıkmış olmasından dolayı da kendini kanıtlamış ve bu belgelerde dile getirilen beklentiler tamamıyla yerine getirilmiştir. Önceleri sadece Birlik tarafından gizlice yayılan bu anlayış şimdi herkesin dilindedir ve pazar yerlerinde açıkça dile getirilmektedir. Ama aynı zamanda, vaktiyle güçlü olan Birlik örgütlenmesi dikkate değer ölçüde zayıflamıştır. Harekete doğrudan katılmış çok sayıda üye, gizli cemiyetler zamanının geçtiğini ve açık eylemin tek başına yeterli olduğunu düşünmektedir. Münferit bölgeler ve beldeler Merkez Komiteyle bağlarının zayıflamasına göz yummuşlar ve adım adım eylemsizlik içine girmişlerdir. Dolayısıyla, Almanya'da küçük burjuvazinin partisi olan demokrat parti gün geçtikçe daha örgütlü hale gelirken işçilerin partisi ayağının altındaki tek sağ-

lam zemini kaybetmiş, en iyi ihtimalle münferit yerelliklerdeki örgütlülüğünü yerel amaçlar için koruyabilmiş, bunların sonucu olarak da genel hareket içinde tamamen küçük burjuva demokratların liderliği ve egemenliği altına girmiştir. Bu durumun sürmesine izin verilemez; işçilerin bağımsızlığı yeniden tesis edilmelidir...

2. İşçiler, zaferin daha ilk saatlerinde işçilere ihanet etmeye başlayacak olan bu partiye güçlü ve tehdit oluşturacak bir biçimde muhalefet edebilmek için örgütlenmeli ve silahlanmalıdır. Bütün proletarya derhal topla tüfekle silahlanıp cephanesini ikmal etmeli ve işçilere karşı eski tip yurttaş milislerinin canlandırılmasına karşı koymalıdır. Bu milislerin kurulmasının önlenemediği yerlerde işçiler, seçilmiş liderlerle ve kendilerinin seçtikleri kurmay heyetiyle kendilerini bağımsız bir proleter muhafız birliği olarak örgütlemeye çaba göstermelidir; devlet otoritesinin değil işçiler tarafından kurulan devrimci yerel konseylerin emri altına girmeye gayret göstermelidir. İşçilerin devlet tarafından istihdam edildiği yerlerde işçiler silahlanmalı, seçilmiş liderlere sahip özel kıtalar halinde ya da proleter muhafızların bir parçası olarak örgütlenmelidir. Silahlar ve cephane hiçbir koşul altında teslim edilmemelidir; işçileri silahsızlandırma yönündeki her türlü girişim, gerekiyorsa silah zoruyla engellenmelidir. Burjuva demokratların işçiler üzerindeki etkisinin kırılması, burjuva demokrasisinin o an için kaçınılmaz olan egemenliğini uzlaşmaya zorlayacak koşulların yaratılması ve uzlaşmanın mümkün olduğunca zorlaştırılması; proletaryanın ve dolayısıyla Birlik'in yaklaşmakta olan ayaklanma sırasında ve sonrasında aklında tutması gereken başlıca hususlardır.

3. Yeni hükümetler kurumsallaştıkları andan itibaren işçilere karşı mücadele etmeye başlayacaklardır. İşçilerin demokrat küçük burjuvaziye etkin bir şekilde karşı koyabilmeleri için her şeyden önce bağımsız olarak örgütlenmeleri ve kulüplerde toplanmaları zorunludur. Mevcut hükümetlerin alaşağı edilmesinden sonra

mümkün olan en kısa zamanda Merkez Komite Almanya'ya gelerek acilen bir kongre toplayacak ve işçi kulüplerinin, hareketin eylem merkezlerinde kurulmuş bir yönetim altında toplanması için gereken önerileri kongreye sunacaktır. İşçilerin partisinin güçlendirilmesi ve gelişimi açısından en azından işçi kulüpleri arasında iller bazındaki ilişkilerin hızlıca örgütlenmesi başlıca zorunluklardan biridir; mevcut hükümetlerin devrilmesinin dolaysız sonucu ulusal bir temsil organının seçilmesi olacaktır. Proletaryanın dikkat etmesi gerekenler şunlardır:

> 1) Yerel makamların ve hükümet görevlilerinin, herhangi bir bahaneye dayanarak, bir işçi kesimini çeşitli dalaverelerle kapsam dışında bırakmaması;
>
> 2) Burjuva-demokrat adaylara karşı, her yerde işçilerin adaylarının çıkarılması. Bu adaylar mümkün olduğunca Birlik üyesi olmalı ve olası bütün araçlarla seçilmeleri sağlanmalıdır. İşçiler, seçilme ihtimalleri olmayan yerlerde bile bağımsızlıklarını korumak, kendi güçlerini ölçmek, devrimci tutumu ve parti duruşunu kamuoyuna sergilemek için kendi adaylarını çıkarmalıdır. İşçiler, adaylarının demokrat tarafı böleceğini ve gericilerin kazanmasına fırsat vereceğini iddia eden burjuva demokratların boş laflarıyla yollarından şaşmamalıdır. Bu tür konuşmaların hepsi, son tahlilde proletaryanın aldatılması demektir. Proletarya partisinin böylesi bağımsız bir eyleminin sağlayacağı ilerleme, temsil organında birkaç gericinin varlığının neden olacağı dezavantajdan kesinlikle çok daha kıymetlidir. Eğer demokrasi güçleri, gericilere karşı başından itibaren tayin edici ve yıldırıcı önlemler alırlarsa, gericilerin seçimlerdeki etkisi daha işin başında kırılacaktır. ...

Alman işçiler uzun süreli bir devrimci gelişim sürecinden geçmeden iktidara gelemeyecek ve kendi sınıf çıkarlarını gerçekleştiremeyecek olsalar da bu kez, yaklaşan devrimci dramın birinci perdesinin, kendi sınıflarının Fransa'daki doğrudan zaferiyle aynı zamana denk geleceğinden ve bu şekilde hız kazana-

cağından en azından emin olabilirler. Ama kendi sınıf çıkarları konusunda bilgilenerek, mümkün olduğunca kısa sürede kendi bağımsız tutumlarını takınarak, demokrat küçük burjuvazinin ikiyüzlü sözlerinin bağımsız olarak örgütlenmiş proletarya partisinin bir zorunluluk olduğu konusunda kendilerini bir an bile şüpheye düşürmesine izin vermeyerek kendi nihai zaferlerine en çok kendileri katkıda bulunmalıdır. Sloganları şu olmalıdır: ***Sürekli Devrim.***

EK B

"Bir Geçici Devrimci Hükümet Taslağı"

DURUM: St. Petersburg'da Çarlık devrilmiştir, otokratik hükümet alaşağı edilmiştir; devrilmiş ama tamamıyla yok edilmemiş, etkisiz hale getirilmemiş, *ortadan kaldırılmamış*, kökünden sökülmemiştir.[427]

Geçici devrimci hükümet halka çağrıda bulunur. İşçiler ve köylüler *inisiyatifi alır*. Tam özgürlük. Halk kendi yaşamını örgütler. *Hükümet programı = tüm* cumhuriyetçi özgürlükler, tarımsal ilişkilerde *tam* reform için köylü komiteleri. Sosyal Demokrat Parti Programı *kendi başına ayakta duran bir şeydir*. Geçici hükümetteki Sosyal Demokratlar= Sosyal Demokrat *Parti* tarafından delege olarak atanan, *görevlendirilen* insanlar.

Sonra –Kurucu Meclis. *Eğer* halk ayağa kalkarsa, ...[428] (hemen olmasa bile) kendilerini çoğunluk olarak bulabilirler (köylüler ve işçiler). *Dolayısıyla*, proletarya ve köylülüğün devrimci *diktatörlüğü*.

Şer güçlerinin ümitsiz direnişi. *Hızla yayılan* iç savaş –çarlığın *ortadan kaldırılması.*

Proletarya örgütü büyür, sosyal demokratların ajitasyon ve propagandası on bin katına çıkar –hükümetin bütün matbaa makineleri, vb., vb., "*Mit der Gründlichkeit der geschichtlichen Aktion wird auch der Unfang der Masse zunehmen, deren Aktion sie ist.*"[429]

Köylülük *bütün* tarımsal ilişkileri, *bütün* toprağı kendi ellerine alır. *Sonra kamusallaştırma* gerçeğe dönüşür.

Üretici güçlerin muazzam büyümesi –*bütün* kırsal entelijansiya, *bütün* teknik bilgi tarımsal üretimi artırmak için, ayak bağı olan etkilerden (sahte moral vericilerden, Narodniklerden vb., vb.,) kurtulmak için harekete geçirilir. ... **Kapitalist** ilerlemede dev bir gelişim.

Savaş: *Kale* sürekli el değiştiriyor. Ya burjuvazi, proletarya ve köylülüğün devrimci diktatörlüğünü yıkar ya da bu diktatörlük Avrupa'yı ateşe verir ve sonra ...?

Eğer devrimci diktatörlük meselesini Marksist bir bakış açısıyla değerlendireceksek, bunu bir *s ı n ı f l a r mücadelesi* tahlilline dönüştürmeliyiz.

Öyleyse, hangi büyük güçler hesaba katılmalıdır? *Ordre de bataille* {savaş düzeni}?

(α) Bürokrasi, askeriye ve saray unsurları Mutlakiyetçiliği destekliyor *a r t ı* halk arasındaki aydınlanmamış unsurları temsil ediyor (yığının hızlıca dağıtılması, dün her şeyden güçlü, yarın güçsüz). (Hanedanlık içinde çatışma ve diğer çatışmalar kaçınılmaz.)

Örgütlülük derecesi çok yüksek –azami.

(β) Oldukça büyük, ılımlı liberal burjuvazi.

((Buraya liberal toprak sahiplerini, üst düzey yatırımcıları, tüccarları, imalatçıları da vb., vb., dahil ediyorum. Bu = σ bir burjuva ülkenin mülk sahipleri ve yöneticileri. "Her şeyi yapabilir."))

Örgütlülük derecesi çok zayıf.

Gruplar arasında çatışmalar kaçınılmaz; ama hepsi şimdi bile bir Anayasayı destekliyor ve yarın daha fazla destekleyecek.

İdeolojik liderler –memurlar, toprak sahipleri ve gazeteciler arasından, bolca.

(γ) Küçük burjuvazi ve köylü kesimi. On milyonlarca.

Tam anlamıyla "halk".

Örgütlülük derecesi –asgari.

Azami bilgisizlik ve örgütsüzlük durumu.

İçinde bulundukları durum çok çaresiz, devrimden *doğrudan* kazanacakları çok şey var. En büyük istikrarsızlık (bugün –devrim konusunda, yarın –küçük ilerlemelerden sonra, "kanun ve düzen" konusunda).

Demokrasi. İdeolojik liderler –çok büyük bir sayıda demokrat entelektüel. Sosyalist devrimci "tipi".

(δ) Proletarya.

Çok yüksek düzeyde bir örgütlülük ve disiplin.

Devrimci fikirli. Küçük burjuvaziye karşı eleştirel yaklaşım. Diğerlerine göre daha az ideolojik lidere sahip –sadece sosyal demokrat entelijansiya ve eğitimli sosyal demokrat işçiler. Önceki gruplarla sayısal olarak karşılaştırıldığında çok daha zayıf ama *Kampffähigkeit*[430] çok daha güçlü.

Mücadelenin amacı = *Cumhuriyet* (bütün demokratik özgürlükleri, **asgari programı** ve geniş kapsamlı toplumsal reformları içeren)

α—mutlak surette karşı.

β—bir Anayasadan yana, Cumhuriyete karşı (1/2 ve 1/2) ((Pazarlık)).

γ—devrimci bir anda (sebatla değil ama) Cumhuriyetten yana ((mücadelenin kararsız unsurları)).

δ—tamamen ve bütünüyle Cumhuriyetten yana.

Haziran-Temmuz 1905

EK C

"Devlet Dumasına Kimi Seçmeli?"

Yurttaşlar! St. Petersburg Seçimlerinde Mücadele Eden Ana Partilerin Kimler Olduğunu ve Her Birinin Ne İçin Uğraştığını Bütün Halkın Açıkça Anladığından Emin Olun![431]

Üç Ana Parti Hangisidir?		
Kara Yüzler	***Kadetler***	***Sosyal Demokratlar***
Bunlar, Rus Halkı Birliği, monarşistler, Kanun ve Düzen Partisi, 17 Aralık Birliği, Ticari ve Sınai Parti, Barışçıl Yenilenme Partisidir.	Bunlar, halkın özgürlüğü partisi ya da Anayasal "Demokrat" (aslında liberal monarşist) Parti, "Demokratik" Reformlar Partisi, radikaller vb.	*Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi.* Rusya'nın bütün milliyetlerinin, Rusların, Letonyalıların, Polonyalıların, Yahudilerin, Ukraynalıların, Ermenilerin, Gürcülerin, Tatarların vb., sınıf bilincine sahip işçilerinin partisi
Bu Üç Ana Parti Kimlerin Çıkarlarını Savunur?		
Kara Yüzler mevcut çar hükümetini, toprak sahiplerini, hükümet görevlilerini, polis iktidarını, askerî mahkemelerini, pogromları savunur.	*Kadetler* liberal burjuvazinin, liberal toprak sahiplerinin, tüccarların ve kapitalistlerin çıkarlarını savunur. Kadetler burjuva avukatların, gazetecilerin, profesörlerin ve benzerlerinin partisidir.	*Sosyal Demokratlar* işçi sınıfının partisidir, tüm emekçi ve sömürülen halkın çıkarlarını savunur.

Bu Üç Ana Parti Ne İçin Uğraşır?		
Kara Yüzler	*Kadetler*	*Sosyal Demokratlar*
eski otokrasinin, halkın haklardan mahrumiyetinin korunması, toprak sahiplerinin, memurların ve polisin halk üzerindeki sınırsız hâkimiyetinin muhafaza edilmesi için uğraşır.	iktidarın liberal burjuvazinin eline geçmesi için uğraşır. Monarşi; polis ve askerî rejimi muhafaza ederek, kapitalistlerin işçileri ve köylüleri soyma hakkının koruyucusudur.	bütün iktidarın halkın eline geçmesi için, yani demokratik bir cumhuriyet için uğraşır. Sosyal demokratlar sosyalizm uğruna, emeğin sermayenin boyunduruğundan kurtulması uğruna mücadele etmek için tam özgürlüğe ihtiyaç duyarlar.
Bu Üç Ana Parti Halka Ne Tür Özgürlükler Vermek İster?		
halka herhangi bir özgürlük, herhangi bir iktidar vermez. Bütün iktidar çar hükümetinindir. Halkın hakları: Vergi ödemek, zenginler için ölesiye çalışmak, kodeste çürümektir.	öncelikle Üst Meclise, yani toprak sahiplerine ve kapitalistlere; ikinci olarak monarşiye, yani sorumsuz polis ve asker gücüne sahip, çara tabi kılınacak bir "halk özgürlüğü" türü ister. İktidarın üçte biri halka, üçte biri kapitalistlere ve üçte biri çara.	halk için tam özgürlükle birlikte bütün iktidarın halka verilmesini, bütün memurların seçimle belirlenmesini, askerlerin kışla mahkûmiyetinden kurtulmasını ve özgür bir halk milisi oluşturulmasını ister.
Bu Üç Ana Parti Köylülerin Toprak Talebine Nasıl Bakar?		
feodal toprak sahiplerinin çıkarlarını savunur. Köylülere toprak yok. Sadece zenginlerin, gönüllü anlaşmalarla toprak sahiplerinden toprak satın almaya izni vardır.	tavizler yoluyla toprak sahipliğine dayanan tarım sistemini muhafaza etmek ister. Daha önce, 1861'de köylüleri bir kez mahvetmiş olan borçlandırma ödemesi önerir. Kadetler, toprak sorununun genel, doğrudan ve eşit oy hakkına dayalı olarak gizli oy usulüyle seçilmiş toprak komiteleri tarafından çözülmesi gerektiği fikrine katılmaz.	tarımda toprak sahipliği sistemini kaldırmak ister. Toprağın tamamı, borçlandırma ödemesi olmadan kesin olarak köylülere verilmelidir. Toprak sorunu genel, doğrudan ve eşit oy hakkına dayalı olarak gizli oy usulüyle seçilmiş yerel komiteler tarafından çözülmelidir.

Eğer Mücadeleleri Başarılı Olursa Bu Üç Ana Parti Ne Elde Edebilir?		
Kara Yüzler	***Kadetler***	***Sosyal Demokratlar***
olası bütün mücadele araçlarını kullanarak halkın sonunda mahvolmasına ve bütün Rusya'nın askerî mahkemelerin ve pogromların vahşetine maruz kalmasına neden olabilir.	sadece "barışçıl" mücadele araçları kullanmak suretiyle pogromcu hükümetin önemsiz tavizler karşılığında büyük burjuvaziyle kırsal kesimdeki zenginleri satın almasını sağlayabilir; bu arada sevgili, masum ve dokunulmaz meşrutiyete yaltaklanan nutukları yeterince çekmeyen liberal gevezeleri başından defedecektir.	ayaklanma da dahil, olası bütün mücadele araçlarını kullanarak, politik olarak bilinçlenmiş köylülüğün ve kent yoksullarının yardımıyla, tam özgürlüğü ve köylüler için toprak hedefini gerçekleştirebilir. Bu özgürlükle ve bütün Avrupa'daki sınıf bilincine sahip işçilerin yardımıyla, Rus sosyal demokratlar sosyalizme doğru hızla ilerleyebilir.

Yurttaşlar! Seçimlerde Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin Adaylarına Oy Verin!

Sosyal Demokrat ve Trudovik Partiler

Yurttaşlar! Devlet Duması seçimlerinde akıllıca davranmak isteyen biri öncelikle bu üç ana parti arasındaki farkı çok açıkça anlamalıdır. *Kara Yüzler,* pogromları ve çarcı hükümetin şiddetini destekler. *Kadetler,* liberal toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin çıkarlarını destekler. *Sosyal demokratlar,* işçi sınıfının ve tüm emekçi ve sömürülen halkın çıkarlarını destekler.

İşçi sınıfının ve tüm emekçi halkın çıkarlarını akıllıca desteklemek isteyen biri, bu çıkarları savunmak konusunda gerçekten en tutarlı ve kararlı tarafın hangi parti olabileceğini bilmelidir.

Hangi Parti İşçi Sınıfının ve Tüm Emekçi Halkın Çıkarlarını Savunacağını İddia Edebilir?		
Proletaryanın sınıf mücadeleci bakış açısına dayanan işçi sınıfı partisi, *Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi.*	*Trudovik partiler,* yani küçük mülk sahiplerinin bakış açısına dayanan partiler:	
	Sosyal Devrimci Parti	*Trudovik* (Halkçı Sosyalist) Parti ve *partisiz Trudovikler*

Bu Partiler Gerçekten Kimin Çıkarlarını Savunur?		
umudundan yoksun kalan ve bu nedenle bütün bir kapitalist toplumsal sistemin temelini tamamen değiştirmeye çalışan proleterlerin çıkarlarını.	İçinde yaşadıkları koşullar nedeniyle küçük mülk sahibi olmak, Kapitalist baskıya karşı mücadele eden ama tam da içinde yaşadıkları koşullar nedeniyle mülk sahibi haline gelmek, küçük ekonomilerini güçlendirmek, ticaretle ve emek kiralamak yoluyla kendilerini zenginleştirmek için uğraşan küçük mülk sahiplerinin çıkarlarını.	

Bu Partiler Emeğin Sermaye Karşısında Verdiği Dünya Çapındaki Büyük Mücadelesine Ne Kadar Sadıktır?	
Sosyal demokratlar emek ve sermaye arasında herhangi bir uzlaşmaya izin vermezler. Sermayeye karşı verilecek acımasız bir mücadele için, üretim araçlarındaki özel mülkiyetin kaldırılması için ve sosyalist toplumun kurulması için ücretli işçileri örgütlerler.	*Emekçilerin partileri* sermayenin egemenliğine son vermeyi hayal eder. Ancak küçük mülk sahipliğine dayanan yaşam koşulları nedeniyle, sermayeye karşı ücretli işçilerle ortaklaşa mücadele etmek ile toprağın eşit bölüşümü ya da teminatlı krediler vb. aracılığıyla tüm emekçi halkın küçük mülk sahiplerine dönüştürülmesi yoluyla işçilerle kapitalistler arasında uzlaşma sağlamaya çalışmak arasında kaçınılmaz olarak kararsız kalırlar.

Bu Partiler Kendi Nihai Hedeflerini Tamamıyla Yerine Getirerek Ne Elde Edebilir?	
Siyasi iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi ve kapitalist üretimin toplumsal, büyük ölçekli, sosyalist üretime dönüştürülmesi.	Küçük mülk sahipleri ve küçük köylüler arasında toprağın eşit dağıtımı. Ancak bu durumda aralarında kaçınılmaz olarak tekrar başlayacak mücadele, bu kesimlerin zenginler ve yoksullar, işçiler ve kapitalistler şeklinde bölünmelerine neden olacaktır.

Bu Partiler Mevcut Devrimde Halk İçin Ne Tür Bir Özgürlük Elde Etmeye Çalışıyor?		
Halk için tam özgürlük ve bütün iktidarın halka devredilmesi, yani demokratik cumhuriyet, memurların seçimle belirlenmesi, düzenli ordu yerine her yerde halkın silahlandırılması.	Halk için tam özgürlük ve bütün iktidarın halka devredilmesi, yani demokratik cumhuriyet, memurların seçimle belirlenmesi, düzenli ordu yerine halkın genel olarak silahlandırılması.	Tüm iktidarın halka devri demek olan demokrasi ile çarın, polisin ve memurların iktidarı demek olan monarşinin bir bileşimi. Bu da tıpkı liberal toprak sahipleriyle Kadetlerinki gibi mantıksız bir arzu ve haince bir politikadır.

Bu Partilerin Köylülerin Toprak Talebine Yaklaşımı Nedir?		
Sosyal Demokratlar	*Sosyal Devrimciler*	*Trudovikler*
herhangi bir borçlandırma ödemesi olmaksızın toprak sahiplerinin bütün topraklarının köylülere devredilmesini talep eder.	herhangi bir borçlandırma ödemesi olmaksızın toprak sahiplerinin bütün topraklarının köylülere devredilmesini talep eder.	toprak sahiplerinin bütün topraklarının köylülere devredilmesini talep eder ama köylüleri mahveden ve dolayısıyla tıpkı liberal toprak sahipleriyle Kadetlerinki gibi haince bir politika olan borçlandırma ödemelerine cevaz verir.

Yurttaşlar! Seçimlerde Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin Adaylarına Oy Verin!

23 Kasım 1906

İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi



Bu kitap, bilerek ve isteyerek Lenin'in sesine ayrıcalık tanıyor ve bu kitabı okuyan okurun bu kararı takdir edeceğini umuyor. Bu nedenle, (büyük ölçüde) son notlar da dahil olmak üzere metni başka seslerle doldurmamanın en iyisi olduğunu düşündüm. Literatürlerinin ve fikirlerinin ne kadar yaygın ve etkili olduğunu göz önünde bulundurarak, şimdi Leninologları sohbete davet etme zamanı geldi. Ancak bu sorgulama hiçbir biçimde fazla teferruatlı olmayacak. Buradaki odak noktası, yalnızca Lenin'in seçim ve parlamento stratejisinden bahsedenler ve benim ortaya koyduğumdan şu veya bu şekilde farklılaşanlardır. Kabul etmek gerekir ki ilgi esas olarak en çok görünürlüğe sahip olanlar üzerinde yoğunlaşmıştır ve hak ettikleri ilgiyi göstermeyi ihmal ettiğim fikirler olabileceğini kabul ediyorum. Burada ele aldıklarım tek başına bir makale, hatta belki bir kitap konusu olabilirdi –ama şimdi değil. Sonuç itibarıyla bir çerçeve, taslak, hatta bu ikisinden birinin ilham kaynağı olmaktan öteye gitmese bile amacına hizmet etmiş olacaktır. Bu değerlendirmenin düzeni, kitabın düzenini takip ediyor ve metne referans olan dipnotlarda kısaca zikredilen literatüre öncelik veriyor.

Burada görmezden gelinen tek yazılı kaynaklar bütünü, sadece dil sorunları nedeniyle, Rus araştırmacılara ait olanlardır. Bu konuda şunu söyleyebilirim ki daha çok Stalinist ortodoksluğun ağır etkisinin tashih edilmesiyle ilgilenen İngilizce araştırmalarda zaman zaman kendini göstermesinden dolayı bunun varlığın-

dan haberdarım. Bu nedenle İngilizce literatüre cevap verirken Rusça araştırmaların en azından bazılarına dolaylı olarak değinmiş oluyorum.

BÖLÜM 1: MARX VE ENGELS'İN BIRAKTIĞI MİRAS

Bu bölümün başardığı bir şeyin, uzun süredir var olan ve 1981'de David Lane tarafından yinelenen bir miti gömmek olduğunu umuyorum: "Marx ve Engels esas olarak kapitalizmin anatomisi ve dinamikleriyle ilgileniyorlardı. Her ikisi de sisteme hükmeden içsel yasaların proletaryanın zaferini getireceğine inanırken, mücadele taktikleri hakkında çok az şey söylemişler, işçi sınıfının egemen sınıf haline gelmesi için proletaryanın nasıl örgütlenmesi ya da ne tür ittifaklar geliştirmesi gerektiği konusunda hiçbir yorumda bulunmamışlardır. Bununla birlikte Lenin, özellikle bu sorunlarla ve Rusya'da proletaryanın siyasi örgütlenmesiyle ilgiliydi."[432] Otuz yıl sonra Sheri Berman benzer bir iddiada bulunuyordu: "[O]rtodoks Marksizm onları ['Marx adına hareket eden partiler'] herhangi bir pratik hedefe ulaşmak için kendi güçlerini kullanmak konusunda bir stratejiyle donatamazdı. Ortodoks Marksizm, tarihin itici gücünün politik aktivizmden ziyade ekonomik güçler olduğunu düşündüğü için siyasi örgütlenmelerin rolü konusunda genel olarak çok az şey söylemiştir."[433]

Kitabım *Demokrasi Savaşçıları Olarak Marx ve Engels*, yaygın biçimde kabul gören ama baştan aşağı samimiyetsiz bu ortodoksluğun ve burada ele alınan konu ile daha ilgili olarak, Marx ve Engels'in seçim/parlamento stratejisine ve pratiğine ilişkin körlüğün aksini kanıtlıyor.[434] Bu bölüm kitaptaki alakalı bulguların özünü çıkarıyor. Avrupalı sosyal demokrat partilerin tarihine ilişkin en standart değerlendirmelerdeki çarpıcı şeylerden biri, Marx ve Engels'in bu partilerin kökenlerindeki kritik rollerini kabul etmek konusundaki eksiklikleridir. Dikkate değer bir örnek, Stefano Bartolini'nin, bu partilerin ideolojik kökleri hakkın-

da, bu eksiklik dışında dikkatli bir tartışma yürüten *The Political Mobilization of the European Left, 1860-1890* adlı kitabıdır.[435] Bununla birlikte, bu miyopluğun önemli bir istisnası vardır. Adam Przeworski'nin öncü niteliğindeki iki kitabı komünizmin bu iki kurucusunun seçim politikaları hakkındaki açıklamalarını ciddiyetle ele alır (ya da en azından bu izlenimi verir).[436] Avrupa sosyal demokrasisinin reformist uygulamalarının izlerinin, aslında Marx ve Engels'in seçim stratejisine kadar götürülebileceğini iddia eder. Onların yaptığı üzere işçi sınıfı partilerini seçim/parlamento arenalarına girmeye teşvik etmek, kaçınılmaz olarak bu partilerin sınıf işbirlikçisi bir karaktere bürünmeleriyle sonuçlanmıştır. Bu partiler, toplumun azınlıkta olan bir tabakasının temsilcileri olarak, parlamentoda sandalye kazanmak için taleplerini daraltmak zorunda kalmışlardır.

Oysa Przewroski'nin siyaset biliminde bilgelik örneği olarak kabul edilmeye devam eden tezi, Marx ve Engels'in fevkalade yanlış bir yorumuna ve sosyal demokrat deneyimin seçici bir okumasına dayanır. 2010 tarihinde yazdığım bir makalede, Marx ve Engels'in metinlerini çarpıttığı sayısız örneğe dair kanıtlar sunmuştum –bir örnekte Marx'a söylemediği sözler atfediyordu.[437] Przeworski'ye bakılırsa, sosyal demokrasinin reformist akıbetinden sosyal demokrasinin müteakip liderleri değil, Marx ve Engels sorumludur. Przeworski tezini oluşturmak için, *Papers Stone*'da, böyle bir sonucun kaçınılmaz olduğuna dair bu partilerin güncel kayıtlarına dayanan sözüm ona ikna edici kanıtlar sunuyor. Ama kanıtlara ilişkin yaptığı okuma seçici bir okumadır, zira bu değerlendirmede eksik olan en azından bir sosyal demokrat parti vardır; Lenin'in lideri olduğu parti. Makalemde sadece kısaca değinebildiğim, Bolşeviklerin seçim/parlamento arenasındaki deneyimlerini ayrıntılandıran bu kitap, bu nedenle Przeworski'nin iddialarının da tekzibidir.

Przeworski, Marx ve Engels'in seçim stratejisini çarpıtma konusunda yalnız değildir. Başkaları da aynı şeyi yapmıştır, özellik-

le de Engels söz konusu olduğunda. Engels, sosyal demokrat reformizmin gerçek yaratıcısı olmakla itham edilir. Bunun bir örneği, Manfred Steger'in, tıpkı Przeworski gibi, Bernstein'ın onu izleyen revizyonizmini haklı çıkarma çabasıdır; Steger'in "Friedrich Engels and the Origins of German Revisionism: Another Look" adlı makalesi ile Steger ve Terrell Carver'in *Engels after Marx* (University Park: Pennsylvania State University Press, 1999) adlı kitabına bakınız. Bu eğilimin daha yeni bir versiyonu, Tristam Hunt'ın *Marx's General: The Revolutionary Life of Friedrich Engels*'idir (New York: Metropolitan Books, 2009), s. 338-44. Bu bölümde Engels'in yaşamının son yıllarıyla, özellikle de oportünizme karşı verdiği mücadeleyle ilgili sunduğum kanıtlar, Engels'i etkisizleştirmeye dönük bu tür bütün çabaları yalanlıyor.

Marx ve Engels'in, bu bölümün son kısmında yer alan, Rus hareketi hakkındaki yazıları ve faaliyetlerine gelince; Marksolog ve Leninolog literatürde en göze çarpan nokta, bunların fiilen bahis konusu edilmiyor oluşudur. Bunun nedeninin, bir yanda Marx ve Engels ile diğer yanda Lenin arasındaki sözde Çin Seddi'ni savunmak konusunda yerleşik bir çıkarı olan bu literatürün yazarlarının çoğunun sahip olduğu sosyal demokrat temayül olduğunu sanıyorum. Özellikle Bolşevik Devrimi'nin gerçekleştirilmesi konusunda Marx ve Engels ile Lenin arasındaki noktaların şimdiye kadar neden birleştirilmediği, bu nedenle anlaşılabilir bir durumdur.

BÖLÜM 2: DEVRİMCİ DEVAMLILIK; LENİN'İN 1905 ÖNCESİ SİYASETİ

Bu kitabın yaptığı şekilde Lenin'in konuşmasına imkân tanımak, *LSS 1917*'nin Sonuç bölümünde tartışıldığı gibi, klasik bir Leninolojik değerlendirme olan Alfred G. Meyer'in *Leninism*'i (New York: Friedrich A. Praeger, 1962) ile, özellikle de "Democracy" başlıklı üçüncü bölümü ile keskin bir karşıtlık oluşturur. Yaptığı alıntılar tersini söylemesine karşın kitabın en

az dörtte üçünü oluşturan kendi sesiyle Meyer, Lenin'in gerçekten demokrat olmadığını kanıtlamaya çalışıyor. Sanırım Meyer, pek çok benzeri gibi, Önsöz'de *post hoc* mantıksızlık olarak adlandırdığım bir durum olan, Ekim 1917 öncesi Lenin'ini Sovyetler Birliği'nde daha sonra yaşananların, yani Stalinist karşıdevrimin merceğinden okuma eğiliminden mustariptir. Meyer, 1917'den önce Lenin'in sözlerinde ya da faaliyetlerinde antidemokratlığın suçüstü kanıtlarını bulamadığı için, bu kanıtları Lenin'den yaptığı alıntıları çarpıtarak icat etmek zorunda kalmıştır.

Robert Service'in otuz yıl sonra gelen *Lenin: A Political Life* adlı üçlemesi de, tıpkı Meyer'in *Leninism*'i gibi, seçici bir Lenin okumasıdır, ama uzunluğu nedeniyle daha çok ayrıntı ve bilgi içerir.[438] Örneğin, *Halkın Dostları Kimlerdir*?'den birkaç satır alır ama Lenin'in koyu harflerle yazılmış "**Sosyal Demokratlar**" ve "**Demokrasi**" sözcüklerinden herhangi bir şekilde bahsetmeyi rahatlıkla unutuverir.[439] 1897'de yazdığı "Sosyal Demokrat Parti İçin Bir Program Taslağı ve Açıklaması"nda yer aldığı haliyle, Lenin'in temel haklar meselesini ne kadar önemsediğine dair herhangi bir kanıt da yoktur Service'in değerlendirmesinde.

Leninolojik yanlış yorumlamalara oranla daha önemlisi, Hal Draper'in, Marx ve Engels'in "proletarya diktatörlüğü"nü Lenin'in bizzat yanlış yansıttığı ve böylece "Stalin tarafından temsil edilen toplumsal karşıdevrimi (kesin olarak neden olmamış olsa bile) kolaylaştırdığı"[440] şeklindeki iddiasıdır. Leninolog güruh kendi tezlerini oluşturmak için dumanı tüten silahı bulamadıysa, o zaman belki başka biri daha inandırıcı ve beceriklidir. Draper'e göre, proletarya diktatörlüğü Marx ve Engels için "'proletaryanın egemenliği'nden daha azını ya da daha fazlasını ifade etmiyor: işçi sınıfı tarafından 'siyasi iktidarın fethedilmesi' ve devrimden hemen sonraki dönemde bir işçi devletinin kurulması."[441] Oysa Marx ve Engels, Draper'in ima eder göründüğü gibi, kendi içinde bir amaç olarak proletaryanın "siyasi iktidarı fethetmesi" ile ilgilenmiyordu, daha çok bu iktidarın sosyalist dönüşümü sağ-

lamak için kullanılmasıyla ilgiliydiler. Ve sosyalist dönüşümün sağlanması, *Komünist Manifesto*'nun açıklığa kavuşturduğu gibi, sermayeye ve sermaye sahipliğine "despotik darbeler" indirmeyi, yani zor kullanmayı gerektiriyordu. *Manifesto*'da peş peşe dört yerde, Lenin'in de hepsini çok iyi bildiği, zor kullanımının açık ya da örtülü onaylanması söz konusuydu.[442] Draper'in yaptığı gibi, zor kullanımını proletarya diktatörlüğüne dair kendi yorumuyla birleştirdiği için Lenin'de kusur bulmak –yanlış yansıttığı suçlaması– Lenin'in bazen teferruata boğulmak olarak adlandırdığı şeyle ya da daha doğru bir şekilde, Marx ve Engels'in bu terimle kastettikleri şeyin siyasi analizinden ziyade sadece metin analizi ile uğraşmaktır. Lenin'in bu terimi ilk ele aldığında, "*belirli durumlarda demokratik hakların* Plehanov tipi *lağvedilmesidir* ve bundan başkası değildir"[443] diye yazdığını söyleyen Draper'in bu fikrinin, bu tür bir Lenin okumasına işaret ettiğini düşünüyorum. Ama Draper, Lenin'in 1905-7 Devrimi bağlamında sonlara doğru cevaplamak zorunda olduğu daha önemli siyasi meseleden asla bahsetmez: "Despotik darbeler"in "demokratik hakların lağvedilmesi"ni içerip içermediği ve dolayısıyla hem devrimci bir bakış açısıyla hem de Marx ve Engels'in onaylayacağı bir bakış açısıyla meşru olup olmadıkları.

Daha az önemli bir konu (en azından buradaki amaçlar açısından) Draper'in, Lenin'in "iki sınıflı diktatörlüğü"nün, yani proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü kavramının Marx ve Engels'in sınıf siyaseti anlayışıyla çatıştığı şeklindeki bir diğer suçlamasıdır. Buna katılmıyorum, çünkü *Marx ve Engels* kitabımda belirttiğim gibi, Marx ve Engels 1848-49 ayaklanmaları döneminde, Lenin'in "iki sınıflı diktatörlüğü"nden farklı olmayan bir koalisyon olduğunu düşündüğüm devrimci "halk ittifakını" savunmuş ve desteklemişlerdir.[444] "Şimdiki görevimiz, neyse ki Lenin'in Rus devriminin can alıcı sorununa getirdiği bu çözümün iyi ve kötü taraflarını tartışmak değildir" (s.85) demek, kulağa siyasi analiz pahasına metin analizine olanak sağlayan bir

yan çizme gibi geliyor.[445] Draper'in (Lenin'in proletarya diktatörlüğü ile ilgili görüşlerinin geniş kapsamlı ve ayrıntılı bir anlatımı, daha açık belirtmek gerekirse 1905'te ilk ortaya atmasından sonra bu formülasyonun en somut savunusu olan) Lenin'in 1909'da[446] Martov'la giriştiği polemiğin bile doğruluğunu kabul etmekteki eksikliği böyle bir nitelendirmeye zemin sunar. Bu bağlamda, Lenin'in –bana göre haklı olarak– Engels'in Paris Komünü'nü "proletarya diktatörlüğü"[447] olarak etiketlemesiyle aynı fikirde olmadığını belirtmek gerekir. Tam da Lenin'in sınıf mücadelesinin laboratuvarında çalışıyor olması bu konuda kendinden emin davranmasını sağlıyordu –bu, komünist hareketin kurucularından farklı düşündüğü, benim bildiğim tek örnektir.

Lenin'e saldıranların dönüp dolaşıp geldiği bir başka favori konu, darbeci Lenin'dir. Bu karalama Bolşeviklerin Ekim 1917'de işçi sınıfının iktidara gelmesine nasıl liderlik ettiklerine ilişkin çok eski bir yanlış sunumdan türer. Sonra da sıra, Lenin'in geçmişinde komplocu-darbeci bir azınlığın önderlik ettiği bir devrime sözde yatkınlığının kökünü, yani dumanı tüten silahı bulmaya gelir. Ama Lenin'in terörizm ve silahlı mücadeleyle ilgili alıntıladığım görüşlerinin gösterdiği gibi, eğer 1917'den önceki güncel kayıtlar böyle bir kanıt sunmuyorsa, o zaman bu kanıtı icat etmeleri gerekecektir –Service ve Figes'in yaptığı tam olarak budur. Service failin kim olduğunu üstü kapalı söylerken,[448] Figes tamamen uydurma bir hikâye anlatır. Buna göre Marksizmden kaynaklanan itirazlarına rağmen Lenin'in siyasetini fiilen besleyen şey, başta (bir zamanlar, Engels'in bu siyaset tarzına getirdiği eleştirilerin hedefi olan) Pyotr Tkaçev olmak üzere Narodnikler üzerinden, "... komplocu politikalar ... [ve] darbeci taktiklerden oluşan ... Rus devrimci geleneği"dir.[449] Bu iddiaya altı sayfa ayıran Lars Lih, haklı olarak "Lenin'in 1904-1905 yıllarında ya da başka bir zamanda, siyasi kararlar konusunda güvenilir bir rehber olarak sürekli olarak Tkaçev'den yararlandığı düşüncesi bütünüyle absürttür." sonucuna ulaşır.[450]

Lenin'in parti inşa etme projesi söz konusu olduğunda, Leninoloji oldukça yaratıcıdır. Lenin'in konuyu ilk ele aldığı metin olan "Rus Sosyal Demokratların Görevleri" (1897) başlıklı metin hakkında Service, "Lenin sosyal demokratları 'proletaryanın eğitimine, disiplin kazandırılmasına ve örgütlenmesine' başlamaya zorladı. Bu görüntü açık bir biçimde hiyerarşiktir; bu hiyerarşi, bu fikir etrafında kurduğu cümlelerin niteleyici üslubunda ortaya çıkar. Disiplin onun düşüncesinde her zaman ana fikir olmuştur."[451] diye yazar. Ama Service, benim metni sunarken yaptığım gibi Lenin'in gerçekten yazdığı "bu fikir etrafında kurduğu cümlelerin niteleyici üslubunu" aynen almak yerine kendi "niteleyici üslubunu" önerir. Lenin'in yazdığı cümlenin bütünü buradadır: "[Rus sosyal demokratlar] otokrasiye karşı mücadelenin komplolar örgütlemeyi değil; işçiler arasında, Mutlakiyetçiliğin bütün açıklamalarını ifşa eden, polis hükümetinin bütün şövalyelerini rezil eden ve hükümeti tavizler vermeye zorlayan siyasi ajitasyon faaliyeti ile proletaryayı eğitmeyi, ona disiplin kazandırmayı ve onu örgütlemeyi içermesi gerektiğini düşünür."[452] Bu pek de Service'in isnat ettiği "açık bir biçimde hiyerarşik" bir üslup sayılmaz.

Ama kinaye Service için yeterli değildir. Karşıt olgular gün gibi açık olduğu zaman da miyopluk krizine yakalanır. Lenin, "Acil Görevlerimiz" (1899) başlıklı yazısında, Mutlakiyetçiliğe çok yakın olan Çarlık Rusyasında merkezî bir parti ihtiyacıyla teşkilatın aşağıdan yukarıya denetiminin nasıl bağdaştırılacağı konusunda, ikisini de aynen aldığım kilit önemde iki soru ortaya atmıştı. Service özellikle bir kandırmacaya başvurur. İkinci soruyu rahatlıkla görmezden gelmekle kalmaz, Lenin'in gerçekte yazdığını da açıkça yanlış yorumlar: "[Lenin'in] dile getirdiği bu taşınması zor meseleyi yanıtsız bırakması, manalıdır."[453] Okurun İkinci Bölüme bakarak kolaylıkla doğrulayabileceği gibi Lenin, her iki sorunun da nasıl cevaplanacağı konusunda, kendi programını işçi sınıfına dayatmaya çalışan insan yiyen canavar şeklin-

deki standart Leninolojik portresine yine meydan okuyan somut önerilerde bulunmuştur.

"İnsan yiyen canavar Lenin" ve bununla ilintili "Jakoben Lenin" suçlaması kökenini, RSDİP'in, Bolşeviklerle Menşeviklerin bölünmesi ile sonuçlanan 1903'teki tarihî İkinci Kongresinden sonraki dönemde bulur. Troçki ve Luxemburg, bu hikâyenin ilk yazarlarıydı –özellikle de biyografisini yazan Isaac Deutscher'in ikna edici şekilde belgelediği gibi Troçki.[454] Her ikisi de Lenin'in kongre değerlendirmelerini içeren ve kendi duruşunun savunusunu yapan *Bir Adım İleri İki Adım Geri* adlı kitabına karşı polemik yürütmüştür. Ancak Troçki Nisan 1917'de Lenin'le olan –kuşkusuz örgütsel sorunlarla ilgili– farklılıklarını bir kenara bıraktı ve onunla güçlerini birleştirdi. Lenin'in duruşuna karşılık kendi duruşunun ne olduğuna gelince; Troçki 1941'de bu tutumun "temelden hatalı olduğu hem teoride hem pratikte çok uzun zaman önce ortaya çıkmıştır."[455] diye yazıyordu. Troçki'nin aksine, Luxemburg'un kendi tavrını gözden geçirdiğine dair herhangi bir kanıt yoktur. Lenin, Luxemburg'un kitabına getirdiği eleştiriye verdiği yanıtta, parti örgütlenmesine yaklaşımını yanlış anladığını ileri sürüyordu,[456] ki bu da Lars Lih'in, Luxemburg'un kitabı aslında hiç okumadığı yönündeki tezini destekliyor.[457]

Leninoloji tarihinde yanlış sunumun belki de en berbat örneği Bertram Wolfe tarafından *Devrimi Yapan Üç Adam*[458] isimli kitabında ortaya konulmuştur. Lenin'le ilgili bir ölçüde objektif ya da en azından öyle görünen birkaç yüz sayfa ile başladıktan sonra Wolfe sözde "işte bu!" anına gelir –o dillere destan dumanı tüten silah sonunda bulunmuştur. Suçlayıcı kanıt, Lenin'in 1903 RSDİP konferansı hakkında yürüttüğü polemikte, *Bir Adım İleri İki Adım Geri*'de gömülüydü. Wolfe, sayfa belirtmeden, Lenin'in şöyle yazdığını iddia ediyordu:

> merkeziyetçilik bütün mücadele koşullarında ve her yerde *per se* {kendiliğinden} devrimci bir erdem haline gelir. Şöyle şeyler bul-

> mak için önceki çalışmalara [*Bir Adım İleri...*'ye] bakan, boşuna bakmış olur: demokrasinin düzeltici ve eğitici gücüne ve çekiciliğine bir miktar övgü. Tersine: "Demokratizme karşı bürokratizm, yani özerkliğe karşı katı merkeziyetçilik; devrimci sosyal demokrasinin oportünistlerinkine karşı önerdikleri örgütlenme ilkesi böyle bir şeydir. İkincisi aşağıdan yukarı gitmeye çalışır ve bu nedenle mümkün olduğu kadar ve mümkün olan her yerde özerkliği ve demokrasiyi savunur. ... Ama devrimci sosyal demokrasinin örgütsel ilkesi yukarıdan aşağı gitmeye çalışır ve merkezin parçalara karşı haklarının ve mutlak iktidarının genişletilmesini savunur."

Wolfe "bu Lenin'in bütün yazılarında bulunabilecek demokrasiye inançsızlığın ve hiyerarşiye bağlılığın en çıplak ifadesidir. Ondan böyle bir aşırı ifadeyi zorla çıkartan şey, sadece eşitleri eleştiriden ayrı tutma ve en çok saldırı altında olana en çok değeri verme yönündeki inatçı eğilim olabilirdi. ... [L]enin iktidara geldikten sonraki Rus devletini anlamaya çalışırken ve Komünist Enternasyonal'in kuruluş sürecini izlerken bu tek taraflı ifadeyi aklımızda tutmalıyız çünkü otoriter bir devlet yaratmak için otoriter bir parti gerekir."[459] diye açıklıyor. Ona göre, 1917'deki Bolşevik zaferin ardından gelen Stalinist karşıdevrimi anlamak için gerekli olan anahtar buradadır; Lenin'in "merkeziyetçiliği", "hiyerarşiyi" ve "demokrasiye inançsızlığı" öven, karakteristik olmayan bu "aşırı ifadesi". Wolfe'un Stalinist karşıdevrimin nedenleri hakkındaki indirgemeci tezinin içerdiği tuzakları, *Lenin'in Seçim Stratejisi, 1907'den 1917 Ekim Devrimi'ne*'nin üçüncü bölümünde ele aldığım için meseleyi bir kenara bırakıyorum. Buradaki odak noktası Wolfe'nin bulduğunu iddia ettiği dumanı tüten silahtır.

Şimdi de Lenin'in gerçekte ne yazdığına bakalım –paragrafın tümü ve bu kez sayfa numaraları da var. Farklı çevrileri de hesaba katarak, Wolfe'un orijinal metinden seçtiklerini koyulaştırdım.

> Bürokrasi kavramını tahlil etme yönündeki belki de tek girişim, yeni *İskra*'da (No.53) "biçimsel *demokratik* ilke" (italikler yazara ait) ve "biçimsel *bürokratik* ilke" arasında yapılan ayrımdır. Bu ayrım (ne yazık ki, *İskra*cı olmayanlara gönderme yapmak dışında daha fazla açıklanmamış ya da geliştirilmemiştir) bir nebze hakikat içermektedir. **Demokrasiye *karşı* bürokrasi** aslında **özerkliğe karşı merkeziyetçiliktir; devrimci sosyal demokrasinin örgütlenme ilkesine karşı oportünist sosyal demokrasinin örgütlenme ilkesidir. Oportünist sosyal demokrasi tabandan tepeye ilerlemeye çalışır ve bu nedenle, mümkün olduğu her yerde ve mümkün olduğu kadar** (aşırı gayretkeşler tarafından) anarşizm noktasına taşınan **özerkliği ve "demokrasiyi"** [Lenin'in çok önemli ima tırnağı Wolfe'un çevirisinde düşmüştür] **savunur.** Devrimci sosyal demokrasi ise tepeden aşağı ilerlemeye çalışır ve parçalarla ilişkisinde merkezin iktidarının ve haklarının genişlemesini savunur. Birliğin olmadığı, ayrı ayrı çevreler halinde olunduğu dönemlerde **devrimci sosyal demokrasinin örgütsel olarak oradan yol almaya çalıştığı** bu tepe, kaçınılmaz olarak o çevrelerden biri ve faaliyetleri ve devrimci tutarlılığı sayesinde en etkin olanıydı (bizim örneğimizde, *İskra* örgütüydü). Gerçek parti birliğinin yeniden inşası ve artık gereksiz kalan çevrelerin bu birlik içinde eritilmesi döneminde bu tepe, partinin en üst organı olması nedeniyle kaçınılmaz olarak *Parti Kongresi*dir; Kongre mümkün olduğunca bütün aktif örgütlerin temsilcilerini içerir ve (çoğunlukla Partinin geri kalmış unsurlarındansa ileri unsurlarını tatmin eden bir üyelikle ve oportünist kanadındansa devrimci kanadının isteğine uygun) merkezî organları atamak suretiyle bir sonraki kongreye kadar onları tepe haline getirir. Her halükârda, Avrupalı sosyal demokratlar arasındaki durum budur ve ilkesel olarak anarşistlere tiksinti verici gelse de bu gelenek, (zorluklarla, çatışma ve çekişmelerle de olsa) azar azar Asyalı sosyal demokratlar arasında da yayılmaya başlıyor.[460]

"Sadede gelelim." Lenin'in atıfta bulunduğu ve Wolfe'un affedilmez şekilde görmezden geldiği "tepe", "Parti Kongresi"ydi – yani, bir sonraki kongreye kadar iktidarda olan ve yerel örgütleri

ve komiteleri (polis devleti koşullarında "mümkün olduğunca") temsil eden organ. Daha geniş siyasi özgürlüklerden yararlanan ülkelerde kongre, yerel düzeyde demokratik usullerle seçilmiş delegelerden oluşuyordu. Dolayısıyla Lenin'in mücadelesini verdiği merkeziyetçilik hemen hemen bütün sosyal demokrat partilerde var olan örgütsel yapı türüydü. "Özerklik yanlıları"yla verilen mücadelenin temelinde, onların uzun zamandır uygulamaya alışkın oldukları yerel egemenlikten vazgeçme ve bir üst organa yani parti kongresine boyun eğme konusundaki gönülsüzlükleri ya da bu egemenliği devam ettirme istekleri vardı. Lenin'in gerçekten ne demek istediğini, sadece sözlerinin –tüm sözlerinin– dürüst bir okuması aktarır.

Tespit edebildiğim kadarıyla, bu, Wolfe'un aldatmacasının teşhir edildiği ilk basılı eserdir. Paul LeBlanc bile, Lenin hakkında aynı duyguları paylaşan ve Wolfe'un kitabıyla ilgili bir dizi eleştirel göndermede bulunan *Lenin and the Revolutionary Party* (Athlantic Highlands, NJ: Humanities, 1990) başlıklı anlatısında, Wolfe'un entrikalarını gözden kaçırmıştır. Bu kitabın, çıktığı 1948'den beri çok büyük bir etkiye sahip olduğunu söylersek abartmış olmayız –ve hâlâ baskısı mevcuttur. Kitap Arthur Schlesinger Jr., Edmund Wilson ve Isaiah Berlin gibi önde gelen kişiler tarafından övgüyle karşılandı ve on yıllar boyunca pek çok üniversitenin eğitim müfredatında zorunlu okuma listesindeydi. Yine, Wolfe'un eskiden "içeriden biri", Stalin için çalışan bir görevli olması, bu çalışmasına daha önce hiç kimsenin sahip olmadığı bir güvenilirlik sağladı. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Wolfe'un suçlamalarını etkili kılan şey –sözüm ona keşfettiği, "demokrasinin düzeltici ve eğitici gücüne ve çekiciliğine övgü"de bulunan "[Lenin'in] önceki çalışmaları" ile bu ölçüde bir zıtlık karşısında yaşadığı sahte şaşkınlıktır. Wolfe'nin Komintern'de geçirdiği görev süresi, Troçki'nin örgütün eylem tarzı hakkında yazdığı öğretici kitabın başlığını unutmayı zorlaştırıyor; *The Stalinist School of Falsification* (Stalinist Tahrifat Okulu). Eğer hakiki Lenin'in

çarpıtılması gerekiyorsa Wolfe gerekli sicile ve yeteneğe sahiptir. Rus devriminin *post hoc* bir okumasıyla beslenen ana akım anlatı göz önünde bulundurulduğunda, Wolfe'nin bugüne kadar fark edilmemiş olmasının nedeni sanırım, iddialarının kulağa güvenilir gelmesidir.

BÖLÜM 3: "KOSTÜMLÜ PROVA" VE BİRİNCİ DUMA

J.L. Keep, Lenin'in Birinci Dumanın "feshedilmesinden dolayı mutlu oldu"ğunu ve "Lenin'in pek çok takipçisine şimdi tavsiye ettiği yolun 'Blankiciliği' andırdığını"[461] iddia eder. Keep, ikinci iddiasıyla, Lenin'in rejimle olası bir askerî karşı karşıya geliş için hazırlık yapılması gerektiği yönündeki çağrısına atıfta bulunuyordu. Ve Lenin, Keep'in Blankici nitelendirmesiyle uyumlu olarak, "seçmenlerle ilişki kurmaya çalışmalarına karşı sosyal demokrat vekillere" Blankiciliği "tavsiye ediyordu." Sunduğum kanıtların gösterdiği gibi bu, hakikatin yanından bile geçmez ve Keep'in Lenin'in RSDİP Duma grubu için çizdiği stratejinin hangi boyutu konusunda sessiz kaldığını gösterir. Bu ikisi arasındaki ilişkiye engel olmak için olağanüstü çarelere başvuran, rejimdi. Keep, Lenin "bunun yerine köylüleri harekete geçirmek için özel komiteler kurulmasını teşvik ederek işçilere tamamen hazır oluncaya kadar harekete geçmemeleri şeklinde hiç görülmedik bir uyarıda bulunuyordu" diye yazdığında kafa karışıklığını açığa vuruyor.[462] Lenin'in devrimci itidal öğütlemesi sadece Keep gibi Lenin'in siyasetini hiç anlamayanlar için "görülmedik"tir.

Lenin'in fesihle ilgili taktiklerini Keep'in yaptığı gibi tutarsızlık olarak okumak mümkündür ama sadece –başlangıçtaki şüphelerine rağmen– Birinci Dumanın sonu itibarıyla aslında bu kurumun işe yaradığını Lenin'in kabul ettiğinin ve bence kanıtların da bunu gösterdiğinin görmezden gelinmesi durumunda. Dolayısıyla Lenin'in Dumanın feshedilmesinden dolayı "mutlu olduğu" fikri eğer Lenin fikrini değiştirmemiş olsaydı bir anlam ifade ederdi. Bu nedenle Keep, Lenin'in İkinci Duma seçimleri-

nin boykot edilmesine neden karşı çıktığını açıklamaya çalışırken ikircim içindedir. Keep'e göre Lenin, "bu tutumdan emin değilmiş gibi görünüyordu ve bu yeni rotanın muğlak ve çelişkili tanımlarına sığınmıştı. Lenin'in taktik değişikliğinin belki de en akla yakın açıklaması, yakın gelecekte bir ayaklanmanın ihtimal dahilinde olmadığını artık fark etmiş olmasına rağmen, başkaları yokken kabul ettiği şeyi herkesin önünde kabul etmeye cesaret edememesidir"[463] –yani "dürüst olmayan Lenin". Bu çelişkiler sadece Lenin'in devrimci faydacı yaklaşımını, daha doğrusu seçim/parlamento sürecine Marksist yaklaşımı anlayamayan Keep'in reformist kafasındadır.

Keep'in gerçek duyguları Lenin'le ilgili yaptığı son yorumlarda kendini gösteriyor: "Lenin'in Kadetleri 'teşhir etme' şeklindeki maksatlı politikası, halkın meclise verdiği desteği geri çekmesine yaradığı ve meclisin feshedilmesini kolaylaştırdığı için, Lenin'in 1906'daki Birinci Dumaya ilişkin taktiklerinin, 1918'de Kurucu Meclis'i zorla feshetmesinin habercisi olduğu söylenebilir."[464] Bize Lenin'in sadece 1906'daki davranış tarzının Rusya'nın ilk liberal demokrasi deneyiminin altını oyduğu söylenmekle kalmıyor aynı zamanda bu davranış tarzının Lenin'in ölümünden sonra ortaya çıkan Stalinist karşıdevrimi açıkladığı da söyleniyor –bir taşla iki kuş ve ne kadar da kullanışlı! Halbuki Figes, kırk yıl sonra, en azından Kadetlerin en kötü düşmanının kendileri olduğunu ve Lenin'i suçlamaya yer olmadığını kabul etmişti.

Notlar

ÖNSÖZ

1 V.İ. Lenin, *"Left-Wing Communism–An Infantile Disorder" Collected Works*, c. 31 (Moskova: Pogress Publishers, 1978), s. 61. Bundan böyle metinde *Collected Works*'ten yapılan alıntılar, bu alıntı için, *31*, s. 61 örneğinde olduğu gibi verilecektir.

2 Marksistlerden ve Leninistlerden farklı olarak Marksologlar ve Leninologlar, "objektif araştırma" meşgalelerinde kendilerine tarafsız süsü verdiler. Oysa her ikisi için de gerçek farklıdır. Leninologların ikiyüzlülüğü için bkz. "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi." Bu ayrımı Hal Draper'e borçluyum, *Karl Marx's Theory of Revolution*, c. 1 (New York: Monthly Review, 1977).

3 Düşmanlarının çizdiği Lenin portresinin biraz karmaşık olduğunu düşünüyorum. Bazıları Lenin'in örgütleme yeteneği olarak gördükleri şeyi gerçekten överken siyasetini küçümsüyor. Bunun klasik örneği Samuel Huntington'ın *Political Order in Changing Societies*'deki (New Heaven, CT: Yale University Press, 1967) değerlendirmesidir. Huntington'ın çizdiği portre William Kristol gibi neo-muhafazakârlar için gerçekten ilham kaynağı olabilir; "neo-muhafazakâr dış politika zihniyetinde zalimlere duyulan aşka her zaman yer vardır; gaddarlıklarını serbestçe yapabildikleri takdirde az sayıda insanın dünyadaki olaylarda belirleyici rol oynayabileceği beklentisidir bu." (Paul Berman, *New York Times Book Review*, 26 Mart 2006)

4 Leninolog Leopold Haimson, epey nüfuzlu kariyerinin sonunda bu Bolşevik liderin kıymetini anlamış gibi görünüyor. Ama yine de Lenin'i, Rus devriminin Stalinist sonucu gözlüğüyle okumaya karşı koyamamış. Bkz. Leopold Haimson, "Lenin's Revolutionary Career Revisited: Some Observations on Recent Discussion" *Kritika* 5, sayı 1 (2004): 79.

5 Bunun en açık örneği için bkz. "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm İki".

6 Richard Pipes, *The Unknown Lenin: From the Secret Archieve* (New Heaven, CT: Yale University Press, 1996).

7 *Marx, Tocqueville, and Race in America: The "Absolute Democracy" or "Defiled Republic"* (Lanham, MD: Lexington Books, 2003) başlıklı kitabımın 161-71. sayfalarında, bu iki çöküşün aslında birbiriyle ne kadar bağlantılı olduğunu tartışıyorum.

Kitabın taslak metnini bitirmek üzereyken Bolşevik liderin bugüne kadar ihmal edilmiş bir yönünü ele alan en bilgilendirici çalışmayı, Roland Boer'in *Lenin, Religion, and Teology* (New York: Palgrave Macmillan, 2003) adlı kitabını keşfettim. Lenin'in Duma siyaseti konusundaki referanslara göz

gezdirmek dışında kitaba ayıracak vaktim yoktu ki bu referansların hiçbiri sorunlu görünmüyordu. Yine de Boer'in, Troçki ve Krupskaya (Lenin'in dul eşi) ile aynı doğrultudaki şu fikrine, izninizle katılmıyorum: "Lenin, komünizmin görkemli inşasına yeltenen ... büyük bir sosyalist anlatıyı etkin kılarak hayatı boyunca Marx'a bağlı ve onunla tam bir tutarlılık içinde kaldı. Bu pozisyonla ilgili problem yalnızca Lenin'in, devrimden sonra olayların beklendiği gibi gelişmediğini görmesi nedeniyle hayal kırıklığı yaşadığı anlatısı ile bitmek zorunda olması değil, aynı zamanda Lenin'in beklenmedik bir yöne girdiği pek çok duruma yuvarlak açıklamalar getirmek zorunda olmasıdır."(s.7). Bu kitabı ve ikinci cildini okuyanlar, bu "pek çok durum"dan birinin, Lenin'in seçim/parlamento stratejisi olup olmadığını görebilecekledir. Lenin ile üstadları Marx ve Engels'in yenilgilere ve karşıdevrimlere hazır olmadıkları şeklindeki yanlış varsayım da bu meseleyle ilgilidir. Hiçbir şey hakikate bundan daha uzak olamaz. *Komünist Manifesto*'nun yazarları metnin birinci bölümünün ikinci paragrafında sınıf mücadelesi ile ilgili bu gerçekliğin farkında olduklarını ortaya koymuşlardı. Birkaç sayfa sonra proleterlerin yenilgilerinin zaferlerden daha çok olduğu çıkıyordu karşımıza. Louis Bonaparte'ın 1851'deki darbesinden Paris Komünarlarının 1871'deki yenilgisine –Lenin bunlardan çıkan dersleri içselleştirmişti– kadar, yaşayan sınıf mücadelesi teoriyi hakiki kıldı.

8 Doug Jenness, *Lenin as Election Campaign Manager* (New York: Pathfinder, 1971).

9 "Marx ve Engels's Electoral Strategy: The Alleged versus the Real", *New Political Science 32*, sayı 3 (Eylül 2010): s.367-87.

10 August H. Nimtz, *Marx-Engels: Their Contrubution to the Democratic Breakthrough* (Albany: State University of New York Press, 2000). {August Nimtz, *Demokrasi Savaşçıları olarak Marx-Engels*, çev. Can Saday, (Yordam Kitap 2012).} Bundan sonra bu kitap kısaca *Marx-Engels* olarak anılacaktır.

11 Nadejda Krupskaya, *Memories of Lenin* (Londra: Panther Books, 1970), s.145.

12 Robert Service, *Lenin: A political Life*, c.2 (Bloomington: Indiana University Press, 1991), s.353 n.32.

BİRİNCİ BÖLÜM

13 V.İ. Lenin, *Collected Works*, c. 28 (Moskova: Pogress Publishers, 1978), s. 241-242. Bundan böyle metinde *Collected Works*'ten yapılan alıntılar, bu alıntı için, *28*, s. 241-2 örneğinde olduğu gibi verilecektir.

14 Konuyla ilgili bir diğer tartışma için benim yazmış olduğum "Marx and Engels's Electoral Strategy: The Alleged versus Real," *New Political Science* 32, sayı 3 (Eylül 2010): 367-87.

15 "Contrubition to the Critique of Hegel's Philosophy of Law", *Marx-Engels Collected Works* c.3 içinde (New York: Internetional Publishers, 1975-2004), s. 28-29. Bundan böyle *MECW*'den yapılan alıntılar şu şekilde ve-

rilecektir: *MECW* 3, s. 28-29. Marx ve Engels'in politik evrimi için bkz. benim yazmış olduğum *Marx-Engels,* Bölüm 1 ve yine benim yazmış olduğum *Marx, Tocqueville, and Race in America: The "Absolute Democracy" or "Defiled Republic"* (Lanham, MD: Lexington Books, 2003), Bölüm 1.

16 Benim yazmış olduğum *Marx, Tocqueville*'deki Bölüm 1, Marx'ın komünist sonuçlara uzanan yolunun ABD örneği üzerine yaptığı okumalara dayandığını özetliyor.

17 *MECW 6*, s. 333.

18 *MECW* 27, s. 271. Alıntı: *Marx-Engels*, s. 382.

19 *MECW* 7, s. 3.

20 Engels, 1885'te "*On the History of the Communist Lig*" [Komünist Birlik'in Tarihi Üzerine] (*MECW* 26, s. 312-30) yazdığı makalede *Talepler*'in kısmen kısaltılmış bir versiyonunu yeniden kaleme aldı. Bu versiyon, nedenleri bilinmemekle birlikte, altıncı talebi ve metinde alıntılanmış olan açıklamayı içermiyor; kırk yıl sonra orijinal metinin temiz bir kopyasını bulamamış olması mümkün. Söyleyebileceğim tek şey, Lenin'in köylülükle, özellikle de işçiler ve küçük köylülük ittifakı ile ilgili tezlerini desteklemek için *Talepler*'i neden kullanmadığını açıklayabilecek şeyin bu olduğudur. Marx ve Engels'in neyi savunduğunu bilseydi, Lenin'in kendi tezlerini desteklemek için Marx ve Engels'in nüfuzundan yararlanacağından eminim.

21 Ayrıntılar için *Marx-Engels*, özellikle dizin girişleri "demokratik merkeziyetçilik", "parti: iç demokrasi", "normlar".

22 *MECW* 48, s. 425. Ayrıca bkz. *MECW* 49, s. 11'deki Engels'in parti içi demokrasi konusundaki yorumları.

23 En azından Birlik Köln'de, Gottschalk'ın muhalefeti nedeniyle seçimleri boykot etti. Jonathan Sperber, *Karl Marx: A Nineteeth Century Life* (New York: Lliveright, 2013), s. 221.

24 *MECW* 8, s. 227-28. Bu konuyla ilgili işçi hareketi içindeki tartışma, bkz. Oscar Hammen, *The Red '48ers: Karl Marx and Friedrich Engels* (New York: Charles Scribner's Sons, 1969), s. 360-61. Hammen'in aksine, bu alıntının bağlamı "parti"nin, *Manifesto*'daki komünist parti değil aslında *Talepler*'deki "halk ittifakı" olduğunu ortaya koymaktadır.

25 *MECW* 8, s. 514.

26 Age., s. 288-89.

27 Age., s. 390.

28 Age., s. 391.

29 David Riazanov, *Karl Marx and Frederich Engels: An Introduction to Their Lives and Works* (New York: Monthly Review, 1973), s. 100.

30 *13*, s. 37.

31 *MECW* 10, s. 284, italikler bana ait.

32 Age. Karl Marx, *Fransız Üçlemesi*, çev. Erkin Özalp, (Yordam Kitap, 2016) s. 72.

33 "Marx and Engels Elecroral Strategy"de ["Marx ve Engels'in Seçim Stratejisi"] Adam Przeworski'yi bu ve müteakip noktalarda Marx ve Engels'in görüşlerini açık bir biçimde yanlış yansıtmakla eleştiriyorum.

34 Fransa'daki 1848 Devrimi ile ilgili Marx ve Engels'in değerlendirmesi ile Tocqueville'in değerlendirmesi arasında bir karşılaştırma için *Marx-Engels*, Bölüm 5'e bakınız.

35 *MECW* 10, s. 137. Karl Marx, *Fransız Üçlemesi*, çev. Erkin Özalp (Yordam Kitap, 2016), s. 130.

36 *MECW* 11, s. 79. Bunun çeviri olmadığını belirtmek gerekir çünkü orijinal seri İngilizce idi, *New York Daily Tribune*'de Marx'ın imzasıyla yayımlanmıştı.

37 *MECW* 41, s. 453. Büyük harfler orijinalinin İngilizce olduğuna işaret ediyor.

38 *MECW* 8, s. 215.

39 *MECW* 20, s. 12, italikler bana ait.

40 Age., s. 14.

41 *MECW* 42, s. 54-55.

42 Age., s. 92-93. Marx, 1865'te Engels'e yazdığı bir mektupta, bir zamanlarki Çartist lider Ernest Jones hakkında benzer şüpheler duyduğunu dile getiriyordu: "[A]ramızda, seçim ajitasyonu için Birliğimizi kullanmaya çalışan *bir tek o* var" (Age., s. 155). Jones Kasım 1868'te Marx'a kendi parlamenter hevesleri konusunda yardımcı olup olmayacağını sorduğunda kibarca reddedildi. GK "SEÇİM PROPAGANDASINA karışmaz" dedi. Okur Jones'un sınıf kökenlerinin UİD içindeki rolü meselesi ile ilgili Marx'ın nasıl tutum aldığını merak ediyorsa, *Marx-Engels*, s. 229-231'e bakabilir.

43 *MECW* 42, s. 314.

44 *MECW* 44, s. 100-101. Alıntı için: *Marx-Engels*, s. 339.

45 *MECW* 41, s. 400.

46 Age., s. 467. Marx o tarihlerde, 1863 yazı, Lassalle'ın bu tür bir *quid pro quo* [karşılık, bedel] elde etmek için gizlice Bismarck'la görüştüğünü bilmiyordu. Şansölyeye yazdığı ve beraberinde GAİB'in bir heykelini de ekleyerek gönderdiği mektupta Lassalle "*benim* imparatorluğumun anayasası, ki belki de bana gıpta edeceksiniz! Ama bu minyatür resim, işçi sınıfının, böylesinin kendi çıkarlarına daha uygun olacağına bir kez ikna edildiğinde içgüdüsel olarak diktatörlüğe yatkın olduğunu açıkça gösterecektir," diye açgözlülükle haykırıyordu. Ardından Bismarck'ın Hükümdar, kendisinin de Alman işçi sınıfına hükmeden bir "toplumsal diktatör" olacağı bir ortaklık teklif ediyordu. Hal Draper, *Karl Marx's Theory of Revolution*, c.4 (New York: Monthly Review, 1990), s. 55. Marx, Lassalle'ın "geleceğin işçi sınıfı diktatörü" olmaya can attığından şüphelenirken ne kadar ferasetliymiş!

47 *MECW* 41, s. 467.

48 *MECW* 22, s. 328. Karl Marx, *Fransız Üçlemesi*, çev. Erkin Özalp (Yordam Kitap, 2016), s. 307-308.

49 *MECW* 23, s. 175. Neredeyse yirmi beş yıl sonra Engels bu hususu yineledi; bkz. *MECW* 50, s. 276.

50 *MECW* 22, s. 417-18. Alıntı için: *Marx-Engels*, s.323-324.

51 *MECW* 22, s. 617. Komün patlak vermeden önce "Emekçi sınıfların temsilcisi olarak" Ulusal Meclis'e seçilen UİD'nin Fransız üyesi Henri Tolain, Komün sırasında isyancılara karşı Verailles'cılarla saf tuttu. Bu eyleminden dolayı hain olduğu gerekçesiyle UİD tarafından ihraç edildi; bkz. age., s. 297. *Marx-Engels*, s. 326.

52 Age., s. 618. *Marx-Engels*, Çev. Can Saday, Yordam Kitap, s. 327.

53 Age., s. 427.

54 Donald Sassoon, *One Hundred Years of Socialism: The West European Left in the Twentieth Century* (New York: New Press, 1996), s. 10. Sassoon'un listesinde olmasa da Marx'la işbirliği yapan Jules Guede'nin Fransız partisini ben ekliyorum.

55 *MECW* 45, s.283.

56 Age., s. 6-7.

57 Draper, *Karl Marx's Theory of Revolution*, c. 2, s. 516 ve 600.

58 *MECW* 45, s. 403.

59 Age.

60 Age., s. 405.

61 Age., s. 406-07.

62 Age., s. 408.

63 Age., s. 399.

64 Age., s. 423-24. Okuyucunun muhtemelen fark ettiği gibi *sosyal demokrasi* terimi o aşamada Markist harekette, sonradan kazandığından farklı bir anlama sahipti.

65 Age., s. 400.

66 Age., s. 408.

67 Age., s. 413-414.

68 David McLellan'ın *Karl Marx: His Life and Thought* (New York: Harper and Row, 1973), s. 438'de ileri sürdüğünün aksine Marx, Bernstein ve şürekası hakkında, en azından Eylül 1879'da, hiç de onur verici olmayan bir görüşe sahipti: "Onlar zavallı *karşıdevrimci* lafebeleridir" (Age., s. 413).

69 *MECW* 46, s. 42.

70 Age., s. 150.

71 *MECW* 45, s. 9. Seçimler hakkında faydalı detaylar için bkz. *Marx-Engels*, özellikle dizindeki "demokratik merkeziyetçilik", "parti: iç demokrasi", "normlar" maddeleri. Jacobi'nin biyografisi için bkz. Hal Daper, *The Marx-Engels Glossary* (New York: Schocken Books, 1986), s. 103.

72 *MECW* 45, s. 7.

73 *MECW* 24, s. 248. Alıntı için: *Marx-Engels*, s. 370.

74 *MECW* 23, s. 255.
75 *MECW* 24, s. 249.
76 *MECW* 49, s. 135.
77 *MECW* 46, s. 8.
78 *MECW* 26, s. 272.
79 *MECW* 50, s. 29. Engels'ın seçimlerle ilgili olarak askerî benzetmeleri kullandığı ilk örnek için bkz. *MECW* 48, s. 39-40. Alıntı için: *Marx-Engels* s. 371.
80 Engels'in iddialarının etkisizleştirildiği görüşünü paylaşan literatür örnekleri için bkz. "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm 1".
81 *MECW* 46, s. 44.
82 *MECW* 24, s. 340.
83 *MECW* 47, s. 210. Alıntı için: *Marx-Engels*, s. 372.
84 *MECW* 48, s. 30.
85 *MECW* 50, s. 155.
86 Age., s. 159-160.
87 *MECW* 487 s. 342.
88 Age., s. 223.
89 *MECW* 48, s. 423.
90 *MECW* 27, s. 227.
91 Age., s. 271.
92 *MECW* 50, s. 486 ve 489.
93 *MECW* 27, s. 519.
94 Age., s. 78-79.
95 Age., s. 241.
96 Age., s. 6 ve 10.
97 *MECW* 48, s. 456. Alıntı için: *Marx-Engels*, s. 374-375. Metnin bağlamına uydurmak için küçük değişiklikler yapılmıştır.
98 *MECW* 49, s. 267.
99 *MECW* 48, s. 452.
100 *MECW* 50, s. 369.
101 *MECW* 47, s. 201-202.
102 *MECW* 50, s. 369.
103 *MECW* 49, s. 502. Engels'in Fabiancılarla ilgili görüşüne gelince; "başlıca amaçları *burjuva*ziyi sosyalizme dönmeye ikna etmek ve böylece gerekeni *barışçıl* ve *anayasal* bir biçimde hayata geçirmektir" (*MECW* 48, s. 449).
104 *MECW* 46, s. 413.
105 Age., s. 82.
106 *MECW* 48, s. 267-268.
107 *MECW* 50, s. 261.

108 Karl Kautsky, *The Class Struggle (Erfurt Program)* (New York: W.W. Norton, 1971), s. 2.

109 *MECW* 49, s. 367-368.

110 Kautsky, *The Class Struggle,* s. 186-188, italikler bana ait. Birinci versiyonun, orijinalinin "oldukça kısaltılmış İngilizce çevirisinden" alındığını belirtmek gerekir (s. 2).

111 Przeworski'nin *Capitalism and Social Democracy*'sinin ikinci bölümü en ikna edici bölümdür. Ayrıca bkz. Sheri Berman, *What is Left of the Left: Democrats and Social Democrats in Challenging Times*, içinde "Social Democracy's Past and Potential Future", der. James Cronin, George Ross ve James Shoch (Chapel Hill, NC: Duke University Press, 2011).

112 Maximillien Rubel ve Margeret Manale, *Marx Without Myth: A Chronological Study of His Life and Work* (New York: Harper and Row, 1975), s. 251. Bu çeviri *MECW* 43, s. 551'in çevirisi ile kıyaslandığında daha iyidir.

113 *MECW* 43, s. 424.

114 Age., s. 450.

115 *MECW* 45, s. 103. "Tahmininden daha uzun" ibaresi Ekim 1917'deki Rus Devrimi'nin peşinden Almanya'da ortaya çıkan devrimci ayaklanmalara atıfta bulunuyor.

116 *MECW* 43, s. 462.

117 *MECW* 44, s. 396.

118 Marksizm-Leninizm Enstitüsü, *The General Council of the First International, 1868-1870: Minutes* (Moscow: Progress Publishers, 1974), s. 220.

119 *MECW* 24, s. 200.

120 Age., s. 199.

121 Age., s. 359.

122 Age., s. 371.

123 Age., s. 50. Alıntı için: *Marx-Engels*, s. 354.

124 Age., s. 37.

125 Age., s. 252. Marx'ın Zasuliç gibi Rus teröristleriyle ilgili övgüleri için bkz. *MECW* 46, s. 45 ve 83. *Marx-Engels*, Çev. Can Saday, Yordam Kitap, s. 354.

126 *MECW* 45, s. 296.

127 *MECW* 24, s. 103.

128 *MECW* 46, s. 198.

129 *MECW* 24, s. 426.

130 *MECW* 48, s. 46.

131 *MECW* 46, s. 83.

132 Age., s. 208.

133 *MECW* 26, s. 294. Alıntı için: *Marx-Engels*, s. 392

134 *MECW* 47, s. 264.

135 Age., s. 280.

136 Age., s. 281.

137 Zasuliç'in Engels'le olan yakın ilişkisinin, özellikle Zasuliç'in 1894'te Cenevre'den Londra'ya taşınmasından sonraki dönemle ilgili bazı ayrıntılar için bkz. Jay Bergman, *Vera Zasuliç: A Biography* (Stanford: Stanford University Press, 1983), bölüm 4.

138 *MECW* 27, s. 433. Alıntı için: *Marx-Engels*, s. 393.

139 Draper, *Karl Marx's Theory of Revolution* cilt 2, s. 272.

140 Ayrıntılar için bkz. Draper ve E. Haberkern, *Karl Marx's Theory of Revolution, Vol 5: War & Revolution* (New York: Monthly Review, 2005), özellikle bölüm 8.

141 *MECW* 48, s. 135.

142 *MECW* 27, s. 245.

143 *MECW* 50, s. 20.

İKİNCİ BÖLÜM

144 Detaylar için bkz. "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm 2", *Lenin'in Seçim Stratejisi, 1907'den 1917 Ekim Devrimi'ne* (bundan böyle *LSS 1917*).

145 *Marx-Engels Collected Works*, c. 44 (New York: International Publishers, 1975-2004), s.396. Bundan böyle *MECW*'den yapılan alıntılar şu şekilde gösterilecektir: *MECW* 44, s. 396.

146 Lenin'in bu kitabın kapsamı dışında kalan ailevi durumuna ve özellikle ağabeyi Aleksandr'ın idamının, Lenin'in siyaset dünyasında izlediği yol üzerindeki etkilerine dair çok şey yazılmıştır. Hayatı üzerine Lev Troçki'nin *The Young Lenin*'i (New York: Doubleday, 1972) bilhassa faydalıdır.

147 V.I. Lenin, *Collected Works*, c. 1 (Moscow: Progress Publishers, 1977), s. 540. Bundan böyle *Collected Works*'den yapılan alıntılar şu şekilde gösterilecektir: *1*, s. 540.

148 Tamamlanır tamamlanmaz Lenin hevesle bir nüsha edinmeye çalıştı (*37*, s. 68). İlginç bir biçimde, yayıncının prova nüshalarından birini edinmek için ilk iletişimi kurarak Engels vasıtasıyla alan kişi, St. Petersburg'da yaşayan Rus Narodnik Nikolar Danielson gibi görünmektedir (*MEWC* 50, s. 280) ki bu da Engels ve Marx'ın Rus Hareketine verdikleri önemin bir başka göstergesidir.

149 Troçki, *The Young Lenin*, s. 185.

150 Philip Pomper, *Lenin, Trotsky and Stalin: The Intelligentsia and Power* (New York: Columbia University Press, 1990), s. 32-33.

151 Lars Lih, *Lenin Discovered*: What Is To Be Done in *Context* (Leiden: Brill, 2006), s. 377-84, Lenin'in hiçbir zaman Narodnik etkiden kurtulamadığı şeklindeki sık tekrarlanan suçlamayı düzgün bir biçimde tartışır ama bizzat Marx'ın Çernişevski'yi ne kadar ilgi çekici bulduğunu gösterme fırsatını kaçırır.

152 *1*, s. 289-292, italikler ve büyük harfler orijinal yerinde.

153 Age., s. 504.

154 Her iki metin de Leninologlar için sakıncalı metinlerdir. Bkz. "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm 2" *LSS 1917.*

155 *MECW* 27, s. 271. Lenin "Ek II"de kendi iddiasını ispatlamak için Marx ve Engels'in ilgili metinlerine atıfta bulunur. Genç Lenin'in 1842-43'teki Marx-Ruge yazışmalarına olan aşinalığı, özellikle dikkate değer. Bugüne kadar ihmal edilmiş bu mektuplar, Marx'ın komünizme giden yolda atması gereken zorunlu bir adım olan genç Hegelcilerden kopuş sürecini ortaya koymaktadır. Lenin'in bunları çok erken bir tarihte keşfedebilmiş ve önemlerini görebilmiş olması Marx'ın fikriyatı konusunda ne kadar iyi tahsil görmüş olduğu hakkında çok şey söylemektedir.

156 Age., s. 439.

157 Lars Lih'in, Lenin'in esasen Alman Sosyal Demokrat Partsinin, özellikle Kautsky'nin sulbünden geldiği yönündeki iddiasını eleştiri konusu etmiştim: "A Return to Lenin–But Without Matx and Engels?" *Science and Society* 73, sayı 4 (Ekim 2009): 452-73.

158 *4*, s. 92-93.

159 *2*, s. 26-27.

160 Robert Service, *Lenin: A Political Life*, c.1 (Bloomington: Indiana University Press, 1991), s. 61-62.

161 *2*, s. 117-118. Leninologların Lenin'in temel haklar konusundaki görüşleri hakkındaki miyoplukları için bkz. "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm 2", *LSS 1917.*

162 Age., s. 107.

163 Age., s. 278.

164 Age., s. 285.

165 Age., s. 328.

166 Age., s. 333.

167 Age., s. 333-334. Sonraki alıntılar 335-338. sayfalarda bulunabilir.

168 Age., s. 335-337.

169 *5*, s. 343.

170 *4*, s. 239.

171 Hal Draper, *Karl Marx's Theory of Revolution, C. 3: The Dictatorship of the Proletariat"* (New York: Monthly Review, 1986).

172 6, s. 26-27. Plehanov'un orijinal ifadesi "[P]roletarya, devrimini gerçekleştirmek için, kendisini duruma hâkim kılacak ve büyük hedefine giden yolda karşısına çıkacak bütün engelleri acımasızca paramparça etmesini sağlayacak olan siyasi iktidar kumandasına sahip olmalıdır. Bu anlamda proletarya diktatörlüğü toplumsal devrimin temel siyasi koşullarından biridir" (Age., s. 21-22). Lenin'in kenar notları ilginçtir: "'Vaziyete hâkim', 'acımasızca paramparça etmek', 'diktatörlük'??? (Toplumsal devrim bizim için yeterlidir.)" Lenin'in soru işaretleri Plehanov'un bu terimi kullanması konusundaki te-

reddütlerini mi yoksa terimin kendisi ile ilgili tereddütlerini mi ortaya koyuyor? Önerdiği sözcükler açıklama çabası gibi görünüyor.

173 Detaylar için bkz. "Marx and Engels's Electoral Strategy: The Alleged versus the Real," *New Political Science* 32, s. 3 (Eylül 2010): 375

174 Lenin'in "proletarya diktatörlüğü" hakkında *Manifesto* üzerine yorumları –*4*, s. 49– Draper'in iddiaları açısından kanıt niteliğindedir. Draper'in yaklaşımına ilişkin bir tartışma için bkz. "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm 2" *LSS 1917.*

175 *4*, s. 211-212.

176 Erfurt Programındaki bu iki talebin tam ifadesi için bkz. Gary Steenson, *After Marx, Before Lenin: Marxism and Socialist Class Parties in Europe, 1884-1914* (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1991), s. 298-299. Lars Lih'in Lenin'in bir "Rus Erfurtçu" olduğu şeklindeki yaklaşımı için bkz. Lars Lih, *Lenin Rediscovered*, s. 111-158, ve benim "A Return to Lenin–But Without Marx and Engels?" içindeki eleştirim.

177 *4*, s. 238-239.

178 Age., s. 265.

179 Age., s. 273-274. RSDİP'in 1903'teki İkinci Kongresinde kabul edilen program "Çar otokrasisinin devrilmesi ve yerine, 1- Halk egemenliği (yüksek devlet iktidarının halk temsilcilerinden ve tek bir meclisten oluşan bir yasama organında toplanması), 2- Hem yasama organı hem de tüm özerk yönetim organları için yapılacak seçimlerde genel, eşit ve doğrudan oy hakkını güvence altına alan bir anayasaya sahip demokratik bir cumhuriyet kurulması." talebiyle başlıyordu. *1903: Second Ordinary Congress of the RSDLP, Complete Text of the Minutes* (London: New Park Publications, 1978), s. 6.

180 *4*, s. 238.

181 *5*, s. 418-420.

182 Age., s. 512.

183 *6*, s. 187-189, 193.

184 Age., s. 190-194.

185 Bu sık yapılan suçlamayla ilgili bir tartışma için bkz. "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm 2" *LSS 1917.*

186 *6*, s. 103-104.

187 Age., s. 467.

188 Age., s. 478.

189 2005'te, aynı zamanda atalarının demokratik içgüdülere sahip olduğu kanaatinde olan iki Rus araştırmacı, tezlerini savunmak üzere, üç vilayetten yola çıkarak ilk iki devlet Duması seçimleri üzerine bir çalışma yayımladı. Lenin hakkında pek olumlu şeyler söylemedikleri için, ne yazık ki onun seçimler hakkında ne düşündüğünü ve İkinci Duma seçimlerinde RSDİP içinde oynadığı rolün detaylarını bilmiyorlardı –bu bilgileri hoş karşılayacaklarından şüpheleniyorum ki bu da elinizdeki kitabın diğer bir varlık nedenidir. Bkz. Natalia Borisovna Selunskaya ve Rolf Torstendahl, *The Birth of Democ-*

ratic Cultures in Late Imperial Rusia: Reforms and Elections to the First Two National Legislatures, 1905-1907 (Stockholm: Altus History, 2012).

190 *4*, s. 237.

191 *6*, s. 473.

192 *7*, s. 442. "Amerika" ile ilgili olarak, mevcut kayıtlar aydınlatıcı değildir.

193 *MECW* 44, s. 258. büyük harfler İngilizce orijinal metinden.

194 *5*, s. 18.

195 *1*, s. 320.

196 Age., s. 298.

197 Bu meseleyi nasılele aldıklarına dair detaylar için, bkz. *Marx-Engels*, Bölüm 2.

198 Nasıl ortaya çıktığı ve nasıl örgütlendiği üzerine bkz. Richard Pipes, *Social Democracy and the St. Petersburg Labor Movement, 1885-1897* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1963), s. 83-86. *Collected Works* editörleri de *2*, s. 546-547'de Birliğin örgütlenmesi hakkında detaylar sunuyor.

199 *5*, s. 466-467.

200 *2*, s. 330.

201 Age., s. 340-341.

202 Age., s. 349.

203 Lenin'in sözlerinin bu okuması Leninolojik çarpıtmadan dikkate değer ölçüde farklıdır. Bkz. *LSS 1917*'de "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm 2).

204 *4*, s. 217-218.

205 Service bu konuda özellikle ikiyüzlüdür. Bkz. *LSS 1917*'de "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm 2).

206 *4*, s. 218-219.

207 Age., s. 326.

208 Age., s. 291.

209 Age., s. 328.

210 *34*, s. 57.

211 Age., s. 74.

212 Plehanov ve Akselrod ile yapılan sonraki yazışmalar (Age., s. 81-85), editoryal meseleler ve maddi farklılıklar söz konusu olduğunda karşılıklı bir al-ver havasının hâkim olduğunu gösteriyor. Israel Getzler'in *Martov: A Political Biography of a Russian Social Democrat* (Melbourne: Melbourne University Press, 1967) adlı kitabının üçüncü bölümü de ayrıca faydalıdır.

213 *5*, s. 423.

214 Age., s. 425.

215 *6*, s. 53.

216 *5*, s. 472.

217 Age., s. 472-473.

218 Sidney and Beatrice Webb, *Industrial Democracy* (London: Longmans, Gre-

en, 1897); Lenin ve eşi Krupskaya 1900 yılında tercüme etti. Karl Kautsky, *Der Parlamentarismus, die Volksgesetzgebung und die Sozialdemokratie* (Stuttgart: J. H. W. Dietz, 1893).

219 Age., s. 477-482.

220 Lars Lih'in *Lenin Undiscovered* isimli kitabı, sadece *Ne Yapmalı?* için bir bağlam oluşturması nedeniyle değil diğer pek çok nedenle de emsalsiz bir kaynaktır. "The Organisational Question: Lenin and the Underground" başlıklı sekizinci bölüm özellikle yararlıdır.

221 Lenin, yazıldıktan ve dağıtımı yapıldıktan onbeş ay sonra, Ocak 1904'te bu mektubun, uğruna mücadele verdiği örgüt normlarının kurucu belgesi olarak *Ne Yapmalı?* ile aynı duruşa sahip olduğunu fark etti.

222 6, s. 235.

223 Age., s. 241-242.

224 Age., s. 240.

225 Age., s. 246-247.

226 *7*, s. 208. Aynı zamanda bkz. *34*, s. 149.

227 *7*, s. 389.

228 Age., s. 267.

229 Lenin'in entelektüellere ilişkin nitelendirmeleri, *Bir Adım İleri İki Adım Geri'de* görülebileceği gibi, Kautsky'nin varmış olduğu sonuçlara ziyadesiyle benzerdir.

230 Age., s. 261. ayrıca bkz. *1903: Second Ordinary Cogress of the RSDLP*, s. 314.

231 *7*, s. 178.

232 Age., s. 474.

233 Ayrıntılar ve Lenin'in görüşlerinin en çarpıtılmış yanlış aktarımlarından biri için bkz. *LSS 1917*'de "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm 2".

234 *7*, s. 115-117.

235 Lenin bir yazışmada ve açıkça kabul ettiği gibi, kongrede elbette bir aziz gibi davranmadı. Potresov'a "Ürkütücü bir öfke hali içinde, 'taşkın' davranışlar sergilediğimin farkındayım; *herkese karşı haklı* olduğumu kabul etmeye hazırım" diye yazmıştı (*34*, s. 164). Ve *BAİİKG*'de "Kişisel kabalığımı hem İskracılara yazdığım mektupta, hem de Birlik Kongresinde açıkça kabul ettim" diye yazıyordu (*7*, s. 370).

236 Age., s. 395.

237 Age., s. 479.

238 *MECW* 48, s. 484.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

239 *Marx-Engels Collected Works* c.45 (New York: Internetional Publishers, 1975-2004), s. 278. Bundan böyle *MECW*'den yapılan alıntılar şu şekilde verilecektir: *MECW* 3, s. 278.

240 Mektubun geri kalanının ortaya koyduğuna göre Marx, Rusya'nın İngiltere'ye karşı diplomatik konumunu zayıflatmak için perde arkasında yapabildiği her şeyi yapıyordu.

241 V.I. Lenin, *Collected Works*, c. 7 (Moscow: Progress Publishers, 1977), s. 199-200. Bundan böyle *Collected Works*'den yapılan alıntılar şu şekilde gösterilecektir: *7*, s. 199-200.

242 *5*, s. 74. O kadar çok ki, o dönemin sık başvurulan iddiası, "'daha kötü daha iyidir' şeklindeki Leninist yaklaşım" şeklinde 28 Ekim 2010 tarihli *Financial Times*'da yer aldı.

243 Orlando Figes, *A People's Tragedy: A History of Russian Revolution* (New York: Viking, 1996), s. 171.

244 Age., s. 173.

245 *8*, s. 21-22.

246 Age., s. 26.

247 1905 Devrimi'nin genel bir değerlendirmesi için bkz. Sidney Harcave, *First Blood: The Russian Revolution of 1905* (New York: MacMillian, 1964). Figes, daha yakın tarihli bir araştırma olması açısından daha yararlıdır.

248 *8*, s. 28.

249 Age., s. 208.

250 Age., s. 375-378.

251 Age., s. 380.

252 Age., s. 385-389.

253 Age., s. 534-536.

254 Age., s. 560-568.

255 *9*, s. 25.

256 Age., s. 204.

257 *MECW* 27, s. 191.

258 *9*, s. 141. Bildiğim kadarıyla, Lenin ile Engels arasındaki fikir ayrılığına ilk işaret eden Mary-Alice Waters idi. "The Workers' and Farmers' Government: A Popular Revolutionary Dictatorship," *New International* 1, sayı 3 (1984): 44-45, 54. Lenin'in bu ibareyi kullanımına ilişkin eksiksiz bir yaklaşım gibi görünen Hal Draper'in *The "Dictatorship of the Proletariat" from Marx to Lenin* (New York: Monthly Review, 1987)'de Lenin'in Engels'te bir düzeltme yaptığından bahsedilmemektedir.

259 *9*, s. 145.

260 Ayrıntılar için bkz. Alfred Levin, *The Second Duma: A Study of the Social-Democratic Party and the Russian Constitutional Expeiment* (New Heaven: Yale University Press, 1940), s. 7-10.

261 *9*, s.179.

262 Age., s. 193.

263 Age., s. 182-184.

264 Age., s. 258.

265 Age., s. 273.

266 Age., s. 258-261.

267 *34*, s. 353.

268 9, s. 383-384.

269 Age., s. 193.

270 Ekim sonunda yazılan "Devrimci Ordu Birlikleri"nde, Lenin "unutulmaması gereken ... aşırı uçlar" sorunu üzerinde biraz durur (Age, s. 422).

271 Age., s. 354.

272 Age., s. 461.

273 Age., s. 431-432.

274 Figes, s. 197.

275 *10*, s. 163. Yeni düzenlemede "seçim ilkesinin" nasıl daha geniş biçimde uygulandığı konusu ile ilgili Bolşevik bir dostun ortaya koyduğu tamamlayıcı kanıtlar için, bkz. Lars Lih "Fortunes of a Formula: From 'DEMOCTARIC Centralism' to 'democratic CENTRALISM'", *John Riddell, Marxist Essays and Commentary* (blog), 14 Nisan 2013, http://johnriddell.wordpress.com/2013/04/14/fortunes-of-a-formula-from-democratic-centralism-to-democratic-centralism.

276 *10*, s. 20-21.

277 Tammefors Konferansı ile ilgili bazı ayrıntılar için, bkz. age., s. 527. Lenin'in fikrini değiştirdiğinin kanıtı, başta boykota karşı çıkan diğer Bolşevikten, B. Gorev'den geliyor; bkz. Robert Service, *Lenin: A Political Life*, c.1 (Bloomington: Indiana University Press, 1991), s. 149. Lenin'in fikir değiştirmesi konusunda daha fazla kaynak için, bkz. J.L.H. Keep, "Russian Social-Democracy and the First State Duma," *Slavonic & East European Review* 34, s. 82 (Aralık 1955): 198n90.

278 *10*, s. 136.

279 Age., s. 143.

280 Age., s. 111.

281 *11*, s. 80.

282 *10*, s. 212.

283 Age., s. 235.

284 Age., s. 237-238.

285 *MECW* 26, s. 272.

286 *10*, s. 249.

287 Age., s. 276.

288 Age., s. 280.

289 *MECW* 27, s. 433.

290 *10*, s. 295.

291 Age., s. 293.

292 Age., s. 362.

293 Service, c. 1, s. 155. Tony Cliff, *Building the Party: Lenin 1893-1914* (Chicago: Haymarket Books, 2002), s. 218'de "biz"in tek kişilik bir azınlık olduğunu söyler: Lenin.

294 Alan Wood'a göre, *Bolshevism, the Road to Revolution: A History of the Bolshevik Party from the Early Beginnings to the October Revolution* (London: Wellred Publications, 1999), s. 276, Menşevikler "en başta seçimlere katılmayı reddetmişler ancak daha sonra fikirlerini 'yarı-boykot' şeklinde değiştirmişlerdir." Woods muhtemelen, seçimlerden önce Bolşeviklerle birlikte yayımladıkları yukarıda değinilen ortak açıklamaya atıfta bulunuyor.

295 *10*, s. 313.

296 Age., s. 361.

297 Age., s. 303-304.

298 Age., s. 362.

299 Age., s. 314.

300 Lenin, çok kısaca, Menşeviklerle bu sıkı pazarlığın örgütlenme sorunu üzerinde –esas olarak kongre çağrısı yapmak için gerekli olan üye oranı ile ilgili– anlaşmak için yapıldığını açıklıyordu (age., s. 372). Service'in Dördüncü Kongreye beş sayfa ayırmasına rağmen, c. 1, s. 151-155, demokratik merkeziyetçilik kararı ile ilgili mutlak sessizliği sağır edicidir.

301 Age., s. 380.

302 Figes, s. 202.

303 Age., s. 215-216.

304 *10*, s. 398-399.

305 Age., s. 402. Birinci ve İkinci Dumadaki RSDİP Duma vekillerinin fotoğrafları için bkz. A. J. Sack, *The Birth of the Russian Democracy* (New York: Russian Information Bureau, 1918), sırasıyla, s. 147-148 ve 153-155.

306 *10*, s. 402-405.

307 Age., s. 408. *Nevskaya Gazeta* da Lenin'in konuşmasını verir, s. 407 ve *Volna*'da yer alanlarla arasındaki farklar öğreticidir.

308 Age., s. 409.

309 Age., s. 554.

310 Lenin, birkaç hafta sonra yaptığı konuşmada hükümetin "mitingleri yasakladığını ve miting düzenleyenler hakkında işlem yapılacağını açıkladığını" söylüyordu. (Age., s. 444-445).

311 Age., s. 424-425.

312 Geoffrey A. Hosking, *The Russian Constitutional Experiment: Government and Duma*, 1907-1914 (Cambridge: Cambridge University Press, 1973), s. 19.

313 *10*, s. 457.

314 Age., s. 414-417.

315 Age., s. 422.

316 Age., s. 428-429.

317 Age., s. 431.

318 Age., s. 440-441.

319 Age., s. 432-433.

320 Menşevik kamptaki herhangi birinin Duma grubu üzerinde etkide bulunmak için Lenin kadar aktif olup olmadığını görmek konusunda kesin kanıtlar bulmak için iki Menşevik günlük gazetenin, *Nevskaya Gazeta* ve *Kuryer*'in bir analizini yapmak gerekir. Ancak olmadığını tahmin ediyorum çünkü Lenin gazetede böyle birinden bahsetmiyor, ki olsaydı ondan bahsetmemek, Lenin'in karakterine uymaz.

321 Age., s. 434-435.

322 Age., s. 486.

323 Age., s. 458-459 ve s.438.

324 Age., s. 486-487.

325 Hosking, s. 20.

326 *10*, s. 449, 471, 480.

327 Age., s. 515.

328 Age., s. 501.

329 Age., s. 510-513.

330 *11*, s. 20-23.

331 Age., s. 24-26.

332 Age., s. 32-37.

333 Age., s. 79.

334 Age., s. 43-47.

335 Age., s. 482.

336 Age., s. 61-62.

337 Age., s. 69-72.

338 Figes, s. 219.

339 *11*, s. 90-93.

340 Age., s. 96-100.

341 Age., s. 101-104.

342 Age., s. 107. Hosking, s. 20-21 dipnot 25'te, Lenin'in hükümet yanlısı günlük gazetede yer alan Avusturya-Alman müdahalesine atıfta bulunduğu aynı makaleden bahsediyor. Ne yazık ki, Lenin'in bunu okuyuşunun ve cevabının önemini göz önünde bulundurmuyor.

343 *MECW* 6, s. 382.

344 Lenin'in "övündüğü" ve dolayısıyla Dumanın feshini memnuniyetle karşıladığı iddalarını içeren bir görüş için, bkz. "İlgili Literatürün Eleştirel Değerlendirmesi: Bölüm 3", *Lenin'in Seçim Stratejisi, 1907'den 1917 Ekim Devrimi'ne.*

345 *11*, s. 111-117.

346 Figes, s. 221.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

347 V.I. Lenin, *Collected Works*, c.11 (Moscow: Progress Publishers, 1977), s. 130. Bundan böyle *Collected Works*'den yapılan alıntılar şu şekilde gösterilecektir: *11*, s. 130.

348 Age., s. 138, 148.

349 Age., s. 141-148.

350 Age., s. 259-260.

351 Demokratik merkeziyetçilik normunun tarihi incelendiğinde (bu alanda yapılan birçok çalışma hâlâ sürmektedir), kişinin benimsemediği bir eylem çizgisine, gerektiğinde sonradan karşı çıkması konusunda daha çok yetki verdiği görülür.

352 Orlando Figes, *A People's Tragedy: A History of the Russian Revolution* (New York: Viking, 1996), s. 224.

353 *11*, s. 212.

354 Age., s. 219, 224.

355 Bkz. Alfred Levin, *The Second Duma: A Study of the Social-Democratic Party and the Russian Constitutional Experiment* (New Heaven: Yale University Press, 1940), s. 280, daha fazla ayrıntı için bkz. Kaynakça.

356 *11*, s. 501.

357 Age., s. 514.

358 Age., s. 284-285.

359 Age., s. 300, italikler orijinal.

360 Age., s. 313-316.

361 Age., s. 459. "Seçim kampanyasının başından beri yönetimin seçim sonuçlarını etkilemek için aktif müdahalelerde bulunduğuna" ilişkin ayrıntılar için bkz. Levin, s. 60-64.

362 *11*, s. 415.

363 Age., s. 465.

364 Age., s. 59.

365 *12*, s. 18-19.

366 Özellikle, "The Worker's Party Election Campaign in St. Petersburg", "The Social-Democrats and the Duma Elections" (her ikisi de c. *11*) ve "The Protests of the Thirty-One Mensheviks" (c. *12*). Toplantıya ilişkin bir Menşevik bakış için, bkz. Levin, s. 57-58.

367 *11*, s. 426.

368 Kadetlerin iç tartışmalarına ilişkin yakın zamanda yayımlanan belgeler Lenin'in iddiasının değerlendirmesine olanak sağlıyor olmalıdır. Bkz. Aleksandra Korros, "The Kadet Party and the Elusive Ideal of Internal Democracy" *Kritika* 5, sayı 1 (kış 2004): 117-36.

369 Görünen o ki, *Trud* [Emek] isimli bir günlük gazeteleri bile vardı ama çok kısa bir yayın hayatı olmuş olmalı zira tek bir kopyası bile bulanamamıştır (*12*, s. 523).

370 Age., s. 46-53.

371 Victoria Bonnell, *Roots of Rebellion: Workers' Politics and Organizations in St. Petersburg and Moscow, 1900-1914* (Los Angeles, University of Califronia Press, 1983), s. 309. Bonnell, işçi *curia*sının Birinci Duma seçimlerini nasıl yürüttüğüne dair bazı yararlı ayrıntılar sunuyor (s. 309-310).

372 *12*, s. 62.

373 Bonnell, s. 314.

374 Bkz. *MECW* 50, s. 29.

375 *12*, s. 62-65.

376 Age., s. 74.

377 Age., s. 89-91.

378 Age., s. 115-117.

379 Age., s. 108-111.

380 Age., s. 149. St. Petersburg dışında, "Sosyal demokratlar Kafkasya kasabalarındaki ezilen azınlıklardan, Sibirya ve Kafkasya'daki maden işçisi nüfustan, agresif denizcileri ve liman işçileriyle büyük Hazar ve Karadeniz limanlarından çok fazla oy aldı." (Levin, s. 67).

381 *12*, s. 120.

382 Age., s. 155.

383 Bolşevikler yaklaşık bu zamanlarda, St. Petersburg'da 1907 Temmuz'una kadar yayımlanan illegal bir yayın olan *Raboçi*'yi [İşçi] de çıkarmaya başladılar. Bu iki yayının havasını karşılaştırmak oldukça ilginçtir. *Novi Luch*, kısa süren yayın hayatında çok daha tedbirli bir dil kullanmasına rağmen sonunda rejimin sansürüne takıldı.

384 *12*, s. 198. Bu alıntı Lenin'in *Die Neue Zeit* için yazdığı, seçim sonuçlarıyla ilgili en ayrıntılı tahlillerini içeren "Duma Seçimleri ve Rus Sosyal Demokratların Taktikleri" başlıklı makalesindendir. Almanca konuşansosyal demokrat bir okur kitlesine yazılan bu makale aynı zamanda çok didaktiktir ve Bolşeviklerle ve Menşevikler arasındaki farkın çok net bir açıklamasını sunar. O kadar ki, yayının editörü Kautsky'nin Lenin'e yer ayırmak konusunda razı olması dikkate değer. Luxemburg ve Troçki'nin RSDİP'in İkinci Kongresinin ardından, 1904'te ortaya koydukları Bolşeviklere yönelik eleştirilerine yanıt vermek isteyen Lenin'e, Kautsky'nin böyle bir fırsat vermeyi reddettiği hatırlanacaktır. Bu seferki farkın, Kautsky'nin, Lenin'in kendisinin önemli bir kahramanı olduğu gerçek bir devrim hakkında yazmış olduğunu fark etmesi olduğunu sanıyorum.

385 Duma grubu, seçilmesi, toplumsal kompozisyonu ve örgütlenmesi hakkındaki ayrıntılar için bkz. Levin, Bölüm 3.

386 *12*, s. 154.

387 Ayrıntılar için bkz. Levin, s. 92-94.

388 *12*, s. 162-163.

389 Age., s. 168.

390 Age., s. 203.

391 Age., s. 189-192.

392 Age., s.187.

393 Levin, s. 112n24.

394 Age., s. 112-123. Levin, Lenin'in bütün bunlara dahil olduğuna değiniyor olmasa da, Lenin'in Stolipin'in konuşmasına karşı yazdığı cevap taslağı (bkz. aşağıda) aslında bu dramada bir aktör olduğunu gösteriyor. Yayımlanmış kayıtların incelenmesinde başka türlü olduğu görülen Lenin'in taslağını neden görmezden geldiği belli değildir. Polis kayıtları, hâlâ varsa, aradaki boşlukları doldurabilir.

395 Levin, s. 122.

396 *12*, s. 194-195.

397 Age., s. 244.

398 Age., s. 309.

399 Age., s. 248.

400 İçerik hakkındaki ayrıntılar için bkz. Levin, s. 176-185.

401 12, s. 273-275.

402 Age., s. 304.

403 Age., s. 282-286.

404 Age., s. 296-99.

405 Almanca orijinali Stuttgart'da 1906'da basıldı.

406 *12*, s. 361-374.

407 Age., s. 439-440.

408 Age., s. 448-450. Prokopoviç ve Duma grubunun "uzman" görüşüne başvurma meselesi ile ilgili daha fazla ayrıntı için bkz. Levin, s. 74-75. Lenin'in Prokopoviç konusundaki eleştirileri Marx'ın 1865'te Birinci Enternasyonal'de burjuvazi için "basamak" olmayla ilgili uyarılarını hatırlatıyor.

409 Rapor , Lenin'in bunu nasıl verebildiği ve oylamanın sonuçlarının önemine ilişkin konularda, çok bilgilendirici makalesine bakınız, "The Attitude towards Bourgeois Parties," *12*, s. 489-509.

410 Lenin'in köylü sorunu ile ilgili Troçki'den ayrıştığı noktaların en açık ifadesi, iki yıl sonra "Proleter Mücadelenin Devrimimizdeki Amacı" başlıklı makalesinde ortaya çıkacaktı: "Troçki'nin esas hatası, devrimin burjuva karakterini görmezden gelmesi ve bu devrimden sosyalist devrime geçişe dair hiçbir net düşünceye sahip olmamasıdır." Lenin daha sonra bu "esas" hatadan türeyen "hataları" analiz ediyordu (*15*, s. 371-374). Problemin bir kısmı, sanırım, Troçki'nin hapiste olması nedeniyle Lenin'in yaptıklarına tanıklık etme şansı bulamamasıydı. Lenin Birinci Dumanın faaliyete geçmesiyle başlayan süreç içinde köylülüğün politikleşeceğini umuyordu.

411 *12*, s. 456-468.

412 Age., s. 506.

413 Age., s. 508.

414 Detaylar için bkz. Levin, s. 200-201 ve "bütçeye sosyalist bakışın" neye benzediğini görmek için bkz. *12*, s. 229.

415 Aleksinski'nin 22 Mart tarihli siyasi terör üzerine konuşması –Levin, s. 266-267– bir başka örnektir. Daha sonra tartışılacak olan sosyal demokrat vekillerin yargılanması meselesi, aslında *Ohrana*'nın yani devlet güvenlik biriminin elinde Duma grubu faaliyetlerine ilişkin, büyük ölçüde muhbirlerden elde ettiği kapsamlı bir belgeler toplamı olduğunu ortaya çıkarmıştı.

416 Levin, s. 123.

417 Bununla ilgili bir mesele, partinin Kasım 1906'da askerî ve silahlı stratejisini tartışmak üzere katıldığı bi dizi konferanstır. Bkz. Lenin'in yazdığı "Apropos of the Minutes of the November Military and Combat Cnference of the Russian Social-Democrat Labour Party", 12, s. 409-418 ve Levin, s. 282-283.

418 Levin, s. 324.

419 Levin, s. 343.

420 Başlarına gelenlerle ilgili olarak, bkz. Bölüm 1, *Lenin'in Seçim Stratejisi, 1907'den 1917 Ekim Devrimi'ne*

421 Age., s. 348.

422 *12*, s.

423 13, s. 101-103.

424 Levin, s. 353.

EK A

425 Orijinal metne şu kaynaktan ulaşılabilir: http://www.marxists.org/archieve/marx/works/1847/communist-league/1850-adl.htm.

426 Orijinal metne şu kaynaktan ulaşılabilir: http://www.marxists.org/archieve/marx/works/1848/communist-manifesto/index.htm.

EK B

427 Orijinal metne şu kaynaktan ulaşılabilir: http://www.marxists.org/archieve/lenin/works/1905/jul/00.htm.

428 [Dipnot kaynaktan] okunaksız bir sözcük. -*İng. ed.*

429 [Dipnot kaynaktan] "Tarihsel eylemin kapsamı büyüdükçe bu eylemin amacını temsil ettiği kitle de büyüyecektir." -*İng. ed.* (Bkz. *The Holy Family or Critique of Critical Critique* [Moskova, Foreign Languages Pu. House, 1956], s. 410.)

430 [Dipnot kaynaktan] Mücadele kapasitesi.-İng. ed.

EK C

431 [Dipnot kaynaktan] "Devlet Dumasına Kimi Seçmeli" bildirisi İkinci Duma seçimlerinden önce yazıldı. Lenin "Hükümetin Duma Hakkındaki Tahrifatı ve Sosyal demokratların Görevleri" başlıklı makalesinde bu bildiriyi, Duma

seçimlerine katılan "*başlıca* üç parti hakkında" bir afiş olarak andı. Bildiri, Viborg'da *Proletari*'nin yayın kurulu tarafından 5. sayıya ek olarak basıldı; 1906'da St. Petersburg'da dağıtılan üç baskıda (birinde tam ve ikisinde kısaltılmış olarak) yer aldı. Kısaltılmış biçimi aynı zamanda RSDİP'inİvanovo-Voznesensk, Kostroma ve Karkov komiteleri; RSDİP'in Obi grubu; Letonya Bölgesi Sosyal Demokratları Merkez Komitesi; Letonyalı Sosyal Demokratlar Merkez Komitesi tarafından da yayımlandı. Orijinal metne şu adresten ulaşılabilir: http://www.marxists.org/archieve/lenin/works/1906/nov/23f.htm.

İLGİLİ LİTERATÜRÜN ELEŞTİREL DEĞERLENDİRMESİ

432 David Lane, *Leninism: A Sociological Interpretation* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), s. 43.

433 Sheri Berman, *The Primacy of Politics: Social Democracy and the Making of Europe's Twentieth Century* (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), s.13.

434 August H. Nimtz, *Demokrasi Savaşçıları Olarak Marx ve Engels*, çev. Can Saday (Yordam Kitap, 2012).

435 Stefano Bartolini, *The Political Mobilization of the European Left, 1860-1980: The Class Cleavage* (New York: Cambridge University Press, 2000).

436 Adam Przeworski, *Capitalism and Social Democracy* (London: Cambridge University Press, 1986) ve John Sprague ile birlikte yazdığı *Paper Stones: A History of Electoral Socialism* (Chicago: University of Chicago Press, 1986).

437 "Marx and Engels's Electoral Strategy: The Alleged versus the Real," *New Political Science* 32, sayı 3 (Eylül 2010): 367-387.

438 Robert Service, *Lenin: A Political Life* (Bloomington: Indiana University Press, 1985-95).

439 Age., c. 1, s. 51.

440 Hal Draper, *The "Dictatorship of the Proleteriat" from Marx to Lenin* (New York: Monthly Review, 1987), s. 105.

441 Age., s. 26.

442 Ayrıntılar için bkz. "Marx and Engels's Electoral Strategy," s. 375.

443 Draper, *"Dictatorship of the Proleteriat"* s. 83.

444 Nimtz, *Marx and Engels*, s. 345 n.101.

445 Draper, *"Dictatorship of the Proleteriat"* s. 85.

446 V. I. Lenin, *Collected Works*, c. 15 (Moscow: Progress Publishers, 1977), s. 371-374. Bundan sonra *Collected Works*'ten yapılan alıntılar şu şekilde gösterilecektir: *15*, s. 371-374.

447 *9*, s. 141.

448 Service c.1, s. 38.

449 Orlando Figes, *A People's Tragedy: A History of the Russian Revolution* (New York: Viking, 1996), s. 145-146.

450 Lars Lih, *Lenin Rediscovered:* What is to be Done *in Context* (Leiden: Brill, 2006), s. 377-383.

451 Service c.1, s. 77.

452 *a.*, s. 341.

453 Service c.1, s. 36

454 Isaac Deutscher, *The Prophet Armed: Trostsky, 1879-1921*, c. 1 (New York: Vintage Books, 1965), s. 83-97.

455 Trostky, *Stalin: An Apprasial of the Man and His Influence* (Nw York: The Universal Library, 1941), s. 112.

456 *a.*, s. 472-483.

457 Lih, s. 526-527.

458 Bertram D. Wolfe, *Three Who Made Revolution: A Biographical History* (New York: Stein and Day Publishers, 1984).

459 Age., s. 259.

460 *a.*, s. 394-395.

461 J. L. H. Keep, "Russian Social Democracy and First State Duma" *Slavonic & East European Review* 34, sayı 82 (Aralık 1955): 195.

462 Age.

463 Age., s. 198.

464 Age., s. 199.

Kaynakça

Birincil Kaynaklar

Institute of Marxism-*Leninism. The General Council of the First International, 1866-1872: Minutes.* Moscow: Progress Publishers, 1974.

Lenin, V. I. *Collected Works.* Cilt 1-45. Moscow: Progress Publishers, 1977. Bu İngilizce baskı Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi, Marksizm-Leninizm Enstitüsü tarafından genişletilmiş Rusça dördüncü baskısının çevirisidir.

Marx, Karl ve Friedrich Engels. *Collected Works.* Cilt 1-50. New York: International Publishers, 1775-2005.

1903: Second Ordinary Congress of the RSDLP. Complete Text of the Minutes. Çeviri ve açıklamalar, Brian Pearce. London: New Park Publications, 1978.

İkincil Kaynaklar

Bergman, Jay. *Vera Zasulich: A Biography.* Stanford, CA: Stanford University Press, 1983.

Berman, Sheri. *"Social Democracy's Past and Potential Futures."* In *What's Left of the Left: Democrats and Social Democrats in Challenging Times,* edited by James Cronin, George Ross ve James Shoch. Chapel Hill, NC: Duke University Press, 2011.

Boer, Roland. *Lenin, Religion, and Theology.* New York: Palgrave Macmillan, 2013.

Bonnell, Victoria. *Roots of Rebellion: Workers' Politics and Organizations in St. Petersburg and Moscow, 1900-1914.* Los Angeles: University of California Press, 1983.

Cliff, Tony. *All Power to the Soviets: Lenin 1914-1917.* Chicago: Haymarket Books, 2004.

——. *Building the Party: Lenin 1893-1914.* Chicago: Haymarket Books, 2002.

Draper, Hal. *The "Dictatorship of the Proletariat" from Marx to Lenin.* New York: Monthly Review, 1987.

——. *Karl Marx's Theory of Revolution.* Cilt 1-4. New York: Monthly Review, 1977-90.

——. *The Marx-Engels Glossary.* New York: Schocken Books, 1986.

Draper, Hal ve E. Haberkern. *Karl Marx's Theory of Revolution: Volume Five — War & Revolution.* New York: Monthly Review, 2005.

Figes, Orlando. *A People's Tragedy: A History of the Russian Revolution.* New York: Viking, 1996.

Getzler, Israel. Martov: *A Political Biography of a Russian Social Democrat.* Melbourne: Melbourne University Press, 1967.

Haimson, Leopold. "Lenin's Revolutionary Career Revisited: Some Observations on Recent Discussion," *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History* 5, no. 1 (Kış 2004): 55-80.

Hammen, Oscar. *The Red '48ers: Karl Marx and Friedrich Engels.* New York: Charles Scribner's Sons, 1969.

Harcave, Sidney. *First Blood: The Russian Revolution of 1905.* New York: MacMillan, 1964.

Hosking, Geoffrey A. *The Russian Constitutional Experiment: Government and Duma, 1907-1914.* Cambridge: Cambridge University Press, 1973.

Huntington, Samuel. *Political Order in Changing Societies.* New Haven, CT: Yale University Press, 1967.

Jenness, Doug. *Lenin as Election Campaign Manager.* New York: Pathfinder, 1971.

Kautsky, Karl. *The Class Struggle (Erfurt Program).* New York: W. W. Norton, 1971.

——. *Der Parliamentarismus, die Volkgesetzgebung und die Sozialdemokratie.* Stuttgart: J. H. W. Dietz, 1893.

Keep, J. L. H. "Russian Social-Democracy and the First State Duma." *Slavonic & East European Review* 34, no. 82 (December 1955): 180-99.

Korros, Alexandra. "The Kadet Party and the Elusive Ideal of Internal Democracy," *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History* 5, no. 1 (Kış 2004): 117-36.

Krupskaya, Nadezhda. *Memories of Lenin. London: Panther Books, 1970.* LeBlanc, Paul. Lenin and the Revolutionary Party. Atlantic Highlands, NJ: Humanities, 1990.

Levin, Alfred. *The Second Duma: A Study of the Social-Democratic Party and the Russian Constitutional Experiment.* New Haven: Yale University Press, 1940.

Lih, Lars. *Lenin Rediscovered: What Is to Be Done in Context.* Leiden: Brill, 2006.

McLellan, David. *Karl Marx: His Life and Thought.* New York: Harper and Row, 1973.

Nimtz, August H. *Marx, Tocqueville, and Race in America: The "Absolute Democracy" or "Defiled Republic."* Lanham, MD: Lexington Books, 2003.

——. *Marx and Engels: Their Contribution to the Democratic Breakthrough.* Albany: State University of New York Press, 2000.

——. "Marx and Engels's Electoral Strategy: The Alleged versus the Real." *New Political Science* 32, no. 3 (September 2010): 367-87.

——. "A Return to Lenin— But Without Marx and Engels?", *Science and Society* 73, no. 4 (Ekim 2009): 452-73.

Pipes, Richard. *Social Democracy and the St. Petersburg Labor Movement, 1885-1897.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 1963.

——. *The Unknown Lenin: From the Secret Archive.* New Haven, CT: Yale University Press, 1996.

Pomper, Philip. *Lenin, Trotsky, and Stalin: The Intelligentsia and Power.* New York: Columbia University Press, 1990.

Przeworski, Adam. *Capitalism and Social Democracy.* New York: Cambridge University Press, 1985.

Riazanov, David. *Karl Marx and Friedrich Engels: An Introduction to Their Lives and Works.* New York: Monthly Review, 1973.

Rubel, Maximillien ve Margaret Manale. *Marx Without Myth: A Chronological Study of His Life and Work.* New York: Harper and Row, 1975.

Sack, A. J. *The Birth of the Russian Democracy.* New York: Russian Information Bureau, 1918.

Sassoon, Donald. *One Hundred Years of Socialism: The West European Left in the Twentieth Century.* New York: New Press, 1996.

Selunskaia, Natal'ia Borisovna ve Rolf Torstendahl. *The Birth of Democratic Cultures in Late Imperial Russia: Reforms and Elections to the First Two National Legislatures, 1905-1907.* Stockholm: Altus History, 2012.

Service, Robert. *Lenin: A Political Life.* Cilt 1-3. Bloomington: Indiana University Press, 1985-95.

Sperber, Jonathan. *Karl Marx: A Nineteenth-Century Life.* New York: Liveright, 2013.

Steenson, Gary. *After Marx, Before Lenin: Marxism and Socialist Working Class Parties in Europe, 1884-1914.* Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1991.

Trotsky, Leon. *Stalin: An Appraisal of the Man and His Influence.* New York: The Universal Library, 1941.

——. *The Young Lenin.* New York: Doubleday, 1972.

Waters, Mary-Alice. "The Workers' and Farmers' Government: A Popular Revolutionary Dictatorship." *New International* 1, no. 3 (1984).

Webb, Sidney ve Beatrice Webb. *Industrial Democracy.* London: Longmans, Green, 1902.

Woods, Alan. *Bolshevism, the Road to Revolution: A History of the Bolshevik Party from the Early Beginnings to the October Revolution.* London: Wellred Publications, 1999.

Dizin

ABD İç Savaşı 13
Acil Görevlerimiz 283
Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni (Engels) 59
Akselrod, Pavel 119, 132, 134, 300
Aleksinski, G. A. 237, 240, 248, 253, 257, 258, 261, 309
Alman Sosyal Demokrat Partinin (SPD) 61, 62, 63, 65, 66, 67, 69, 109, 124, 149, 250
Almanya 24, 26, 27, 28, 31, 38, 43, 47, 49, 50, 59, 60, 61, 62, 66, 72, 73, 76, 80, 83, 90, 97, 101, 118, 158, 199, 250, 251, 264, 266, 296
Almanya'da Devrim ve Karşıdevrim (Engels) 38
"Almanya Komünist Partisinin Talepleri" (Marx ve Engels) 27-30, 88, 292
Amerika Birleşik Devletleri 24, 44, 58, 77, 110
Amerikan İç Savaşı 40, 58
anarşizm 133, 136, 286
anayasal hükümet 102
Arap Baharı 24, 30, 139
Avrupa işçi sınıfı 40, 90, 165

Bakunin, Mihail 44, 45, 73, 83
Bartolini, Stefano 277, 310
Batı Avrupa sosyal demokrasisi 15, 196
Bebel, August 44, 47, 51, 54, 55, 61, 62, 65, 66, 67, 71, 124, 248
Berman, Sheri 277, 290, 296, 310, 312
Bernstein, Eduard 51, 55, 56, 67, 68, 69, 109, 161, 196, 249, 251, 279, 294
1905 Devrimi 17, 87, 100, 139, 158, 203, 261, 302
1848-49 Devrimleri 14, 16, 24, 30, 33, 36, 48, 57, 58, 71, 83, 89, 97, 199, 202, 251, 264, 281
"1879 Tarihli Sirküler Mektup" 51, 68, 249
Bir Adım İleri İki Adım Geri (BAİİAG) 130, 132, 284
Birinci Dünya Savaşı 10, 11, 17, 18, 81
Boer, Roland 290, 291, 312
Bolşevikler 109, 134, 148, 150, 159, 163, 164, 166, 167, 169, 205, 206, 212, 218, 219, 222, 224, 226, 227, 233, 237, 256, 307
Bonnell, Victoria 223, 307, 312
Born, Stephen 28
boykot 16, 28, 151, 155, 158, 159, 164, 175, 184, 201, 205, 207, 219, 231, 289, 292, 304
Britanya 39, 40, 41
Buligin Duması 143, 150, 155, 158, 215
burjuva demokrasisi 34, 37, 91, 92, 99, 209, 253, 265
burjuva devrimi 25, 26, 82, 162, 152, 183

cinsiyet 60
cumhuriyet 28, 37, 45, 99, 131, 145, 148, 177, 184, 212, 260, 272, 274, 299
Çar II. Nikolay 82, 142, 155, 169, 172, 174, 177, 184, 185, 203, 259
Çin 279

demokrasi 10, 14, 17, 23-29, 33, 34, 80, 85, 86, 88, 90, 91, 93, 95, 97, 99, 101, 102, 109, 110, 112, 116, 118, 123, 125, 126, 131, 138, 142, 145, 147, 154, 161, 168, 171, 190, 191, 198, 213, 217, 232, 244, 249, 253, 266, 274, 286, 289, 292, 294
demokrasi, parti içi 187, 292
Demokrasi Savaşçıları Olarak Marx ve Engels 15, 26, 277, 310

Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği 169, 185, 227
demokratik merkeziyetçilik 159, 167, 190, 219, 241, 292, 294, 304
denizciler ve askerler 196
Deutscher, Isaac 284, 311
Devlet Duması 10, 16, 18, 159, 163, 168, 170, 174, 177, 187, 190, 193, 198, 205, 216, 243, 271, 273, 299, 309
"Devlet Dumasına Kimi Seçmeli?" (Lenin) 216, 271, 309
devrimci parlamentarizm 9, 17
din 27, 155
doğrudan demokrasi 125, 101, 125, 126
Dördüncü Duma 215
Draper, Hal 51, 100, 280, 281, 282, 290, 293, 294, 297, 298, 299, 302, 310, 312, 313
Duma, Buligin, Birinci (Vitte); İkinci 139, 145, 152, 153, 157-164, 166-171, 173-194, 196, 197, 200-207, 210-212, 214-219, 221, 222, 227, 228, 230, 231, 233, 234, 236-241, 245, 246, 248, 251, 253-260, 262, 263, 288-299, 302-309, 311, 313
Duma İşçi Grubu 169, 170, 171, 174, 178-183

Ekho [St. Petersburg] 192, 196, 199, 242, 257, 258
Ekim Devrimi 12, 13, 17, 23, 285, 297, 305, 309
"Ekonomistler" 91, 102, 105, 111
Emeğin Kurtuluşu grubu 78, 80, 84, 102
Engels, Friedrich 10, 11, 14-17, 23-30, 32-39, 41, 43-91, 95, 97, 98, 100, 101, 110, 112, 121, 137, 138, 140, 141, 145, 148-152, 155, 157, 160-162, 165, 173, 199, 200-202, 206, 209, 210, 214, 223, 228, 248-252, 255, 263, 277-302, 310, 312-314
entelektüeller ve entelijansiya 41, 112, 118, 123, 125, 127, 128, 132-134, 234, 269, 270
Erfurt Programı 62, 66, 101, 109, 299
ezilen uluslar 91, 95, 97

Figes, Orlando 142, 201, 282, 289, 302, 303, 304, 305, 306, 310, 313
Fransa 24, 26, 27, 30, 36, 39, 44, 47, 51, 60, 62, 66, 72, 90, 101, 137, 152, 266, 293
Fransa'da İç Savaş 44, 51
"Fransa'da ve Almanya'da Köylü Sorunu" (Engels) 66
Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 36, 62, 152

"Geçici Devrimci Hükümet Taslağı" 26, 36, 145, 268
gerilla savaşı/silahlı mücadele 16, 34, 48, 60, 104, 107, 204, 208, 209, 215, 261, 282
Gottschalk, Andreas 28, 29, 292

Haimson, Leopold 290, 313
Halkın Dostları Kimlerdir? 280
Hegel, Georg 19, 24, 291
Hosking 304, 305, 313
Hunt, Tristan 279

İkinci Duma 201, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 216, 219, 227, 228, 230, 239, 251, 254, 262, 263, 288, 299, 309
İskra [Stuttgart, Münih, Cenevre, Londra] 118, 119, 132, 133, 134, 286
işçi *curiası* 211, 219, 222, 223,- 227, 230
işçi-köylü ittifakı 16, 58, 66, 179, 176, 182, 183, 186, 192, 194, 203, 240, 246, 263
işçi sınıfının bağımsız politik eylemi 35, 43, 44, 47, 95, 110
İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği 93, 113
İşgal Et hareketi 148

Jacoby, Johann 56, 57

Kadet Partisi 14, 160, 163, 172, 174, 185, 189, 263

Kapital 69, 70, 72, 73, 74, 84, 85
Kara Yüzler 148, 156, 160, 208, 210, 213, 214, 216, 217, 218, 219, 221, 228, 229, 231, 235, 239, 241, 258, 260, 271, 272, 273, 275
Kautsky, Karl 23, 59, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 89, 112, 126, 137, 149, 150, 296, 298, 301, 307, 313
Keep, J. L. 288, 289, 303, 311, 313
Kırım Savaşı 141
Kır Yoksullarına 100
kıtlık 84, 193, 194, 230
komplo 75, 114, 137, 260, 261
Komünist Birlik 26-30, 33-35, 42, 50, 91, 112, 264-267, 292
Komünist Enternasyonal (Üçüncü Enternasyonal) 76, 285
Komünist Manifesto 25, 51, 53, 55, 94, 235, 264, 281, 291
köylülük 10, 28, 30, 96, 138, 180, 196, 215, 229, 233, 243, 255, 292
köylü sorunu 27, 66, 74, 76, 308
Kronstadt 157, 203
Krupskaya, Nadya 18, 19, 291, 301, 313
Krustalev-Nosar, George 196
kurucu meclis 30, 34, 38, 147, 148, 156, 181, 184, 186, 268, 289
Kuryer [St.Petersburg] 191, 192, 305
Lafargue, Paul 60, 63, 64, 66, 78, 223
Lane, David 277, 310
Lassalle, Ferdinand 43, 44, 49, 53, 293
LeBlanc, Paul 287, 313
Lenin'in Seçim Stratejisi – 1907'den Ekim 1917 Devrimine: Seçim ve Sokak 9 11, 13, 183, 285, 297, 305, 309
Leninoloji 12, 279, 280, 283, 284, 300
Letonya 252, 256, 310
Levin, Alfred 189, 263, 302, 306, 307, 308, 309, 313
Liebknecht, Wilhelm 44, 47, 53, 62, 63
Lih, Lars 282, 284, 297, 298, 299, 301, 303, 311, 314
Lincoln, Abraham 14
Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i (Marx) 37
LSS 1917 (*Lenin'in Seçim Stratejisi, 1907'den 1917 Ekim Devrimi'ne*; Nimtz) 1917 9, 13, 16, 17, 279, 297, 298, 299, 300, 301
Luç 230, 231, 234
Lunaçarski, Anatoli 152, 153, 163
Luxemburg, Rosa 132, 135, 137, 149, 252, 254, 255, 284, 307
Marksoloji 10, 72, 73
Martov, Julius 134, 137, 254, 282, 300, 313
Marx, Karl 10, 11, 14-17, 23-37, 39-52, 54-91, 95, 97, 98, 100, 101, 104, 110-112, 121, 137, 138, 140-142, 145, 148, 149, 151, 152, 155, 157, 161, 162, 165, 173, 199, 202, 206, 209, 210, 223, 228, 248-252, 255, 263, 277-281, 290, 291-302, 308, 310, 312-315
Mehring, Franz 249, 251
Menşevikler 16, 132, 134, 135, 143, 151, 159, 163, 164, 166, 167, 174, 185, 186, 190, 195, 196, 213, 215, 218-220, 225-231, 233, 236-239, 243, 250-252, 254, 261, 304-306
Merkez Komitenin Komünist Birlik'e Çağrısı (Mart 1850) 33,34, 48, 51, 55, 57, 71, 98, 145, 160, 206, 264-267
Meyer, Alfred G. 279, 280
Mihailovski, Nikolay 85
Moskova ayaklanması 168
Narodnaya Volya (Halkın İradesi) 77
Narodnikler/Narodnizm 72, 74, 84, 86, 87, 96, 106, 114, 184, 269, 282, 297
"Narodnizmin Ekonomik İçeriği ve Onun Bay Struve'nin Kitabındaki Eleştirisi" 87
Nashe Ekho [St.Petersburg] 242, 257, 258
Neue Zeit [Stuttgart] 63, 69, 137, 149, 233, 251, 307
Neue Rheinische Zeitung'un (*NRZ*) [Köln] 28, 30-32, 199
Nevskaya Gazeta [St.Petersburg] 173, 191, 304, 305

Ne Yapmalı? 93, 99, 102, 105, 109, 113, 116, 117, 119, 120, 121, 123, 125, 127, 130, 157, 262, 301
Novi Luç [St.Petersburg] 230, 231, 307
Odessa 146, 151, 156
Oktobrist Parti 207, 212, 256
Oktobristler 160, 260
oportünizm 50, 67, 137
orta sınıf ve küçük burjuvazi 28, 32,38, 41, 42, 51, 94, 96, 148, 218, 221, 227, 232-235, 256, 262, 264, 26, 269, 270
"ortodoks ya da klasik Marksizm" 161, 277
oy hakkı 36, 37, 43, 44, 59, 60, 61, 62, 66, 69, 131, 150, 161, 253, 272, 299
oyların bölünmesi ve ehvenişer ikilemi 210-15, 218-19
"Örgütsel Görevlerimiz Üzerine Bir Yoldaşa Mektup" 127

parlamenter ahmaklık 38, 39, 55, 59, 70, 186, 214
Paris Komünü 13, 46, 71, 89, 148, 155, 228, 282
parlamentarizm 9, 17, 126, 152, 169
parlamenter demokrasi 16, 23, 24, 26, 101, 104, 138
Pipes, Richard 12, 13, 290, 300, 314
Plehanov, Georgi 78, 79, 84, 89, 91, 100, 101, 119, 120, 122, 131, 134-137, 145, 185, 186, 202, 218, 228, 238, 251, 254, 281, 298, 300
Polonya 223, 252, 256
Potemkin 146
Potresov, Aleksander 119, 134, 301
Proletari [Finlandiya] 205, 216, 220, 310
proletarya diktatörlüğü 12, 100, 101, 148, 280, 281, 282, 298, 299
proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü 169, 173, 281
"profesyonel devrimci" 124-127, 130, 134, 134, 262
Przeworski, Adam 15, 278, 279, 293, 296, 310, 314

Reformlar ve reformistler 42, 87, 88, 99, 100, 139, 141, 195, 198
Riazanov, David 33, 98, 292, 314
Rus devrimi 9, 11, 14, 21, 33, 73, 74, 76, 79, 82, 91, 140, 148, 162, 169, 185, 209, 234, 281, 288, 290, 296
Rus-Japon savaşı 75, 194
"Rus Sosyal Demokratların Görevleri" 125, 256, 283
Rus-Türk (Osmanlı) savaşı 75, 141
Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP) 10, 16, 107, 110, 115, 116, 127, 130, 134, 135, 143-147, 149, 153, 159, 160, 163, 164, 167, 170, 172, 173, 175, 176, 182, 185, 186, 190, 192, 202, 203, 208, 215, 218, 219, 220, 225, 226, 230, 252, 254, 259, 260, 271, 273, 275, 284, 288, 299, 304, 307, 310

seçim anlaşmaları ve ittifakları 160, 163, 209, 211, 213, 218, 219
seçim kampanyası 16, 163, 175, 204, 209, 216, 218, 217, 227, 306
seçimler 32, 63, 167, 211, 225, 229, 260, 294
sendikalar 223
Service, Robert 164, 280, 282, 283, 291, 298, 300, 303, 304, 310, 311, 314
sınıf mücadelesi 20, 33, 40, 69, 70, 120, 148, 190, 195, 205, 282, 291
sınıf mücadelesi (Kautsky) 69, 70
sosyal demokrasi 10, 17, 71, 84, 88, 109, 112, 118, 145, 147, 161, 171, 198, 217, 232, 249, 286, 294
"Sosyal Demokrat Parti İçin Bir Program Taslağı ve Açıklaması" 91, 280
Sosyal Devrimci Parti/ Sosyal Devrimciler 106, 184, 196, 207, 219, 224, 226-229, 231, 237, 262, 273, 275
Sosyalist ya da proleter devrim 16, 25, 27, 30, 34, 73, 75, 76, 80, 81, 87, 90, 91, 95, 99, 138, 152, 240, 262, 263, 270, 308
Sosyalist Enternasyonal 165

Sosyalist İşçi Partisi 50
sosyalizm 70,79, 103, 114, 118, 190, 249, 272
Sovyetler Birliği 12, 280, 312
Stalin, Jozef 12, 158, 254, 280, 287, 297, 311, 314, 315
Stalinizm/Stalinist 12, 13, 55 79, 276, 280, 285, 289, 290
Steger, Manfred 279
Stolipin, Pyotr 207, 208, 209, 216, 227, 229, 230, 233, 236, 237, 238, 239, 240, 251, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 263, 308
Struve, Pyotr 87, 88, 119, 166, 180, 184, 256

Tammerfors (Tampere) konferansı 158, 212, 213, 218
tarım sorunu 158, 167, 182, 239, 240, 242, 245, 257, 258
temel haklar 46, 92, 100, 131, 145, 155, 261, 280, 298
tepki oyu 62, 160, 176
terörizm 104, 109
Tkaçev, Pyotr 282
Tocqueville, Alexis de 1, 37, 200, 290, 292, 293, 314
Troçki, Lev 13, 84, 132, 135, 137, 155, 156, 157, 196, 252, 254, 255, 284, 287, 291, 297, 307, 308
Trudovikler 170, 176-184, 191, 193, 194, 198, 204, 206, 208, 219, 226, 230, 227, 232-237, 241, 244-246, 273
Tunus 19
Türkiye 140

Uluslararası İşçi Derneği (Birinci Enternasyonal ya da UİD) 40, 41, 42, 44, 45, 48, 58, 73,293, 294
Üçüncü Duma 208
Üçüncü ve Dördüncü Duma 19, 215

Vollmar, Georg 66, 67
Volna [St. Petersburg] 78, 169, 171, 174, 176, 178, 179, 180, 182, 187, 304
Vperyod [St.Petersburg] 187, 190, 192

Waters, Mary-Alice 302, 315
Webb, Beatrice ve Sydney 126, 300, 315
Wilhelm Liebknecht 44
Wolfe, Bertram 284, 285, 286, 287, 288, 311
Woods, Alan 304, 315

Yahudiler 156, 187, 188, 241, 256

Zarya [Cenevre] 118
Zasuliç, Vera 74, 76, 77, 78, 79, 80, 101, 119, 134, 137, 296, 297
Zemski Sobor 102, 142, 143, 144
zemstvo 141, 142
"*Zemstvo* Zalimleri ve Liberalizmin Hanniballeri" (Lenin) 241

Seçimler ve parlamento kürsüsü devrimci hedeflere ulaşmak için kullanılabilir mi? Boykot taktiğine hangi durumda başvurulabilir, komünist bir aday parlamentoya seçilirse kürsüyü nasıl değerlendirebilir? Lenin'in seçim stratejisinin kökenleri Marx ve Engels'te bulunabilir mi? Marx ve Engels'in seçimlere dönük görüşleri hangi klasik metinlere nasıl yansımış, Lenin bunlardan nasıl yararlanmıştır? Legal-illegal mücadele koşulları, sınıf ve seçim ittifakları, çarlığa karşı diğer muhalif kesimlerle işbirliği olanakları, Bolşevik-Menşevik ayrımının sıcaklığı ve 1905 Devrimi'nin öncesi ve sonrası göz önünde bulundurulduğunda, Lenin ne gibi stratejik değişikliklere gitmiş, Birinci ve İkinci Duma seçimleri için nasıl bir mücadele örgütlemiştir?

Hepsi, bugüne yansımaları da olan can alıcı sorular... Ve August H. Nimtz'in kitabı, Lenin'in stratejik yaklaşımları temelinde bu ve benzer soruların yanıtını oluşturan eşsiz bir çalışma.

Marx ve Engels'ten yola çıkıp 1905 Devrimi'ne kadar uzanan bu ilk ciltte, Lenin'in, seçim kampanyalarının nasıl yürütüleceği, seçim bloklarında yer alıp alınmayacağı ve bununla ilgili "ehvenişer" ikilemi, vekillerin partiye hesap vermesinin nasıl sağlanacağı ve seçim siyasetiyle silahlı mücadele dengesinin nasıl kurulacağı gibi meselelere nasıl cevap ürettiğini de görüyoruz. Lenin'in, daha sonraları bu çalışmadan çıkan derslerin Bolşeviklerin 1917'deki başarısı açısından "elzem" olduğunu söylediği düşünüldüğünde, bu dönemin ayrıntılı analizinin eksiksiz bir Leninizm kavrayışı için hayati önemde olduğunu görüyoruz...

THG 0778179 LEF

24 TL. KDV DAHİL

ISBN 978-605-172-256-6

9 786051 722566

Yordam Kitap

YordamKitap YordamKitap